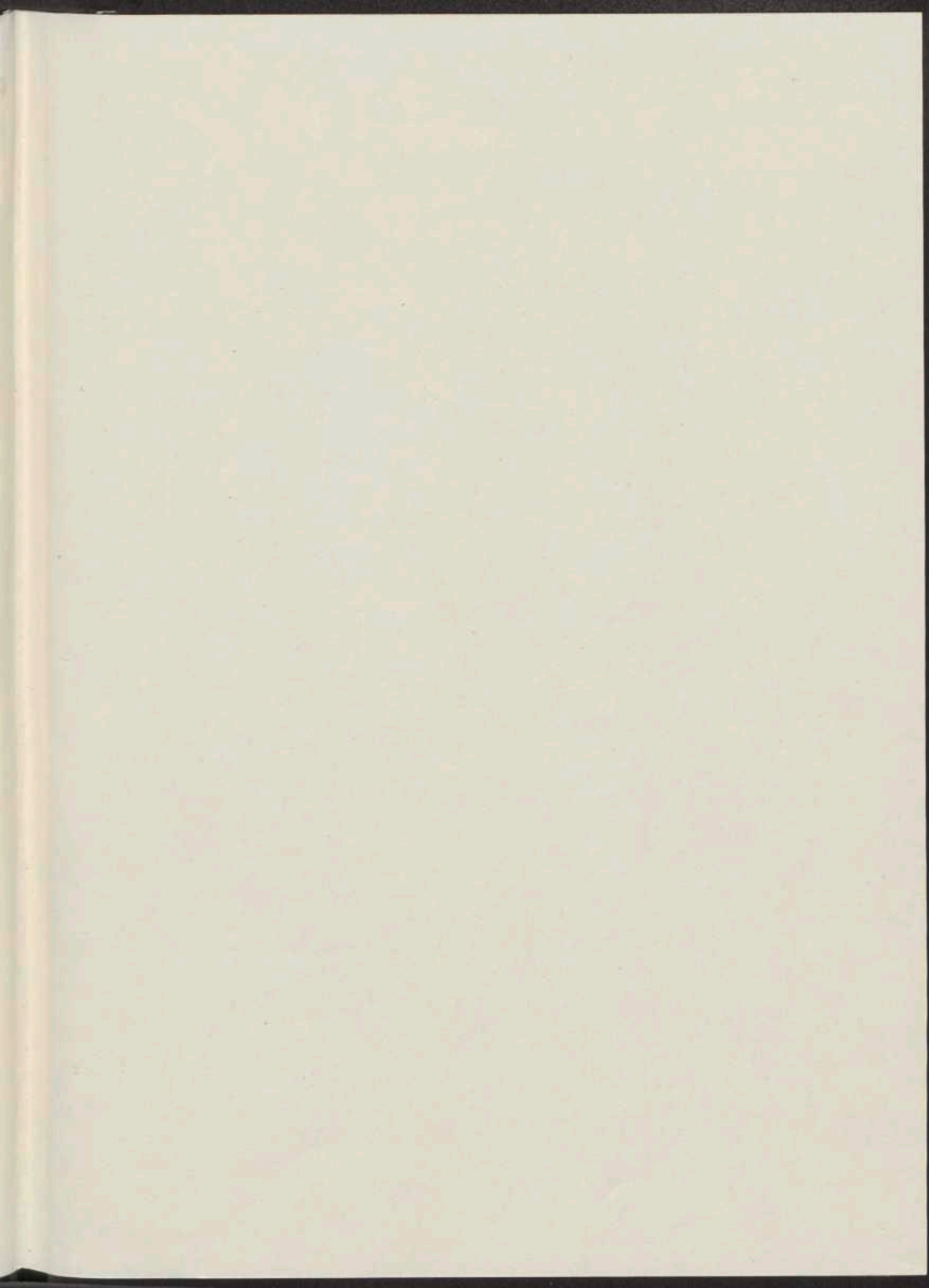
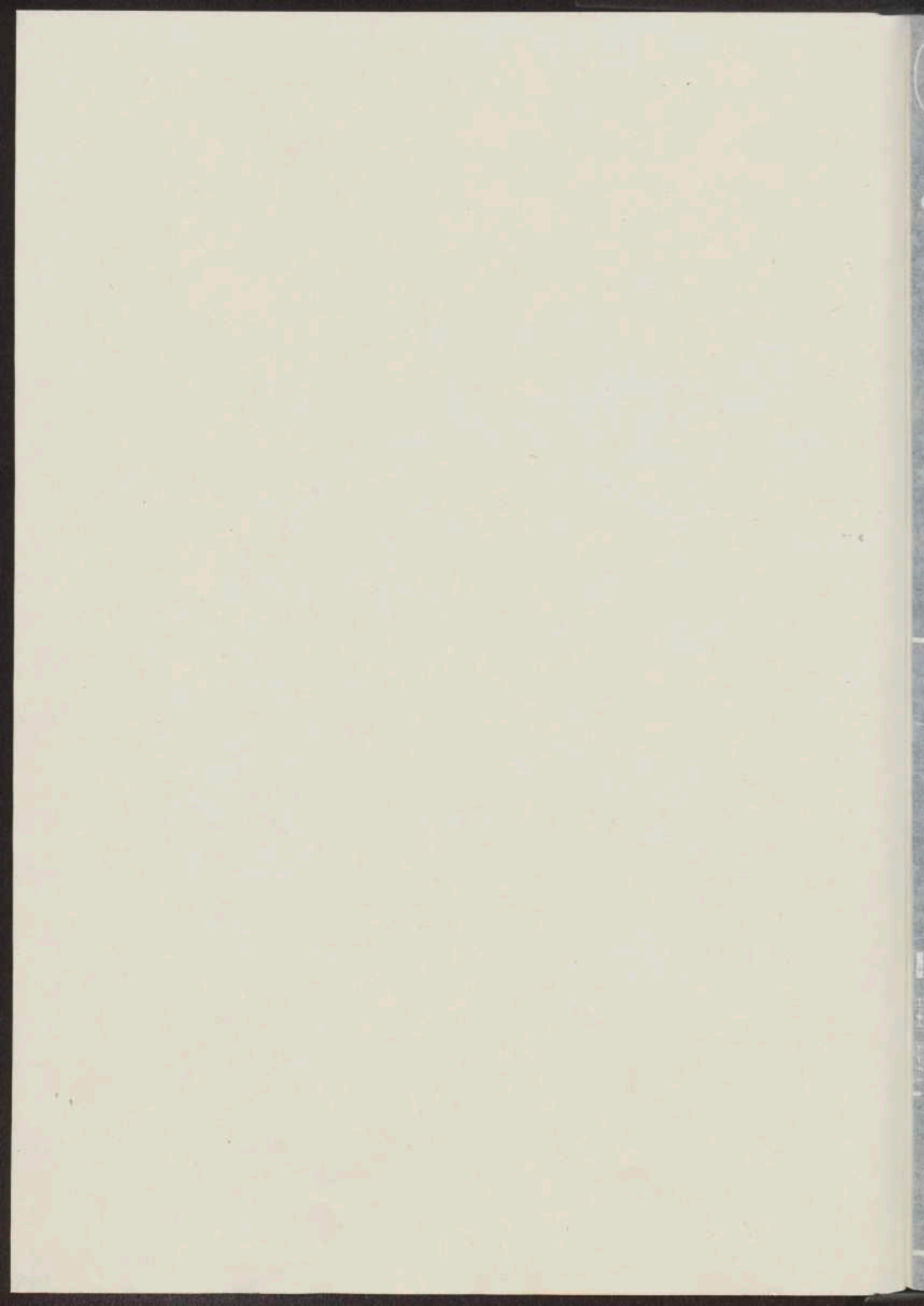

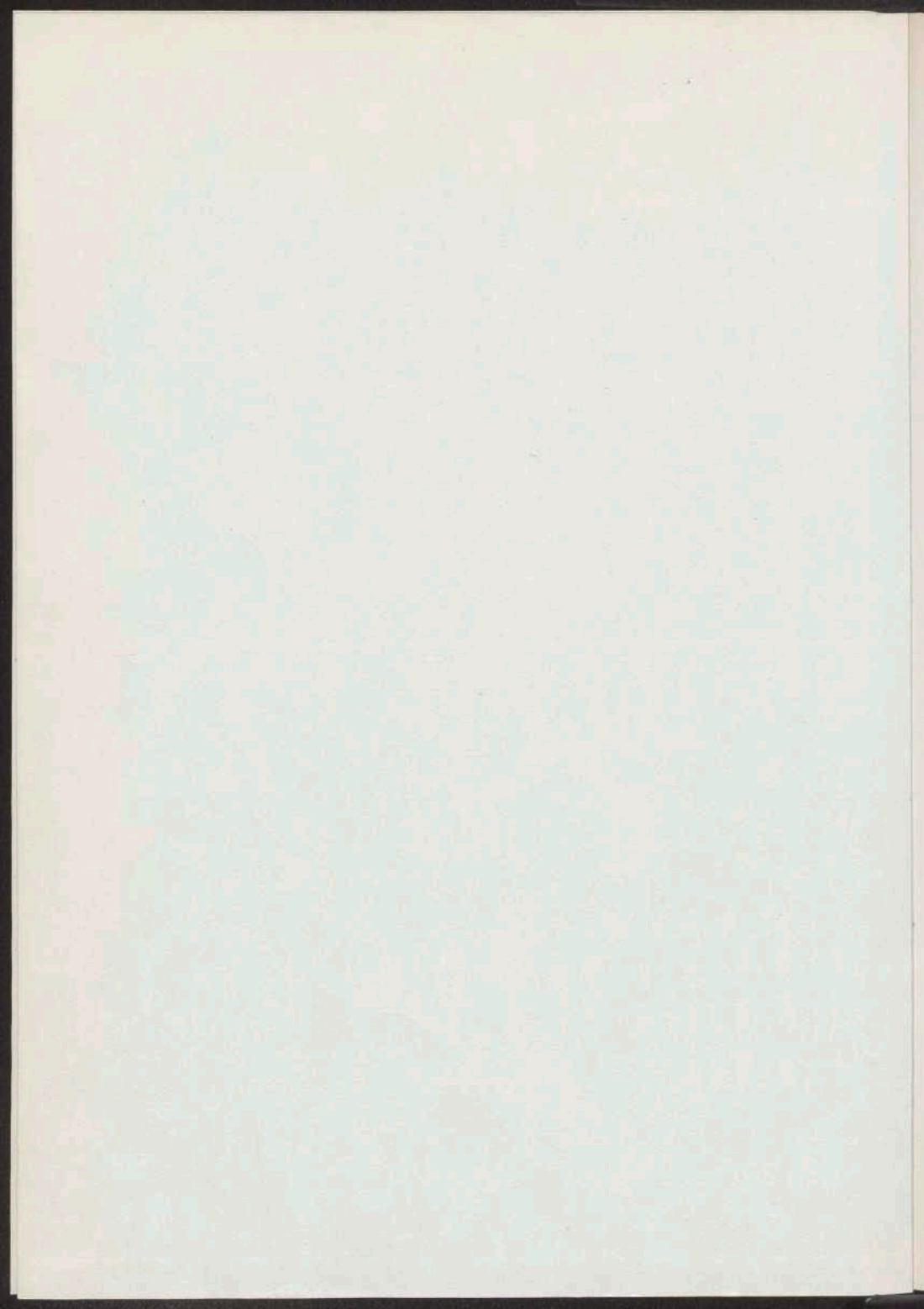

ONDERWIJSVERSLAG

over het jaar 1980

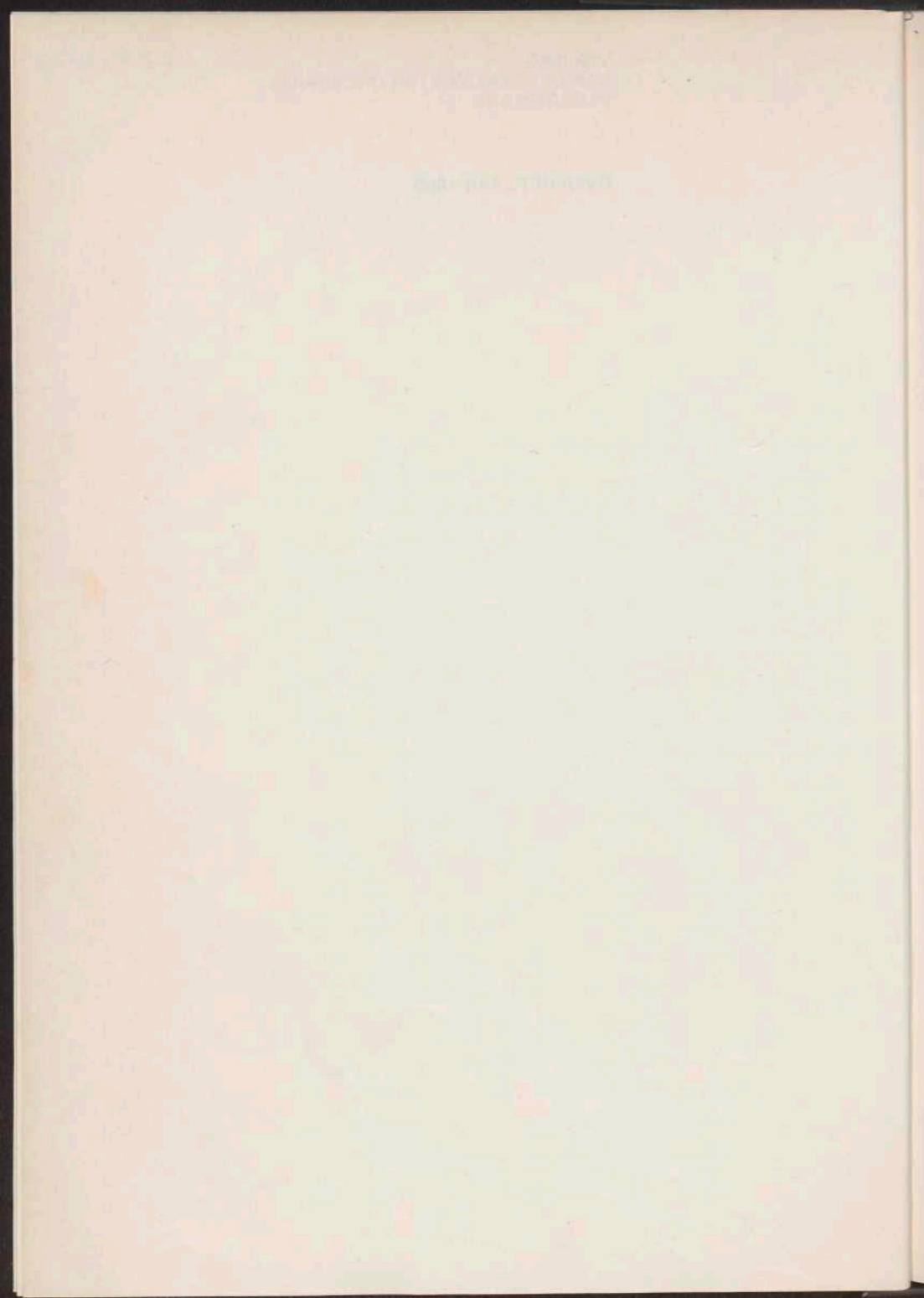

1251 B 30

VERSLAG
VAN DE STAAT VAN HET ONDERWIJS
IN NEDERLAND

OVER HET JAAR 1980

0105528.
Verslag

van de staat van het onderwijs

in Nederland

over het jaar 1980

Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage 1981

ISBN 90 12 03586 4

Verantwoording

Daartoe gemachtigd door Hare Majesteit de Koningin heeft de minister van onderwijs en wetenschappen, ter voldoening aan het voorschrift vervat in artikel 208, laatste lid, van de Grondwet het verslag van de staat van het onderwijs betreffende het jaar 1980 aangeboden aan de Heren Voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Inhoudsopgave

AFDELING I – INLEIDING 13

1.1 Wetgeving en bestuur 13

1.2 Ministerie 22

1.3 Onderwijsmancipatie 28

AFDELING II – BASISONDERWIJS 29

Onderafdeling II.1 Kwantitatieve ontwikkelingen 29

II.1.1 Personeel 29

II.2.1 Scholen 29

Onderafdeling II.2 Kleuter- en gewoon lager onderwijs 30

II.2.1 Voorbereiding van de invoering van de basisschool 30

II.2.2 Onderwijskundige ontwikkelingen 34

II.2.3 Bekostiging 39

II.2.4 Statistische gegevens 40

Onderafdeling II.3 Speciaal onderwijs 43

II.3.1 Wetgeving buitengewoon onderwijs 43

II.3.2 Rapport Randvoorzieningen buitengewoon onderwijs 44

II.3.3 Vervoer gehandicapte leerlingen 44

II.3.4 Culturele minderheden in het buitengewoon onderwijs 44

II.3.5 Projecten in het buitengewoon onderwijs 45

II.3.6 Onderwijs aan en huisvesting voor kinderen van de trekkende bevolking 46

II.3.7 Bekostiging 47

II.3.8 Statistische gegevens 47

Onderafdeling II.4 Hoofdinspectie kleuter- en lager onderwijs. (Deze bijdrage handelt over het onderwijs aan leerlingen van culturele minderheden) 48

II.4.1 Inleiding 48

II.4.2 Accommodatie 48

II.4.3 Uitgangspunten en doelstellingen 48

II.4.4 School- en klasse-organisatie 49

II.4.5 Schoolstaf 50

II.4.6 Schoolwerkplanontwikkeling 50

II.4.7 Vakken en andere activiteiten 50

II.4.8 De vaststelling en vastlegging van vorderingen 50

II.4.9 Persoonlijke aandacht voor leerlingen 51

II.4.10 Aanspreekbaar maken en alfabetiseren 51

II.4.11 Eigen taal en cultuur 51

II.4.12 Acculturatie 52

II.4.13 School- en klaslimaat 52

II.4.14 Contacten met externe instanties 52

Onderafdeling II.5 Hoofdinspectie buitengewoon onderwijs (onderwerp: culturele minderheden in het onderwijs) 53

II.5.1 Knelpunten in het onderwijs aan anderstalige leerlingen 53

II.5.2 Gegevens uit het schoolbezoek 53

II.5.3 Gegevens uit de rapportage van de onderwijsgegevens voor de anderstalige leerlingen 55

Onderafdeling II.6 Inspectie Nederlandse rijksscholen voor kleuter- en lager onderwijs in de BRD 56

II.6.1 Overzicht van de scholen en de leerlingen bezetting per 1-1-1980 56

II.6.2 Onderwijskundige ontwikkelingen 56

Onderafdeling II.7 Hoofdinspectie opleidingen kleuteronderwijs en opleidingen lager onderwijs 57

II.7.1 Algemeen 57

II.7.2 Extra taakeenheden 57

II.7.3 Het bevoegd gezag 59

AFDELING III – VOORTGEZET ONDERWIJS 61

Onderafdeling III.1 Voorbereiding en vernieuwingsprojecten 61

	III.1.1	Vorbereiding voortgezet onderwijs (VO/VB) 61		III.4.4	De experimenten participatie-onderwijs en samenwerkingsprojecten 97
	III.1.2	Vernieuwingsprojecten (VO/VP) 67		III.4.5	De proefprojecten kort-m.b.o. 97
	III.1.3	Werkgelegenheid in het voortgezet onderwijs 75		III.4.6	Ontwikkelingen en vernieuwingen in de beroepsopleiding 99
Onderafdeling	III.2	Algemeen voortgezet en voorbereidend wetenschappelijk onderwijs 76		III.4.7	Vormingswerk voor jeugdigen 100
	III.2.1	Algemeen 76	Onderafdeling	III.5	Onderwijs voor volwassenen 101
	III.2.2	Scholengemeenschap v.w.o./a.v.o. met beroepsonderwijs 77		III.5.1	Schriftelijk onderwijs 101
	III.2.3	Integraal vierjarig m.a.v.o. 78		III.5.2	Avondscholen en dag-avondscholen (-gemeenschappen) voor v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o. en m.e.a.o. 103
	III.2.4	Bijzondere en gemeentelijke scholen (gemeenschappen) voor v.w.o., h.a.v.o. en m.a.v.o. 78		III.5.3	Vormingswerk Jonge Volwassenen 104
	III.2.5	De rijksscholengemeenschappen voor voortgezet onderwijs 79		III.5.4	Cursussen 104
	III.2.6	Diverse ontwikkelingen 80		III.5.5	Open School 105
	III.2.7	Voortgezet onderwijs aan anderstaligen 82	Onderafdeling	III.6	Bouwzaken 105
	III.2.8	Voortgezet onderwijs voor kinderen uit Suriname en de Nederlandse Antillen 82		III.6.1	Huisvestingsvoorzieningen, algemeen 105
	III.2.9	Extra faciliteiten ten behoeve van Molukse leerlingen 82		III.6.2	Scholenbouw beroepsonderwijs 106
	III.2.10	Gehandicapte leerlingen 83		III.6.3	Scholenbouw algemeen voortgezet onderwijs en opleidingsscholen 109
Onderafdeling	III.3	Lager en middelbaar beroepsonderwijs 83		III.6.4	Juridische zaken 110
	III.3.1	Lager economisch en administratief onderwijs en lager algemeen voortgezet onderwijs 83		III.6.5	Multifunctionele accommodaties 110
	III.3.2	Lager middenstandsonderwijs 85		III.6.6	Financiële zaken 111
	III.3.3	Lager huishoud- en nijverheidsonderwijs 85		III.6.7	Internationale aspecten 113
	III.3.4	Lager technisch onderwijs 86	Onderafdeling	III.7	Hoofdinspectie algemeen voortgezet onderwijs 113
	III.3.5	Lager nautisch onderwijs 88		III.7.1	Inleiding 113
	III.3.6	Middelbaar economisch en administratief onderwijs, middelbaar middenstandsonderwijs 89		III.7.2	Algemene gegevens 113
	III.3.7	Middelbaar huishoud- en nijverheidsonderwijs en middelbaar sociaal-pedagogisch onderwijs 91		III.7.3	Resultaten 114
	III.3.8	Middelbaar technisch onderwijs 93	Onderafdeling	III.8	Hoofdinspectie lager en middelbaar beroepsonderwijs 117
	III.3.9	Middelbaar nautisch onderwijs 95		III.8.1	Onderzoek naar de besteding van taakeenheden in scholen voor lager beroepsonderwijs schooljaar 1979/1980 117
Onderafdeling	III.4	Onderwijs en vorming werkende jongeren 96		III.8.2	Opmerkingen bij de uitkomsten van het onderzoek naar de aantallen l.b.o.-leerlingen, die in het cursusjaar 1979/1980 het onderwijs voortijdig verlieten 124
	III.4.1	Leerplichtwet 1969 96		III.8.3	Instroom vanuit het a.v.o. in het l.b.o. 128
	III.4.2	Emancipatie van meisjes in de OVWJ-sector 96		III.8.4	Scholengemeenschappen l.b.o./l.b.o. 131
	III.4.3	Project Herziening opleidingen examens 97		III.8.5	Lager economisch en administratief onderwijs 132
				III.8.6	Lager middenstandsonderwijs 133

III.8.7	Lager huishoud- en nijverheidsonderwijs	134	IV.2.4	Post-academisch onderwijs	175
III.8.8	Lager technisch onderwijs	137	IV.2.5	Studiefinanciering en studentenvoorzieningen	176
III.8.9	Nautisch onderwijs	138	IV.2.6	Toelating van studenten	176
III.8.10	Middelbaar technisch onderwijs	141	Onderafdeling IV.3	Wetenschappelijk onderzoek	177
III.8.11	Middelbaar middenstandsonderwijs en middelbaar economisch en administratief onderwijs	143	IV.3.1	Algemene beleidszaken	177
III.8.12	Middelbaar huishoud- en nijverheidsonderwijs en sociaal-pedagogisch onderwijs	146	IV.3.2	Wetenschappelijke organisaties	184
Onderafdeling III.9	Inspectorale projectgroep kort-m.b.o	152	IV.3.3	Geesteswetenschappen	188
Onderafdeling III.10	Hoofdingspectie onderwijs voor volwassenen	153	IV.3.4	Natuurwetenschappen	189
III.10.1	Algemeen	153	IV.3.5	Maatschappijwetenschappen	192
III.10.2	Vormingswerk Jonge Volwassenen	154	IV.3.6	Medische wetenschappen	192
III.10.3	Schriftelijk onderwijs	155	IV.3.7	Ontwikkelingen in enige interdisciplinaire en vergelijkbare aandachtsgebieden	193
III.10.4	Huishoudelijke voorlichting	157	Onderafdeling IV.4	Informatiebeleid	194
III.10.5	Open School	157	IV.4.1	Bibliotheken	194
Onderafdeling III.11	Inspectie Nederlandse rijksscholen voor voortgezet onderwijs in West-Duitsland	158	IV.4.2	Informatieverzorging	196
Onderafdeling III.12	Inspectie experimenten middenschool	162	IV.4.3	Audiovisuele media	197
III.12.1	Algemeen	162	IV.4.4	Automatisering in de gezondheidszorg	198
III.12.2	Inspectie	162	IV.4.5	Internationale wetenschappelijke contacten	199
Onderafdeling III.13	Algemene hoofdinspectie voortgezet onderwijs	164	Onderafdeling IV.5	Instellingen van hoger beroepsonderwijs	200
III.13.1	Audio-visuele media	164	IV.5.1	Algemeen	200
AFDELING IV – HOGER ONDERWIJS EN WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK 165			IV.5.2	Hoger technisch onderwijs	200
Onderafdeling IV.1	Algemeen	165	IV.5.3	Hoger nautisch onderwijs	201
IV.1.1	Vernieuwing van het hoger onderwijs	165	IV.5.4	Hoger economisch en administratief onderwijs	203
IV.1.2	Planning en middelenverdeling	167	IV.5.5	Toegepaste huishoudwetenschappen	203
IV.1.3	Statistische gegevens	170	IV.5.6	Hoger middenstandsonderwijs	203
IV.1.4	Onderwijsresearch	170	IV.5.7	Hoger sociaal-pedagogisch onderwijs	203
IV.1.5	Wetenschapsonderzoek	171	IV.5.8	Opleidingen in de sector van de gezondheidszorg	205
Onderafdeling IV.2	Hoger onderwijsbeleid	171	IV.5.9	Kunstonderwijs	207
IV.2.1	Structurele vernieuwingen	171	Onderafdeling IV.6	Instellingen voor wetenschappelijk onderwijs	209
IV.2.2	Bestuurlijke ontwikkeling	174	IV.6.1	Personeelsbeleid	209
IV.2.3	Prognoses van de aantallen studenten	174	IV.6.2	Universiteiten en hogescholen	209
			IV.6.3	Overige instellingen van wetenschappelijk onderwijs	211
			IV.6.4	Academische ziekenhuizen	213
			IV.6.5	Investerings	214

Onderafdeling IV.7 Hoofdinspectie hoger beroepsonderwijs 214

AFDELING V – DIENSTEN ONDERWIJS EN INSPECTIE 217

Onderafdeling V.1 Arbeidsvoorwaardenbeleid 217

V.1.1 Algemeen 217

V.1.2 Regelgeving 219

V.1.3 Georganiseerd overleg 220

V.1.4 Onderzoek en analyse 223

V.1.5 Werkgelegenheid in het onderwijs 225

V.1.6 Formatieregelingen voor het niet-onderwijzend personeel en voor instellingen in de verzorgingsstructuur 225

Onderafdeling V.2 Scholing 225

V.2.1 Opleiding van leerkrachten voor het kleuter- en lager onderwijs 225

V.2.2 Opleidingen van leerkrachten voor het voortgezet onderwijs 227

V.2.3 Nascholing 232

Onderafdeling V.3 Verzorgingsstructuur 233

V.3.1 Leerplan- en toetsontwikkeling 233

V.3.2 Onderwijsbegeleiding 235

V.3.3 Landelijke Pedagogische Centra 235

V.3.4 Pedagogisch Centrum Beroepsonderwijs Bedrijfsleven 236

V.3.5 Stichting Humanistisch Vormings Onderwijs 236

V.3.6 Regionale AKU-projecten 236

V.3.7 Samenwerking secundair onderwijs en culturele instellingen 236

V.3.8 Onderzoek van het onderwijs 236

V.3.9 Onderwijsplanbureau 237

V.3.10 Examens 237

Onderafdeling V.4 Hoofdinspectie opleidingen voortgezet onderwijs 238

V.4.1 Algemeen 238

V.4.2 De nieuwe lerarenopleidingen 239

V.4.3 De m.o.-instituten 240

V.4.4 De opleiding voor het beroepsonderwijs 241

V.4.5 De academies voor lichamelijke opvoeding (a.l.o.'s) 241

V.4.6 De opleiding leraren nautisch onderwijs 242

V.4.7 De opleidingen N XVII en N XVIII 242

V.4.8 Emancipatie 242

Onderafdeling V.5 Hoofdinspectie Speciale Diensten 243

AFDELING VI – STUDIEFINANCIERING 245

VI.1 Rijkstudietoelagen en tegemoetkomingen in de studiekosten 245

VI.2 Rentedragende studieleningen 247

VI.3 Invordering uitstaande schulden 247

VI.4 Personeelsbestand 248

AFDELING VII – SAMENWERKING TUSSEN DE LANDEN VAN HET KONINKRIJK EN INTERNATIONALE SAMENWERKING 249

VII.1 Samenwerking tussen de landen van het Koninkrijk 249

VII.2 Bilaterale samenwerking 249

VII.3 Neerlandistiek 250

VII.4 Multilaterale samenwerking 251

VII.5 Ontwikkelingssamenwerking 254

VII.6 Inspectie algemene dienst ontwikkelingshulp 255

Bijlage Lijst van gebezigde afkortingen 257

Woord vooraf

De presentatie van het onderwijsverslag over het jaar 1980 heeft ten opzichte van dat van het voorgaande jaar geen grote wijzigingen ondergaan.

De bijdragen van de directoraten-generaal worden steeds gevolgd door bijdragen van de betreffende inspecties. Deze laatste hebben wel een afzonderlijke nummering gekregen.

De centrale directies hebben eigen bijdragen geleverd, welke zijn ondergebracht in de eerste afdeling, tweede paragraaf: Ministerie. Teneinde de duidelijkheid te bevorderen is in de inhoudsopgave een ander systeem van aanduiding aangehouden, dat eveneens bij de betreffende onderdelen is toegepast.

De statistische gegevens zijn ontleend aan publikaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Tenslotte is gepoogd zoveel mogelijk ook reeds te verwijzen naar ontwikkelingen in 1981.

In de bijlage is een lijst van gebruikte afkortingen opgenomen.

Afdeling I – Inleiding

I.1 WETGEVING EN BESTUUR

I.1.1 De volgende wetten werden afgekondigd in het Staatsblad 1980

Wet van 13 februari 1980, tot wijziging van hoofdstuk VIII (Departement van Onderwijs en Wetenschappen) van de rijksbegroting voor het dienstjaar 1977 (Staatsblad nr. 90).

Wet van 1 maart 1980, houdende wijziging van hoofdstuk XIV (Departement van Landbouw en Visserij) van de begroting van uitgaven van het Rijk voor het jaar 1978 (Staatsblad nr. 107).

Wet van 17 april 1980, tot vaststelling van hoofdstuk VIII (Departement van Onderwijs en Wetenschappen) van de begroting van uitgaven van het Rijk van het jaar 1980 (Staatsblad nr. 219).

Wet van 17 april 1980, tot vaststelling van hoofdstuk VIII (Departement van Onderwijs en Wetenschappen) van de aanwijzing en de raming van de middelen tot dekking van de uitgaven van het Rijk voor het jaar 1980 (Staatsblad nr. 220).

Wet van 4 juni 1980, tot wijziging van hoofdstuk VIII (Departement van Onderwijs en Wetenschappen) van de begroting van uitgaven van het Rijk voor het jaar 1979 (Wijziging naar aanleiding van de Voorjaarsnota) (Staatsblad nr. 316).

Wet van 2 juli 1980, houdende wijziging van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs (inschrijvingsgeld) (Staatsblad nr. 393).

Wet van 2 juli 1980, houdende verlenging van de machtigingswet inschrijving studenten (Staatsblad nr. 394).

Wet van 2 juli 1980, houdende wijziging van de Wet Herstructurering wetenschappelijk onderwijs (Wet nader uitstel toepassing herstructurering wetenschappelijk onderwijs) (Staatsblad nr. 399).

Wet van 19 juli 1980, houdende wijziging van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs (afschaffing vrijstelling na een bepaald aantal jaren van de betaling van collegegeld) (Staatsblad nr. 440).

Wet van 22 augustus 1980, houdende wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs met betrekking tot het integraal 4-jarig maken van het m.a.v.o. (Staatsblad nr. 470).

Wet van 1 oktober 1980, tot wijziging van hoofdstuk VIII (Departement van Onderwijs en Wetenschappen) van de aanwijzing en de raming van de middelen tot dekking van de uitgaven van het Rijk voor het jaar 1979 (Staatsblad nr. 561).

Wet van 19 november 1980, houdende toepassing van artikel 83 van de Comptabiliteitswet (Stb. 1927, 259) ten aanzien van uitgaven, die ten laste van de artikelen 17 en 73 van hoofdstuk VIII (Departement van Onderwijs en Wetenschappen) van de rijksbegroting voor het dienstjaar 1976 zijn gebracht (Staatsblad nr. 645).

Wet van 24 december 1980, houdende wijziging van hoofdstuk VIII (Departement van Onderwijs en Wetenschappen) van de rijksbegroting voor het dienstjaar 1977 (Staatsblad nr. 771).

I.1.2. De volgende Algemene Maatregelen van Bestuur, ministeriële verordeningen en andere besluiten werden in 1980 in het Staatsblad gepubliceerd:

Besluit van 21 januari 1980, houdende wijziging en aanvulling van artikel 21 van het reglement der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (Staatsblad nr. 22).

Besluit van 27 februari 1980, houdende bepaling van het tijdstip van inwerkingtreding van artikel II, onderdeel A, tweede lid, en onderdeel A bis, tweede lid, van de Wet van 25 april 1974 (Stb. 271), en uitvoering van artikel 3, tweede lid, vijfde volzin, van de Lager-onderwijswet 1920 (Stb. 1974, 565) (Besluit ontheffing Friese taal g.l.o.) (Staatsblad nr. 52).

Besluit van 30 januari 1980, houdende wijziging van het Besluit avondscholen v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-m.e.a.o. (Staatsblad nr. 55).

Besluit van 20 februari 1980, tot wijziging van het «Besluit vormingswerk voor jeugdigen» (Staatsblad nr. 59).

Besluit van 5 februari 1980, houdende kostenvergoeding tijdelijke voorziening in gebouwen of terreinen WVO (Besluit kostenvergoeding tijdelijke voorziening in gebouwen of terreinen WVO) (Staatsblad nr. 61).

Besluit van 22 februari 1980, houdende wijziging van het Rechtspositiebesluit WV9 (Stb. 1978, 377) (artikel I-R23) (Staatsblad nr. 83).

Besluit van 1 maart 1980, tot wijziging van het Rechtspositiebesluit WVO (wijziging bijlage P6) (Staatsblad nr. 97).

Besluit van 1 maart 1980, houdende instelling van een voorlopige Raad van het energie-onderzoek (Staatsblad nr. 135).

Besluit van 25 maart 1980, houdende uitvoering van artikel 85, eerste en derde lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs (Besluit wijze van berekening rijksvergoeding exploitatiekosten v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.) (Staatsblad nr. 161).

Besluit van 9 april 1980, tot vaststelling van het tijdstip, bedoeld in artikel 17, eerste lid, van de Wet wederzijdse doorstroming hoger onderwijs (Stb. 1979, 301) (Staatsblad nr. 169).

Besluit van 25 maart 1980, tot wijziging van de Rechtspositiebesluiten KO/LO, WVO en WLW alsmede van de Jubileumgratificatie besluiten kleuter- en lager onderwijs in verband met het vervallen van de Kindertoelagerregeling overheidspersoneel (Staatsblad nr. 175).

Besluit van 24 april 1980, houdende een tijdelijke regeling van een nieuwe onderwijsvoorziening voor omstreeks zestien- tot achttienjarigen (Besluit proefprojecten nieuw vervolg/beroepsonderwijs) (Staatsblad nr. 283).

Besluit van 28 april 1980, houdende wijziging van de Rechtspositiebesluiten WVO, KO/LO en WLW alsmede het Koninklijk besluit van 18 maart 1978 (Stb. 169) (Staatsblad nr. 291).

Besluit van 16 juni 1980, met betrekking tot een verzoek van de raad van de technische rijkshogeschool te Enschede om voor de afdeling der chemische

technologie te mogen afwijken van het bepaalde in artikel 7, eerste lid, van de Wet universitaire bestuurs Hervorming 1970 (Staatsblad nr. 327).

Besluit van 16 juni 1980, met betrekking tot een verzoek van de raad van de rijksuniversiteit te Utrecht om voor de subfaculteit der natuur- en sterrenkunde te mogen afwijken van het bepaalde in artikel 6, tweede lid, juncto de artikelen 4, tweede lid, en 14, eerste lid, van de Wet universitaire bestuurs Hervorming 1970 (Staatsblad nr. 328).

Besluit van 21 juni 1980, tot vernietiging van het besluit van de raad van de technische hogeschool Delft van 27 april 1979, inzake goedkeuring van de artikelen 28, eerste lid, onder h, j, k en u, en 86 tot en met 91 van het reglement van de afdeling der elektrotechniek (Staatsblad nr. 352).

Besluit van 21 juni 1980, tot vernietiging van de besluiten van de raad van de technische hogeschool Delft van onderscheidenlijk 10 november 1978 inzake goedkeuring van de artikelen 46, 47 en 48 van het reglement van de afdeling der luchtvaart- en ruimtevaarttechniek en 27 juni 1975 inzake de instelling van personeelsadviescommissies (Staatsblad nr. 353).

Besluit van 21 juni 1980, tot vernietiging van het besluit van de raad van de technische hogeschool Delft van 6 april 1979 inzake goedkeuring van de artikelen 28, eerste lid, onder de letter u, 29, tweede lid, en 120, eerste lid, van het reglement van de afdeling der scheepsbouw- en scheepvaartkunde (Staatsblad nr. 354).

Besluit van 21 juni 1980, houdende instelling van een Interdepartementale Waddenzeecommissie (Staatsblad nr. 370).

Besluit van 15 juli 1980, houdende wijziging van het Rechtspositiebesluit WVO (drie taakeenheden van rechtswege bij 1e graads v.b.) (Staatsblad nr. 397).

Besluit van 19 juli 1980, tot wijziging van het Bezoldigingsbesluit Burgerlijke Rijksambtenaren 1948 (Stb. J 261), van het Rechtspositiebesluit KO/LO (Stb. 1978, 228) en van het Rechtspositiebesluit WVO (Stb. 1968, 377) (Wijziging aanvangsdatum bezoldiging) (Staatsblad nr. 401).

Besluit van 15 juli 1980, houdende toevoeging aan hoofdstuk VIII (Departement van Onderwijs en Wetenschappen) van de begroting van uitgaven van het Rijk voor het jaar 1980 van bedragen, die op hoofdstuk VIII (Departement van Onderwijs en Wetenschappen) van de begroting van uitgaven van het Rijk voor het jaar 1979 onbesteed zijn gebleven en waarvoor schriftelijke verplichtingen zijn aangegaan (Staatsblad nr. 419).

Besluit van 23 juli 1980, houdende vernietiging van het besluit van 19 april 1979 van de hogeschoolraad van de Landbouwhogeschool te Wageningen, betreffende het onthouden van goedkeuring aan een zinsnede van artikel 63, vierde lid, van het reglement van de faculteit der landbouwwetenschappen (Staatsblad nr. 421).

Besluit van 15 juli 1980, houdende uitvoering van artikel 129 bis, tweede lid en lid 2 bis, van de Lager-onderwijswet 1920 (Stb. 1974, 565), tot wijziging van het Besluit opleiding onderwijzers (Stb. 1968, 358) en tot wijziging van het Besluit staatsexamen volledig bevoegd onderwijzer (Stb. 1976, 326) in verband met de invoering van het vak Friese taal op de scholen voor gewoon lager onderwijs in de provincie Friesland (Staatsblad nr. 422).

Besluit van 15 juli 1980, tot wijziging van het Examenbesluit accountants-administratieconsulenten (Stb. 1974, 304) (Staatsblad nr. 434).

Besluit van 7 juli 1980, houdende beslissing op het beroep van het bestuur van de vereniging van Christelijk Buitengewoon Onderwijs te Leeuwarden tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Friesland van 16 juni 1977, Afdeling 2, nr. 12.273 inzake toepassing van artikel 72 der Lager-onderwijswet 1920 (Staatsblad nr. 437).

Besluit van 28 augustus 1980, tot gedeeltelijke schorsing van het besluit van de raad van de technische hogeschool Delft inzake goedkeuring van een aantal artikelen van het reglement van de afdeling der scheikundige technologie (Staatsblad nr. 469).

Besluit van 18 september 1980, tot wijziging van het Besluit interimregeling cursusgeld voortgezet onderwijs (Stb. 1973, 391) (Staatsblad nr. 499).

Besluit van 18 september 1980, met betrekking tot een verzoek van de raad van de technische rijkshogeschool te Eindhoven om voor de afdeling der scheikundige technologie opnieuw te mogen afwijken van het bepaalde in artikel 7, eerste lid, van de Wet universitaire bestuurs Hervorming 1970 (Staatsblad nr. 502).

Besluit van 19 september 1980, met betrekking tot een verzoek van de raad van de gemeentelijke universiteit te Amsterdam om voor de interfaculteit der actuariële wetenschappen en econometrie opnieuw te mogen afwijken van het bepaalde in artikel 9, tweede lid, van de Wet universitaire bestuurs Hervorming 1970 (Staatsblad nr. 528).

Besluit van 19 september 1980, met betrekking tot een verzoek van de raad van de gemeentelijke universiteit te Amsterdam om voor de centrale interfaculteit opnieuw te mogen afwijken van het bepaalde in de artikelen 6, eerste lid, 7, eerste lid, en 19, tweede lid, van de Wet universitaire bestuurs Hervorming 1970 (Staatsblad nr. 529).

Besluit van 23 september 1980, met betrekking tot een verzoek van de raad van de gemeentelijke universiteit te Amsterdam om voor de subfaculteit der sociologie, culturele antropologie en niet-westerse sociologie opnieuw te mogen afwijken van het bepaalde in de artikelen 9, tweede lid, en 17, vierde lid, van de Wet universitaire bestuurs Hervorming 1970 (Staatsblad nr. 530).

Besluit van 2 oktober 1980, tot bescherming leerlingen tegen besmettingsgevaar 1980 (Staatsblad nr. 541).

Besluit van 29 augustus 1980, tot regeling van de eindexamens aan de tweejarige afdelingen voor stuurmansleerling of voor leerling-scheepswerktuigkundige, verbonden aan een hogere zeevaartschool (Eindexamenbesluit hoger nautisch onderwijs BS en BM) (Staatsblad nr. 554).

Besluit van 17 september 1980, tot wijziging van het Eindexamenbesluit m.h.n.o. (Stb. 1973, 39) (Staatsblad nr. 559).

Besluit van 14 oktober 1980, houdende wijziging van het Besluit rijksuniversiteit Limburg (Regelen inzake de algemene faculteit) (Staatsblad nr. 564).

Besluit van 15 oktober 1980, met betrekking tot het verzoek van de raad van de gemeentelijke universiteit te Amsterdam om voor de faculteit der wiskunde en natuurwetenschappen opnieuw te mogen afwijken van het bepaalde in artikel 17, tweede en vierde lid, van de Wet universitaire bestuurs Hervorming 1970 (Staatsblad nr. 565).

Besluit van 11 oktober 1980, houdende wijziging van het Academisch Statuut (Staatsblad nr. 566).

Besluit van 10 december 1980, houdende wijziging van het Besluit avondscholen v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-m.e.a.o. (integraal 3-jarig avond-m.a.v.o.) (Staatsblad nr. 659).

Besluit van 10 december 1980, houdende wijziging van het Besluit dagscholen v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o. (integraal 4-jarig m.a.v.o.) (Staatsblad nr. 660).

Besluit van 16 december 1980, tot wijziging van het Rechtspositiebesluit KO/LO (Stb. 1978, 228) en het Bezoldigingsbesluit Burgerlijke Rijksambtenaren 1948 (Stb. J 261) (Staatsblad nr. 662).

Besluit van 26 november 1980, tot wijziging van het Rechtspositiebesluit WVO (Stb. 1968, 377) (invoering van hoofdstuk I-M «studiefaciliteiten») (Staatsblad nr. 689).

Besluit van 22 december 1980, uitvoering van de artikelen 5, 11 en 13 van de Wet van 30 oktober 1930 (Stb. 416) tot regeling van het toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek (TNO-besluit 1980) (Staatsblad nr. 764).

Besluit van 19 december 1980, houdende vernietiging van het besluit van 19 april 1979 van de hogeschoolraad van de Landbouwhogeschool te Wageningen, voor wat betreft de goedkeuring van artikel 14 van het Reglement voor de faculteit der landbouwwetenschappen (Staatsblad nr. 766).

Besluit van 15 december 1980, houdende wijziging van de Rechtspositiebesluiten WVO, KO/LO en WLW (verlof in verband met het gehoord worden door commissies van beroep) (Staatsblad nr. 767).

I.1.3 Wetgeving aanhangig bij de Staten-Generaal op 9 februari 1981:

7404. Wet op het wetenschappelijk onderwijs voor de krijgsmacht. Tweede Kamer, ingediend 17 september 1963; voorlopig verslag vastgesteld 15 oktober 1964; memorie van antwoord en nota van wijzigingen ingediend 3 juni 1966; gewijzigd ontwerp van wet; nader voorlopig verslag vastgesteld 8 mei 1969; brief van de voorzitter van de bijzondere commissie ingediend 22 december 1971; brief van de staatssecretaris van defensie ingediend 22 februari 1972.

11286. Voorbereiding samenhang h.b.o.-w.o.. Tweede Kamer, ingediend 27 april 1971.

12357. Wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs (brugklassen). Tweede Kamer, ingediend 13 april 1973; voorlopig verslag vastgesteld 27 augustus 1973; memorie van antwoord en nota van wijziging ingediend 29 augustus 1974; eindverslag vastgesteld 13 januari 1975; brief van de staatssecretaris van onderwijs en wetenschappen ingediend 29 september 1975; brief van de staatssecretaris van onderwijs en wetenschappen 15 april 1976; brief van de staatssecretaris van onderwijs en wetenschappen ingediend 20 januari 1977; verslag van een mondeling overleg vastgesteld 29 maart 1979.

14420. Wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs en van de Wet op het leerlingwezen (opheffing verboden dat personeel deel uitmaakt van het bestuur van een bijzondere school voor voortgezet onderwijs of van het bestuur van een orgaan voor het leerlingwezen). Tweede Kamer, ingediend 22 maart 1977; voorlopig verslag vastgesteld 22 december 1977.

14428. Wet op het basisonderwijs. Tweede Kamer, ingediend 29 maart 1977; nota van wijzigingen ingediend 1 augustus 1979; gewijzigd ontwerp wet; vergelijkend overzicht van de tekst van het ontwerp van wet met de

tekst van het gewijzigd ontwerp van wet ingediend 1 augustus 1979; brief van de minister van onderwijs en wetenschappen ingediend 19 december 1979; voorlopig verslag vastgesteld 15 april 1980; memorie van antwoord en tweede nota van wijzigingen ingediend 19 juni 1980; nader gewijzigd ontwerp van wet; verslag van een mondeling overleg vastgesteld 18 september 1980; eindverslag vastgesteld 18 september 1980; nota naar aanleiding van het eindverslag en derde nota van wijzigingen ingediend 2 oktober 1980; uitgebreide commissievergadering, 19 januari 1981 (Hand. UCV 36).

15057. Voorstel van de leden Van Kemenade, Poppe en Worrell tot wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs en van de Wet op het leerlingwezen met betrekking tot de medezeggenschap van personeel, leerlingen en ouders. Tweede Kamer, ingediend 6 juni 1978; verslag van een mondeling overleg vastgesteld 21 september 1978; voorlopig verslag vastgesteld 23 augustus 1979; brief van het lid Van Kemenade ingediend 30 augustus 1979; memorie van antwoord ingediend 14 februari 1980; gewijzigd voorstel van wet; brief van het lid Van Kemenade ingediend 4 maart 1980; nader voorlopig verslag vastgesteld 22 mei 1980; nadere memorie van antwoord ingediend 20 juni 1980; eindverslag vastgesteld 23 oktober 1980; nota naar aanleiding van het eindverslag ingediend 4 november 1980.

15084. Goedkeuring van het voornemen tot opzegging van het op 31 mei 1951 te 's-Gravenhage tot stand gekomen Cultureel Verdrag tussen Nederland en de Unie van Zuid-Afrika (Trb. 1951, 76). Tweede Kamer; ingediend 4 juli 1978; voorlopig verslag vastgesteld 18 januari 1979; memorie van antwoord ingediend 22 september 1980; eindverslag vastgesteld 30 oktober 1980.

15653. Wijziging van de Experimentenwet onderwijs. Tweede Kamer, ingediend 2 juli 1979; brief van de minister van onderwijs en wetenschappen ingediend 26 juli 1979; voorlopig verslag vastgesteld 1 november 1979; memorie van antwoord en nota van wijzigingen ingediend 6 juni 1980; eindverslag vastgesteld 26 juni 1980; gewijzigd ontwerp van wet; Openbare beraadslagingen 9, 10, 18 september 1980; zonder stemming aangenomen 18 september 1980 (Hand. blz. 6176-6186; 6205-6208; 88-89, 91); Eerste Kamer, nader gewijzigd ontwerp van wet; voorlopig verslag vastgesteld 23 oktober 1980; memorie van antwoord ingediend 28 januari 1981; eindverslag vastgesteld 5 februari 1981.

15803. Beheersing huisvestingsvoorzieningen k.o.-l.o. Tweede Kamer, ingediend 17 september 1979; voorlopig verslag vastgesteld 21 januari 1980; memorie van antwoord en nota van wijzigingen ingediend 23 juni 1980; eindverslag vastgesteld 12 september 1980; nota naar aanleiding van het eindverslag ingediend 27 oktober 1980; tweede nota van wijziging ingediend 27 november 1980; openbare beraadslaging 26, 27 november, 2 december 1980; bij zitten en opstaan aangenomen 2 december 1980. Tegen stemden de aanwezige leden van de fracties van de P.v.d.A., D'66, P.P.R., C.P.N., P.S.P., DS '70 en de B.P.; (Hand. blz. 1664-1672; 1720-1732; 1739-1744; 1772-1774); Eerste Kamer, gewijzigd ontwerp van wet; voorlopig verslag vastgesteld 23 januari 1981.

15902. Voorstel van het lid Konings tot wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs met betrekking tot het Plan van Scholen. Tweede Kamer, ingediend 14 november 1979; voorlopig verslag vastgesteld 12 juni 1980.

15951. Voorstel van de leden Van Kemenade en Konings tot wijziging van de Overgangswet WVO (herziening regeling ten aanzien van de bewijzen van

bekwaamheid tot het geven van voortgezet onderwijs). Tweede Kamer, ingediend 4 december 1979, voorlopig verslag vastgesteld 17 april 1980.

16075 (R 1142). Goedkeuring van het op 24 november 1977 te Straatsburg ondertekende Europees Verdrag inzake de rechtspositie van migrerende werknemers (Trb. 1978, 70) alsmede van artikel 19, achtste en tiende lid van het op 18 oktober 1961 te Turijn ondertekende Europees Sociaal Handvest (Trb. 1962, 3; 1963, 90). Tweede Kamer, ingediend 22 februari 1980; verslag van de Staten van de Nederlandse Antillen ingediend 12 juni 1980; voorlopig verslag vastgesteld 9 september 1980; memorie van antwoord en nota van wijziging ingediend 8 december 1980.

16106. Wijziging van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs, de Wet universitaire bestuursvorming 1970 en de Wet van 12 november 1975, Stb. 656 (Wet twee-fasenstructuur wetenschappelijk onderwijs). Tweede Kamer, ingediend 19 maart 1980; voorlopig verslag vastgesteld 26 augustus 1980; memorie van antwoord ontvangen en nota van wijzigingen ingediend 27 augustus 1980; verslag van een mondeling overleg vastgesteld 3 oktober 1980; brief van de minister van onderwijs en wetenschappen ingediend 16 oktober 1980; brief van de minister van onderwijs en wetenschappen ingediend 10 oktober 1980; eindverslag vastgesteld 16 oktober 1980; nota naar aanleiding van het eindverslag en tweede nota van wijzigingen ingediend 24 oktober 1980; gewijzigd ontwerp van wet; uitgebreide commissievergadering 1 december 1980 (Hand. UCV 28); derde nota van wijzigingen ingediend 3 december 1980; uitgebreide commissievergadering 4 december 1980 (Hand. UCV 29); vierde nota van wijziging ingediend 9 december 1980; vijfde nota van wijziging ingediend 11 december 1980; openbare beraadslaging 10, 17, 18 december 1980, 20 januari 1981; bij zitten en opstaan aangenomen 20 januari 1981; tegen stemden de aanwezige leden van de fracties van de P.v.d.A., D'66, de P.P.R., de C.P.N. en de P.S.P. (Hand. blz. 1988-2015; 2208-2233; 2279-2300; 2322-2329; 2338-2364); zesde nota van wijziging ingediend 17 december 1980; gewijzigd ontwerp van wet zoals het luidt na de daarin t/m 18 december 1980 aangebrachte wijzigingen; wijzigingen voorgesteld door de Regering vastgesteld 12 januari 1981; Eerste Kamer, nader gewijzigd ontwerp van wet; voorlopig verslag vastgesteld 6 februari 1981.

16112. Wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs inzake nascholing en applicatie van onderwijspersoneel. Tweede Kamer, ingediend 25 maart 1980; verslag vastgesteld 5 juni 1980; nota naar aanleiding van het verslag ingediend 25 augustus 1980; openbare beraadslaging 10, 18 september 1980; zonder stemming aangenomen 18 september 1980 (Hand. blz. 6208-6213; 89; 92); Eerste Kamer, gewijzigd ontwerp van wet; voorlopig verslag vastgesteld 23 oktober 1980; memorie van antwoord ingediend 10 december 1980; nader voorlopig verslag vastgesteld 23 december 1980.

16114. Voorstel van wet van de leden Van Kemenade, Stoffelen en Van Ooijen tot wijziging van de Kleuteronderwijswet, de Lager-onderwijswet 1920, de Wet op het voortgezet onderwijs en de Gemeentewet inzake de bestuursaanstelling van instellingen voor bijzonder kleuter-, lager en voortgezet onderwijs inzake het openstellen van het raadslidmaatschap voor onderwijsgeevenden van gemeentelijke scholen, die wonen en werken in de gemeente, waar de school gevestigd is. Tweede Kamer, ingediend 27 maart 1980; voorlopig verslag vastgesteld 26 augustus 1980; memorie van antwoord ingediend 24 december 1980.

16191. Regelen omtrent de bescherming van de titels architect, stedenbouwkundige, tuin- en landschapsarchitect en interieurarchitect (Wet op de architectentitel). Tweede Kamer, ingediend 12 mei 1980; voorlopig verslag vastgesteld 21 oktober 1980.

16221. Wijziging van hoofdstuk VIII (Departement van Onderwijs en Wetenschappen) van de begroting van uitgaven van het Rijk voor het jaar 1978 (verzamelontwerp; eerste wijzigingsvoorstel). Tweede Kamer, ingediend 28 mei 1980; verslag vastgesteld 4 september 1980.

16241. Intrekking van de Wet op 26 mei 1870 tot regeling van het onderwijs van rijkswege in de beeldende kunsten - «de Wet op de Rijksacademie» - en machtiging tot het oprichten van een rechtspersoon welke ten doel heeft nieuwe vormen van kunstbeoefening te stimuleren. Tweede Kamer, ingediend 9 juni 1980; voorlopig verslag vastgesteld 20 januari 1981.

16268. Wijziging van de Lager-onderwijswet 1920 (Stb. 1974, 565). Tweede Kamer, ingediend 2 juli 1980; verslag vastgesteld 23 oktober 1980; nota naar aanleiding van het verslag ingediend 14 januari 1981.

16400-VIII. Vaststelling van de Rijksbegroting voor het dienstjaar 1981 (Departement van Onderwijs en Wetenschappen). Tweede Kamer, ingediend 16 september 1980; verslag van een mondeling overleg vastgesteld 9 oktober 1980; brief van de staatssecretaris van onderwijs en wetenschappen, ingediend 22 oktober 1980; verslag vastgesteld 30 oktober 1980; brief van de minister van onderwijs en wetenschappen ingediend 12 november 1980; brief van de minister van onderwijs en wetenschappen ingediend 26 november 1980; verslag van een mondeling overleg vastgesteld 4 december 1980; verslag van een mondeling overleg vastgesteld 4 december 1980; verslag van een mondeling overleg vastgesteld 10 december 1980; verslag van een mondeling overleg vastgesteld 27 december 1980; openbare beraadslaging 21, 27 januari 1981; voor kennisgeving aangenomen 27 januari 1981 (Hand. blz. 2402-2413; 2544-2545); verslag van een mondeling overleg vastgesteld 17 december 1980; nota naar aanleiding van het verslag ingediend 14 januari 1981; nota van wijzigingen ingediend 27 januari 1981; nota van wijzigingen ingediend 27 januari 1981; gewijzigd ontwerp van wet; brief van de staatssecretaris van onderwijs en wetenschappen ingediend 14 januari 1981; aanvullende lijst van vragen vastgesteld 30 januari 1981.

16435. Voorstel van wet van het lid Ginjaar-Maas tot het geven van een hechte wettelijke basis aan de m.o.-opleidingen (Wet op de m.o.-opleidingen). Tweede Kamer, ingediend 13 oktober 1980; nota van wijzigingen ingediend 26 november 1980; verslag van een mondeling overleg vastgesteld 9 december 1980.

16449. Nadere wijzigingen van de Wet op de Zeevischvaardiploma's 1935 (Stb. 455). Tweede Kamer, ingediend 21 oktober 1980.

16471. Voorstel van wet van het lid Mertens tot wijziging van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs, de Wet universitaire bestuursvorming 1970, de Wet van 12 november 1975, Stb. 656, en de Wet wederzijdse doorstroming hoger onderwijs (Wet structuur-kader wetenschappelijk onderwijs). Tweede Kamer, ingediend 31 oktober 1980.

16535. Wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs inzake de scholen voor voorbereidend wetenschappelijk onderwijs. Tweede Kamer, ingediend 17 december 1980.

16558. De vaststelling van het recht van aan onderwijsinstellingen verbonden exploitatiepersoneel op een uitkering bij vervroegde uittreding. (Wet vervroegd uittreden exploitatiepersoneel onderwijs). Tweede Kamer, ingediend 6 januari 1981; verslag vastgesteld 4 februari 1981.

16622. (R 1155). Goedkeuring van het op 9 september 1980 te Brussel tot stand gekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het

Koninkrijk België inzake de Nederlandse Taalunie. Tweede Kamer, ingediend 30 januari 1981.

1.1.4 Nota's

15903. Algemeen Financieel Schema 1981-1984 voor de universiteiten en hogescholen. Tweede Kamer, brief van de minister van onderwijs en wetenschappen ingediend: 12 november 1979; verslag van een mondeling overleg vastgesteld: 24 april 1980.

16.006. Schets van een beleid voor emancipatie in onderwijs en wetenschappen onderzoek. Tweede Kamer, brief van de minister van onderwijs en wetenschappen; ingediend: 10 januari 1980; brief van de minister van onderwijs en wetenschappen ingediend: 3 december 1980;

Voortgangsnota Onderwijsemancipatiebeleid; verslag van een mondeling overleg vastgesteld: 20 februari 1981.

16097. Projectenbeleid op het terrein van alfabetisering, activiteiten voor culturele minderheden en introductie Open School-werkwijze. Tweede Kamer, brief van de minister van onderwijs en wetenschappen ingediend: 13 maart 1980; Openbare commissievergadering: 19 maart 1980 (Hand. OCV 35, blz. 1435-1454); verslag van een briefwisseling vastgesteld: 25 maart 1980; Openbare beraadslaging: 27 maart 1980 (Hand. blz. 4199-4202; 4207).

16132. Toelatingscriteria numerus fixusstudierichtingen voor het studiejaar 1980/1981. Tweede Kamer, brief van de minister van onderwijs en wetenschappen ingediend: 8 april 1980, brief van de minister van onderwijs en wetenschappen ingediend: 26 juni 1980.

16207. Toelating eerstejaarsstudenten in bepaalde studierichtingen. Tweede Kamer, brief van de minister van onderwijs en wetenschappen ingediend: 13 mei 1980.

16230. Verzorgingsstructuur kunstzinnige vorming. Tweede Kamer, lijst van vragen en antwoorden ingediend: 3 juni 1980, uitgebreide commissievergadering: 9 juni 1980 (Hand UCV 56, blz. 2157-2183).

16491. Algemeen Financieel Schema Universiteiten en Hogescholen 1982-1985. Tweede Kamer, brief van de minister van onderwijs en wetenschappen ingediend: 21 november 1980. Lijst van vragen vastgesteld: 29 januari 1981.

16541. Taak en positie van de academische ziekenhuizen. Tweede Kamer, brief van de minister van onderwijs en wetenschappen en de minister en staatssecretaris van volksgezondheid en milieuhygiëne ingediend: 19 december 1980.

16579. Rijksuitkeringen kleuter- en lager onderwijs. Tweede Kamer, brief van de staatssecretaris van onderwijs en wetenschappen ingediend: 13 januari 1981.

16590. Nota Examens in het voortgezet onderwijs. Tweede Kamer. Brief van de staatssecretaris van onderwijs en wetenschappen ingediend 19 januari 1981.

16591. ZWO-projectfinanciering Technische Wetenschappen. Tweede Kamer, brief van de minister van onderwijs en wetenschappen en de minister voor wetenschapsbeleid ingediend: 15 januari 1981.

16629. Avond-h.e.a.o. Tweede kamer, brief van de minister van onderwijs en wetenschappen ingediend: 10 februari 1981.

16650. Nieuw stelsel van studiefinanciering. Tweede Kamer, brief van de minister van onderwijs en wetenschappen ingediend: 25 februari 1981.

1.2 Ministerie

a. Reorganisaties

In 1980 konden nog niet alle voor dit jaar voorgenomen reorganisaties worden afgerond.

Wel afgerond, met vaststelling van de formatie, werden de onderdelen: de centrale directie Studiefinanciering en de Inspectie.

Voor andere onderdelen is het reorganisatieproces in een vergevorderd stadium.

Binnenkort worden afgerond:

bij het Directoraat-Generaal voor het Voortgezet Onderwijs (DGVO) de directies:

Algemeen Voortgezet en Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs

(VO / AV)

(VO / WJ)

(VO / BZ)

Onderwijs en Vorming Werkende Jongeren

Bouwzaken Onderwijs

alsmede de personeelsfuncties (de DG / P-functies) bij het

Directoraat-Generaal van het Basisonderwijs (DGBO) en het

Directoraat-Generaal voor de Diensten Onderwijs en Inspectie (DGD) en het

Directoraat-Generaal voor het Voortgezet Onderwijs (DVGVO).

Er wordt naar gestreefd de Mc. Kinsey-reorganisatie van de resterende

onderdelen, onvoorziene omstandigheden daargelaten, eind december 1981 af te ronden.

Er werd een aanzet gegeven om in aansluiting op de Mc. Kinsey-organisatie voor het gehele departement een continu proces van evaluatie door te voeren, waarbij de structuur van de organisatie, de menskracht en de middelen zullen worden aangepast aan de zich wijzigende omstandigheden.

b. Personeelsbeleid

In 1980 is gestreefd naar meer afstemming van het personeelsbeleid zowel op de behoeften van de organisatie als op de belangen van het personeel, waarbij rekening gehouden wordt met de maatschappelijke ontwikkelingen.

De volgende activiteiten vloeien uit dit streven voort:

- in het kader van het loopbaanbeleid is in mei 1980 het experiment interne werving gestart voor de salarisschalen 18 t/m 57, waarbij voor ontstane vacatures in eerste instantie geschikte kandidaten binnen het departement worden geworven;
 - om de sollicitatiedrempel voor interne kandidaten te verlagen, werd een vacaturebank ingesteld;
 - er werd de laatste hand gelegd aan de opzet van het experiment belangstellingsregistratie en geschiktheidsprognoses dat beoogt meer zicht te krijgen op de ontplooiingsmogelijkheden binnen het departement. In het voorjaar 1981 komt een circulaire uit waarin doel en procedure worden uiteengezet;
 - tevens werd een aanzet gegeven tot het experiment doorstroomplaatsen voor medewerkers in de schalen 103 t/m schaal 148;
 - de reeds in 1979 beproefde «open dagen» voor die onderdelen waar zich gedurende langere tijd vacatures voordoen, werden met succes gecontinueerd;
 - behalve dat bijzondere aandacht aan de werving van vrouwen in middelbare en hogere rangen werd geschonken, werd in het kader van het emancipatiebeleid o.m. gestart met het experiment A-PART (administratieve opleiding parttimers) speciaal bedoeld voor vrouwen die lange tijd niet aan het arbeidsproces hebben deelgenomen.
- Door een combinatievorm van theoretische vorming en een stage binnen het departement wordt beoogd herintreding in het arbeidsproces te bevorderen;

- de werkgroep Intern Emancipatiebeleid rondde een nota af, die in 1981 de discussie over en uitvoering van het emancipatiebeleid wil stimuleren. De komst van de emancipatiefunctionaris per 1 september 1980 vormt hiervoor een extra-ondersteuning;
- de Stichting Kinderopvang «De Ooievaar» kwam 13 oktober 1980 tot stand. De personeelswerving is reeds gestart. Aan de huisvesting wordt inmiddels hard gewerkt. Deze activiteiten vinden plaats met financiële steun van het departement;
- teneinde de gesignaleerde behoeften aan deeltijdarbeid op te vangen heeft de centrale directie Personeelszaken een circulaire «Voorlichting over deeltijdarbeid» samengesteld, die in februari 1981 binnen het departement is verspreid. Daarin worden de mogelijkheden tot realisering binnen de organisatie aangegeven met het doel deeltijdarbeid te bevorderen.

c. Spreidingsbeleid

Gerekend van 1 januari 1979 werd bij beschikking van 17 december 1980, OA-80/0118, ingesteld de Werkgroep Spreidingsbeleid O & W, met als taak het adviseren van de departementsleiding ter zake van de invulling van het departementale spreidingsbeleid, zoals dit past in het door de regering voorgestane beleid inzake de spreiding van rijksdiensten. Voorzitter van de werkgroep is de heer J. A. van Boven (plaatsvervangend secretaris-generaal).

Tot nu toe heeft de werkgroep zich voornamelijk beziggehouden met de ontwikkeling van een beleid, dat ertoe moet leiden dat in de periode tot 1985 de in Groningen bestaande diensten zullen uitgroeien tot één grote, zo homogeen mogelijk samengestelde dienst, die werkgelegenheid zal kunnen bieden aan ten minste 500 ambtenaren met een volledige dagtaak. De centrale directie Uitvoering Rechtspositieregelingen Onderwijspersoneel begon in 1980 met een afdeling te Groningen. Begin 1981 bood deze afdeling reeds werkgelegenheid aan 36 ambtenaren. Volgens gemaakte afspraken zal dit aantal in de jaren 1981 en 1982 worden verhoogd tot minimaal 52.

Begin 1981 werd de centrale afdeling Administratieve Taken uitgebreid met een bureau Leerlingenregistratie, welk bureau voor de directie BO/KL een aantal uitvoerende taken op het terrein van het leerlingentelsysteem zal gaan verrichten. Het bureau biedt plaats aan 4 ambtenaren.

Ten gevolge van deze concrete stappen hebben ook de centrale directies Personeelszaken en Algemene Zaken te Groningen enige uitbreiding ondergaan.

De bezetting van O en W/Groningen bedroeg per 1 april 1981: 343. Nader intern onderzoek binnen het departement zal aan het licht brengen welke werkzaamheden voorts naar Groningen kunnen worden overgebracht teneinde het gestelde doel tijdig te kunnen bereiken. Met dit onderzoek is de werkgroep thans bezig.

d. De centrale directie Voorlichting

In de organisatie van de centrale directie Voorlichting hebben zich in 1980 verscheidene ingrijpende veranderingen voorgedaan. Met ingang van 1 maart 1980 werden een plaatsvervangend directeur met enkele medewerkers in een afzonderlijke organieke eenheid (de Voorlichtingsdienst Wetenschapsbeleid) ondergebracht.

Deze voorlichtingsdienst is belast met de publicitaire begeleiding van de minister zonder portefeuille, belast met de coördinatie van het wetenschapsbeleid.

Op 1 mei 1980 gingen de andere plaatsvervangend directeur met een medewerker over naar de centrale directie Internationale Betrekkingen (IB) teneinde aldaar de buitenlandse voorlichting te verzorgen. Op 1 maart 1980 werd, in verband met de inwerkingtreding van de Wet openbaarheid van bestuur (WOB), een staffunctionaris aan de centrale directie Voorlichting toegevoegd. Deze functionaris is belast met de uitvoering van deze wet. De directie is aangewezen als informatiepunt voor hen die met een beroep op de WOB informatie over een beleidsaangelegenheid wensen.

Een tweede staffunctionaris werd aangesteld ter vervulling van speciale taken. Een van de taken is de begeleiding van de toepassing van het viewdata-systeem op het departement.

Op initiatief van de VD werd eind april 1980 het beeld van oud-minister De Visser, dat stond opgesteld in de buurt van het centraal station in Den Haag, verplaatst naar de voorzijde van het hoofdgebouw van het ministerie.

De centrale directie Voorlichting heeft drie afdelingen:

- de afdeling Pers- en publiciteitszaken,
- de afdeling Communicatiemiddelen en Mediaplanning, en
- de afdeling Onderwijs- en Studievoorlichting.

1. De afdeling Pers- en Publiciteitszaken

De afdeling Pers- en Publiciteitszaken heeft vier hoofdtaken, te weten:

- de voorlichting aan de pers in al haar geledingen;
- de samenstelling van een aantal tijdschriften (Uitleg Magazine, Uitleg Krant, Kies);
- de intermediaire voorlichting via gemeenten, arbeidsbureau enz.;
- de interne voorlichting, waaronder de samenstelling van de Knipselkrant, het personeelsblad O&W-visie en het blad voor de leden van het rijksschooltoezicht Introspectie.

Van Uitleg Magazine zijn in 1980 naast de reguliere nummers, drie extra nummers verschenen, namelijk over differentiatie binnen klasverband, over de twee-fasenstructuur in het wetenschappelijk onderwijs en over 150 jaar Koninkrijk België.

In het algemeen kan van deze extra nummers van Uitleg Magazine worden gezegd dat ze veel aftrek vonden, zodat de redactie heeft besloten ook in 1981 themagerichte extra nummers uit te geven.

Het tijdschrift Kies, dat de Onderwijskrant van Nederland is opgevolgd, begint bekendheid in het land te krijgen.

Het blad beoogt ouders en leerlingen voorlichting te verstrekken over het onderwijsstelsel, opdat een weloverwogen keus betreffende de schoolcarrière kan worden gedaan.

Er zijn vier edities:

- nr. 1 na de kleuterschool,
- nr. 2 na de lagere school,
- nr. 3 na l.b.o. en m.a.v.o., en
- nr. 4 na h.a.v.o. en v.w.o.

De verspreiding geschiedt door vrijwillige medewerking van de scholen en door rechtstreekse toezending op verzoek.

2. De afdeling Communicatiemiddelen en Mediaplanning

De afdeling Communicatiemiddelen en Mediaplanning coördineert de productie en distributie van voorlichtingsmiddelen en -materialen. Zij

begeleidt de productie van drukwerken, advertenties, stands voor tentoonstellingen, films en andere audiovisuele presentaties. Zij voert het financieel beheer van de centrale directie. Zij beheert actueel en historisch illustratiemateriaal en beheert de museale historische onderwijscollectie.

In 1980 heeft de sectie Publikatieproductie een groot aantal brochures en nota's uitgegeven. Het voorlichtingsblad Kies was opnieuw het belangrijkste en meest omvattende project.

De totale oplage van Kies, inclusief de herdrukken, bestond uit 1 186 350 exemplaren. Het blad blijkt goed aan te slaan als men uitgaat van de grote navraag die gedaan is, t.w. Kies I - 37% navraag; Kies II - 32% navraag; Kies III - 47% navraag en Kies IV - 57% navraag.

1980	oplage	toegezonden aan instellingen en scholen	toegezonden op verzoek	beschikbaar voor verspreiding op manifestaties, e.d. en voor navraag in 1981
Kies 1	338 000	215 300	71 178	51 522
Kies 2	420 000	262 500	83 248	74 252
Kies 3	285 000	124 900	111 006	49 394
Kies 4	143 350	61 780	34 461	47 109

Vele bestellingen werden reeds gedaan voordat het blad van de persen was gerold.

In het kader van deze uitgaven had de VD een tekenwedstrijd georganiseerd onder de leerlingen van de lagere scholen. Er werden 3500 tekeningen ingezonden, waaruit acht prijswinnaars werden gekozen. In een geschikte ruimte werden de tekeningen geëxposeerd zodat geïnteresseerden deze konden bezichtigen.

Andere vermeldenwaardige publikaties zijn:

30 jaar Vakantiecursussen voor docenten en onderwijzers in België en Nederland.

In deze brochure worden de ervaringen beschreven van oud-docenten en oud-leerlingen die aan deze cursus hebben deelgenomen.

De Nederlandse Taalunie

Deze publikatie is – samen met Belgische departementen – uitgegeven in het kader van de ondertekening van het Taalunie-verdrag op 9 september 1980 te Brussel.

De ministers Gardeniers en Pais en staatssecretaris Van der Meij waren daarbij aanwezig.

Kalender en brochure betreffende feest- en gedenkdagen van culturele minderheden in Nederland

De kalender met bijbehorende brochure is in een oplage van 220 000 exemplaren toegezonden naar alle scholen. In dit verband moet ook de *Samenvatting van de Nota Culturele minderheden* worden genoemd die in acht talen werd uitgebracht.

De Organisatiefolder van O & W (in een oplage van 65 000 exemplaren), het Sociaal Jaarverslag, het Vademecum en de folder Kinderopvang

In totaal werden er 370 produkties ter hand genomen, waarvan verschillende zeer omvangrijk waren. Bij de Staatsuitgeverij is het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen de belangrijkste departementale opdrachtgever, gemeten naar het aantal opdrachten.

De sectie Iconografie stelde voor de Onderwijsraad de galerij met portretten van voorzitters samen.

In 1980 werd de eerste aanzet gegeven tot de invoering van een huisstijl. In de komende jaren zal daar in breder verband aan gewerkt worden.

Er is dit jaar intensief gewerkt aan de totstandkoming van het *Nationale Historische Onderwijsmuseum*.

De collectie wordt beheerd door de centrale directie Voorlichting. De collectie werd in het voorjaar 1981 geopend door staatssecretaris Hermes. Het museum is gehuisvest in de hoeve «Meerzicht» te Zoetermeer, eigendom van de gemeente.

De sectie AV-presentaties en tentoonstellingen bracht begin 1980 de film «*Na de lagere school*». Deze film geeft een schematisch overzicht van de onderwijsmogelijkheden na de lagere school. De scholen kunnen deze film aanvragen bij de Rijksvoorlichtingsdienst.

Verder werd dit jaar de film «*Zij wel*» geproduceerd. Deze film werd uitgebracht door het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen in het kader van de emancipatie van de vrouw en heeft tot doel de jongens en meisjes te wijzen op de mogelijkheden voor doorbreking van stereotype keuzes van studie en beroep.

Deze film werd op een festival van opdrachtfilms bekroond. De titel song bij

deze film werd op een *grammofoonplaatje* geperst. De oplaag daarvan was 10.000 exemplaren.

Dit grammofoonplaatje werd kosteloos uitgereikt aan bezoekers van de tentoonstellingen waar deze film werd vertoond.

In 1980 werden 265 voorstellingen van deze film gegeven voor ongeveer 25.000 bezoekers. Daarnaast werd de film vertoond op tentoonstellingen, zodat nog eens 10.000 bezoekers daarvan kennis konden nemen. Verder werd in 1980 een tweede emancipatiefilm op stapel gezet met een bijbehorend tekstboekje. Deze film gaat over *volwassenen-educatie* waarbij vooral de rol van de vrouwen naar voren wordt gebracht die een dag-m.a.v.o. volgen. In 1981 zal de film gereed komen.

Op het gebied van tentoonstellingen nam het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen deel, in samenwerking met andere ministeries, aan de *18e Nationale Beroepenmanifestatie* te Utrecht.

Op deze tentoonstelling werd een voorlichtingscentrum ingericht waarbij tevens een voorlichtingsmarkt werd gehouden waaraan 25 scholen voor m.b.o. en andere instellingen deelnamen.

Verder werd deelgenomen aan een *regionale studie- en beroepenmanifestatie Opleiding en Beroep te Borne*. In april 1980 was O & W aanwezig op de *Internationale Huishoudbeurs* in Amsterdam. Daarnaast werd meegewerkt aan kleine manifestaties als de «*Beroepenverkenningdag voor vrouwen*» te Utrecht en de informatiemarkt van de *Stichting Vakopleiding Bouwbedrijf* te Amersfoort.

In het buitenland nam het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen deel aan één tentoonstelling en wel aan de internationale leermiddelententoonstelling *Interschul* te Dortmund. Met het onderwerp «*Das Schulhaus in den Niederlanden*» werd de aandacht gevestigd op het gebruik van schoolgebouwen in Nederland in relatie tot de onderwijskundige aspecten. Er was veel belangstelling voor de Nederlandse inzending, zowel bij individuele bezoekers als bij de Duitse pers en televisie. Het aantal vragen over publikaties nam sterk toe. Het secretariaat van de afdeling ontvangt maandelijks gemiddeld 750 telefoontjes en 1900 brieven. De belangstelling voor kosteloze publikaties neemt toe.

3. De afdeling Onderwijs- en Studievoorlichting

De afdeling Onderwijs- en Studievoorlichting verstrekt informatie over de wettelijke maatregelen en voorschriften op het gebied van onderwijs en wetenschappen, de onderwijs- en studiemogelijkheden en de financiële tegemoetkomingen.

Zij doet dat rechtstreeks aan individuele aanvragers, die zich tot de afdeling wenden, en aan intermediaire voorlichters als gemeentelijke infodiensten, schooldecanen, jeugdconsulenten, en anderen. Ter vergemakkelijking van haar dienstverlening stelt de afdeling documentair informatiemateriaal samen.

4. De invoering en de uitvoering van de WOB bij O & W

In verband met de inwerkingtreding van de WOB verstrekte de centrale directie Voorlichting in ruime mate schriftelijke en mondelinge voorlichting aan de ambtenaren van het ministerie en aan ambtenaren van de diensten en de instellingen die onder de verantwoordelijkheid van de minister van onderwijs en wetenschappen werkzaam zijn. De publieksfolder «*Openbaarheid van bestuur*» is aan de instellingen voor wetenschappelijk onderwijs en aan de bijzondere scholen toegezonden.

Aan de bijna honderd niet-ambtelijke adviescommissies die onder O & W ressorteren is een circulaire toegezonden over de openbaarmaking van de beleidsadviezen.

De minister stelde de «*Regeling openbaarheid Onderwijs en Wetenschappen*» vast. Deze regeling bevat richtlijnen over de uitvoering van enige gedeelten in de Aanwijzingen inzake openbaarheid van bestuur. Bij het

Ministerie van O & W zijn de volgende drie informatiepunten aangewezen: de centrale directie Voorlichting als centraal informatiepunt, de Voorlichtingsdienst Wetenschapsbeleid en de centrale directie Studiefinanciering (Groningen).

De «Regeling openbaarheid O & W» is voorzien van twee bijlagen, te weten: het register van instellingen, diensten en bedrijven en het register van niet-ambtelijke adviescommissies. De rijkscholen – waarvan de schoolleiders zijn aangewezen als informatiepunt voor schoolzaken – maken het grootste gedeelte uit van het register van instellingen, enz.

Het aantal verzoeken om informatie met een beroep op artikel 1 van de WOB is in de eerste acht maanden van de WOB niet zo groot geweest. De verzoeken om informatie ex artikel 1 hebben echter meermalen veel en moeilijk werk meegebracht. Te denken valt o.m. aan het bewerken van dossiers, het scheiden van feitelijke gegevens, prognoses en beleidsalternatieven van persoonlijke beleidsopvattingen uit interne documenten en het onderzoek of bepaalde instellingen onder de verantwoordelijkheid van de minister werkzaam zijn.

Op enkele verzoeken is gedeeltelijk afwijzend beslist, o.m. op het verzoek om informatie van een schoolbestuur om alle bescheiden met betrekking tot zijn aanvraag om bekostiging van een sociale academie (Plan van Scholen).

Sedert de invoering van de WOB worden de belangrijkste beleidsadviezen van de Onderwijsraad voluit gepubliceerd in Uitleg Krant. Vóór de inwerkingtreding van de WOB was het overigens al regel dat de adviezen van de Onderwijsraad werden gepubliceerd.

5. Viewdata

In het kader van het experiment met viewdata (viditel) is de desbetreffende stafmedewerker lid van de daarvoor ingestelde departementale overleggroep.

Deze groep zorgt voor de invoering van informatie in het computergeheugen, dat bij de PTT wordt beheerd.

Zij bevorderde dat een aantal scholen met viditel experimenteren, wat mogelijk was doordat de VD zich voor de kosten van deze scholen garant stelde. Het ligt in de bedoeling het middel viewdata in te voeren bij de afdeling Onderwijs- en Studievoorlichting, wanneer de proefperiode bij de PTT wordt afgesloten en gunstig bevonden.

Onderwijs- en studievoorlichting kan met viewdata op efficiënte wijze een zeer veel groter bereik krijgen, als het computergeheugen op openbare plaatsen, zoals bibliotheken, postkantoren, arbeidsbureaus enz. oproepbaar wordt.

e. Informatiebeleid

1. De voortschrijdende automatisering heeft er in 1980 toe geleid dat eerdere initiatieven om te komen tot een samenhangend departementaal informatiebeleid meer gestalte hebben gekregen. De in het najaar van 1979 ingestelde Centrale Stuurgroep Departementale Informatievoorzieningen (CSDI) heeft daartoe veel bijgedragen:

- alle in het ministerie reeds bestaande informatiesystemen werden onder de paraplu van deze stuurgroep gebracht. Nieuwe te ontwikkelen systemen werden aan haar goedkeuring onderworpen;
- de stuurgroep coördineerde de inbreng van het ministerie in de Centrale Commissie Automatisering Onderwijsinformatie (CCAO);
- onder auspiciën van de CSDI verscheen een interne discussienota, waarin een raamwerk voor een systematische informatievoorziening op korte en lange termijn wordt gegeven;
- een ontwerp voor een eigen uniforme werkmethode ontwikkeling informatiesystemen werd uitgebracht. Deze is thans in studie bij de departementsonderdelen.

2. De samenstelling van centrale Commissie Automatisering Onderwijsinformatie (CCAO) werd uitgebreid. Van dit overlegorgaan met het

onderwijsveld maken sinds voorjaar 1980 ook de personeelsorganisaties deel uit.

Een subcommissie van de CCAO begeleidt de ontwikkeling van een Informatie-atlas, die naar verwacht eind 1981 zal zijn voltooid.

3. Voor twee grote informatiesystemen, te weten CASO (Commissie Automatisering Salarisadministratie Onderwijs) en SF (Studiefinanciering) werden privacyreglementen vastgesteld.

1.3 Onderwijsemancipatie

De in mei 1979 gepubliceerde nota «Schets van een beleid voor emancipatie in onderwijs en wetenschappelijk onderzoek» werd in mei besproken door de Vaste Commissies van de Tweede Kamer voor Onderwijs en Wetenschappen en voor Emancipatie. De commissies konden zich in grote lijnen vinden in het voorgestelde beleid.

De bewindslieden zegden toe dat nog in hetzelfde jaar een nota zou verschijnen over de voortgang van het onderwijsemancipatiebeleid. Deze nota (Voortgangsnota Onderwijsemancipatie) die in december werd gepubliceerd, geeft een overzicht van de stand van zaken van de maatregelen. Daaruit blijkt dat praktisch alle maatregelen ter hand zijn genomen. Daarnaast wordt ingegaan op de adviezen en commentaren die op de Schets zijn ontvangen. Mede op grond van deze adviezen en commentaren werd de onderwijsemancipatiefilosofie nader uitgewerkt. Naast het inhalen van achterstanden wordt nu expliciet meer aandacht besteed aan rol doorbreking en attitudeverandering.

Voorts worden vijf prioriteiten aangegeven die binnen het onderwijsemancipatiebeleid in de toekomst nader worden uitgewerkt:

1. rol doorbrekende vorming in het kleuter- en lager onderwijs;
2. rol doorbrekende vorming in het onderwijs aan jongens en meisjes uit culturele minderheden;
3. bewustwording en breed beroepskwalificerend onderwijs voor werkende meisjes;
4. algemeen vormende en beroepskwalificerende vormen van volwasseneducatie;
5. rol doorbreking in het hoger beroepsonderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs.

Van 14-30 juli vond in Kopenhagen een VN-conferentie plaats voor het Decennium voor de vrouw. Op deze conferentie werd het ontwerpwereldactieprogramma besproken en aanvaard (waarbij Nederland zich overigens om politieke redenen van stemming onthield). Het subthema Onderwijs kreeg speciale aandacht. Het door de Nederlandse regering ingediende amendement om speciale aandacht te schenken aan het onderwijs voor migrantenmeisjes en -vrouwen werd overgenomen. Op basis van het wereldactieplan wordt in het voorjaar van 1981 een Nederlands actieprogramma emancipatie-beleid voorbereid, waarin eveneens aandacht aan het onderwijsemancipatiebeleid wordt besteed.

Afdeling II – Basisonderwijs

Onderafdeling II.1 – Kwantitatieve ontwikkelingen

II.1.1 Personeel

Van 1970 tot 1975 liep het jaarlijks aantal geboorten terug van $\pm 239\ 000$ tot $\pm 178\ 000$. Sindsdien is dit aantal betrekkelijk stabiel gebleven.

Als gevolg van deze ontwikkeling daalde in 1980 in het primair onderwijs het totaal aantal leerlingen t.o.v. 1979 met ruim 51 000. Tabel 1 bevat deze ontwikkeling per schoolsoort.

Tabel 1. Aantal leerlingen in het k.o., g.l.o. en bu.o.

jaar	k.o.	g.l.o.	bu.o.	totaal
1979	438 175	1 413 277	87 253	1 938 705
1980	418 499	1 379 866	88 945	1 887 310

(peildatum 16 januari v.h. betreffende jaar)
bron: CBS

In tegenstelling tot de ontwikkeling van het aantal leerlingen steeg het aantal arbeidsplaatsen in het primair onderwijs t.o.v. 1979 met ongeveer 1 000. Voor een belangrijk deel is deze stijging te danken aan de actieplannen 1978-1979. De stijging, die werd gerealiseerd in de sfeer van de niet-verplichte leerkrachten, werd gestimuleerd door die actieplannen. Het aantal in het onderwijs werkzame leerkrachten steeg met bijna het dubbele hiervan, een bewijs van het toenemen van het aantal part-time functies (Tabel 2 en 3).

Tabel 2. Verplichte leerkrachten bij k.o., l.o. en bu.o.

jaar	Personen (bron: CBS)				full-time arbeidsplaatsen (bron: O&W)			
	k.o.	g.l.o.	bu.o.	Totaal	k.o.	g.l.o.	bu.o.	Totaal
1979	18 785	51 367	7 752	77 904	18 799	51 081	7 396	77 276
1980	18 631	51 682	7 824	78 137	18 314	51 360	7 544	77 218

Tabel 3. Niet verplichte leerkrachten bij k.o., g.l.o. en bu.o.

jaar	Personen (bron: CBS)				full-time arbeidsplaatsen (bron: O & W)			
	k.o.	g.l.o.	bu.o.	Totaal	k.o.	g.l.o.	bu.o.	Totaal
1979	2 068	15 964	2 864	20 896	818	11 283	2 190	14 291
1980	2 836	16 468	3 211	22 515	1 222	11 650	2 435	15 307

II.2.1 Scholen

a. Huisvesting en gebouwen

Het huisvestingsbeleid dat sedert 1 januari 1979 is gevoerd, kreeg duidelijk gestalte. De uitwerking van dit beleid is geregeld in de wet «Beheersing huisvestingsvoorzieningen k.o.-l.o.», waarvan het ontwerp op 17 september 1979 bij de Staten-Generaal aanhangig werd gemaakt. Vooruitlopend op de totstandkoming van deze wet zijn criteria ontworpen aan de hand waarvan reeds in 1979 en 1980 verklaringen van goedkeuring werden verstrekt. De afhandeling van de aanvragen voor bedoelde verklaring leidt tot de conclusie dat naar alle waarschijnlijkheid de bijdrage van f 144 miljoen aan Bestek 1981 gerealiseerd zal worden.

Ook de leegstandbestrijding wordt hiermede gestalte gegeven, omdat in nieuwbouwwijken de plannen getoetst worden aan de behoefte op langere termijn en in oudere wijken medewerking wordt verleend aan saneringsplannen. Verder bestaat de indruk dat de integratieplannen de leegstand in l.o.-gebouwen bestrijden. Overigens waren nog onderwerp van studie de problemen bij het onderbrengen van kleuters in l.o.-gebouwen. Het opstellen van een nieuw bouwbesluit, dat onder de Wet op het basisonderwijs moet functioneren, is dit verband van betekenis.

b. Kleine scholen

Door het teruglopen van het aantal kleuters en leerlingen van het gewoon lager onderwijs is het aantal scholen toegenomen dat niet langer aan de wettelijke instandhoudingsnormen kan voldoen. Om inzicht te geven in de mogelijkheden om – in bijzondere gevallen – scholen met een te gering aantal leerlingen alsnog in stand te kunnen houden, werd een circulaire verzonden naar de besturen van de scholen voor kleuter- en gewoon lager onderwijs (kenmerk C800189 BO / KL-620579 d.d. 19-6-1980). Bij het beoordelen van de vraag of de school als «bijzonder geval» kan worden aangemerkt, wordt in het algemeen uitgegaan van de volgende criteria:

1. het betreft de enige school van een erkende levensbeschouwelijke richting bij opheffing waarvan de leerlingen niet op redelijke afstand het gewenste onderwijs kunnen volgen;
2. de school vervult een bijzondere rol in een kleine gemeente, kern of buurt (bijvoorbeeld als enige school ter plaatse in buurt of stadswijk);
3. de school vervult een bijzondere positie in een wijk of regio met een grote achterstandssituatie;
4. de verkeerssituatie belemmert verwijzing van leerlingen naar andere scholen waar het gewenste onderwijs kan worden ontvangen;
5. de levensvatbaarheid van de school op wat langere termijn moet aanwezig zijn.

Het beleid is erop gericht om zoveel mogelijk scholen die aan een of meer van de bovenstaande criteria voldoen in stand te houden. Het is duidelijk dat dit niet in alle gevallen mogelijk is. Door het gevoerde beleid worden ca. 900 kleuterscholen en ca. 600 scholen voor gewoon lager onderwijs in stand gehouden, die niet langer aan de wettelijke instandhoudingsnormen voldoen.

De advisering over de kleine scholen-problematiek is opgedragen aan de studie/adviesgroep Kleine Scholen. De studie/adviesgroep is samengesteld uit vertegenwoordigers van een aantal besturenorganisaties, onderwijsvakorganisaties, ouderorganisaties, de Vereniging van Nederlands Gemeenten en het Interprovinciaal Overleg Onderwijszaken (IPO-O). De studie/adviesgroep heeft tot aan de maand mei 1980 haar werkzaamheden uitgevoerd.

In verband met een nadere beslissing over de formalisering van de studie/adviesgroep en over de verhouding tot de Adviesraad Basisonderwijs Opleidingen (ARBO) zijn de werkzaamheden sedert mei opgeschort. In het kader van de ontwikkelingsprojecten geven zes projecten extra aandacht aan de schoolwerkplanontwikkeling voor de Kleine Scholen. Bovendien zijn vanuit het Integraal Structuurplan Noorden des Lands (ISP) en het Bijzonder/Regionaal Welzijnsbeleid kleine scholenprojecten van start gegaan.

Onderafdeling II.2 – Kleuter- en gewoon lager onderwijs

II.2.1 Voorbereiding van de invoering van de basisschool

a. Bestuurlijke maatregelen Meerjarig Beleidsplan

In de memorie van toelichting op de begroting van het Departement van Onderwijs en Wetenschappen voor 1981 verscheen als bijlage het Meerjarig Beleidsplan voor het Basisonderwijs. Het plan beoogt parlement en

betrokkenen in het onderwijsveld een samenhangend beeld te geven van de maatregelen en activiteiten van het departement, die gericht zijn op de inwerkingtreding van de Wet op het basisonderwijs, waarmee de integratie wordt beoogd van kleuteronderwijs en gewoon lager onderwijs tot basisonderwijs.

De eerste uitgave van het plan beperkt zich tot het in kaart brengen van de activiteiten en maatregelen die nodig zijn voor de inwerkingtreding van de Wet op het basisonderwijs, omdat deze thans het meest urgent zijn. In de komende jaren zal het plan geleidelijk uitgroeien tot een overzicht van het geïntegreerde beleid voor het basisonderwijs.

De planningsgegevens van de wetgeving voor het basisonderwijs vormen het zwaartepunt van deze eerste versie van het Meerjarig Beleidsplan. Van deze planning is in 1980 het volgende gerealiseerd. Op 15 april 1980 heeft de Vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen van de Tweede Kamer het voorlopig verslag over het gewijzigd ontwerp van Wet uitgebracht.

Op 14 juni 1980 is vervolgens de memorie van antwoord verschenen, met de tweede nota van wijzigingen. Op 18 september 1980 is het eindverslag opgesteld.

Op 2 oktober 1980 ontving de Tweede Kamer de nota naar aanleiding van het eindverslag en de derde nota van wijzigingen.

Het strokenschema met tijdbalk in het Meerjarig Beleidsplan had al aangegeven dat de regering ervan uitging, dat de Tweede Kamer het ontwerp van Wet op het basisonderwijs nog vóór 1 december 1980 zou goedkeuren. Daar dit in de Tweede Kamer niet mogelijk bleek en de plenaire behandeling eerst op 31 maart en 1 en 2 april 1981 heeft plaatsgevonden is de datum van de in werking treding van de Wet op het basisonderwijs waarvan steeds werd aangenomen dat deze op 1 augustus 1983 zou vallen, ernstig in gevaar gebracht.

Bezinning op een mogelijk bijgestelde planning is daarom geboden.

b. De adviesraad voor het basisonderwijs, het speciaal onderwijs, de opleidingen basis- en speciaal onderwijs en de nascholing (ARBO)

De adviesraad werd voorlopig voor drie jaar ingesteld op 2 december 1980 door de minister.

De ARBO heeft tot taak te adviseren over te nemen beleidsmaatregelen op het gebied van de drie onderwijssectoren: basisonderwijs, speciaal onderwijs, de opleiding van onderwijsgeevenden daartoe en de nascholing en wel in onderlinge samenhang.

De raad zal als opvolger optreden van de Innovatiecommissie basisschool (ICB), de Innovatiecommissie opleidingen (ICO), de Adviescommissie Nascholing Kleuter- en Lager Onderwijs (ANKLO) en de Commissie opleidingen Speciaal Onderwijs (COSO).

De combinatie van onderwijssectoren als taakgebied voor de ARBO legt nadruk op het belang van de samenhang en van de advisering op een moment dat de grote lijnen van de onderwijsontwikkeling en de innovatie binnen de afzonderlijke sectoren zijn vastgelegd.

Samenstelling en werkwijze

De ARBO bestaat uit een groep onafhankelijke deskundigen. Een aantal kernleden, onder voorzitterschap van de heer K. G. K. Hanselman, zal zich buigen over een aantal onderwerpen die nader zullen worden geformuleerd in een adviesprogramma. Teneinde een goede afstemming te bereiken tussen advies en beleidsontwikkeling wordt het adviesprogramma ontwikkeld in nauwe samenwerking tussen het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen en de ARBO.

Het programma van adviesvragen wordt vastgesteld door de minister na overleg met de ARBO.

In het eerste concept-adviesprogramma zijn als probleemgebieden waarover de adviesraad in beginsel zal adviseren onder meer opgenomen de vergroting van de zorgbreedte, de bestrijding van educatieve achterstanden, het functioneren van schoolwerkplannen en de structuur van het speciaal onderwijs.

De raad zal kunnen worden uitgebreid door, afhankelijk van het onderwerp, tijdelijke leden bij het advieswerk te betrekken naast de kernleden.

De adviesvragen zullen volgens de verwachting als volgt te onderscheiden zijn:

1e vragen naar de wenselijke en mogelijke relaties tussen de verschillende sectoren van onderwijs;

2e vragen naar de gewenste en mogelijke toerusting van het onderwijs binnen de sectoren.

c. Innovatiebeleid

De uitvoering van het plan vernieuwingsactiviteiten en -projecten 1980/1981 dat in maart 1980 werd gepubliceerd, gaf verdere impulsen aan het innovatieproces basisschool. De in dit plan aangekondigde projecten en activiteiten stelden scholen en ondersteuningsinstanties in staat verdere stappen op weg naar de basisschool te zetten. Als bijzonder belangrijk element in de ontwikkeling kan worden genoemd de start van het Informatiepunt Basisschool.

Het jaar 1980 was het laatste jaar waarin de Innovatiecommissie Basisschool (ICB) adviseerde. De afronding van de advisering door de ICB viel samen met het begin van de advisering door de Stuurgroep Innovatie Basisschool (SIB) in april 1980. De ICB bracht in 1980 nog een vervolgadvisie uit over de zorgbreedte.

Tijdens een afscheidsbijeenkomst van de ICB in september 1980 werd uitvoerig aandacht besteed aan de belangrijke bijdrage die deze heeft geleverd in de periode 1973-1980.

In 1980 werd in de Centrale Commissie voor Onderwijsoverleg (CCOO) gesproken over de adviezen van de ICB, over de onderwijskundige eisen die aan onderwijsgeven in het basisonderwijs worden gesteld, over de regionalisatie van het innovatieproces basisschool en over de zorgbreedte. Ten aanzien van de regionalisatie van het innovatieproces basisschool kon in het overleg geen overeenstemming worden bereikt. De Stuurgroep Innovatie Basisschool (SIB) bracht in 1980 een eerste advies uit: «School en ondersteuning». Dit eerste advies legde een basis voor de verdere advisering van de SIB en voor de opstelling van een eerste ondersteuningsplan. Aan de SIB namen alle koepels en ondersteuningsinstellingen deel, met uitzondering van de Nederlandse Katholieke Schoolraad en het Katholiek Pedagogisch Centrum.

In mei 1981 bracht de SIB een voorlopig ondersteuningsplan voor het schooljaar 1981-1982 uit. Dit plan biedt een eerste opzet voor een gecoördineerde ondersteuning.

Het innovatiebeleid kreeg vorm door activiteiten van de ondersteuningsinstellingen en activiteiten in scholen door deelname aan projecten en aan het activeringsplan. De publikatie van de discussienota «Naar een onderwijsleerplan basisschool» van de projectgroep leerplanontwikkeling van de Stichting voor de Leerplanontwikkeling (SLO) was een belangrijke bijdrage aan de discussie over de inhoudelijke vormgeving van de basisschool. Deze en andere produkten van de ondersteuningsinstellingen, zoals de eindrapportage van de Landelijke Ondersteuningsgroep voor de Samenwerkingsexperimenten, boden scholen informatie over ervaringen die als stimulans en hulpmiddel dienen voor de eigen ontwikkeling. Informatie werd ook verkregen uit een serie brochures over de samenwerkingsexperimenten die van 1975 tot 1981 als eerste projecten in het innovatieproces werkzaam zijn geweest. De laatste samenwerkingsexperimenten te Amsterdam, Rotterdam en Utrecht gingen per 1 augustus 1981 over in het kader van de ontwikkelingsprojecten.

De tweede serie projecten – de projecten in traditionele vernieuwingscholen

(TVS) – werd eveneens voor een deel afgesloten. Een aantal van de zogenaamde TVS-projecten rondde in 1980 de activiteiten af. Vier projecten gingen verder binnen de ontwikkelingsprojecten; ook hiervan komen de ervaringen beschikbaar door middel van een samenvattende brochure. Na de selectieprocedure ontwikkelingsprojecten basisschool 1980/81, die in december 1979 was afgerond, begonnen in augustus 1980 opnieuw 65 integrale en 30 themaprojecten aan hun projectcyclus. De nieuwe themaprojecten waren gewijd aan de kleine school, de zorgbreedte, de kunstzinnige vorming, de educatieve achterstanden en de eindtermen basisonderwijs, terwijl in vijf projecten eigen themavoorstellen werden gehonoreerd. Het totaal van de 125 projecten is thans als volgt verdeeld:

	Integraal	Thema verdeeld in:	bu/ bao	kleine school	vaken- integratie	indivi- dualisering	onderwijs- kansen voor meisjes	kunstzinnige vorming	identiteit	educatieve achterstanden	eindtermen	ouderparticipatie	kleiner wordende school	eigen thema
1979/80	8	20	7	5	2	2	1	2	1					
1980/81	65	32	7	6				2		6	4	1	1	5*
	73	52	14	11	2	2	1	4	1	6	4	1	1	5

* Waarvan 2 projecten zich uitdrukkelijk op de identiteit richten (één r.-k. en één p.-c.).

De spreiding over het land is er borg voor dat in vrijwel alle regio's een ontwikkelingsproject gaande is zodat andere scholen ervaringen vanuit deze projecten van dichtbij kunnen gadeslaan. In veel regio's zijn initiatieven genomen om de verspreiding van de ervaringen op plaatselijk niveau op gang te brengen.

In januari 1981 hebben er 23 van de eerste serie ontwikkelingsprojecten volgens de daartoe gepubliceerde procedure een voortgangsrapportage opgeleverd. Deze 23 projecten konden aangeven welke wijze van voortgang van de projectperiode voor de eigen ontwikkeling wenselijk was.

Uit de voortgangsrapportages blijkt dat er – na aanvankelijke problemen – in het algemeen belangrijke vorderingen zijn bij de ontwikkeling van de basisschool. Schoolwerkplandelen en procesbeschrijvingen leveren materiaal op dat zowel voor de landelijke instellingen als voor andere scholen van grote betekenis is.

Op de ontwikkelingsprojecten basisschool wordt de Experimentenwet Onderwijs toegepast. Aan de hand van een model-beschikking zijn met toepassing van deze wet ongeveer 300 experimentele basisscholen tot stand gekomen.

Aan het activeringsplan hebben de afgelopen vier schooljaren 1900 koppels meegedaan, waaronder 879 stimuleringscholen en 20 scholen voor buitengewoon onderwijs. Voor het schooljaar 81/82 zijn 1060 koppels aangewezen, daarvan zijn 410 stimuleringscholen en 20 scholen voor buitengewoon onderwijs.

In het schooljaar 1981/1982 wordt aanmerkelijk meer ruimte aangeboden voor koppels om aan activering deel te nemen dan voorgaande jaren, hetgeen vooral de spreiding van de activering ten goede komt. Het aantal deelnemende stimuleringscholen neemt toe (in 79/80 100, in 80/81 350 en voor 81/82 410) zodat de inpassing van het stimuleringsbeleid in het vernieuwingsproces in toenemende omvang plaatsvindt.

Het aantal toewijzingen aan scholen voor buitengewoon onderwijs is groter dan in de voorafgaande jaren (20 in plaats van 10), maar ook is het aantal aanmeldingen dit jaar (43) ruim twee maal zo groot als het aantal beschikbare plaatsen.

De vergroting van de zorgbreedte krijgt dus gestalte en beantwoordt aan een sterk groeiende vraag.

De vergrote ruimte voor koppels om aan activering deel te nemen is mede tot stand gekomen met inachtneming van een meerjarenadvies van de Innovatiecommissie Basisschool. De commissie adviseert daarin alle scholen in de komende jaren aan het activeringsplan te laten deelnemen. Het op gang gebrachte beleid zal worden voortgezet.

Dit betekent dat de komende vier schooljaren 1200 koppels per jaar aan de activering kunnen deelnemen en daarmee zal het cursusjaar 85/86 het laatste activeringsjaar kunnen zijn.

De ondersteuning van het stimuleringsplan wordt onder invloed van de activiteiten van de projectgroep Communicatienetwerk in toenemende mate verzorgd door de schoolbegeleidingsdiensten. Het beleidgerichte onderzoek heeft zich in 1980 zowel op de evaluatie van het innovatiebeleid als op de vormgeving van het nieuwe basisonderwijs gericht. Er wordt ondermeer onderzoek gedaan naar de aansluitingsproblematiek basisonderwijs - buitengewoon onderwijs, naar de gehanteerde planningsprocedure bij schoolwerkplanontwikkeling en naar de kwaliteitskenmerken van de ontwikkelde (schoolwerkplan) producten.

Verder wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om de creativiteit en de zelfstandigheidsontwikkeling in het basisonderwijs te bevorderen.

De uitbouw van het innovatieproces basisschool in de komende jaren is samengevat in het plan vernieuwingsactiviteiten en -projecten 1981/82 dat in het voorjaar 1981 is gepubliceerd. In dit plan wordt de start van nog eens 20 ontwikkelingsprojecten basisschool aangekondigd.

II.2.2 Onderwijskundige ontwikkelingen

a. Stimuleringsbeleid

De op 21 november 1979 aan de Tweede Kamer aangeboden notitie « Een vernieuwd stimuleringsbeleid » is op 14 april 1980 onderwerp van beraadslaging geweest in de Vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen van de Tweede Kamer.

De moties Deetman / Evenhuis (concentratie van faciliteiten) en Van Kemenade / Worrel (uitbreiding aantal combinatiepakketten) werden aanvaard.

De uitvoering van het stimuleringsbeleid is in 1980 als volgt voortgezet.

1. Scholen

De nieuwe stimuleringsperiode 1980/83 begon per 1 augustus 1980. Stimuleringsscholen kregen, onder voorwaarde van indiening van een plan van inzet, schooltijden toegewezen. Anders dan voorheen is niet uitsluitend de schoolgrootte bepalend geweest bij de toewijzing, maar is er tevens gedifferentieerd naar zwaarte van de problematiek. Van de ruim 5400 scholen die zich aanmeldden, zijn bijna 1400 scholen afgewezen (beroepfactor (b.f.): > 125).

Als lichte stimuleringsschool zijn aangewezen (b.f.: 125-159): 2 693 scholen.

Als zware stimuleringsschool zijn aangewezen (b.f.: 160-179): 1 044 scholen.

Als zeer zware stimuleringsschool zijn aangewezen (b.f.: < 179): 308 scholen.

2. Verbreding van het stimuleringsbeleid

Deze regeling belooft vooral ten goede te komen aan scholen die kunnen aantonen dat zij een grote concentratie hebben van kinderen met problemen die het gevolg zijn van de gezinssituatie en van psychische en fysieke belemmeringen. Bovendien geldt de regeling voor scholen waar verschillende situaties een opeenhoping van problemen van achterstand veroorzaken (bijvoorbeeld in binnensteden). In het schooljaar 1980/81 zijn hiertoe 30 leerkrachten beschikbaar gesteld. Dit aantal zal geleidelijk worden uitgebreid tot 100 per jaar (met ingang van het schooljaar 82/83).

3. Begeleidingsdiensten

In 1980 liep de periode van de pakketmedewerkers (1977/1980) af. Deze periode is met een jaar verlengd.

Met ingang van augustus 1981 zal herverdeling van het beschikbare aantal medewerkers plaatsvinden. Deze herverdeling zal geschieden door het starten van vijf nieuwe combinatiepakketten en een toewijzing van medewerkers aan schoolbegeleidingsdiensten mede op basis van de ernst van de problematiek.

4. Combinatiepakketten 1980/1983

Sinds 1 augustus 1980 functioneren vijf combinatiepakketten in resp. Delft, Nijmegen, Utrecht, Leiden en Amsterdam-Bijlmer.

5. Combinatiepakketten 1981/1984

In december 1980 is de aanmeldings- en selectieperiode afgesloten. Met ingang van 1 augustus 1981 zullen, als de plannen definitief zijn goedgekeurd, deze projecten starten in respectievelijk het land van Maas en Waal, Breda, Maastricht en Zaanstad.

6. De zes grote projecten

Op aandrang van de projecten en naar aanleiding van de beraadslaging in de Tweede Kamer was aangekondigd dat voor 1 augustus 1980 een beleidskader voor de projecten na 1981 zou zijn ontwikkeld. In april 1980 is besloten de projecten (en de ontwikkeling van dit beleidskader) wat meer soelaas te bieden door de looptijd voor de projecten te Groningen, Helmond, Drenthe en Den Haag met 1 jaar te verlengen en door een aansluitend niet-experimenteel jaar te zullen bekostigen. Het project in de Oostelijke Mijnstreek liep tot 1 augustus 1982 en dat in Enschede tot 1 augustus 1983.

	laatste exp. jaar	niet- exp. jaar	definitieve einddatum
Groningen	81/82	82/83	1-8-83
Helmond	81/82	82/83	1-8-83
Drenthe	81/82	82/83	1-8-83
Den Haag	81/82	82/83	1-8-83
O. Mijnstreek	81/82	82/83	1-8-83
Enschede	82/83	-	1-8-83

Tevens is aan de projecten en de Tweede Kamer toegezegd dat voor 1 augustus 1981 een beleidskader voor de periode na 1983 (en een overleg per project daarover) zal zijn afgerond.

7. Activiteiten voor volwassenen

Op verzoek van de stuurgroep Onderwijsstimulering (STOS) is door de projecten een inventarisatie gemaakt van de werkwijzen met volwassenen in de lopende projecten. Thans wordt nagegaan in hoeverre deze voor andere situaties bruikbaar zijn en in hoeverre deze een functie kunnen vervullen in de voortzetting van het stimuleringsbeleid.

8. Regionale projecten

Eind december 1980 is hierover op verzoek van de STOS advies ontvangen van de Stuurgroep ontwikkelingsprojecten. Naar het zich laat aanzien zullen in 1981 twee projecten van beperkte opzet kunnen beginnen. Deze projecten houden in dat op regionaal niveau tot een herverdeling van reeds toegewezen schooltijden wordt besloten, welke herverdeling vervolgens ongewijzigd wordt goedgekeurd door het ministerie. Deze projecten worden op advies van de Stuurgroep Ontwikkelingsprojecten geplaatst in de Oostelijke Mijnstreek en Bellingwedde.

9. Uitbreiding van stimuleringsbeleid naar het voortgezet onderwijs

In dit kader worden met ingang van augustus 1981 een aantal nieuwe

projecten opgezet. De aanmeldings- en selectieprocedure vindt plaats in het voorjaar 1981.

10. Evaluatie onderzoek

De wetenschappelijke evaluatie van het stimuleringsbeleid heeft in 1980 voortgang gevonden. De beide onderzoeksinstituten, het Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen en het Research Instituut voor Toegepaste Psychologie te Rotterdam zullen, onder auspiciën van de Stichting voor Onderzoek van het Onderwijs, dit onderzoek in 1981 definitief afronden.

De rapporten zijn gericht op begeleidingsactiviteiten, op de contacten school - gezin - buurt, op case-studies in enkele grote projecten en op de formele projectorganisatie.

De resultaten van de eerste fase van het onderzoek zijn tegen 1 januari 1981 bekend geworden. De tweede en laatste fase zal midden 1981 worden afgesloten.

Het project «Onderwijs en Sociaal Milieu» in Rotterdam dat zich richt op leerlingen op stimuleringsscholen bevond zich in 1980 ongeveer halverwege de uitvoeringsfase die doorloopt tot het midden van de jaren tachtig. De werkzaamheden werden volgens de planning uitgevoerd.

Eind 1980 is een brochure gezonden aan alle kleuterscholen, gewone lagere scholen en scholen voor buitengewoon onderwijs in het land, waarin kort uiteen wordt gezet wat het project beoogt en welke producten het project hoopt op te leveren. «Nederlands Spelonderwijs», een taalverwerfingsmethode voor jonge kinderen, is een van de producten, dat nu reeds gereed is. Een educatieve uitgever heeft het inmiddels op de markt gebracht.

Ook over het GEON-project* en het Innovatieproject Amsterdam (IPA) verscheen een soortgelijke brochure. De externe wetenschappelijke evaluatie van het IPA werd in 1980 afgerond. De rapportage hierover zal in het voorjaar van 1981 beschikbaar komen. De Landelijke Pedagogische Centra begonnen in 1980 aan het verspreidingsproject GEON. Aan de hand van de producten van het voormalige GEON-project worden trainingen opgezet voor schoolbegeleidingsdiensten en opleidingen om de ervaringen uit het project over te dragen. Door de Stichting voor Onderzoek van het Onderwijs werd in 1980 in opdracht van het ministerie een aantal brochures vervaardigd ten behoeve van deze activiteiten. Een van deze brochures, over school en buurt, werd aan alle scholen in het kleuter- en lager onderwijs verzonden.

b. Onderwijs aan culturele minderheden in Nederland

1. Het concept beleidsplan «Culturele Minderheden in het Onderwijs». In april 1980 is het concept beleidsplan «Culturele Minderheden in het Onderwijs» uitgebracht. Dit plan bevat een probleembeschrijving, de hoofdlijnen van een uitgewerkt en samenhangend beleid en een toekomstperspectief met betrekking tot culturele minderheden. Uitgangspunt is dat leden afkomstig uit minderheidsgroepen langdurig, zo niet voorgoed in Nederland zullen blijven. Voor het gehele Nederlandse onderwijs betekent dit dat de aanwezigheid van kinderen uit minderheidsgroepen een structurele zaak is. Het onderwijs richt zich op de volgende aangrijpingspunten:

1. de eerste opvang in het Nederlandse onderwijs;
2. de eigen taal en cultuur in het gewoon lager onderwijs met het oog op de persoonlijkheids- en identiteitsontwikkeling;
3. de achterstandsproblematiek;
4. het acculturatieproces.

Dit is het proces van elkaar wederzijds leren kennen, begrijpen en waarderen.

* GEON = Gedifferentieerd onderwijs voor kinderen van 4-8 jaar.

Zwaartepunten van beleid zijn de concentratiegebieden (de binnensteden), de groep vrouwen en meisjes, de scholing en de leermiddelen. In de eerste helft van 1981 is na de afronding van de inspraak het definitieve beleidsplan verschenen.

2. Kwantitatieve gegevens

Het aantal leerlingen uit culturele minderheden in het kleuter- en het gewoon lager onderwijs is verder toegenomen. In 1980 bedroeg dit:

	kleuteronderwijs		lager onderwijs	
	16-4-1980	16-1-1981 ¹	16-4-1980	16-1-1981 ¹
buitenlandse kinderen	18 830	20 200	43 200	51 100
Sur. en Antill. kinderen	5 000	5 000	15 500	18 900
Molukse kinderen	800	700	2 300	2 500

¹ Voorlopige gegevens.

Het basisonderwijs is in 1980 ook in toenemende mate geconfronteerd met de opvang van Vietnamese vluchtelingen. Gedurende maximaal negen maanden is voor de eerste opvang van deze specifieke groep een nog gunstiger faciliteitenregeling van toepassing dan voor de opvang van andere groepen culturele minderheden. Na deze opvangperiode zijn de reguliere schalen voor anderstalige kleuters en leerlingen van culturele minderheden van kracht (de z.g. A- en B-schaal).

Een andere specifieke groep van de culturele minderheden waar het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen steeds meer bemoeienis mee heeft gekregen is de groep van buitenlandse zigeuners, die in 1977 door de toenmalige staatssecretaris van justitie zijn gelegaliseerd (ca. 450 personen). Het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk heeft in nauw overleg met dat van Onderwijs en Wetenschappen voor deze groep de zogenaamde schoolgewenningsprojecten opgezet. Te rekenen van 1 januari 1981 worden deze schoolgewenningsprojecten geheel onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen gebracht.

3. Maatregelen

- Extra leerkrachten

Ten behoeve van de opvang van culturele minderheden waren in 1980 beschikbaar:

- ca. 2 000 leerkrachten voor toepassing van de A- en B-schaal in het k.o. en in het g.l.o.;
- ca. 450 buitenlandse leerkrachten voor het geven van onderwijs in de eigen taal en cultuur in het g.l.o.;
- ca. 200 leerkrachten voor de opvang van culturele minderheden in de concentratiegebieden.

- Project

In samenwerking met de EEG wordt in Enschede een project uitgevoerd waarin wordt onderzocht hoe in de school buitenlandse leerlingen het best kunnen worden opgevangen.

- Plan van inzet

Voor 1 januari 1981 hebben scholen met extra faciliteiten voor het onderwijs aan leerlingen uit minderheidsgroepen een plan van inzet moeten indienen bij de rijksinspectie. Dit plan van inzet omvat een verantwoording op schoolniveau door het gehele schoolteam van de wijze van inzet van de faciliteiten.

In de concentratiegebieden kan men in het kader van een plaatselijk onderwijsplan komen tot een meer flexibele inzet van faciliteiten.

- Begeleiding

Voor de begeleiding van scholen met culturele minderheden zijn ruim dertig begeleiders beschikbaar (consulenten andertaligen); voor de begeleiding van scholen met Molukse leerlingen zijn tien extra begeleiders beschikbaar. Bij de Landelijke Pedagogische Centra zijn twee landelijke medewerkers aangesteld.

- Scholing

Voor buitenlandse leerkrachten zijn door het Nederlands Centrum Buitenlanders cursussen georganiseerd, gericht op het aanleren van Nederlands en op het verstrekken van informatie over de pedagogisch-didactische aanpak van het onderwijs in Nederlandse scholen. In Rotterdam is in november de eerste applicatiecursus voor twintig buitenlandse leerkrachten van start gegaan. In een tweejarige cursus kunnen buitenlandse leerkrachten een volledige Nederlandse onderwijsbevoegdheid behalen.

Voor Nederlandse leerkrachten zijn cursussen gegeven, gericht op het verschaffen van inzicht in de sociaal-culturele achtergrond van leerlingen, de onderwijskundige aanpak van het onderwijs aan deze leerlingen en de didactiek van het onderwijs van Nederlands als tweede taal.

- Leermiddelen

Met de ontwikkeling van aangepaste leermiddelen is een aanvang gemaakt. Aan gemeenten met meer dan tachtig kinderen afkomstig uit culturele minderheden is een eenmalige financiële tegemoetkoming toegekend.

- School- en Gezondheidsregister

Het « Internationale School- en Gezondheidsregister » dat in samenwerking met de Raad van Europa en de EEG is ontwikkeld, is gratis voor scholen beschikbaar.

c. *Fries*

Bij Koninklijk besluit van 27 februari 1980, Stb. 52, werd de datum waarop het leerplan van de scholen voor gewoon lager onderwijs het vak Fries dient te omvatten, bepaald op 1 augustus 1980.

Met ingang van laatstgenoemde datum is derhalve het Fries voor de scholen voor g.l.o. in Friesland een verplicht vak geworden.

Bij dat KB is tevens geregeld op welke wijze Gedeputeerde Staten van Friesland op verzoek van het gemeente- of schoolbestuur ontheffing van deze verplichting kunnen verlenen. In dit verband kan worden gedacht aan het niet beschikbaar zijn van bevoegd onderwijzend personeel of aan een plaatselijke of regionale omstandigheid. Een dergelijke bevoegdheid kan voor ten hoogste drie jaar worden verleend, waarna opnieuw ontheffing dient te worden aangevraagd. In 1980 heeft dit college 78 van deze ontheffingen verleend.

d. *Vervroegde toelating tot de lagere school*

Sedert het schooljaar 1977-1978 is het mogelijk dat ouders vervroegde toelating voor hun kinderen tot een school voor gewoon lager onderwijs vragen. Hiervan wordt ruimschoots gebruik gemaakt.

In het hiernavolgende overzicht is het aantal ontvangen verzoeken per schooljaar aangegeven. Tevens zijn daarbij opgenomen de aantallen positieve en negatieve beslissingen op deze verzoeken.

Schooljaar:	Aantal ontvangen verzoeken:	Aantal goedgekeurde verzoeken:	Aantal afgewezen verzoeken:
1977-1978	1 038	744	294
1978-1979	1 348	1 019	329
1979-1980	1 141	939	206
1980-1981	1 213	944	269

Zoals uit het overzicht blijkt, hebben in 1980 de ouders van 1 213 kinderen een verzoek om vervroegde toelating ingediend bij het departement. In 944 gevallen (626 meisjes en 318 jongens) werd toestemming verleend tot vervroegde toelating.

Voor 269 kinderen (154 meisjes en 115 jongens) moest het verzoek worden afgewezen omdat de adviezen, welke bij de (hoofd)leidsters van de betreffende kleuterscholen werden ingewonnen, duidelijke aanwijzingen bevatten dat deze kinderen het kleuteronderwijs nog niet waren ontgroeid.

II.2.3 Bekostiging

a. Interdepartementale Werkgroep Rijksuitkeringen Kleuter- en Lager onderwijs (werkgroep-Londo)

Eind 1980 is het Tweede Interimadvies van de werkgroep-Londo aangeboden aan de bewindsliden van onderwijs en wetenschappen, van binnenlandse zaken, van financiën en aan de voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal.

In dit advies is het nieuwe bekostigings- en financieringsstelsel voor het basisonderwijs beschreven.

In januari 1981 is het regeringsstandpunt bekend gemaakt.

In verband met een tijdplanning van de activiteiten voor de komende jaren zal staatssecretaris Hermes op korte termijn contact opnemen met de voorzitter van de werkgroep-Londo.

Tevens zal in 1981 een begin worden gemaakt met het opstellen van programma's van eisen voor het bekostigings- en financieringsstelsel voor het Speciaal Onderwijs.

b. De kostenontwikkeling

De uitgaven voor het kleuteronderwijs zijn in 1980 ten opzichte van 1979 gestegen met rond 16 mln.: van f 1 354 mln. (1979) tot f 1 370 mln. (1980).

Deze stijging is veroorzaakt door: (afgeronde cijfers)

Stijging van de materiële uitgaven in verband met prijsverhogingen	f 10 mln.
Stijging van de personele uitgaven door de ontwikkeling van het loonniveau	35 mln.
De invoering van de schaalverlaging per 1 augustus 1979 (30-schaal) heeft de uitgaven, voor 7/12 jaar, doen stijgen met	13 mln.
De maatregelen op het gebied van de bouw (o.a. Bestek '81) bedroegen	× 16 mln.
De eenmalige verschuiving betalingsmaand van loonbelasting en sociale verzekeringspremies heeft een beperking van de voorschotten tengevolge gehad van	× 24 mln.
De uitgaven voor afrekeningen van afgesloten dienstjaren zijn verminderd met	× 17 mln.
De daling van het aantal kleuters en daartegenover een groter aantal scholen en een geringe daling van het aantal kleuters per leidster veroorzaakten een verhoging van de uitgaven met	- 9 mln.
De materiële kosten zijn hoger in verband met stijging van de gemiddelde lokaalvergoeding per leidster	- 6 mln.

De uitgaven van het gewoon lager onderwijs betreffen uitsluitend personele uitgaven.

De uitgaven zijn in 1980 ten opzichte van 1979 met rond f 55 mln. gestegen: van f 3 242 mln. in 1979 tot f 3 297 mln. in 1980.

Deze stijging is veroorzaakt door:

Stijging van de personele uitgaven door de ontwikkeling van het loonniveau f 112 mln.

De uitgaven voor afrekeningen van afgesloten dienstjaren zijn verminderd met	× 17 min.
De invoering van de 30-schaal per 1 augustus 1979 heeft de uitgaven voor 7/12 jaar doen stijgen met	- 45 min.
Lagere uitgaven in 1979 door daling van het leerlingaantal, minder scholen en mutaties in het personeelsbestand	× 65 min.
De realisering van de actieplannen, prioriteiten en posterioriteiten vergde per saldo	- 59 min.
De eenmalige verschuiving betalingsmaand van loonbelasting en sociale verzekeringspremies heeft een beperking van de voorschotten ten gevolge gehad van	× 81 min.
Extra kosten en vervangingspools	- 2 min.

II.2.4 Statistische gegevens

a. Kleuteronderwijs

Het aantal scholen voor kleuteronderwijs bedroeg aan het einde van het verslagjaar 7 886, waarvan 2 370 voor openbaar en 5 516 voor bijzonder kleuteronderwijs.

Op 16 oktober 1980 werden de scholen voor openbaar kleuteronderwijs bezocht door 111 057 en die voor bijzonder kleuteronderwijs door 256 709 kleuters.

Het aantal verplichte onderwijsgegenden (zonder de onderwijsgegenden die zijn aangesteld op grond van de regeling taakrealisatie schoolleiding) voor het schooljaar 1980-1981 (30-schaal) bedraagt 17 829, te weten 5 343 bij het openbaar en 12 486 bij het bijzonder kleuteronderwijs.

De toeneming van het aantal scholen bedroeg 27 (34 openbare meer en zeven bijzondere minder).

Het aantal kleuters bij het openbaar kleuteronderwijs daalde met 2 309; het aantal leerkrachten daalde met 72.

Het aantal kleuters bij het bijzonder kleuteronderwijs daalde met 9 750; het aantal leerkrachten daalde met 413.

Taakrealisatie schoolleiding

De taakrealisatie schoolleiding is voor het schooljaar 1980/1981 ongewijzigd gehandhaafd. Zie hiervoor onder lager onderwijs.

Vacatures

Zoals uit het onderstaande overzicht blijkt, is het aantal niet vervulde vacatures bij het kleuteronderwijs in het jaar 1980 ten opzichte van het voorafgaande jaar afgenomen:

datum	verplichte leerkrachten	afwezig wegens ziekte of anderszins	boventallige leerkrachten (excl. taakrealisatie schoolleiding en stimulering)	totaal
16-10-1978	53	12	1 =	65
16-10-1979	63	7	5 =	75
16-10-1980	23	9	1 =	33

b. Gewoon lager onderwijs

Het aantal scholen voor gewoon lager onderwijs bedroeg aan het einde van het verslagjaar 8 559, waarvan 2 976 voor openbaar en 5 623 voor bijzonder lager onderwijs.

Op 16 oktober 1980 werden de scholen voor openbaar lager onderwijs bezocht door 417 822 en die voor bijzonder lager onderwijs door 902 250 leerlingen.

Het aantal verplichte onderwijsgegenden (zonder de onderwijsgegenden die zijn aangesteld op grond van de regeling taakrealisatie schoolleiding) voor

het schooljaar 1980-1981 (30-schaal) bedraagt 50 572, te weten 16 124 bij het openbaar en 34 448 bij het bijzonder onderwijs.

De daling van het aantal scholen bedroeg 49 (6 openbare meer en 55 bijzondere minder).

Het aantal leerlingen bij het openbaar lager onderwijs daalde met 13 625, het aantal leerkrachten daalde met 65.

Het aantal leerlingen bij het bijzonder lager onderwijs daalde met 46 654, het aantal leerkrachten daalde met 994.

Taakrealisatie schoolleiding:

De taakrealisatie schoolleiding is voor het schooljaar 1980-1981 ongewijzigd gehandhaafd.

Situatie per 1 augustus 1980

Hoofd en onderwijzers	Schooltijden per week	Aantal scholen	k.o.	l.o.
h, h + 1, h + 2	-	-	-	-
h + 3	1	514	1 147	1 147
h + 4, h + 5, h + 6	2	182	4 083	4 083
h + 7, h + 8, h + 9	4	2	1 275	1 275
h + 10	5	-	169	169
h + 11	8	-	127	127
h + 12, h + 13, h + 14	9	-	164	164
h + 15, h + 16	10	-	39	39
h + 17, h + 18, h + 19	11	-	21	21
h + 20 enz.	12	-	6	6
Totaal		698	7 031	7 031

Vacatures

Zoals uit het onderstaande overzicht blijkt is het aantal niet vervulde vacatures bij het lager onderwijs in het jaar 1980 ten opzichte van het voorafgaande jaar afgenomen.

Datum	Verplichte leerkrachten	Afwezig wegens ziekte etc.	Boventallige leerkrachten (excl. taakrealisatie en stimulering)	Totaal
16-10-'78	19	21	12	52
16-10-'79	49	21	10	80
16-10-'80	16	19	5	40

c. Buitenlandse leerlingen op Nederlandse scholen per 16-10-1980

Kleuteronderwijs

Aantal kleuters

Totaal	Openbaar	r.-k.	p.-c.	Overig
16 882	7 988	5 253	3 019	622

Gewoon lager onderwijs

Aantal leerlingen

Totaal	Openbaar	r.-k.	p.-c.	Overig
46 968	23 622	15 010	6 972	1 364

Onderverdeeld naar nationaliteit:

	k.o.	g.l.o.
Griekse	165	457
Italiaanse	428	1 906
Joegoslavische	523	905
Marokkaanse	4 497	9 933
Portugese	364	1 241
Spaanse	684	2 364
Tunesische	109	133
Turkse	6 650	20 433
Overige	3 462	9 596
Totaal	16 882	46 968

Aantal scholen met buitenlandse kinderen
Kleuterscholen

Totaal	Openbaar	r.-k.	p.-c.	Overig
2 972	1 155	1 001	675	141

Scholen voor g.l.o.

Totaal	Openbaar	r.-k.	p.-c.	Overig
3 666	1 461	1 299	792	114

Er zijn extra leerkrachten in het k.o. en l.o. werkzaam:

- voor buitenlandse leerlingen: $\pm$ 1800;
- voor leerlingen van Surinaamse of Antilliaanse afkomst: $\pm$ 230;
- voor gebieden met hoge concentraties leerlingen van culturele minderheden (werkzaamheden als schoolcontactpersoon inbegrepen): $\pm$ 235;
- buitenlandse leerkrachten voor het onderwijs in de eigen taal: $\pm$ 450;
- voor Molukse leerlingen: $\pm$ 80;
- voor eerste opvang van vluchtelingen: $\pm$ 25.

Het aantal consulenten anderstaligen bedraagt $\pm$ 30.

Het aantal landelijke medewerkers bij de Landelijke Pedagogische Centrum bedraagt 2.

d. Nederlands onderwijs in het buitenland

Rijkscholen voor kleuteronderwijs en gewoon lager onderwijs in de Bondsrepubliek Duitsland (BRD).

De negen scholen voor kleuter- en gewoon lager onderwijs werden op 16 oktober 1980 bezocht door 496 (477) kleuters en 1 477 (1 640) leerlingen g.l.o. (tussen haakjes de aantallen per 16 oktober 1979). Het aantal onderwijsgevenden bedroeg bij het kleuteronderwijs 22 (23) en bij het gewoon lager onderwijs 80 (80), waarvan 13 (13) in deeltijdbetrekking. Hierbij zijn inbegrepen de onderwijsgevenden, die belast waren met de begeleiding van kinderen met leerstoornissen. Het onderwijs vond normaal en bevredigend doorgang. De terugloop van het aantal leerlingen aan de lagere scholen zal zich hoogstwaarschijnlijk ook in 1981 voortzetten.

Europese scholen

Aan de Nederlandse afdelingen voor kleuter- en gewoon lager onderwijs in Bergen (NH), Brussel-Ukkel, Brussel-Woluwe, Varese (It.), Karlsruhe, Luxemburg, Mol (België) en Culham (Eng.) hebben in het verslagjaar geen bijzondere ontwikkelingen plaatsgevonden. Aan de Nederlandse afdeling in München zal in 1981 een Nederlandse onderwijsgevende worden verbonden.

Overig gesubsidieerd onderwijs

Nederlandse Afdeling Shape International School in Casteau (België): g.l.o. 44 leerlingen. De Nederlandse kleuters, ongeveer 20 in getal, zijn samen met die van de andere bij Shape vertegenwoordigde landen in één grote franstalige kleuterschool (plm. 250 kleuters) ondergebracht. In 1981 zal voor de Nederlandse kleuters, mede in verband met de integratie k.o./l.o., een

kleuterklas met een eigen Nederlandse leidster aan de lagere school worden verbonden.

Nederlandse Afdeling Lycée International in St-Germain-en-Laye (Fr.): 51 leerlingen.

Nederlandse bijzondere (p.-c.) school in Antwerpen: 33 kleuters en 128 leerlingen gewone lagere school.

Nederlandse bijzondere (p.-c. en r.-k.) school in Brussel: 17 kleuters en 63 leerlingen gewone lagere school.

Aan deze twee scholen deed zich in de afgelopen jaren een daling van het aantal leerlingen voor. De aantallen stijgen echter weer in 1980 en 1981. Nederlandse school van de Astmakliniek in Davos (Zwitserland): Een steeds wisselend aantal leerlingen uit verschillende onderwijssectoren: lager onderwijs, algemeen voortgezet onderwijs, beroepsonderwijs. Er zijn thans drie onderwijsgevenheden.

Collegio Hollandes in Tres Arroyos in Argentinië: lessen in de Nederlandse taal en cultuur aan ongeveer 65 kinderen.

Cursussen in Nederlandse taal, uitgaande van de Nederlandse Bond in Duitsland: 25 cursisten.

In 1980 zijn voorbereidingen getroffen voor een financiële steunverlening van de Nederlandse overheid aan het overige - tot heden ongesubsidieerde - Nederlandse onderwijs in het buitenland, zowel aan bestaande Nederlandse scholen (Jakarta, Singapore, Lagos, Madrid en andere), als aan concentraties van Nederlandse leerlingen in buitenschools verband. Het gaat om enkele duizenden kinderen. Met deze financiële hulp zal waarschijnlijk in de tweede helft van 1981 een begin worden gemaakt.

Onderafdeling II.3 – Speciaal Onderwijs

II.3.1 Wetgeving buitengewoon onderwijs

a. In verband met de behoefte aan aanpassing en wijziging van het Besluit buitengewoon onderwijs 1967 vond in 1980 met de onderwijsorganisaties en de inspectie overleg plaats over de «derde-tranche-wijzigingen». De werkzaamheden zijn thans in een zodanig stadium, dat verwacht wordt dat de wijziging van het besluit in de loop van 1981 tot stand zal komen.

b. In 1980 heeft staatssecretaris Hermes een beleidsnotitie over de vraag naar de toekomstige wettelijke basis van het buitengewoon onderwijs voorgelegd aan de Centrale Commissie voor Onderwijs Overleg. Daarin nam hij het standpunt in, dat een afzonderlijke wettelijke regeling voor het buitengewoon onderwijs tot stand moet komen. Gedurende 1980 is een ontwerp voor een Interimwet op het speciaal onderwijs opgesteld. Over dit ontwerp is het overleg met de organisaties afgerond. De Onderwijsraad bracht op 3 februari 1981 advies uit, waarna het ontwerp Interimwet op het speciaal onderwijs bij de Staten-Generaal in mei 1981 is ingediend.

c. De werkzaamheden aan en het overleg over wijziging van artikel 13 van de Lager-onderwijswet 1920 met betrekking tot het vergoeden van de kosten van het weekendvervoer van leerlingen, die om een school voor buitengewoon onderwijs te kunnen bezoeken gehuisvest zijn buiten hun woonplaats, zijn in 1980 voortgezet. Dit zal naar verwachting in 1981 resulteren in een Wetsontwerp.

d. Commissie Fries in het buitengewoon onderwijs

Teneinde de staatssecretaris te adviseren over de definitieve invoering van het Fries in het buitengewoon onderwijs heeft de commissie in het verslagjaar enkele hoorzittingen belegd. Zij heeft in het voorjaar van 1981 haar concept-rapport opgesteld en aan alle belanghebbenden in Friesland toegezonden. Na kennisneming van de reacties heeft de commissie haar eindrapport opgesteld en aan staatssecretaris Hermes aangeboden.

II.3.2 Rapport Randvoorzieningen buitengewoon onderwijs

Met de uitvoering van het rapport Randvoorzieningen buitengewoon onderwijs dat op 3 maart 1977 aan de Tweede Kamer werd aangeboden (zitting 1976-1977, nr. 14395) is verdere voortgang gemaakt. In het begrotingsjaar 1980 was voor de gefaseerde uitvoering van het rapport een bedrag van f 12,7 mln. beschikbaar, dat werd aangewend voor diverse maatregelen waaronder verbetering van de normen voor logopedie, voor fysiotherapie, voor psychologische hulp en voor maatschappelijk werk. De voor het jaar 1981 beschikbare extra middelen bedragen op jaarbasis f 12 mln.. Deze middelen zullen vooral worden aangewend ten behoeve van de verbetering van de normen voor fysiotherapie, voor nieuwe therapieën, zoals ergotherapie en speltherapie, en voor versterking van de schoolartsendiensten.

De ingangsdatum van de voor 1981 voorziene verbeteringen is gesteld op 1 augustus 1981.

Nadat daarover vragen waren gesteld, is in de circulaire van 22 januari 1980 de aanbeveling gedaan om uit instellingen voor Algemeen Maatschappelijk Werk of uit Sociaal Pedagogische Diensten de maatschappelijk werkenden te recrutereren.

II.3.3 Vervoer gehandicapte leerlingen

De interdepartementale Werkgroep Vervoer Gehandicapte Leerlingen die op 1 februari 1979 werd ingesteld, om staatssecretaris Hermes te adviseren omtrent het vervoer van gehandicapte leerlingen stelde een aantal richtlijnen voor.

Deze richtlijnen, alsmede daarbij behorende nadere informatie, zijn in de circulaire van 22 februari 1980 ter kennis gebracht aan alle gemeentebesturen en andere geadresseerden.

De richtlijnen hebben betrekking op de volgende (knel)punten:

- a. de aansprakelijkheid c.q. verantwoordelijkheid bij het vervoer;
- b. de lange reisduur;
- c. het wachten bij overstappen;
- d. de begeleiding tijdens het vervoer;
- e. de keuring van personeel en materieel;
- f. het weekendvervoer;
- g. de rolstoelbevestigingen in de vervoermiddelen;
- h. de faciliteiten;
- i. de herkenbaarheid van het vervoer.

II.3.4 Culturele minderheden in het buitengewoon onderwijs

Het beleid voor het buitengewoon onderwijs aan kinderen uit culturele minderheden is gericht op de volgende drie doelstellingen:

1. het kunnen garanderen van een zodanige toelatingsprocedure, dat zorgvuldig kan worden vastgesteld, of een kind al dan niet tot het buitengewoon onderwijs moet worden toegelaten. Voor kinderen uit culturele minderheden moet immers tevens vastgesteld worden, in hoeverre hun leer- of gedragsproblemen voortkomen uit slechte beheersing van de Nederlandse taal dan wel uit andere oorzaken;
2. het aanspreekbaar maken van de kinderen, zodat zo snel mogelijk kan worden begonnen met de orthopedagogisch gerichte hulpverlening. De grootste problemen doen zich overigens voor in het voortgezet buitengewoon onderwijs, niet alleen als gevolg van de ontwikkelingsfase van de leerling, maar vooral door de opvangmogelijkheden van het reguliere voortgezet onderwijs;
3. de eerste taak van de school voor buitengewoon onderwijs is de leerling ter voorbereiding op zijn toekomstige rol hetzij in de Nederlandse samenleving, hetzij in die van het land van zijn herkomst, te leren zo goed mogelijk met zijn handicap te leven. Daarnaast zal zo mogelijk bi-cultureel onderwijs moeten kunnen worden gegeven. In de Interimwet op het Speciaal

Onderwijs welke in voorbereiding is, zal daartoe een voorziening worden getroffen.

Teneinde deze doelstellingen te kunnen realiseren worden aan scholen voor buitengewoon onderwijs, waarnaar deze kinderen worden verwezen, faciliteiten verleend, die ofwel betrekking kunnen hebben op de toelating of de opvang of die voor bi-cultureel onderwijs worden verleend.

Deze faciliteiten zijn:

bij 4 t/m 7 leerlingen van culturele minderheden 5 extra schooltijden;

bij 8 of meer leerlingen van culturele minderheden 9 extra schooltijden.

Voorts kan bij het toelatingsonderzoek een deskundige op het gebied van de taal en cultuur van het land, waaruit het kind afkomstig is, worden ingeschakeld.

Het buitengewoon onderwijs is later dan het gewoon lager onderwijs met de problemen van de opvang van buitenlandse kinderen geconfronteerd.

Een nadere analyse van het gebruik van de tot nu toe verleende faciliteiten en van de problemen met de opvang van culturele minderheden in het bu.o. zal kunnen leiden tot herziening van het beleid ten aanzien van culturele minderheden in het bu.o..

II.3.5 Projecten in het buitengewoon onderwijs

Op het concept-activiteitenplan buitengewoon onderwijs dat in 1979 aan het onderwijsveld werd aangeboden, kwamen enkele tientallen reacties binnen. Deze reacties kwamen o.a. van afzonderlijke scholen, schoolbesturen en van bij het buitengewoon onderwijs betrokken organisaties en instellingen. De reacties leidden na uitvoerig overleg met de Centrale Commissie voor Onderwijsoverleg en de Vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen van de Tweede Kamer tot een definitief Activiteitenplan dat in het voorjaar 1981 is gepubliceerd. In het Activiteitenplan wordt aangegeven dat het plan betrekking heeft op de activiteiten binnen het buitengewoon onderwijs zelf. Op het belang van de relatie tussen het buitengewoon onderwijs en het kleuter- en het gewoon lager onderwijs (het toekomstige basisonderwijs) wordt de nadruk gelegd in de verschillende projecten binnen het innovatieproces. Hierbij zijn zowel scholen voor gewoon lager onderwijs als voor buitengewoon onderwijs betrokken.

Inmiddels is begonnen met de uitvoering van de eerste serie projecten buitengewoon onderwijs die in het Activiteitenplan zijn voorzien. Er zijn achttien projecten aangewezen, waarbij het om drie soorten projecten gaat, n.l. «Verwijzing en Toelating», «Terugplaatsing» en «Indeling in schoolsoorten». Tot deze laatste categorie moet ook nog het project in Amsterdam-Bijlmermeer worden gerekend waar men in de zomer van 1981 zal beginnen met de bouw van een school die ziekelijke kinderen zal toelaten naast l.o.m., m.l.k.- en z.m.o.k.-leerlingen.

Het al eerder begonnen project in Breukelen waar een m.l.k.-school l.o.m.-leerlingen opvangt, hoort ook tot de categorie «Indeling in schoolsoorten». Dit project zal aan het eind van het schooljaar 1980-1981 worden afgesloten. Het project «Terugplaatsing» in Amersfoort werd in het schooljaar 1979-1980 afgesloten en leidde tot een draaiboek dat bij terugplaatsing van dienst kan zijn.

Naast de op gang gebrachte activiteiten worden in 1981 voorbereidingen getroffen om projecten «Handelingsplannen» te kunnen beginnen. In dit verband wordt onder verantwoording van de SVO door het Researchinstituut voor het onderwijs in het Noorden (RION) een onderzoek naar het gebruik van handelingsplannen uitgevoerd.

In verband met de projecten buitengewoon onderwijs is begin 1981 een Adviesgroep geïnstalleerd die onder voorzitterschap van de oud-hoofdinspecteur van het buitengewoon lager onderwijs, de heer M. Holl, staat.

Deze groep zal zowel adviseren over de soorten projecten als over de afzonderlijke plannen. Tevens komt er een coördinatiegroep van de

verzorgingsinstellingen om de onderlinge afstemming van de ondersteuning van de projecten te kunnen waarborgen.

II.3.6 Onderwijs aan en huisvesting voor kinderen van de trekkende bevolking

Het overleg over de nota Onderwijs aan een huisvesting voor kinderen van de trekkende bevolking heeft aanzienlijk meer tijd gevorderd dan was voorzien.

Het voornemen is de nota in de eerste helft van 1981 voor commentaar aan de belanghebbende organisaties toe te zenden. Na de verwerking van de commentaren zal naar verwachting de nota in het midden van 1981 aan de Tweede Kamer kunnen worden aangeboden.

a. *Onderwijs*

1. Scholen voor kinderen van woonwagenbewoners

Als gevolg van de integratie in het gewoon lager onderwijs heeft de sterke daling van het aantal leerlingen op de scholen voor kinderen van woonwagenbewoners zich ook in 1980 doorgezet.

Er komt steeds beter zicht op de aanpak van het integratieproces, mede door de activiteiten van de Landelijke Pedagogische Centra die in samenwerking met de schoolbegeleidingsdiensten de scholen van informatie voorzien en begeleiden.

2. Scholen voor kinderen van kermisexploitanten

Ten behoeve van het onderwijs aan kleuters van kermisexploitanten zijn voor een proefperiode van twee jaar twee consulenten aangesteld, die tot taak hebben de mogelijkheid tot verbetering van het kleuteronderwijs voor deze kinderen na te gaan.

Vooralsnog beperkt het experiment zich tot de regio's: Amsterdam en Roermond.

In 1980 is voorts een experiment gestart met het onderwijs aan kinderen van circusmedewerkers. Staatssecretaris Hermes opende een rijdende circusschool, waarin het experiment wordt uitgevoerd, dat onder de verantwoordelijkheid van de Stichting Rijdende School valt. In 1981 wordt het experiment uitgebreid met een tweede rijdende circusschool. Eind 1981 zal het totale experiment worden geëvalueerd.

3. Scholen voor kinderen van binnenschippers

De daling van het aantal leerlingen heeft zich ook bij deze categorie voortgezet. In 1980 is met de belanghebbende organisaties intensief overleg geweest over de vormgeving van het onderwijs aan kleuters van binnenschippers.

Het streven is erop gericht met ingang van 1 augustus 1981 te starten met d onderwijsvoorzieningen.

b. *Huisvesting*

1. Ingaande 1 augustus 1980 is voor de internaten voor kinderen van binnenschippers en van kermisexploitanten een personeelsformatie van kracht geworden. Daarbij is het aantal groepsleiders per groep van 3 op 3½ gebracht. Dit leverde in totaal 161 arbeidsplaatsen op. De door de Nederlandse Vereniging van Internaatbesturen Schippersjeugd (NEVIS) en de Samenwerkende Bonden van Overheidspersoneel (SBO) op 15 november 1979 afgesloten collectieve arbeidsovereenkomst is per 1 januari 1980 door staatssecretaris Hermes geaccepteerd als uitgangspunt voor de subsidiëring van de personele kosten van de internaten voor kinderen van binnenschippers en kermisexploitanten.

2. Op 3 oktober 1980 boden de bewindslieden van justitie, van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk, van volkshuisvesting en milieuhygiëne en van onderwijs en wetenschappen het tweede interimrapport van de Interdepartementale werkgroep residentiële voorzieningen voor jeugdigen

(IWRV), alsmede het door de regering ingenomen standpunt aan de Tweede Kamer aan.

In dit tweede rapport geeft de werkgroep haar toekomstige visie over de plaats van de huidige categorieën voorzieningen van hulpverlening voor jeugdigen in een toekomstige nieuwe structuur. De regering heeft de grote lijnen van het rapport van de IWRV onderschreven.

II.3.7 Bekostiging

De uitgaven in 1980 hebben ten opzichte van 1979 de volgende ontwikkeling te zien gegeven:

Bedragen x f. 1 mln.	Uitgaven in 1980	Uitgaven in 1979	Toename	waarvan perso- neel	waarvan mate- riëel
gemeentelijke en en bijzondere scholen voor buitengewoon onderwijs:	583,5	562,6	20,9	20,9	-
cursussen voor voort- gezette vakstudie voor leerkrachten bij het buitengewoon onderwijs:	4,2	3,9	0,3	0,3	-
onderwijs aan kinderen van wie de ouders een trekkend bestaan leiden:	59,4	58,7	0,7	0,7	-
Totaal	647,1	625,2	21,9	21,9	-

Evenals in 1979 is de voornaamste oorzaak van de stijging van de personele kosten te vinden in de ontwikkeling van het loonniveau. Daarnaast bleken de uitgaven voor afrekeningen van afgesloten dienstjaren aanmerkelijk hoger te zijn dan in 1979 het geval was.

Ook in 1980 was er bij de scholen voor het buitengewoon onderwijs sprake van een toename van het gemiddelde aantal leerlingen ten opzichte van 1979. Dit heeft kostenverhogend gewerkt.

Verder waren in 1980 van invloed op de hoogte van de personele kosten bij scholen voor buitengewoon onderwijs:

- een hoger vervangingspercentage (5,6% in plaats van 2,9%)
- een uitbreiding van het vakkenpakket in het voortgezet buitengewoon onderwijs
- een regeling voor het verstrekken van faciliteiten ten behoeve van anderstalige kinderen, welke per 1 augustus 1979 inging.

Bij het onderwijs aan kinderen van wie de ouders een trekkend bestaan leiden, wordt de stijging van de materiële kosten veroorzaakt door opgetreden prijsverhogingen van het internaatgeld voor gemengde internaten gecompenseerd door een uitgavenvermindering inzake de uitgekeerde huisvestingstoelage.

II.3.8 Statistische gegevens

Het aantal scholen in het buitengewoon onderwijs bedroeg in 1980: 951, waarvan 240 voor het gemeentelijk en 711 voor het bijzonder buitengewoon onderwijs.

Deze scholen werden respectievelijk bezocht door 24 662 en 69 376 leerlingen, tegenover in 1979 resp. 24 249 en 68 326 leerlingen. De toename van het aantal scholen voor buitengewoon onderwijs ten opzichte van 1979 bedroeg 11. Deze stijging is vooral het gevolg van het stichten van scholen voor voortgezet buitengewoon onderwijs. Het aantal leerlingen en

leerkrachten in het buitengewoon onderwijs steeg respectievelijk met 1 463 en 274.

Het aantal verplichte leerkrachten (exclusief de leerkrachten die zijn aangesteld op grond van de regeling taakrealisatie schoolleiding, de gefaseerde invoering van artikel 15, eerste lid van het Besluit buitengewoon onderwijs 1967) voor het schooljaar 1979-1980 bedroeg 7 749, te weten 1 947 bij het gemeentelijk en 5 800 bij het bijzonder onderwijs.

In het schooljaar 1978/1979 waren dit er respectievelijk 1 897 en 5 578. Het aantal boventallige leerkrachten (o.a. artikel 174, tweede lid, van het Besluit buitengewoon onderwijs 1967) bedroeg 118 voor het gemeentelijk en 342 voor het bijzonder onderwijs.

Hiervan waren in 1980 83 leerkrachten toegekend in verband met de aanwezigheid van anderstalige leerlingen en 19 leerkrachten voor ambulante begeleiding van ex-leerlingen van het buitengewoon onderwijs die regulier onderwijs volgen.

In 1979 waren er elf onderwijzers in verband met anderstalige kinderen en zestien voor de ambulante begeleiding.

Het aantal internaten voor kinderen van binnenschippers en kermisexploitanten bedroeg in 1980 28, tegenover 27 in 1979.

In totaal werden in 1979 3 565 kinderen gehuisvest, terwijl in 1980 dit aantal is gedaald tot 3 482 kinderen.

Onderafdeling II.4 – Hoofdinspectie kleuter- en lager onderwijs

II.4.1 Inleiding

Voorjaar 1980 is een inspectiewerkgroep na een opdracht daartoe van het College van Hoofdinspecteurs zich meer gericht gaan verdiepen in het onderwijs aan leerlingen van culturele minderheden (CuMi-leerlingen).

In november en december 1980 heeft praktisch het gehele inspectieapparaat kleuter- en lager onderwijs meegewerkt aan een onderzoek betreffende het onderwijs aan CuMi-leerlingen.

In trioverband werden 47 schoolkoppels (bij elkaar behorende k.o.- en l.o.-scholen) met wisselende concentraties CuMi-leerlingen bezocht. Twintig van de bezochte koppels waren scholen met een concentratiepercentage van meer dan 50%.

Het materiaal, opgeslagen in zogenaamde schoolportretten, is geanalyseerd en mede op basis van eigen ervaringen geïnterpreteerd en van commentaar voorzien. De belangrijkste conclusies worden hieronder kort weergegeven.

II.4.2 Accommodatie

De accommodatie is onvoldoende in kwalitatieve en kwantitatieve zin. Dit geldt zowel voor de onderwijsruimte als de speelruimte. De speciale leerkrachten, te weten: de leerkracht niet-Nederlandstalige (NNT) die tot taak heeft de leerlingen in het Nederlands aanspreekbaar te maken en de leerkracht eigen taal en cultuur (ETC) zijn slecht gehuisvest. Dit laatste geldt zowel in materiële zin als in onderwijsfunctionele zin. De huisvestingsproblemen klemmen vooral in de grote steden, in het bijzonder de hoge concentraties van CuMi-leerlingen en bij aanwezigheid van meerdere nationaliteiten.

II.4.3 Uitgangspunten en doelstellingen

Het is opvallend te constateren, dat alleen de scholen, die al gedurende vele jaren CuMi-leerlingen opvangen, in het speel- en werkplan, c.q. leerplan bij het formuleren van doelstellingen rekening hebben gehouden met de aanwezigheid van deze leerlingen. Dit zijn niet zoveel scholen. Het betreft

dan gewoonlijk scholen met leerlingen van Spaanse en Italiaanse nationaliteit.

De meeste scholen hebben voor de opvang ad hoc maatregelen getroffen. Men komt pas de laatste tijd tot de conclusie dat er ingrijpende veranderingen moeten worden aangebracht. Ook is men slechts in een beperkt aantal gevallen bezig met het herformuleren van doelstellingen. Ondanks het ontbreken van doelstellingen voor het onderwijs aan CuMi-leerlingen kan worden vastgesteld dat men in het k.o. en g.l.o. als impliciet doel heeft gekozen voor de assimilatie en integratie van CuMi-leerlingen in de Nederlandse samenleving met behoud van eigen taal en cultuur.

Bij de vraag naar doelstellingen worden vaak de volgende begrippen genoemd:

- CuMi-leerlingen zich thuis laten voelen;
- de individuele ontwikkeling van het anderstalige kind bevorderen;
- leren anderen accepteren en leren omgaan met anderen;
- opvoeden tot sociale weerbaarheid;
- emancipatie van de CuMi-leerling;
- ontwikkeling van de persoonlijkheid c.q. de eigenwaarde;
- optimale deelname in het voortgezet onderwijs;
- tolerantie (in het kader van de relatie Islam - Christendom).

Daar de speel- en werkplannen van de kleuterschool meer kindgericht zijn, gelden de problemen daar in mindere mate.

De ouders van de CuMi-leerlingen echter wensen dat hun kinderen een strenge en prestatiegerichte opleiding krijgen, die gericht is op het bijbrengen van kennis om daarmee later een zo hoog mogelijke positie in de maatschappij te verkrijgen.

De doelstellingen van de buitenlandse onderwijzers (de ECT-leerkrachten) komen over het algemeen overeen met de wensen van de ouders van de CuMi-leerlingen.

II.4.4 School- en klasseorganisatie

De keuze van een passende school- en klasseorganisatie wordt uiteindelijk bepaald door de doelstellingen van de school, het leerlingenbestand, het aantal personeelsleden en hun kwaliteit, de leermiddelen alsmede de onderwijsfunctionele mogelijkheden van de totale accommodatie. Bij het kleuteronderwijs worden de volgende twee opvangorganisaties gehanteerd:

1. de extra faciliteiten worden gebruikt om meer groepen te vormen, waardoor de groepsgrootte kleiner wordt;
 2. CuMi-kleuters worden geplaatst in de bestaande reguliere groepen.
- Daarnaast krijgen de CuMi-kleuters hulp van een extra leidster voor enkele uren per week in of buiten het klasse-(groeps-)verband.

Bij het lager onderwijs domineren de volgende opvangmodellen:

1. plaatsing van CuMi-leerlingen in jaarklassen overeenkomstig hun leeftijd. Daarnaast krijgen zij lessen in de Nederlandse taal van een extra leerkracht;
2. plaatsing van CuMi-leerlingen in speciale klassen of groepen. Na verkrijging van de benodigde vaardigheid in het gebruik van de Nederlandse taal worden zij opgenomen in de jaarklassen overeenkomstig leeftijd en vorderingen.

Concluderend moet opgemerkt worden dat de school- en klasseorganisatie niet is geënt op een sterk gedifferentieerde schoolbevolking. De implicaties van een naar nationaliteit, cultuur, sociale afkomst, aangeboren intelligentie, motivatie, taalbeheersing en schoolvorderingen sterk heterogene schoolbevolking zijn legio voor het onderwijsleerproces en voor de voorwaarden waaronder een dergelijk proces zich moet voltrekken.

II.4.5 Schoolstaf

Naast de gebruikelijke taken, verzwaard door de ingewikkelde roosterproblemen, heeft de schoolleiding in veel gevallen nog de volgende specifieke taken voortvloeiend uit de aanwezigheid van CuMi-leerlingen:

- gericht huisbezoek bij CuMi-ouders;
- controle op absenteïsme,
- beslechten van onderlinge ruzies,
- organisatie van aparte ouderbijeenkomsten,
- bemoeienis met maatschappelijke problemen (woonproblemen b.v.),
- contacten met de leerkracht eigen taal en cultuur,
- contacten met externe instituten (SBD, Stichting Buitenlandse Werknemers e.d.),
- participeren in buurtactiviteiten,
- een sociale raadsman functie.

Duidelijke eventueel geformaliseerde stafdifferentiatie doet zich praktisch niet voor. Gelet op de toenemende complexiteit van de school lijkt het van belang te worden aan deze trant van organiseren meer aandacht te besteden

II.4.6 Schoolwerkplanontwikkeling

Hoewel in veel gevallen het ontwikkelen van schoolwerkplannen op gang is gebracht, zijn slechts in enkele scholen documenten aangetroffen, die als onderdelen van een schoolwerkplan kunnen gelden. Scholen die deelnemen of hebben deelgenomen aan het activeringsplan zijn meestal wat verder met het denken over het schoolwerkplan. Veel scholen noemen de aanwezigheid van CuMi-leerlingen een stimulans voor de integratie van kleuter- en lagere school. De indruk bestaat dat de toename van CuMi-leerlingen in een lagere school de noodzaak van de toepassing van gedifferentieerde werkvormen heeft versterkt en dat dit van invloed is op de schoolwerkplanontwikkeling.

II.4.7 Vakken en andere activiteiten

Bij het kleuteronderwijs slagen leidsters erin levendig en situatiegebonden taalgebruik te stimuleren. Het handelen op basis van concrete materialen verlaagt de taalbarrière. Problemen als gevolg van de aanwezigheid van anderstalige leerlingen doen zich voor bij het kringgesprek, het voorlezen en vertellen, bij het gebruik van ontwikkelingsmateriaal en speelgoed en bij het ontwikkelen van de motoriek. Bij het lager onderwijs leveren het taalonderwijs en het aanvankelijk en voortgezet leesonderwijs problemen op. De toegepaste didactiek is qua voorbereiding en uitvoering ondoorzichtig en niet overtuigend in uitwerking.

Dit geldt zowel voor het onderwijs in de reguliere klassen met veel CuMi-leerlingen alsook voor de lessen «aanspreekbaar maken» en de lessen in eigen taal en cultuur.

De belangrijkste oorzaak voor deze problemen is te vinden in een tekort aan goede leermiddelen.

II.4.8 De vaststelling en vastlegging van vorderingen

De matige wijze waarop de prestaties van CuMi-leerlingen worden vastgesteld en vastgelegd, staat een redelijke continuïteit van het leerproces van CuMi-leerlingen in de weg.

Het lijkt aanbevelenswaard de prestaties van CuMi-leerlingen op scholen gericht te onderzoeken, bij voorkeur in het kader van een periodiek nationaal onderzoek naar niveau en kwaliteit van het onderwijs, waardoor de relatie leeftijd en leerprestaties duidelijker kan worden gelegd.

Hoewel onderwijsgeven en de prestaties van de CuMi-leerlingen redelijk noemen, blijkt toch dat de meeste CuMi-leerlingen al dan niet via schakelklassen terecht komen in het l.b.o.

II.4.9 Persoonlijke aandacht voor leerlingen

De onderwijsgeevenden benaderen alle leerlingen primair als persoon. Onderwijsgeevenden hechten over het algemeen aan een open relatie met de kinderen en aan een ontspannen ongedwongen sfeer in de klas. In het kleuteronderwijs en de onderbouw van het lager onderwijs worden in die situaties de prestaties van de leerlingen niet te snel gemeten aan die van de groep, maar worden deze beoordeeld tegen de achtergrond van het persoonlijke ontwikkelingsniveau en van de bijzondere omstandigheden waarin CuMi-leerlingen verkeren. Bij huisbezoek gelden belemmeringen vanwege het feit dat ouders en onderwijsgeevenden elkaars taal niet begrijpen en de onderwijsgeevenden bovendien vaak minimaal geïnformeerd zijn omtrent de culturele achtergronden van de CuMi-ouders. Steeds meer onderwijsgeevenden gaan zich hierin echter verdiepen.

II.4.10 Aanspreekbaar maken en alfabetiseren

Deze paragraaf heeft vooral betrekking op het lager onderwijs. Als doel van het aanspreekbaar maken van het alfabetiseren wordt gezien:

1. de leerling zo snel mogelijk in staat te stellen zich de omgangstaal van de Nederlandse leeftijdgenoten eigen te maken en
 2. de leerling zo snel mogelijk het lezen en schrijven van de Nederlandse taal aan te leren op het niveau van de Nederlandse leeftijdgenoten.
- Deze doelstellingen worden in veel gevallen wel erg snel gekoppeld. Wellicht is het beter eerst doelstelling 1 te realiseren en daarna 2.

De wijze waarop het onderwijs ingericht is, is afhankelijk van de manier waarop aan de school- en klasse-organisatie vorm is gegeven (II.4.4).

Vier modellen komen naar voren:

1. CuMi-leerlingen ontvangen in de jaarklas waarin zij geplaatst zijn enige extra aandacht.
2. CuMi-leerlingen worden opgevangen in een jaarklas en ontvangen extra aandacht van een taakleerkracht gedurende langere tijd. Deze tijd varieert van een kwart tot twee en een half uur per week en verandert in de loop van het schooljaar.
3. CuMi-leerlingen worden opgevangen in een speciale opvangklas en nemen af en toe deel aan activiteiten van de, qua leeftijd corresponderende jaarklas zoals: handvaardigheid, zingen, gymnastiek, zwemmen e.d.
4. CuMi-leerlingen worden opgevangen in een speciale opvangklas. Nadat een bepaalde graad van aanspreekbaarheid en alfabetisering is bereikt, worden de leerlingen in een bepaalde jaarklas geplaatst.

Er wordt meestal gewerkt met bestaande Nederlandse methoden. Van meer directe methoden van taalverwerving wordt weinig gebruik gemaakt.

II.4.11 Eigen taal en cultuur

Niet op alle in het onderzoek betrokken scholen wordt onderwijs in de eigen taal en cultuur (ETC) gegeven. Op de kleuterscholen vindt geen georganiseerd ETC-onderwijs plaats.

De leerkracht voor het ETC-onderwijs neemt wat werk en persoon betreft een geïsoleerde positie in. De taalbarrière draagt hiertoe bij.

Voorts zijn de ETC-leerkrachten vaak werkzaam in een lokaliteit, die niet tot het hoofdgebouw behoort. Een andere verklaring voor deze geïsoleerde positie kan de hier en daar sterk divergerende doelstellingen zijn. Het rechtspositionele verschil tussen ETC-leerkrachten en de overige groeps- en taakonderwijzers bevordert eveneens de isolatie. Zij werkt uiterst negatief op de acculturatiegedachte.

Uit het onderzoek op 47 scholen is het volgende naar voren gekomen:

- er is een fundamenteel tekort aan leer- en hulpmiddelen die speciaal

geschikt zijn voor onderwijs in eigen taal en cultuur voor het CuMi-kind in Nederland;

- er worden voornamelijk leermiddelen gebruikt die in het land van herkomst gangbaar zijn;

- er zijn praktisch geen onderwijsprogramma's afgestemd op de actuele situatie en ervaringswereld van het kind in Nederland in samenhang met de overige vakken;

- er worden voornamelijk onderwijsprogramma's gevolgd die gericht zijn op (re)integratie in het onderwijs in het land van herkomst;

- het algemene Nederlandse onderwijs en het ETC-onderwijs worden op alle scholen als elkaar belemmerend en beconcurrerend ervaren;

- de ouders van de CuMi-leerlingen hebben als groep geen duidelijke eigen mening over aard en omvang van het onderwijs in hun eigen taal en cultuur;

- van kennis en waardering voor de andere culturele achtergrond is bij de medeleerlingen en de gemeenschap in het algemeen praktisch geen sprake;

- de ETC-leerkracht vervult in het onderwijs een onvolwaardige en ondergeschikte rol en over het algemeen is en wordt hij / zij niet bij de school betrokken; de voornaamste oorzaak daarvan is gelegen in het feit dat hij / zij niet in staat is zich behoorlijk in het Nederlands uit te drukken.

II.4.12 Acculturatie

De leerkrachten hebben over het algemeen weinig kennis van de cultuur en geschiedenis van het andere land. Op acculturatie gerichte of voor acculturatie vervaardigde en geschikte leerplannen, leermiddelen of -materialen werden in de onderzochte scholen niet aangetroffen. De positieve benadering en de aanvaarding van het cultuur-eigene van de minderheid door de meerderheid zouden kunnen blijken uit de bereidheid van de Nederlandse leerkrachten om acculturatiemomenten te creëren in de reguliere lessen.

De schoolteams hebben toch ook hun twijfels over de noodzaak van acculturatie.

II.4.13 School- en klasseklimaat

De sfeer tussen de onderwijsgeevenden onderling is goed. De niet-Nederlandstalige (NNT) leerkracht maakt meestal gewoon deel uit van het schoolteam.

De ETC-leerkracht is daarvan echter veelal buitengesloten, doordat men elkaars taal niet begrijpt.

De kinderen komen met plezier naar school en het aantal onderlinge conflicten valt mee.

In het algemeen is er sprake van een positieve interactie tussen onderwijsgeevenden en leerlingen en leerlingen onderling. De situatie wordt soms problematisch bij hogere percentages buitenlandse kinderen. De schoolsfeer kenmerkt zich dan door meer ruis, drukte, beweeglijkheid en verminderde gerichtheid.

II.4.14 Contacten met externe instanties

De bezochte scholenkoppels hebben contacten met de gebruikelijke bij het onderwijs betrokken instanties. Sommige contacten zijn wat meer specifiek. Veel scholen zijn echter teleurgesteld door het feit dat de begeleiding doorgaans bedoeld is voor de Nederlandstalige leerlingen.

Uit de schoolportretten blijkt dat de schoolteams de indruk hebben dat de Nederlandse ouders afwijzend staan tegenover opname van buitenlandse leerlingen. Bij een hoge concentratie van anderstalige leerlingen nemen Nederlandse ouders soms hun kinderen van school.

Onderafdeling II.5 Hoofdingspectie buitengewoon onderwijs

Het verslag van de Hoofdingspectie Buitengewoon onderwijs heeft dit jaar de culturele minderheden in het onderwijs tot onderwerp.

II.5.1 Knelpunten in het onderwijs aan anderstalige leerlingen

In het concept-beleidsplan « Culturele minderheden in het onderwijs in Nederland », worden de knelpunten op bladzijde 23 e.v. verwoord. Deze blijken met name te liggen op het terrein van

- a) leerplan- en leermiddelenontwikkeling,
- b) de opleiding,
- c) schoolbegeleiding,
- d) contact school - ouders en
- e) aansluiting onderwijs - arbeidsmarkt.

In het buitengewoon onderwijs worden deze als knelpunten ervaren, hoewel wellicht niet op dezelfde wijze als in het kleuteronderwijs, het gewoon lager onderwijs en het voortgezet onderwijs. Als gevolg van het bijzondere karakter van het buitengewoon onderwijs moeten naast deze knelpunten nog andere worden genoemd. Zij hangen nauw samen met

- a) de verwijzing en toelating
- b) de begeleiding en
- c) de inpassing van het bi-cultureel onderwijs binnen de hulpverlening van de school.

In het concept-beleidsplan wordt op de eerstgenoemde knelpunten dieper ingegaan. Tevens worden een aantal instrumenten aangegeven waarmee oplossingen kunnen worden gevonden. De knelpunten in het buitengewoon onderwijs worden echter niet gesignaleerd. De inspectie heeft gemeend meer zicht op deze knelpunten te moeten krijgen. Gelet op de taakstelling van de inspectie heeft zij bij het verzamelen van gegevens het accent gelegd op het schoolbezoek. Daarnaast is er een analyse gemaakt van de verslagen van de onderwijzers(essen) voor de anderstalige leerlingen. Deze onderwijzers(essen) moeten jaarlijks aan het Ministerie van O. en W. een beschrijving van hun werkzaamheden toesturen.

Door deze werkwijze wordt informatie verkregen zowel over structurele aspecten - zoals verwijzing en toelating - als over onderwijsinhoudelijke aspecten - zoals aard en organisatie van onderwijsleerprocessen.

II.5.2 Gegevens uit het schoolbezoek

1. Verwijzing

De verwijzingsprocedure voor anderstalige leerlingen is in het algemeen niet afwijkend van die voor Nederlandssprekende leerlingen. Het initiatief tot de aanmelding gaat heel vaak uit van de hoofden van de g.l.o.-scholen, soms op aanwijzing van de onderwijzers voor anderstaligen. Daarnaast lopen de aanmeldingen ook via de schoolbegeleidingsdiensten (SBD), internationale schakelklassen, toelatingscommissies van het individueel beroepsonderwijs (i.b.o.). Soms melden ouders hun kinderen rechtstreeks aan. Zintuiglijk en lichamelijke gehandicapte kinderen worden uitsluitend aangemeld via de bestaande kanalen, zoals audiologische centra en revalidatiecentra.

De motivering tot de verwijzing ligt bij lichamelijk en zintuiglijk gehandicapte kinderen uitsluitend in de handicap zelf.

Bij verwijzing naar scholen voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen (z.m.o.k.) is het van diverse scholen afgestuurd zijn, frequent spijbelen en/of onaangepast gedrag, zoals diefstal, aanleiding tot de verwijzing.

Bij de verwijzing naar scholen voor moeilijk lerende kinderen (m.l.k.) welke naar verhouding de meeste anderstalige leerlingen hebben opgenomen, wordt als aanleiding voor de verwijzing een groot aantal motieven vermeld, zoals: te laag niveau, algemene leerproblemen, onvoldoende prestatie,

leerachterstand, gedragsproblemen, zwakke sociale aanpassing. Meestal betreft het achterblijvende leervorderingen en gedrags- en aanpassingsmoeilijkheden in vergelijking met de overige anderstalige leerlingen.

2. Toelating

Zoals ook voor Nederlandse leerlingen vindt na de aanmelding een onderzoek plaats door de onderzoekcommissie, bestaande uit arts, psycholoog, maatschappelijk werker en hoofd der school. Zo nodig vinden daarnaast aanvullende onderzoeken plaats b.v. logopedisch. Door het ontbreken van een geëigend onderzoeksinstrumentarium bij het toelatingsonderzoek moeten de leden van vele toelatingscommissies noodgedwongen improviseren met de gebruikelijke onderzoeksinstrumenten. De toelatingscriteria die deze commissies normaliter hanteren, worden veelal als weinig bruikbaar ervaren. Het is opvallend dat vrijwel alle aangemelde leerlingen worden toegelaten.

3. Aantal leerlingen

In het concept-beleidsplan wordt op blz. 8 aangegeven dat op 16 oktober 1979 duizend anderstalige leerlingen op de scholen voor buitengewoon onderwijs aanwezig waren. Op de 31 bij de schoolbezoeken betrokken scholen waren in het cursusjaar 1979-1980 284 anderstalige leerlingen aanwezig.

Voor het cursusjaar 1980-1981 waren op deze scholen nog eens 123 leerlingen aangemeld. Daarvan werden slechts elf leerlingen niet toegelaten, een deel hiervan omdat de toelatingscommissie meende dat een andere vorm van buitengewoon onderwijs een meer adequate hulpverlening kon bieden. Daarnaast waren er nog enkele leerlingen, waarvan de ouders uiteindelijk toch niet instemden met plaatsing. Van de anderstalige kinderen had 32% een Turkse cultuur-achtergrond, 42% een Surinaamse, 12% een Marokkaanse. De overige 14% was afkomstig uit Joegoslavië, Spanje, Griekenland, Italië, China, Duitsland, Pakistan, Oeganda, Indonesië, Portugal, Canada en andere landen. Door de willekeurige keuze van de bezochte scholen kan geen absolute representatieve waarde aan deze percentages worden gehecht. Evenmin is bekend welk percentage van de diverse groepen anderstalige kinderen scholen voor bu.o. bezoeken, en of dit voor de diverse culturele groepen verschillend is.

4. Problemen op school

De problemen die onderwijsgegenden speciaal ervaren bij de zorg voor anderstalige leerlingen hebben betrekking op de relatie gezin - school, waarbij de taal- en cultuurbarrière een belangrijke rol speelt.

Onderwijsinhoudelijk wordt als probleem genoemd het tekort aan specifieke onderwijsmethoden en leermiddelen.

Op de slechthorenden of dovenscholen is het een extra probleem dat bij de binnenkomende leerling taal ontbreekt.

De huidige faciliteiten betreffen de beschikbaarstelling van schooltijden voor extra leerkrachten. Veel scholen maken hiervan gebruik door specifieke hulp aan de betrokken leerlingen te geven. Enkele scholen vinden het een bezwaar dat leerlingen uit de groep worden gehaald, doch stellen daar geen mogelijke andere wijze van inzet van de extra leerkracht tegenover.

Ten aanzien van de wenselijkheid van bi-cultureel onderwijs lopen de meningen sterk uiteen.

5. Na de school

Het buitengewoon onderwijs is van oudsher gewend om relaties met voortgezet onderwijs, met arbeidsbureaus en met bedrijven zelf te leggen. Het plaatsen van anderstalige leerlingen in vervolgonderwijs of arbeidssituatie is voor hen dan ook geen onbekend gebied. Als probleem wordt ervaren de te geringe waardering in sommige culturen voor de

onderwijs- en beroepstoekomst van het meisje, samenhangend met de sterke gerichtheid op het huwelijk.

Vooroordelen van mogelijke Nederlandse werkgevers gelden vooral Surinamers: Het verkrijgen van werk is voor hen moeilijk. Vaak wordt dan uitgeweken naar werk in WSW-verband.

II.5.3 Gegevens uit de rapportage van de onderwijsgegenden voor de anderstalige leerlingen

1. De aard van de beschreven problemen

Bij het onderwijs in de Nederlandse taal houden de onderwijsgegenden zich in eerste instantie bezig met het aanleren van de Nederlandse taal in mondelinge en schriftelijke vorm. Bij het leren schrijven wordt geattendeerd op de problematiek die deze leerlingen hebben als zij ten gevolge van hun anderstaligheid de Nederlandse woorden verkeerd spellen en of verklanken en dientengevolge de woorden verkeerd schrijven. Hier wordt gebruik gemaakt van «gewone» schrijfmethoden. Het acculturatieproces heeft op vele scholen nog weinig vorm gekregen. Van relatieproblemen, onbekendheid met de Nederlandse cultuur en rekenproblemen wordt slechts in enkele verslagen melding gemaakt.

2. Organisatie van de onderwijsleersituatie

Twee organisatievormen worden afwisselend toegepast, namelijk het werken met individuele leerlingen en het werken met kleine groepen (twee tot vijf leerlingen).

3. Gehanteerde overlegsituaties

De onderwijsgegenden hebben een brede scala van contacten nodig ten gevolge van

- onbekendheid met dit werk,
- onbekendheid met de leerlingen en hun culturele achtergrond,
- behoefte om kennis te nemen van ervaringen die anderen, die zich met dit werk bezighouden, hebben opgedaan,
- gebrek aan informatie over geëigende leer- en hulpmiddelen,
- problemen met het opstellen van een handelingsplan voor deze leerlingen waaronder afstemming op het groepsgebeuren,
- moeilijkheden met het leren van de taal van deze leerlingen.

Van de beschreven contacten kan de onderstaande indeling gemaakt worden.

1. interne contacten

- a. toelatings- en begeleidingsteam
- b. de groepsonderwijzer / onderwijzeres
- c. de logopedist (e)
- d. ouders

2. externe contacten

- a. SBD
- b. vliegende brigades
- c. andere onderwijzers / onderwijzeressen voor de anderstalige kinderen op wijk-, lokaal- en regionaal niveau. De hier aangeduide onderwijsgegenden zijn werkzaam of in k.o. / g.l.o. of bu.o.
- d. instituties die werkzaam zijn op het terrein van de welzijnszorg
- e. ambassades
- f. de onderwijsgegenden voor het bi-cultureel onderwijs
- g. tolkencentrum

Onderafdeling II.6 – Inspectie Nederlandse rijksscholen voor kleuter- en lager onderwijs in de BRD

In 1980 bevonden zich op negen plaatsen in de BRD Nederlandse rijksscholen voor k.o. en l.o., de z.g. rijksbasisscholen bestemd voor kinderen uit gezinnen van in de BRD gelegende Nederlandse militairen.

II.6.1 Overzicht van de scholen en de leerlingenbezetting per 1-1-1980

School	aantal leerlingen l.o.	aantal leerlingen k.o.
Bergen	150 + 1	50 +
Blomberg	311 + 5	93
Borgholzhausen	44 + 1	19 +
Bramsche	301 + 5	87 +
Rheine	40	16
Schöppingen	90	25
Stolzenau	265 + 6	103 +
Tetelrath	51 + 3	16
Zeven	336 + 4	114
Totaal	1588 + 25	523 +

+ ... = kinderen van niet-militairen

Het totale aantal wettelijk verplichte leerkrachten bedroeg per 1-1-1980: 62 l.o. + 22 k.o. = 84

Het totale aantal wettelijke verplichte leerkrachten was per 1-1-1979: 65 l.o. + 23 k.o. = 88

Ook in de BRD is sprake van enige teruggang van leerlingen en leerkrachten. Op 1 januari 1979 bedroeg namelijk het aantal leerlingen bij het l.o. 1 693 en bij het k.o. 563.

De rijksscholen voor k.o. en l.o. in de BRD zijn feitelijk BASISCHOLEN die onder éénhoofdige leiding staan.
In alle gevallen is het hoofd van de lagere school schoolleider.

II.6.2 Onderwijskundige ontwikkelingen

Centraal stonden:

- de schoolwerkplanontwikkeling
- de uitbouw van de hulp aan de individuele leerling.

De begeleiding door het Pedagogisch Centrum Enschede spitste zich toe op:
– gedifferentieerd rekenen
– toepassing van toetsen
– wereldoriënterende activiteiten
– zelfstandig werken
– versterking van de zelfveranderingscapaciteit van de scholen.

In het verslagjaar werd een begin gemaakt met een kritische oriëntatie op de *efficiency* van de externe begeleiding, de feitelijke behoefte aan externe hulp en andere vormen van scholing en begeleiding. Verwacht mag worden dat ten aanzien van de begeleiding vanuit de scholen een andere aanpak wordt voorgestaan en wel die verzorging die uitgaat van de individuele behoefte per school in plaats van een collectieve gemiddelde vraag van de negen scholen voor k.o. en l.o.

De volgende activiteiten op onderwijskundig gebied zijn verder vermeldenswaard:

- sterkere binding tussen de Nederlandse scholen in de BRD door middel

van speciale bijeenkomsten met de hoofden van de scholen en door regelmatige publikatie van een info-uitgave over de onderwijskundige aanpak op de verschillende scholen;

- oriëntatie op het Nederlandse onderwijs (bezoeken aan scholen in Nederland e.d.);
- onderwijskundige bezinning op het z.g. schoolzwemmen. De tendens op dit terrein is minder «examen-gericht»;
- op enkele lokaties werd het verkeersonderwijs meer praktisch, op de Duitse leefsituatie, ingericht.

Op geen van de negen scholen werd het leerstofjaarklassensysteem doorbroken. Op alle scholen zijn wel «beperkte» vormen van differentiatie en individualisering waarneembaar.

De hulp aan de individuele leerling werd in 1980 duidelijk vergroot in die zin dat het aantal uren remedial teaching werd uitgebreid, terwijl de deskundigheid van de remedial teachers door bijscholingsactiviteiten werd versterkt.

De samenwerking met professionele instellingen in Nederland werd verder uitgebreid en geformaliseerd.

Onderafdeling II.7 – Hoofdinspectie opleidingen kleuteronderwijs en opleidingen lager onderwijs

II.7.1 Algemeen

In algemene termen kan gezegd worden dat de situatie, waarin de opleidingsscholen voor kleuterleidsters (OK's) en de pedagogische akademies (PA's) zich bevinden, in hoge mate wordt bepaald door de volgende factoren:

- het nog steeds teruglopend aantal studenten met als gevolg verdere inkrimping van het docentenbestand;
- het groeiende aantal taken: in 1980 werd aan de OK's de eenjarige dagopleiding voor kleuterleidsters gestart, een opleiding die bedoelt een combinatie te zijn van de zgn. applicatiecursus (= opleiding tot volledig bevoegd onderwijzer) en de hoofdaktecursus; ook werden in 1980 – nadat voordien op beperkte schaal was geëxperimenteerd – alle OK's en PA's ingeschakeld voor het verzorgen van de zgn. integratie voorbereidende bijscholings (IVB)-cursussen, gericht op teams van kleuter- en lagere scholen die samen een basisschool vorm en inhoud moeten geven;
- de beleidsvoornemens (of het nog ontbreken daarvan) inzake fusie, spreiding en integratie van OK's en PA's veroorzaken onzekerheid, onrust en spanning bij de onmiddellijk betrokkenen: besturen, directies, docenten en niet-onderwijzend personeel. De inspectie signaleert als een niet denkbare gevaar dat de zorg over toekomstige ontwikkelingen de aandacht afleidt van de primaire dagelijkse taak: het verzorgen van de nog van kracht zijnde opleiding.

Het zal ook zonder nadere uiteenzetting duidelijk zijn dat de effecten van de genoemde factoren elkaar versterken: met minder docenten moet een groter aantal taken worden uitgevoerd in een klimaat dat zich nauwelijks leent voor geconcentreerde en rustige bezinning.

II.7.2 Extra taakeenheden

De rijksoverheid heeft getoond oog te hebben voor het gevaar dat door de opgesomde factoren een noodsituatie zou ontstaan. Om enige verlichting te brengen zijn er voor het schooljaar 1979-1980 aan ieder opleidingsinstituut dertien extra taakeenheden toegewezen, de zgn. Pais-uren. Voor het daaropvolgende schooljaar zijn de extra faciliteiten nog aanzienlijk uitgebreid.

Deze extra taakeenheden dienden een tweeledig doel: ze moesten ruimte scheppen voor werkzaamheden ter voorbereiding van de integratie van PA's en OK's en ze dienden om ontslag van leraren (en daarmee verlies van deskundigheid) zo veel mogelijk te voorkomen.

De inspectie stelde een onderzoek in naar de besteding van deze dertien extra taakuren. Tegelijkertijd werd nagegaan in hoeverre er sprake was van toekenning van overuren (de minister had dringend verzocht geen overuren meer op te dragen) en welke motieven daartoe hadden geleid.

Uit het onderzoek bleek dat vrijwel alle instituten ernaar gestreefd hadden de overuren tot het uiterste te beperken. In een paar gevallen waren er echter nog overuren opgedragen, nadat het onmogelijk was gebleken voor enkele resturen een nieuwe docent aan te trekken of deze uren onder te brengen bij een zittende docent. Soms ook bleek de met overuren belaste docent over specifieke deskundigheid te beschikken (b.v. ten aanzien van applicatie en IVB) die elders niet beschikbaar was. Tenslotte was het late tijdstip waarop bekend werd dat de extra taakeenheden beschikbaar kwamen, er in enkele gevallen oorzaak van dat men bij de definitieve toedeling van uren een paar overuren niet kon vermijden.

In vrijwel alle opleidingsinstituten werd de totale hoeveelheid beschikbare taakeenheden (inclusief de extra taakeenheden) benut. Slechts in enkele gevallen werd een zeer beperkt aantal uren niet gebruikt. Ook hier lagen de redenen voor de hand: toekenning zou hebben geleid tot overuren; op het tijdstip van toewijzing van de extra taakeenheden was het rooster al klaar, zodat nog slechts kleine correcties konden worden aangebracht; soms ook bleef er een zo beperkt aantal uren onbenut dat er geen reële taakopdracht bij paste.

Voor de besteding van de extra taakeenheden werd slechts bij wijze van uitzondering extra mankracht aangetrokken. Bovendien kon worden vastgesteld dat de extra uren voor het overgrote deel (PA 93% en OK 86%) terecht kwamen bij docenten, slechts voor een gering percentage werden zij toegedeeld aan directieleden.

In het algemeen kon worden vastgesteld dat de extra uren en de beperking van de overuren belangrijke middelen zijn geweest om afvloeiing van docenten te beperken; helaas gingen er desondanks nog arbeidsplaatsen verloren.

Wat de besteding van de extra uren betreft, is gebleken dat ze voor het overgrote deel werden gebruikt voor integratievoorbereidende activiteiten. Gemiddeld werden op de PA's bijna tien en op de OK's elf van de dertien extra uren daartoe aangewend.

Gepoogd is na te gaan of er na toekenning van de extra taakeenheden accentverschuiving viel te constateren wat betreft de aandacht voor de verschillende aspecten van het fusie- en integratieproces. Gevraagd werd een schatting te geven van de tijd die besteed werd aan resp. bestuurlijke, schoolorganisatorische en onderwijskundige problemen. Uit de beantwoording kwam het volgende beeld naar voren:

	Bestuurlijke zaken	Schoolorg. zaken	Onderwijszaken
PA's			
vóór 1-8-'79	21%	31%	48%
na 1-8-'79	10%	24%	66%
OK's			
vóór 1-8-'79	19%	28%	53%
na 1-8-'79	9%	28%	63%

Hieruit blijkt een duidelijke verschuiving van de aandacht in de richting van de onderwijskundige aspecten. Daarbij stonden zaken als schoolwerkplanontwikkeling, het formuleren van gemeenschappelijke uitgangspunten of het werken aan een scholingsconcept centraal. Uiteraard zijn er naast het toekennen van de extra taakeenheden andere omstandigheden van invloed geweest (b.v. het simpele feit dat men een jaar

verder was), maar mededelingen uit de scholen bevestigen de indruk dat de extra taakeenheden een stimulans zijn geweest om het gesprek over de onderwijskundige aspecten van de integratieproblematiek op gang te brengen, te verdiepen of uit te breiden. Die uitbreiding hield in veel gevallen ook in het aangaan of voortzetten van het gesprek met mogelijke fusiepartners. In dit verband is vermeldenswaard dat – ondanks het late moment van toewijzing – over de wijze van besteding van de extra uren veelal (bij de PA's in 37% en bij de OK's in 54% van de gevallen) nog overleg heeft plaatsgevonden met andere instituten teneinde een zo groot mogelijk rendement te bevorderen.

II.7.3 Het bevoegd gezag

Contacten tussen de inspectie opleidingen k.l.o. en de bevoegde gezagen van de opleidingsinstituten waren tot nu toe vrijwel uitsluitend van administratieve aard. Gedurende 1980 heeft de inspectie echter meer systematisch persoonlijk kennis gemaakt met de bevoegde gezagen of met deputaties daaruit. Hoewel voor deze kennismaking zeker motieven van meer algemene aard gelden – de betekenis van het bevoegd gezag voor het functioneren van het instituut is niet gering – vond de inspectie een bijzonder motief voor deze kennismaking in het feit, dat door de regionalisering van de inspectie opleidingen k.l.o. een inspecteur zijn aandacht moet richten op een beperkt aantal instituten. De kennismaking binnen dit kader werd door de inspectie en blijkens reacties ook door de bevoegde gezagen als zinvol ervaren. Bij de kennismakingsgesprekken is niet in evaluerende, maar in constaterende zin gesproken over het functioneren van het bevoegd gezag. Bij de samenstelling van een bevoegd gezag blijkt in toenemende mate gelet te worden op spreiding van deskundigheid. In het verleden was de financiële en juridische deskundigheid binnen het bevoegd gezag veelal reeds goed verzorgd; nu voelt men ook steeds meer de behoefte aan onderwijs- en agogische deskundigheid.

Er wordt vaker gestreefd naar taakverdeling binnen het bevoegd gezag. Door de grote vraag naar deskundigheid wordt het voor het bevoegd gezag van bijzondere scholen steeds moeilijker om zittende leden te doen opvolgen of om het bestuur uit te breiden. Enerzijds vraagt de ingroei in de problematiek van de bestuursleden een langere zittingsperiode en anderzijds noodzaakt de omvang van het werk de bestuursleden vaak om eerder af te treden dan gewenst is.

De wijze van vergadering en van besluitvorming wil men steeds beter structureren, ook om sneller te kunnen beslissen als dit wordt verlangd. Bijna alle bevoegde gezagen blijken hoge prioriteit te geven aan het bewaken van de identiteit van het instituut. Deze zorg kwam tot voor kort vrijwel uitsluitend tot uiting in de bemoeienis met benoeming van personeel, maar naarmate het verborgen leerplan in de instituten meer expliciet gemaakt wordt, heeft het bevoegd gezag meer behoefte aan onderwijskundige vertaling van de identiteit. Ook de komende fusies dwingen tot bezinning op identiteitsvragen.

Het groeiend besef dat het geestelijk klimaat op het instituut van grote betekenis is, en het inzicht dat de omgang met mensen toenemende aandacht behoeft, zeker bij de actuele fusieproblematiek, betekenen voor menig bevoegd gezag ook een vraag naar mensen met professioneel-agogische bekwaamheid als bestuurslid.

Vrijwel alle bevoegde gezagen hebben een goede relatie met de directie van hun instituten; ze blijken bewust zorg aan die relatie te besteden vanuit het besef dat het functioneren van het bevoegd gezag in belangrijke mate bepaald wordt door de kwaliteit van de relatie met de directie.

Doorgaans zijn er geen noemenswaardige verschillen tussen bevoegd gezag en directie wat betreft de visie op onderwijs.

Verschillen in taakopvatting bij de bevoegde gezagen worden o.m. duidelijk uit verschillen in opvatting over wat een bevoegd gezag kan delegeren aan de directie (of andere organen) en over wat delegatie precies inhoudt.

Mede door de problemen die fusie van instituten met zich brengt, is contact

van het bevoegd gezag met docenten en niet-onderwijzend personeel noodzakelijk geworden.

Het contact met studenten en het bepalen van criteria waaraan studenten moeten voldoen, zien de bevoegde gezagen meestal niet als hun taak. Contact met studenten is er dan ook doorgaans alleen bij bijzondere gelegenheden, zoals bij feesten en bij conflicten. Zelden werd gevonden, dat het bevoegd gezag zich ook profileert tegenover studenten of dat studenten bekend zijn met het bevoegd gezag.

Behoudens in die gevallen, waarbij ouders vertegenwoordigd zijn in het bevoegd gezag, zoeken bevoegde gezagen vrijwel geen contact met de ouders van de studenten.

Bevoegde gezagen doen meestal niet aan lesbezoek en zien dat ook niet als een zaak van hoge prioriteit. De dagelijkse werkkring van de leden van het bevoegd gezag maakt het moeilijk, zo niet onmogelijk, om het instituut overdag te bezoeken. Veel bevoegde gezagen ervaren dit wel als een tekort in hun functioneren.

Alle bevoegde gezagen zien de fusie-problematiek als zeer urgent en als een zaak die veel tijd vraagt. De meeste bevoegde gezagen menen dat zij niet over de tijd beschikken die hieraan besteed zou moeten worden.

Zoals gezegd was het niet de bedoeling van de inspectie om het werk van de bevoegde gezagen te evalueren.

Zij wil echter wel melding maken van het door de meeste bevoegde gezagen uitgesproken oordeel, dat het besturen van scholen steeds meer tijd en deskundigheid vraagt. Gebrek aan faciliteiten voor het aantrekken van deskundigheid, voor frequenter vergaderen en voor het onderhouden van contacten met de schoolgemeenschap in al haar geledingen doen zich steeds sterker voelen. De bevoegde gezagen van bijzondere scholen voelen zich in dit opzicht in een minder gunstige positie dan de bevoegde gezagen van openbare scholen, die beschikken over functionarissen die full-time aanwezig zijn.

Afdeling III – Voortgezet Onderwijs

Onderafdeling III.1 – Voorbereiding en Vernieuwingsprojecten

III.1.1 Voorbereiding Voortgezet Onderwijs (VO/VB)

a. Evaluatie

1. Evaluatieplan

Het is noodzakelijk over veel informatie te beschikken om op grond daarvan zo gefundeerd mogelijk beslissingen over onderwijs (verandering) te kunnen nemen. Deze informatie zal enerzijds uit het regulier onderwijs, uit het onderwijs in het buitenland en uit resultaten van onderwijskundig onderzoek afkomstig moeten zijn en anderzijds uit ervaringen in vernieuwingsprojecten moeten worden geput.

Er is reeds een enorme hoeveelheid informatie beschikbaar. Teneinde deze zo goed mogelijk te benutten bij het nemen van beleidsbeslissingen is in 1980 een begin gemaakt met het ontwikkelen van een evaluatieplan. Bij het opstellen van zo'n plan is het mogelijk tegelijkertijd de leemtes in de informatie op te sporen.

In het evaluatieplan dat nader uitgewerkt zal worden, wordt aan de orde gesteld welke beleidsbeslissingen in de toekomst moeten worden genomen in het kader van algemeen aanvaarde beleidsuitgangspunten, welke informatie nodig is om die beslissingen te kunnen nemen, welke informatiestromen wel en welke nog niet beschikbaar zijn en op welke wijze evaluatie-activiteiten gestuurd en bewaakt kunnen worden en hoe erover kan worden gerapporteerd.

2. Schoolloopbaanonderzoek

In 1980 publiceerde het CBS de stand na één jaar van het cohort 1977.¹

Enige opmerkelijke gegevens hieruit zijn:

– bij de bevordering naar leerjaar 2 speelt de factor milieu duidelijk een rol mee. In onderstaand staatje is voor kinderen van hogere employé's en arbeiders aangegeven, hoeveel percent van hen in leerjaar 2 van welk schooltype aanwezig was, uitgeplitst naar aanvankelijke schoolkeuze:

Gestart in:	% aanwezig in leerjaar 2					
	mannen			vrouwen		
	v.w.o./ h.a.v.o.	m.a.v.o.	l.b.o.	v.w.o./ h.a.v.o.	m.a.v.o.	l.b.o.
– v.w.o./h.a.v.o.						
HE ¹	83	6	0	88	6	–
ARB ²	78	11	1	81	12	0
– m.a.v.o., HE	28	53	3	32	55	3
brug met m.a.v.o.	12	64	7	15	63	7

¹ HE-hogere employés.

² ARB-arbeidersmilieu.

– Het bevordert worden naar leerjaar 2 hangt samen met prestatieniveau en sociaal milieu. Het vaakst wordt leerjaar 1 overgedaan door leerlingen uit hogere sociale milieus en met prestatieniveau 2 en 3.

– na 1 jaar verlaat 1% van de tot het voortgezet onderwijs toegelaten leerlingen dit onderwijs weer. Dit percentage is het hoogst in de categorie overig, nl. 3%. Verder is er geen zichtbaar verband met sociaal milieu, of sexe.

¹ voor uitgebreider verslag: zie onderwijsverslag 1979, pg. 85 e.v.

3. Enquête ontwikkelingen voortgezet onderwijs

In het voorjaar van 1980 kon de fase van de instrumentontwikkeling ten behoeve van de enquête worden afgesloten. Het rapport van de eerste afnameronde, getiteld: «Een eerste inventarisatie van ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs», werd in mei 1980 door het Instituut voor Toegepaste Sociologie (ITS) gepubliceerd. In dit rapport worden de resultaten gepubliceerd van de proefenquête die onder ca. 10% van de scholen voor l.b.o., m.a.v.o., h.a.v.o. en v.w.o. werd gehouden. Een bruikbare respons van 289 op de 390 benaderde scholen (74%) gaf aan dat op scholen een goede belangstelling bestaat voor de informatie over onderwijskundige ontwikkelingen.

Zodra de resultaten van de proefenquête bekend waren, is besloten alle scholen voor l.b.o., m.a.v.o., h.a.v.o. en v.w.o. te benaderen. Op grond van de ervaringen in het voor-onderzoek kon een goed bruikbare vragenlijst worden geconstrueerd, waarin negen ontwikkelingsgebieden met elk een aantal subvarianten worden onderscheiden.

In totaal ontstaan er op deze wijze 69 ontwikkelingsvarianten, waardoor een zeer genuanceerd overzicht van onderwijskundige ontwikkelingen kan worden verkregen.

De integrale vraagstelling heeft in maart 1980 plaats gehad en nog voor het einde van het jaar konden de gegevens worden verwerkt. Daardoor kon een begin worden gemaakt met de vervaardiging van een almanak, waarin de onderscheiden ontwikkelingen per school worden opgesomd.

Door middel van deze almanak zullen scholen op de hoogte worden gebracht over de ontwikkelingen die zich op bepaalde gebieden bij andere scholen voordoen.

Daar een groot deel van de onderwijskundige ontwikkelingen zich juist in de alledaagse praktijk voltrekt, is het van belang deze ontwikkelingen te inventariseren.

Scholen zullen door deze inventarisatie in staat zijn zich rechtstreeks te wenden tot andere scholen die al enige ervaring hebben met betrekking tot de oplossing van problemen, waarmee zij zelf hebben te maken. De ervaring leert, dat de overweging om een verandering in te voeren in belangrijke mate wordt bepaald door het feit, dat de nieuwe oplossing in de praktijk toepasbaar is gebleken. Hoe problemen zijn opgelost, wordt in de almanak beschreven. Deze zal kunnen uitgroeien tot een betrekkelijk eenvoudig, maar doeltreffend innovatie-instrument.

4. Kwaliteit van het onderwijs

Nadat in de loop van 1980 was begonnen met het schrijven van een reeks discussienota's over het thema kwaliteit van het onderwijs, is in mei 1981 de eerste nota van deze reeks reeds uitgebracht. Hoewel het begrip kwaliteit van het onderwijs vaak wordt gebruikt, is er geen eenstemmigheid over de inhoud daarvan.

De discussie over wat men onder kwalitatief goed onderwijs verstaat, wordt daardoor nog al eens bemoeilijkt. Met het uitbrengen van een reeks nota's over dit onderwerp kan worden bereikt dat er meer eenstemmigheid in de begripsvorming ontstaat. Tevens wordt de mogelijkheid geschapen dat verschillende betrokkenen zich erover uitspreken welke aspecten van de kwaliteit van het onderwijs belangrijk zijn.

5. Vergelijkingen met het buitenland

Met betrekking tot de beoordeling van beslissingen die moeten worden getroffen ten aanzien van de vernieuwing van aspecten van het onderwijsbestel, is het van belang te beschikken over de ervaringen die in vergelijkbare situaties in het buitenland zijn opgedaan. Bij de bespreking van het ontwikkelingsplan voor het voortgezet onderwijs is vooral de duur van de periode van geïntegreerd voortgezet onderwijs een belangrijk punt van discussie geweest. In een aantal landen die met ons land kunnen worden vergeleken, heeft men ervaring met periodes van geïntegreerd voortgezet onderwijs van verschillende duur zodat de ervaringen daarmee geïnventariseerd kunnen worden. Een overzicht, getiteld: «Geïntegreerd

voortgezet onderwijs in enkele landen», kon in 1980 aan de Tweede Kamer worden aangeboden.

b. Planning

1. Overleg Plan van Scholen

Het Overleg Plan van Scholen is zoals gebruikelijk bijeen geweest in april en september om de concepten van het Plan van Scholen 1981-'83 te bespreken. Deze bespreking vloeit voort uit het gestelde in artikel 65 lid 1 van de WVO.: «Onze minister van onderwijs en wetenschappen stelt na overleg met de daarvoor in aanmerking komende organisaties jaarlijks vóór 1 oktober een plan van scholen vast». De in aanmerking komende organisaties zijn de vier deelplanorganisaties: het Centraal Orgaan voor de Gemeentelijke Voortgezet Onderwijs (COGVO), de Nederlandse Algemeen Bijzondere Schoolraad (NABS), de Vereniging Besturenraad Protestants Christelijk Onderwijs (BPCO) en de Nederlands Katholieke Schoolraad (NKS). Tijdens het Overleg Plan van Scholen zijn waarnemers aanwezig van de Onderwijsraad en de Rijksplanologische Dienst (RPD).

Ook over andere onderwerpen is er overleg geweest. Zo is in 1980 beraadslaagd over:

- het avond-h.e.a.o.,
- de opleiding ergotherapie,
- de invloed van de vestiging van een school op bestaande voorzieningen,
- de enquête als instrument voor het meten van de belangstelling voor onderwijs naar denominatie,
- de integratie a.v.o./l.b.o.,
- het voortgezet onderwijs in Zoetermeer.

Voorts is een begin gemaakt met overleg over knelpunten die de planprocedure WVO vertoont.

2. Werkgroep Prognose Part-time Leerlingen

Van de Werkgroep Prognose Part-time Leerlingen (WPPL) verscheen in april 1980 de zesde publikatie.

In deze publikatie wordt een prognose uitgebracht voor de periode tot 1985 van het vertrek uit het volledig dagonderwijs in het bijzonder van jongeren van 16 t/m 18 jaar en van de mogelijke deelneming aan het part-time onderwijs van deze jongeren. Vooral wordt daarbij aandacht besteed aan het Vormingswerk voor jeugdigen (VJ), het Beroepsbegeleidend onderwijs (BBO) en de experimenten Participatieonderwijs (Ex.PO).

Naast deze regionale prognoses voor de onderwijsdeelneming van de 16 t/m 18-jarigen wordt tevens de landelijke ontwikkeling tot nu toe van de deelneming aan het volledig dagonderwijs en het part-time onderwijs van oudere leeftijdsgroepen gezien.

De werkgroep kwam in 1980 zevenmaal bijeen.

3. Commissie Planprocedure

Zoals bekend, heeft de commissie ten doel voor allen, die een verzoek op grond van de artikelen 65 en 66 van de WVO willen indienen voor bekostiging van een nieuwe school of afdeling dan wel voor hen die geïnteresseerd zijn in de ontwikkelingen welke zich in het voortgezet onderwijs voordoen jaarlijks een publikatie te doen verschijnen. Deze publikatie bevat ten dele documentatie, ten dele een prognose voor de middellange termijn wat het voortgezet onderwijs betreft. In de commissie hebben zitting ambtenaren van de Ministeries van Onderwijs en Wetenschappen en van Landbouw en Visserij, voorts van de RPD en van het CBS. Verder nemen deel vertegenwoordigers van de onderwijsorganisaties: het COGVO, de CBOO, NABS, BPCO en NKS. Onderzoek, rapportering en uitvoering van de rapporten lag in handen van het Instituut voor sociaal-wetenschappelijk onderzoek, studie en advies (KASKI). De commissie heeft zich in 1980 vooral beraden over de methode die tot nu toe werd aangewend om te komen tot prognoses voor met name de eerste fase van het voortgezet onderwijs en het m.b.o.

Er was reden voor enige onvrede vanwege het feit, dat de gegevens van de regionale onderzoeken die het CBS ongeveer om de drie jaar houdt (1973, 1976, 1979) en die uitgangspunt van de prognoses zijn, niet tijdig geanalyseerd hadden kunnen worden, resp. niet op tijd ter beschikking kwamen.

De teruglopende leerlingenaantallen als gevolg van de dalende aantallen geboorten doen eveneens meer dan vroeger de behoefte gevoelen aan lange-termijn-prognoses.

Het rapport dat de commissie eind juli het licht deed zien (de 17e publikatie) en waarover in 1980 zes maal werd vergaderd, bevatte daarom slechts documentatie en geen nieuwe prognoses. Voor de volgende publikatie zal dat anders zijn. Naar aanleiding van deze publikatie die in het derde kwartaal van 1981 moet uitkomen, werd in 1980 reeds drie maal vergaderd.

4. Commissie Situering en Spreiding m.h.n.o. / m.s.p.o. nieuwe stijl (CSS) Eind februari bracht de commissie haar advies aan staatssecretaris De Jong uit. Dat advies had conform de aan de commissie opgedragen taak betrekking op

- het te verwachten aantal leerlingen
- het aantal en de soort opleidingen
- de omvang van de school
- de vestigingsplaatsen.

Naar aanleiding van dit eindadvies heeft de commissie in 1980 nog twee bijeenkomsten gehouden.

c. Toekomstonderzoek

1. Werkgelegenheid in het voortgezet onderwijs

In 1980 is het vooronderzoek naar de werkgelegenheid in het voortgezet onderwijs afgerond. Aan de hand van een studie van de beschikbare prognose-modellen en de voorhanden zijnde informatie is de prognose-commissie tot de slotsom gekomen dat het mogelijk zou zijn een prognose van de werkgelegenheid in het voortgezet onderwijs op te stellen. Op basis hiervan is in 1980 begonnen met het hoofdonderzoek, dat in 1981 een eerste prognose van de vraag en het aanbod zal opleveren.

2. Scenario's

Naast het hanteren van prognoses is de aandacht toegenomen om andere methoden en technieken van toekomstonderzoek toe te passen, in het bijzonder het construeren van scenario's. Vooral op het terrein van de volwassenen-educatie is de behoefte aan dergelijke toekomstverkenningen groot, omdat de tot nu toe gehanteerde prognoses slechts een betrekkelijke waarde hebben voor de onderwijsplanning. Na een inventarisatie van literatuur en ervaring die bij andere departementen met deze materie is opgedaan, is aan de OESO gevraagd medewerking te verlenen aan het verrichten van een scenario-studie in Nederland.

d. Doelgroepenbeleid

1. Jeugdproblemen en welbevinden

In verschillende sectoren van het onderwijs wordt de aandacht gevestigd op het verschijnsel dat het voortgezet onderwijs in toenemende mate bevolkt zou worden door wat wel wordt genoemd: een nieuw type leerling. Dit nieuwe type leerling zou minder gemotiveerd zijn, veel aandacht van de onderwijsgevende opeisen, zich vervreemd voelen ten opzichte van de school, kortom hij zou met de mogelijkheden die er binnen de scholen zijn moeilijker te benaderen zijn. Deze signalen zijn aanleiding geweest om het Hoogveld Instituut te Nijmegen een voorstudie te laten verrichten met betrekking tot de vraag in hoeverre de gesignaleerde verschijnselen verband houden met de structuur en het functioneren van het onderwijsbestel. Het rapport naar aanleiding van dit onderzoek, getiteld: «De problemsituatie van adolescenten in het voortgezet onderwijs» werd in 1980 door het Hoogveld Instituut gepubliceerd. In dit rapport komen de onderzoekers tot de conclusie dat de gesignaleerde problemen onder

jongeren in het voortgezet onderwijs verschijnselen zijn die voortvloeien uit een algemene adolescentieproblematiek, die zich openbaart in verschillende sectoren van de samenleving. De structuur en het functioneren van het onderwijsbestel kleuren of verscherpen deze problematiek volgens de onderzoekers echter wel op een aantal punten. Er bestaat dus wel een relatie tussen de beschreven adolescentieproblematiek en het onderwijsbeleid. Voor een aantal aspecten, in de sfeer van de randvoorwaarden, op welke door de onderzoekers wordt gewezen, heeft de overheid een directe verantwoordelijkheid. Verder heeft de overheid ook in stimulerende en in voorlichtende zin een verantwoordelijkheid voor de bevordering van het welbevinden van leerlingen in het onderwijs. Daarom is besloten het onderzoek voort te zetten.

2. Culturele minderheden

In april 1980 is het concept-beleidsplan Culturele Minderheden in het Onderwijs verschenen. Hierin is getracht een samenhangend beleid te presenteren als vervolg op de Actieplannen 1978 en 1979. Binnen het directoraat-generaal voor het voortgezet onderwijs functioneert een werkgroep culturele minderheden waarin de beleidscoördinatie en beleidsuitvoering plaatsvindt.

Op het concept-beleidsplan zijn meer dan 80 reacties gekomen, die apart voor het voortgezet onderwijs-gedeelte zijn geanalyseerd. Daarnaast is er een aanzet tot een «Evaluatieplan culturele minderheden in het voortgezet onderwijs» ontwikkeld waarin gepoogd wordt de evaluatie-activiteiten te coördineren en waar nodig op gang te brengen met het oog op de verbetering van de beleidsvoorbereiding. In november is in Ede een door het ministerie georganiseerde conferentie gehouden over de vormgeving van het onderwijs aan culturele minderheden. Ongeveer 200 deelnemers uit de onderwijspraktijk hebben de gelegenheid gehad gedurende drie dagen hun onderwijssituatie te confronteren met die van hun collega's.

In 1980 is ook een begin gemaakt met het aanbesteden van onderzoek naar een aantal problemen in de onderwijssituatie van minderheden. Per 1 december 1980 werden er voor ca. 16 000 leerlingen in de DGVO-sector faciliteiten toegekend. Verder zijn er in 1980 voorbereidingen getroffen om te komen tot een definitief beleidsplan.

e. Schoolorganisatie en -inrichting

1. Commissie Schoolgrootte Voortgezet Onderwijs

In 1980 heeft de Commissie Schoolgrootte Voortgezet Onderwijs haar eindrapport samengesteld. Hiertoe werd een omvangrijke hoeveelheid materiaal bestudeerd en verwerkt. Ook werd een internationaal bekend onderzoeker op het gebied van schoolgrootte en schoolorganisatie geraadpleegd. De eerste hoofdstukken van het eindrapport waren in de zomer in concept gereed. Voor de andere hoofdstukken moest worden gewacht op de rapportage van het onderzoek naar de relatie tussen schoolgrootte en het welbevinden van leerlingen zoals uitgevoerd door het Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden (RION). Dit onderzoek had betrekking op ruim 7 300 leerlingen en ruim 600 leraren van 89 scholen. Er werd in het najaar gerapporteerd. De commissie stelde vervolgens de laatste hoofdstukken van haar eindrapport samen. De aanbidding ervan aan staatssecretaris De Jong moest worden uitgesteld tot begin 1981.

2. Stages

In juni 1980 verscheen de concept-beleidsnota Stages. Deze nota, een vervolg op de discussienota Stages, is besproken in het «Vierpartijenoverleg Stages», een overleg waarin met vertegenwoordigers van werkgevers-, werknemers- en onderwijsorganisaties over de stageproblematiek wordt gesproken.

Als voorbereiding op de besprekingen in het «Vierpartijenoverleg Stages» is door vijftien organisaties schriftelijk commentaar op de concept-beleidsnota gegeven. Tevens hebben de minister van onderwijs en wetenschappen Pais en staatssecretaris De Jong samen met de minister van sociale zaken, aan de

Sociaal Economische Raad (SER) om advies gevraagd over de hoofdlijnen van het in de concept-beleidsnota uiteengezette beleid. Zij hebben de SER verzocht in het bijzonder de sociaal-economische en arbeidsrechtelijke aspecten van de stageproblematiek in het advies te betrekken. Februari 1981 is het advies van de SER gepubliceerd.

Naar aanleiding van het gevoerde overleg en de ontvangen adviezen is in 1980 een begin gemaakt met de voorbereidingen voor het opstellen van de beleidsnota Stages.

De beleidsnota Stages is in het voorjaar van 1981 verschenen.

3. Examennota

In september werd eindelijk de langverbeide Examennota uitgebracht en wel in de vorm van een concept-beleidsnota. De nota trok brede belangstelling en alleen al vanuit O&W werden 1 600 exemplaren verspreid.

Begin november werd een tweedaagse conferentie met als onderwerp de Examennota georganiseerd. Op deze conferentie werd door staatssecretaris De Jong de nota besproken met personen uit de verschillende onderwijsorganisaties.

Dit leidde tot het voornemen het concept bij te stellen. De CCOO werd vervolgens daarvan op de hoogte gebracht.

Het overleg in de CCOO leidde ertoe dat de delegaties de nota unaniem afwezen op zuiver procedurele gronden:

- er zou te weinig tijd zijn geweest om de nota grondig te bestuderen en in de organisaties door te spreken
- de nota zou vooruitlopen op beslissingen over de onderwijsstructuur die pas in de loop van de tachtiger jaren voorzien zijn.

Een advies van de Onderwijsraad wees in dezelfde richting. Staatssecretaris De Jong meende, dat enkele maanden toch wel voldoende tijd was voor interne meningsvorming. Bovendien kon men desgewenst nog naar de Tweede Kamer reacties zenden.

Verder constateerde hij, dat de beweringen, als zou de nota vooruitlopen op nog te nemen beslissingen, nauwelijks onderbouwd werden, dat daarentegen de ontwikkelingen in het onderwijs gedurende de afgelopen periode deze nota wel degelijk nodig maakten, bovendien dat de voorstellen niet een bepaalde ontwikkeling in de onderwijsstructuur zouden bevorderen en dat tenslotte de Kamer uitdrukkelijk om deze nota had gevraagd. De bezwaren van de delegaties achtte hij onvoldoende om de nota thans niet naar de Kamer te zenden. Hij concludeerde, dat hij de nota derhalve zo spoedig mogelijk aan de Kamer zou aanbieden. (De nota is naar de Kamer gezonden in januari 1981 en is daar in behandeling genomen.)

4. Onderwijs en informatievoorziening

In 1980 is de realisering van beleidsvoornemens op het terrein van onderwijs en informatievoorziening gestart. De departementale werkgroep «aspecten van automatisering» heeft de eerste activiteiten ter hand genomen, zoals die in de memorie van toelichting bij de begroting van 1981 zijn vermeld. Het gaat om de voorbereiding van de installatie van de adviescommissie «informatica en onderwijs», bestaande uit deskundigen op het onderhavige terrein; daarnaast zal een resonansgroep «informatica en onderwijs» worden ingesteld waarin het veld is vertegenwoordigd. Doel van deze groep is vooral het vertalen van de resultaten van de commissie naar het veld; voor een programmering van het onderzoek op dit terrein zal een programmeringscommissie worden ingesteld, bestaande uit vertegenwoordigers van de SVO en de Academische- en HBO-Raad. Tenslotte is met de voorbereiding van een inventarisatie van lopende activiteiten op het terrein van onderwijs en informatievoorziening begonnen. De resultaten van de inventarisatie zullen worden gepubliceerd, de scholen kunnen zich op basis hiervan oriënteren omtrent de verschillende mogelijkheden die de nieuwe informatietechnologie biedt.

III.1.2 Vernieuwingsprojecten (VO/VP)

a. Het project Participerend leren in het middelbaar beroepsonderwijs

In augustus 1980 begonnen tien scholen in het middelbaar beroepsonderwijs aan een voorbereidingsjaar en wel vier scholen uit het middelbaar technisch onderwijs, twee scholen uit het middelbaar-economisch en administratief onderwijs, twee scholen uit het middelbaar middenstandsonderwijs en twee scholen uit het middelbaar huishoud- en nijverheidsonderwijs respectievelijk middelbaar sociaal-pedagogisch onderwijs.

Op de valreep van het jaar 1980 verscheen een beleidsnotitie bij het advies van de Innovatiecommissie Participatie-onderwijs naar aanleiding van deze ontwikkelingsprojecten, in het bijzonder over de ontwikkelingsstrategie. Ook enkele andere instanties hadden over aspecten van de ontwikkelingsstrategie hun visie naar voren gebracht. De beleidsnotitie handelt vooral over de plaats van dit project participerend leren ten opzichte van andere ontwikkelingen in het m.b.o., de ontwikkelingsfasen van het project, de advisering, de ondersteuning en de coördinatie.

b. Arbeidservaringsleren (AEL)

Het project AEL, begonnen in het schooljaar 1979/80 met een looptijd van twee jaar, heeft als doel leerlingen in het v.o. en met name in klas 3 van scholen voor l.b.o. en m.a.v.o. en in de klassen 4 of 5 van scholen voor v.w.o. en h.a.v.o. «meer inzicht te geven in de betekenis van arbeid en arbeidsverhoudingen». Bij dit project, in 1978 aangevraagd door de Werkgemeenschap voor Vernieuwing van Opvoeding, Onderwijs en Maatschappij (WVO), zijn in het schooljaar 1980/81 betrokken vijf scholen voor v.w.o./h.a.v.o. en drie scholen voor l.b.o.. Het wordt begeleid door het Kohnstamm Instituut (thans Centrum voor onderwijsonderzoek van de Universiteit van Amsterdam) en door de afdeling Leraarsopleiding van het Pedagogisch-Didactisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam. Door deze twee instituten is in september 1980 uitgebracht een evaluatief interimrapport, «De methode AEL in wording». De Innovatiecommissie Participatie-onderwijs (ICP) heeft over dit rapport een advies uitgebracht. Op grond van de ervaringen opgedaan en beschreven in dit interimrapport heeft de WVO verlenging van dit project met ten minste één jaar gevraagd. Ambtelijk wordt dit project begeleid door de Werkgroep Participerend Leren (WPL) (zie het Onderwijsverslag over 1979, blz. 95).

c. Experiment Funderend Onderwijs

De drie experimenten, in Amsterdam, Nijmegen en op het eiland Tholen, zijn in augustus 1980 aan hun tweede uitvoeringsjaar begonnen. De activiteiten van de betrokken scholen in het kader van het experiment betroffen in 1980 in hoofdzaak de longitudinale leerstofplanning en de continue leerlingbegeleiding.

Daarnaast heeft het experiment in Amsterdam de modelbeschrijving «Kenmerken van funderend onderwijs» opgesteld. Deze levert een eerste onderwijskundige invulling van het begrip «funderend onderwijs» en kan, vooral voor de twee andere experimenten een belangrijke stimulans betekenen bij het vorm geven aan funderend onderwijs.

d. Het Landelijk brugklasproject

In maart 1980 verscheen de beleidsnotitie bij het eindadvies van de Adviesgroep Landelijk Brugklasproject (ALB). Daarin werden o.a. tien projecten aangekondigd, die in een samenwerkingsverband van scholen v.w.o., a.v.o. en l.b.o. vooral zouden gaan werken aan de harmonisatie van het onderwijs in de (tweejarige) brugperiode, de brugprojecten. In november 1980 verscheen de aanmeldingscircularie voor deze brugprojecten, waarin werd aangekondigd dat zij per 1 augustus 1981 zouden beginnen. Bij het opstellen van deze circularie is gebruik gemaakt van de ervaringen van de proefclusters van het landelijk brugklasproject, die in het schooljaar 1979/1980 hun project-activiteiten hebben beëindigd.

e. Aansluitingsprojecten Basisonderwijs - Voortgezet Onderwijs

In het begin van 1980 zijn er op tien plaatsen gespreid over het hele land voorbereidingen getroffen om in het schooljaar '80-'81 een z.g. aansluitingsproject b.o.-v.o. uit te voeren. Deze projecten beogen de aansluiting van basisonderwijs en voortgezet onderwijs te verbeteren door het ontwikkelen en uitvoeren van (delen van) aaneensluitende schoolwerkplannen. Elk project bestaat uit een aantal scholen voor lager dan wel basisonderwijs en een aantal scholen voor voortgezet onderwijs (zowel a.v.o., l.b.o. als v.w.o.) die zo zijn gekozen dat de doorstroming van de leerlingen van b.o. naar v.o. zoveel mogelijk binnen de projectscholen plaatsvindt.

Om dit proces van verbetering van de aansluiting goed te laten verlopen is er per project plaatselijke begeleiding mogelijk. Daarnaast zijn in 1980 voorbereidingen getroffen om het b.o.-v.o.-project als geheel te ondersteunen door inschakeling van de Stichting voor de Leerplanontwikkeling (SLO) en de Landelijke Pedagogische Centra (LPC).

In het voorjaar van 1980 is een Adviescommissie b.o.-v.o. ingesteld om te adviseren op het gebied van de aansluitingsproblematiek. Naast enkele kleinere adviezen heeft deze commissie in november 1980 een advies uitgebracht over de verdere aanpak van de aansluitingsproblematiek b.o.-v.o.

f. Landelijk leerplaatsenproject (LLP)

Dit project, dat op gang is gebracht ingevolge de resolutie van 13 december 1976 van de Raad van Ministers van de Europese Gemeenschappen onderzoekt onderwijsleervormen die de overgang van school naar werk gunstig beïnvloeden. Het project, uitgevoerd door het ITS te Nijmegen, werd in 1980 op zes onderwijsinstellingen, t.w. twee instellingen voor participatie-onderwijs, twee m.h.n.o.-scholen en twee h.b.o.-scholen in uitvoering genomen. Daarnaast verricht het ITS onderzoek op vergelijkbare onderwijsinstellingen c.q. bij de leerlingen / studenten van deze onderwijsinstellingen.

Naast de werkplannen heeft het ITS ook enige voortgangsrapportages gepubliceerd. In het driemaandelijkse tijdschrift «NEWSLETTER», dat ook in de Nederlandse taal wordt uitgegeven, wordt verslag gedaan van projecten die hetzelfde doel nastreven in de andere landen van de Europese Gemeenschappen.

Ten aanzien van het Nederlandse project hoopt het ITS in 1982 met een eindrapportage te komen.

Departementaal wordt dit project begeleid door de WPL; via een Klankbordgroep LLP wordt informatie over dit project doorgegeven aan het onderwijsveld en aan werkgevers- en werknemersorganisaties.

g. Project leerpakketontwikkeling natuurkunde (PLON)

Het project leerpakketontwikkeling natuurkunde is destijds ingesteld onder auspiciën van de Commissie Modernisering Leerplan Natuurkunde en de Commissie Onderwijsexperimenten. Het doel is nieuw materiaal voor de vernieuwing van het natuurkunde-onderwijs in het m.a.v.o., h.a.v.o. en v.w.o. te ontwikkelen.

Het PLON is in uitvoering bij de vakgroep natuurkunde-didactiek van het fysisch Laboratorium van de Rijksuniversiteit te Utrecht. Het afgelopen jaar zijn er gesprekken gevoerd met PLON en SLO over de overgang van PLON naar SLO. Deze gesprekken zijn nog niet afgerond. In het project wordt aandacht besteed aan geïntegreerd werken op verschillende niveaus. Het leermateriaal geeft mogelijkheden voor vakoverschrijding, is gericht op omgeving en samenleving en maakt doorstroming in het onderwijsbestel mogelijk.

Aan het experiment met het voor dit doel ontwikkelde leerpakket nemen m.a.v.o.- en h.a.v.o.-scholen deel.

In 1980 werd aan tien m.a.v.o.-scholen aan afwijkend schriftelijk eindexamen toegestaan met dien verstande, dat onder handhaving van de

leerstoflijst geldend voor alle m.a.v.o.-scholen, een afwijkend eindexamen werd samengesteld, aangepast aan het door de kandidaten gevolgde PLON-leerproces.

Aan drie h.a.v.o.-scholen, die deelnemen aan het PLON-experiment is de mogelijkheid geopend met ingang van het examenjaar 1979/1980 een afwijkend eindexamen natuurkunde h.a.v.o. af te nemen. Voor de examenkandidaten natuurkunde h.a.v.o. van de betreffende drie scholen werd in 1980 één van de vier opgaven van het landelijk eindexamen natuurkunde h.a.v.o. vervangen door een meer op het PLON-experiment afgestemde opgave.

h. Emancipatie-activiteiten

In mei 1979 verscheen de «Schets van een beleid voor emancipatie in onderwijs en wetenschappelijk onderzoek». In deze «Schets» werden voor het voortgezet onderwijs een aantal maatregelen genoemd waarvan er in 1980 de volgende in de uitvoeringsfase zijn terechtgekomen.

1. Activiteiten in de eerste fase van het v.o.

a. In het najaar van 1980 is het *l.b.o. / l.b.o.-project* begonnen, waarin de emancipatie van meisjes en jongens een wezenlijk aspect is.

O.a. zijn er in dit project activiteiten gericht op de vorming van scholengemeenschappen l.h.n.o. / l.t.o. en bereiden vijf scholen een deelproject «leerlingbegeleiding in roldeurbrekend perspectief» voor.

b. Daarnaast is in januari 1980 een circulaire verzonden over het project *keuzevrijheden*. Naar aanleiding van deze circulaire hebben bijna honderd scholen gereageerd met vermelding van hun ervaringen op het terrein van de emancipatie in het voortgezet onderwijs.

Deze ervaringen waren onderwerp van een conferentie over «keuzevrijheden» in oktober 1980 in Ede. Hier waren meer dan tweehonderd belangstellenden aanwezig.

Enkele scholen hebben faciliteiten gehad om hun ervaringen en ideeën op dit gebied op papier te zetten.

De start van projecten keuzevrijheden per 1 augustus 1981 wordt voorbereid.

c. Ook is midden 1980 de *contactgroep van leraren en leraressen van rijkscholen* met haar werkzaamheden begonnen. De contactgroep houdt zich vooral bezig met de (emancipatorische aspecten van de) leerplannen van rijkscholen en met de keuzebegeleiding van leerlingen.

2. Activiteiten in de tweede fase van het v.o.

De belangrijkste activiteit op dit terrein is het «raamplan voor emancipatie» ten behoeve van de OVWJ-sector dat in nauw overleg met de betrokken opleidingsorganen, onderwijsorganisaties, verzorgingsinstellingen en het Ministerie van Sociale Zaken is opgesteld. De eerste hieruit voortvloeiende activiteit is het begin per 1 augustus 1980 van projecten voor werkende meisjes. Aan acht streekscholen worden traditionele jongensopleidingen toegankelijk gemaakt voor meisjes. Circa tachtig meisjes volgen de praktijkopleiding in opleidingsbedrijven op basis van een leer- en arbeidsovereenkomst. Andere projecten in het kader van het raamplan waren in voorbereiding.

i. Vergroting van de zorgbreedte in het voortgezet onderwijs

In 1980 is een begin gemaakt met het brengen van meer samenhang in de activiteiten met betrekking tot de opvang van leerlingen met problemen in het v.o. en v.b.o. Het beleid is daarbij gericht op vergroting van de zorgbreedte van het regulier v.o., op het bevorderen van de kwaliteit van speciale onderwijsvoorzieningen en op het bevorderen van de samenhang tussen deze speciale voorzieningen en de scholen voor regulier voortgezet onderwijs.

In de memorie van toelichting bij de begroting voor 1981 werd een beleidsnotitie over dit onderwerp aangekondigd.

In dit verband kan ook de eind mei 1980 verschenen beleidsnotitie bij het Advies inzake de zorgbreedte van middenschoolonderwijs en de relatie tot het speciaal voortgezet onderwijs van het ICM worden genoemd.

j. Project bi-cultureel onderwijs in Assen en Smilde

Per 1 augustus 1980 is in Assen en Smilde een project begonnen ten behoeve van Molukse leerlingen dat erop gericht is de kansen van deze leerlingen in onderwijs en samenleving te vergroten. Het schooljaar 1980-'81 is een voorbereidingsjaar waarin de scholen gezamenlijk werken aan de totstandkoming van een projectplan en een goede beleids- en samenwerkingsstructuur. Tevens is een begin gemaakt met het werken aan enkele knelpunten.

k. Projecten Culturele Minderheden

De in het concept-beleidsplan « Culturele Minderheden in het Onderwijs » genoemde projecten en huiswerkklassen zijn geïntegreerd opgenomen in de projecten stimuleringsbeleid. Aan deze aanpak lagen verschillende overwegingen ten grondslag. Daar waar in het onderwijs sprake is van concentraties van leerlingen uit sociaal-economische achterstandssituaties voorkomt een gecoördineerde aanpak dat leerlingen uit minderheidsgroepen geïsoleerd worden ten gevolge van maatregelen, die alleen ten behoeve van hen genomen worden. Naast de algemene stimuleringsactiviteiten zullen in deze projecten ook activiteiten dienen te worden ondernomen, die meer specifiek gericht zijn op problemen die worden veroorzaakt door de andere taal en cultuur.

l. Stimuleringsbeleid

In de onderwijsbegroting voor 1981 is stimuleringsbeleid in het voortgezet onderwijs als een prioriteit opgenomen. Op grond daarvan kan de STOS zich gaan buigen over de vraag hoe een stimuleringsbeleid voortgezet onderwijs eruit zou moeten zien. Het overleg in de STOS heeft geresulteerd in een beleidsnotitie, die ondertekend is door de betrokken bewindslieden van onderwijs en wetenschappen Pais en De Jong en de staatssecretaris van CRM, mev. Kraaijeveld-Wouters. Op 15 november ging de CCOO accoord met deze beleidsnotitie. In de beleidsnotitie worden projectactiviteiten voorzien, die per 1 augustus 1981 zullen beginnen. Deze activiteiten zijn gericht op leerlingen die in sociaal-economisch opzicht in een achterstandspositie verkeren. Tevens is een aantal projecten gericht op leerlingen afkomstig uit minderheidsgroepen (zie verder projecten Culturele Minderheden). Er zullen drie soorten projecten zijn t.w. integrale projecten, waarin een samenwerking met CRM-werksoorten kan worden aangegaan, themaprojecten, die zich op een beperkt gebied zullen afspelen en aanvullingsprojecten, die beogen een aanvulling te geven op reeds lopende projecten. De projecten kennen een voorbereidingsjaar en een uitvoeringsfase die van augustus 1982 tot augustus 1985 zal duren.

m. Algemene Technieken / Algemene Technische Oriëntatie (AT(O))

Binnen de experimenten middenschool en binnen het l.b.o. wordt er hard gewerkt om aan het vak- / leergebied AT(O) meer inhoud en vorm te geven. Aan de SLO is de opdracht gegeven een model-deelonderwijsleerplan AT(O) te ontwerpen dat geschikt moet zijn voor de gehele eerste fase van het voortgezet onderwijs. Aan dit SLO-project ter ontwikkeling van het model-deelonderwijsleerplan nemen zes scholen deel met een spreiding van een categoriële l.t.s. tot en met een v.w.o. / h.a.v.o.-scholengemeenschap. In 1980 zijn ook ambtelijke voorbereidingen getroffen voor de oprichting van een landelijke Themawerkgroep AT(O), waarin diverse deskundigen op het terrein van AT(O) zullen participeren.

n. Coördinatieproject sg. a.v.o. / l.b.o.

Het coördinatieproject sg. a.v.o. / l.b.o. is met ingang van augustus 1980 zijn vierde schooljaar ingegaan. Dit jaar is tevens het laatste van de eerste fase

van het project. De eerste fase heeft tot doel de interne mogelijkheden van deelnemende scholengemeenschappen a.v.o./l.b.o. zodanig te vergroten dat deze scholen zelfstandig een schoolwerkplan kunnen ontwikkelen en realiseren.

Zo'n 65 scholengemeenschappen nemen aan het project deel. In oktober heeft de Coördinatiecommissie scholengemeenschappen v.w.o./h.a.v.o./m.a.v.o./beroepsonderwijs, waaronder het coördinatieproject valt, een voorlopig advies aan staatssecretaris De Jong uitgebracht over de invulling van de tweede fase van het project, die zal beginnen op 1 augustus 1981.

o. Coördinatieproject sg. l.b.o./l.b.o.

Gedurende het schooljaar 1980-1981 wordt dit project voorbereid. Het kent voorlopig de volgende doelstelling: «scholengemeenschappen ondersteunen bij nader vast te stellen onderwijskundige en organisatorische ontwikkelingen met name die, welke zijn gericht op integratie van de onderwijscategorieën beroepsonderwijs waaruit een deelnemende scholengemeenschap is samengesteld en wel op zodanige wijze dat er optimaal gebruik wordt gemaakt van de onderwijskundige mogelijkheden die de nieuw gevormde school heeft.

Dit gebeurt zodanig dat ook een verdere ontwikkeling naar een breder onderwijsaanbod wordt gestimuleerd al dan niet via verdere fusieprocessen. Deze verdere ontwikkeling kan geschieden in de projectfase van de komende jaren m.n. door informatie-uitwisseling en een -selectieve -afstemming van gemeenschappelijke activiteiten in het kader van de Coördinatiecommissie scholengemeenschappen v.w.o./h.a.v.o./m.a.v.o./beroepsonderwijs en worden verbreed c.q. geïntensiveerd in een (op een nader te bepalen tijdstip te beginnen) volgende projectfase.

In elk geval dienen de verdere ontwikkelingen niet te worden belemmerd door activiteiten in de eerste projectfase».

110 (aankomende) scholengemeenschappen hebben zich eind 1980 aangemeld om mee te werken aan de verdere invulling van dit project.

p. Experiment middenschool

1. Deelnemende scholen

In 1980 waren de volgende scholen bezig met de uitvoering van het experiment middenschool: Amsterdam (Bijlmer), Heythuysen, Franeker, Drachten, Lelystad, Utrecht, Groningen. Het experiment te Oosterbeek werd per 1 augustus in uitvoering genomen.

In Amsterdam (Bijlmer), Heythuysen en Lelystad hebben de eerste leerlingen de middenschool afgesloten. In Heythuysen was dat vorig jaar al het geval voor wat betreft de driejarige variant van de cursus aan deze school.

In voorbereiding waren voorts experimenten te Alphen a/d Rijn, Eindhoven, Huizen, Opsterland (Gorredijk), Breukelen.

Tenslotte waren er nog 32 renonansscholen betrokken bij het experiment.

2. Evaluatie

In 1980 is de beleidsnotitie bij de twaalfde advies («Evaluatie, grenzen en mogelijkheden») van de Innovatiecommissie Middenschool (ICM) na de gebruikelijke advies- en overlegprocedure vastgesteld. In deze beleidsnotitie wordt een standpunt ingenomen met betrekking tot de evaluatie van het experiment middenschool.

Onder meer wordt uitgewerkt op welke wijze het regeerakkoord van deze regering met betrekking tot deze evaluatie wordt geconcretiseerd. In het regeerakkoord wordt namelijk gesteld dat het middenscholexperiment moet worden geëvalueerd door onafhankelijke instituten. In deze beleidsnotitie wordt verder gesteld dat er gegevens moeten worden verzameld, verwerkt en gerapporteerd over de ervaringen van het experiment middenschool ten behoeve van een parlementaire beslissing over het bestaansrecht van middenschoolonderwijs. Deze beslissing zou omstreeks 1985 moeten worden genomen.

Op grond van deze beleidsnotitie is aan de SLO opdracht gegeven een advies

uit te brengen over de ontwikkeling van een experimenteel modelleerplan voor het middenschoolonderwijs (ELM). De SLO heeft daarover in mei 1980 een globaal interimadvies uitgebracht. Aan de Interim Programma Adviescommissie Middenschool (IPAC/M) is verder opdracht gegeven een raamplan op te stellen in de vorm van een advies voor de evaluatie van het experiment middenschool. Deze commissie had deze opdracht aan het eind van 1980 vrijwel geheel uitgevoerd.

3. Ondersteuning

De werkzaamheden van de diverse ondersteuningsinstanties zijn in 1980 opnieuw in versterkte mate gericht op de evaluatie, en in dit verband op het verschaffen van landelijke «produkten» van het experiment. Dat is ook de reden dat de ondersteuning ook een meer schooloverstijgend (in plaats van schoolgebonden) karakter heeft gekregen. De opzet van het schoolgerichte onderzoek is zodanig gewijzigd dat de resultaten meer gericht zullen zijn op de voortgang van meerdere scholen tegelijk en op de evaluatie van het experiment.

In het kader van het landelijke middenschoolonderzoek werden, op advies van de IPAC/M, diverse onderzoeksprojecten in voorbereiding genomen en/of uitgevoerd.

4. Coördinatie en samenwerking

In 1980 is de interimregeling coördinatie en samenwerking in het experiment middenschool feitelijk in werking getreden. De regeling voorziet in de instelling van en het geven van faciliteiten aan (ontmoetings-)platforms voor de experimenteer- en de resonansscholen en voor ondersteuning van de Technische Werkgroep Middenschool (TWM). Deze werkgroep draagt zorg voor de voorbereiding en organisatie van de samenwerkingsactiviteiten tussen de betrokkenen, en van de contacten tussen hen en de overheid.

5. Faciliteiten

In 1980 is de beleidsnotitie over de meerjarenplanning voor faciliteiten ten behoeve van het experiment middenschool uitgebracht. Deze meerjarenplanning geeft de school meer zekerheid over de faciliteiten waarop zij op langere termijn (drie jaar) kunnen rekenen.

6. Afsluiting en doorstroming

Nog juist in 1980 is de beleidsnotitie «Afsluiting van en doorstroming na het experimentele middenschoolonderwijs» vastgesteld. Deze beleidsnotitie is een reactie op het «Tussentijds Bericht» van de Landelijke Werkgroep Afsluiting en Doorstroming Middenschool (LWDM). De beleidsnotitie stelt vast welke documenten worden uitgereikt aan leerlingen die de middenschoolopleiding hebben doorlopen, geeft nadere beleidsmaatregelen inzake de problematiek van doorstroming naar vervolgonderwijs en beroep, en voorziet in een wijziging van de samenstelling en van de taak van de LWDM.

7. Ontwikkelingsplan voor het Voortgezet Onderwijs (OPVO)

In het jaar 1980 heeft de discussie over de toekomst van het voortgezet onderwijs door het als bijlage bij de memorie van toelichting 1980 uitgebracht OPVO een nieuwe impuls gekregen. Talloze personen en organisaties hebben zich in deze discussie gemengd.

Het parlement heeft in een aantal rondes over het OPVO gedebatteerd en uiteindelijk 3 november over een aantal tijdens deze debatten ingediende moties gestemd.

Tijdens de stemmingen is vastgelegd, dat een beslissing over de invoering of middellange termijn van een langere duur van geïntegreerd onderwijs (de regering had in het OPVO een verlenging met twee jaar voorgesteld) is opgeschoven naar ± 1985. Tot die tijd dient een intensief en samenhangend projectenbeleid te worden gevoerd en dient bovendien een systematische evaluatie plaats te vinden.

Reeds na de eerste ronde (12 en 19 mei) van besprekingen in de Vaste

Commissie van Onderwijs van de Tweede Kamer hebben minister Pais en staatssecretaris De Jong bij brief van 12 juni 1980 een bijgesteld stappenplan aan de Kamer toegezonden, dat daar is geaccepteerd. Een gedeelte van de daar vermelde stappen is nog in 1980 in uitvoering genomen.

r. Ontwikkelingsactiviteiten volwassenen-educatie

In de loop van 1980 zijn door de bewindslieden van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk, sociale zaken en onderwijs en wetenschappen de volgende beleidsnotities en uitvoeringscirculaires uitgebracht:

- een uitvoeringscircular met betrekking tot de projecten alfabetisering en de projecten educatieve activiteiten voor culturele minderheden
- een beleidsnotitie met betrekking tot proefprojecten beroepskwalificerende educatieve activiteiten
- een uitvoeringscircular met betrekking tot de projecten introductie Open School-werkwijze
- een beleidsnotitie over de ontwikkelingsprojecten educatieve netwerken
- een beleidsstandpunt met betrekking tot het ontwikkelingsproject educatieve voorzieningen ter voorbereiding op de pensionering (pre-pensionering).

In 1980 zijn de projecten alfabetisering en educatieve activiteiten voor culturele minderheden begonnen. In 1981 zullen de projecten introductie Open School-werkwijze en beroepskwalificerende activiteiten starten. De projecten educatieve netwerken zijn in de meeste locaties in de loop van 1980 begonnen; de uitvoering van het project pre-pensionering is eveneens in de loop van 1980 ter hand genomen.

Ten behoeve van de coördinatie van al deze projecten is in 1980 een coördinatiestructuur ingesteld die bestaat uit één landelijke projectgroep per projectsoort en een landelijke coördinatiegroep. Als belangrijkste taken van de projectgroepen kunnen worden genoemd:

- de coördinatie van de uitvoering van projecten op plaatselijk en regionaal niveau binnen één projectsoort
- het doen van voorstellen aan de betrokken bewindslieden met betrekking tot maatregelen die van belang zijn voor de projectuitvoering en met betrekking tot de algemene opzet van de projecten en de resultaten daarvan. De taak van de landelijke coördinatiegroep is de coördinatie van de activiteiten van de verschillende projectsoorten, opdat er tussen deze projectsoorten een goede afstemming wordt gewaarborgd. Op basis hiervan doet de coördinatiegroep voorstellen aan de bewindslieden ten aanzien van de opzet, samenhang, uitvoering en resultaten van het projectenbeleid. De gezamenlijk met de andere departementen gestarte projecten zijn van groot belang voor de ontwikkeling van de volwassenen-educatie. Niet uit het oog mag echter worden verloren dat deze projecten zich voltrekken tegen de achtergrond van een grote reguliere deelname aan verschillende vormen van volwasseneneducatie.

Voor de indrukwekkende ontwikkelingen daarbij van het volwassenenonderwijs zij verwezen naar p. 101 onderafdeling III.5. Op het project, dat voor onderwijs en wetenschappen vooral van belangs is, nl. de introductie Open School-werkwijze, wordt in die paragraaf eveneens uitvoeriger ingegaan.

De beëindiging van de werkzaamheden van de Commissie Open School (COS) en de Commissie Bevordering Plaatselijke Educatieve Netwerken (CBPEN) op 1 januari 1980 maakte het noodzakelijk dat een nieuw advieslichaam op het terrein van de volwassenen-educatie werd ingesteld. Om te komen tot de noodzakelijke afbakening van het werk van verschillende reeds bestaande advieslichamen op het terrein van de volwassenen-educatie was het mede een overweging om een voorlopige adviesgroep in te stellen. Afstemming van de verschillende advieswerkzaamheden zal hopelijk leiden tot een duidelijke adviesstructuur in de toekomst.

De bewindslieden van CRM, van sociale zaken en van onderwijs en wetenschappen besloten gezamenlijk een nieuwe adviesgroep in te stellen, die de bewindslieden zal adviseren vanuit een van de drie afzonderlijke

departementen overstijgende optiek. Zij verzochten de heer Y. P. W. van der Werff, oud-lid van de CBPEN, op te treden als formateur-voorzitter.

Op 1 oktober 1980 heeft de minister van onderwijs en wetenschappen, als coördinerend minister van de volwassenen-educatie, mede namens de staatssecretaris van CRM en de minister van sociale zaken, de adviesgroep ingesteld. De adviesgroep zal adviseren op basis van een goed te keuren werkplan binnen het kader van het regeringsbeleid, dat in de in 1981 uitgebrachte Nota Volwassenen-educatie wordt uiteengezet. De adviesgroep bestaande uit negen leden, heeft in december 1980 een voorlopig werkplan ingediend, waarin conform de instellingsbeschikking, de volgende onderwerpen waarover advies zal worden uitgebracht worden genoemd:

- doelgroepen in de volwassenen-educatie;
- het mediagebruik, in het bijzonder audiovisuele middelen;
- inventarisatie en functionaliteit van verbindingen tussen instellingen op het terrein van de volwassenen-educatie en van deze met andere instellingen;
- inhoudelijke ontwikkelingen;
- statistische en economische aspecten van de volwassenen-educatie.

s. MAVO-project

1. Experimenteerscholen

a. Op de tien experimenteerscholen is in het schooljaar 1979-1980 voor het eerst een geprofileerd eindexamen afgenomen, waarbij de kandidaten direct na de afsluiting van het schoolonderzoek voor elk van hun zes eindexamenvakken hebben gekozen uit een centraal schriftelijk examen op een hoog (= huidig m.a.v.o.-4) niveau of een laag (= huidig m.a.v.o.-3) niveau.

Aangezien bij dit eindexamen op een aantal punten moest worden afgeweken van de bij het Eindexamenbesluit dagscholen v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o. gegeven voorschriften, is van de krachtens de in de Wet op het voortgezet onderwijs gegeven bevoegdheid om van die voorschriften af te wijken gebruik gemaakt en is voor dat schooljaar een afzonderlijke examenregeling vastgesteld.

b. In totaal hebben 1207 kandidaten aan een volledig geprofileerd eindexamen deelgenomen. Er zijn 1107 kandidaten geslaagd (= 92%) en 100 afgewezen (= 8%).

In vergelijking met de landelijke resultaten van de m.a.v.o.-scholen in voorgaande jaren kan dit een zeer goed resultaat worden genoemd. Van de 1 107 geslaagde kandidaten ontvingen er:

724 een diploma met alle vakken op hoog niveau (= 66%);

13 een diploma met alle vakken op laag niveau (= 1%);

370 een diploma op gemengd hoog/laag niveau (= 33%).

c. Het percentage gemengde diploma's zou kunnen bewijzen, dat er een behoefte bestaat aan een eindexamen waarbij de kandidaten op verschillende niveau kunnen worden getoetst. De doorbreking van het strakke systeem waarbij alle vakken op eenzelfde niveau worden geëxamineerd, lijkt derhalve een onderwijskundige verbetering te worden. Om meer betrouwbare indicaties te verkrijgen moeten echter de resultaten van de volgende schooljaren worden afgewacht.

d. Van de gelegenheid tot profilverbetering die bij wijze van proef geboden is, n.l. om na een eerste examen op laag niveau voor ten hoogste twee vakken in de tweede periode een examen af te leggen op hoog niveau, is maar beperkt gebruik gemaakt.

In totaal hebben 69 kandidaten getracht voor één of twee vakken hun profiel te verbeteren. Dit heeft 48 kandidaten succes opgeleverd in die zin, dat zij de definitieve cijferlijst voor het desbetreffende vak of de desbetreffende vakken een cijfer op hoog niveau hebben gekregen (ongeacht of dit cijfer voldoende of onvoldoende was).

2. Volgscholen

Doordat één school voor m.a.v.o. die als volgschool aan het m.a.v.o.-project deelneemt per 1 augustus 1980 in twee categoriale scholen voor m.a.v.o. is

gesplitst, is mede met het oog op het behoud van de uniformiteit ten aanzien van de didactiek aan de beide scholen besloten om de afgesplitste school eveneens de status van volgschool te verlenen.

Het aantal volgscholen bedroeg dus per die datum 36.

De uitvoering van het project aan de volgscholen omvat in het schooljaar 1980-1981 zowel het tweede als het derde leerjaar.

3. Overige scholen (1e groep)

Deze groep is, nadat zeven scholen om uiteenlopende redenen van de verdere deelneming aan het m.a.v.o.-project hebben afgezien, verminderd per 1 augustus 1980 tot 73 scholen.

De feitelijke uitvoering van het project is aan deze scholen na een voorbereidingsperiode van twee schooljaren met ingang van het schooljaar 1980-1981 in het tweede leerjaar aangevangen.

4. Overige scholen (2e groep)

De in het jaar 1979 aangewezen tweede groep van 77 overige scholen is met ingang van het schooljaar 1980-1981 begonnen aan het tweede voorbereidingsjaar.

5. Overige scholen (3e groep)

Zoals reeds in het Onderwijsverslag over 1979 staat vermeld is in juli 1980 nog een derde tevens laatste groep van 80 overige scholen aangewezen, die zich onder begeleiding van de onderwijskundige staf en de vakbegeleidingsgroepen van de LPC met ingang van het schooljaar 1980-1981 gedurende twee jaren zijn gaan voorbereiden op de feitelijke uitvoering van het project.

6. Beëindiging m.a.v.o.-project en verdere verspreiding

Bij het besluit om nog een derde groep «overige scholen» aan te wijzen is tevens beslist, dat het m.a.v.o.-project per 1 augustus 1985 zal worden beëindigd en dat de verdere verspreiding van de verworvenheden van het project zal moeten geschieden door middel van nascholing door de initiële lerarenopleidingsinstituut.

III.1.3 Werkgelegenheid in het voortgezet onderwijs

Met name door het toenemende aantal deelnemers aan het voortgezet onderwijs is er sprake geweest van een belangrijke groei van het aantal leerkrachten werkzaam in het voortgezet onderwijs.

Tabel
Aantal personen werkzaam in het voortgezet onderwijs (excl. scholen v. laboratoriumpersoneel en scholen voor h.b.o.), in de jaren 1977 t/m 1979

school- soorten	v.w.o. h.a.v.o.	i.t.o.	m.t.o.	lager- en mid- delbaar nau- tisch ond.	lager agra- risch ond.	middel- baar agra- risch ond.	huishoud- en nij- verheids- ond.*	l.m.o. + m.m.o. l.e.a. + m.e.a.o.	m.s.p.o.	oplei- ding kleu- terl.	Totaal
jaar											
1977/78											
1978/79	52 116	14 847	2 724	343	1 971	967	16 521	5 770	798	1 092	97 149
1979/80	53 354	15 205	2 859	381	2 116	1 085	16 610	5 886	878	1 046	99 420
percentages	53 955	15 946	3 049	387	2 258	1 166	16 764	6 465	1 112	1 041	102 143
1977/78											
1978/79	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1979/80	102	102	105	111	107	112	101	102	110	96	102
	104	107	112	113	115	121	101	112	139	95	105

* incl. h.b.n.o.

Bron: C.B.S.

Door de geboortedaling zal het voortgezet onderwijs vanaf het schooljaar 1983/1984 voor wat betreft de werkgelegenheid in het voortgezet onderwijs worden beïnvloed. Met het oog daarop is in 1980 het vooronderzoek naar de werkgelegenheid in het voortgezet onderwijs afgerond. In deze fase van het

onderzoek is nagegaan of het mogelijk zou zijn een prognose van de werkgelegenheid in het voortgezet onderwijs op te stellen. Aan de hand van een studie in de beschikbare prognose-modellen en de voorhanden zijnde informatie is de prognose-commissie tot de slotsom gekomen dat zulks mogelijk is. Op basis hiervan is in 1980 gestart met het hoofdonderzoek, dat in 1981 een eerste prognose van de vraag en het aanbod zal opleveren.

Onderafdeling III.2 – Algemeen voortgezet en voorbereidend wetenschappelijk onderwijs

III.2.1. Algemeen

Eerstejaarsleerlingen

Het aantal leerlingen dat jaarlijks tot het eerste leerjaar van scholen voor v.w.o./a.v.o. wordt toegelaten, loopt sinds 1977 langzaam terug. In 1979 bedroeg het aantal voor het eerst tot het v.w.o./a.v.o. toegelaten leerlingen in de brugklas 159 460. In 1980 daalde dit aantal verder tot 158 659. Was in 1979 voor het eerst ook bij de meisjes een lichte daling te zien, in 1980 steeg dit aantal weer enigszins, en wel naar 84 180 tegenover 83 967 in 1979.

Percentage deelnemers

Het percentage deelnemers aan het v.w.o./a.v.o. is niet verder gestegen. Bij de meisjes is nog wel een geringe toename van de belangstelling voor het v.w.o.-a.v.o. te constateren. Bij de jongens evenwel is het percentage deelnemers in 1980 gedaald.

percentage deelnemers	1976	1977	1978	1979	1980
jongens	61,5	61,4	61,-	61,3	60,1
meisjes	68,4	68,8	70,8	71,4	71,7
totaal	64,9	65,-	65,8	66,3	66,6

In deze percentages zijn ook alle leerlingen meegeteld van het gemeenschappelijke brugjaar van het nog steeds groeiend aantal scholengemeenschappen (v.w.o.)-a.v.o./l.b.o.

Totaal aantal leerlingen

Het totale aantal leerlingen voor v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o. (inclusief de gemeenschappelijke leerjaren met l.b.o.) heeft zich in 1980 gestabiliseerd. Het totale aantal leerlingen bedroeg in 1979 823 594. In 1980 werd dit 823 950.

Aantal scholen

Het aantal gesubsidieerde dagscholen(-gemeenschappen) voor v.w.o., h.a.v.o. en m.a.v.o. (al dan niet met beroepsonderwijs) was per 1 september 1980 ten opzichte van 1979 met 11 afgenomen en gekomen op 1 452. Deze scholen kunnen als volgt worden verdeeld:

	1979	1980
a. categoriale scholen	919	919
b. scholengemeenschappen m.a.v.o. en/of h.a.v.o. en/of v.w.o.	448	448
c. scholengemeenschappen m.a.v.o. en/of h.a.v.o. en/of v.w.o. met Ped. Akademie	5	5
d. scholengemeenschappen m.a.v.o. en/of h.a.v.o. en/of v.w.o. met beroepsonderwijs	84	84
e. middenscholen (met bovenbouw a.v.o. en/of l.b.o.)	7	7
	1 463	1 452

Het aantal l.b.o.-componenten in de scholengemeenschappen met beroepsonderwijs (bovengenoemde categorieën d. en e.) steeg dit jaar tot 154. Ook waren er in 1980 nog 60 h.a.v.o.-afdelingen verbonden aan pedagogische akademies.

Plan van Scholen

In het op 26 september 1980 gepubliceerde Plan van Scholen 1981-1983 staan acht scholen voor v.w.o./a.v.o. die met het jaar 1981 als eerste jaar van bekostiging staan vermeld:

één gymnasium (omzetting atheneum in lyceum),

twee athenea,

drie scholen voor h.a.v.o.,

twee scholen voor m.a.v.o.

Met uitzondering van één school voor m.a.v.o. zullen al deze scholen een scholengemeenschap vormen met reeds bestaande scholen.

III.2.2 Scholengemeenschappen v.w.o./a.v.o. met beroepsonderwijs

In 1980 is het aantal scholengemeenschappen v.w.o./a.v.o. met beroepsonderwijs toegenomen van 91 in 1979 tot 99.

Onder de 99 scholengemeenschappen v.w.o./a.v.o./beroepsonderwijs zijn vijf scholengemeenschappen met p.a./k.l.o.s., acht scholengemeenschappen met uitsluitend m.e.a.o. en zeven scholengemeenschappen met l.a.v.o.; er zijn dus 79 scholengemeenschappen met (v.w.o.-)a.v.o. en één of meer componenten l.b.o.

Van de 99 scholengemeenschappen zijn er drie die aan het experiment middenschool deelnemen, terwijl drie andere zich daarop voorbereiden.

Op de weg om te komen tot een brugperiode van tenminste twee jaar met een bovenbouwinstelling die afgesloten wordt door een geprofileerd eindexamen worden voortdurend vorderingen gemaakt.

De scholengemeenschappen «Panta Rhei» te Amstelveen, de scholengemeenschap «Floor Evers» te Eindhoven en de Christelijke scholengemeenschap «De Brug» te Lelystad hebben in 1980 een eindexamenreglement gekregen, zodat geprofileerde afsluiting mogelijk is. Met inbegrip van de scholengemeenschap «Wijchen e.o.» zijn er dus nu vier van dergelijke scholengemeenschappen. De scholengemeenschap «Burgemeester Harmsma-school» te Gorredijk heeft een verzoek ingediend voor een geprofileerde afsluiting.

Binnen het coördinatieproject a.v.o.-l.b.o., dat wordt uitgevoerd onder de hoede van de Coördinatiecommissie scholengemeenschappen v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-beroepsonderwijs, is in de tweede helft van 1980 een aanvang gemaakt met het afronden en publiceren van de resultaten van de eerste fase van het project. Tegelijkertijd is door alle betrokkenen gewerkt aan de totstandkoming van een advies over de inrichting van de tweede fase van het project dat op 1 augustus 1981 zal beginnen. De tweede fase van het project zal zich onderscheiden van de eerste fase door een meer gerichte wijze van werken.

Er is door een werkgroep van de Coördinatiecommissie gewerkt aan een ander bekostigingssysteem voor brede scholengemeenschappen. Tot nu toe vallen scholengemeenschappen (v.w.o.-) h.a.v.o.-m.a.v.o.-beroepsonderwijs onder het a.v.o.-bekostigingssysteem met suppletie mogelijkheden. Teneinde meer inzicht te krijgen in de behoeften van dergelijke scholengemeenschappen en als gevolg hiervan tot een adequaat normvergoedingssysteem te kunnen geraken, is een aanzet gemaakt met het ontwerpen van een bekostigingssysteem op declaratiebasis dat een nader te bepalen aantal jaren gehanteerd zal worden.

Er is een aanvang gemaakt met het maken van een redelijk systeem voor toekenning van leraarlessen aan scholengemeenschappen (v.w.o.-)a.v.o.-beroepsonderwijs, zodat beslissingen per school of kleine groep van scholengemeenschappen met overeenkomstige samenstelling niet meer nodig zullen zijn.

Verder zijn er voorstellen gedaan voor een formatie van het niet-onderwijzend personeel aan die scholengemeenschappen (v.w.o.-)a.v.o.-beroepsonderwijs die per 1 januari 1981 vanuit de a.v.o.-bekostigingssystematiek worden gebracht onder de werking van het Rechtspositiebesluit Wet voortgezet onderwijs.

III.2.3 Integraal vierjarig m.a.v.o.

a. *Integraal vierjarig m.a.v.o.*

Het in 1979 door de heer M. Konings, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, ingediend initiatief wetsvoorstel met betrekking tot de invoering van het integraal vierjarig m.a.v.o., is bij de Wet van 22 augustus 1980, Staatsblad no. 470, te rekenen van 1 augustus 1980 van kracht geworden.

Deze wet houdt o.m. in, dat de afdeling m.a.v.o.-3 van de scholen voor m.a.v.o. geleidelijk worden opgeheven. Per 1 augustus 1980 konden er geen leerlingen meer in het eerste leerjaar van een school voor m.a.v.o. worden toegelaten met het uitzicht op een cursusduur van drie jaren en een eindexamen m.a.v.o.-3 met vijf vakken.

Voorts beoogt die wet, dat de scholen voor m.a.v.o. de volledige vierjarige cursus zodanig moeten invoeren, dat het eindexamen op twee niveaus voor elk van de zes vakken voor het eerst in het schooljaar 1982-1983 kan worden afgelegd.

De consequenties van die wet, die overigens uitsluitend de juridisch/administratieve aspecten van een integraal vierjarig m.a.v.o. regelt, zijn voor wat o.a. de inrichting van het onderwijs betreft, nader uitgewerkt in een aantal wijzigingen van het Besluit dagscholen v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o. Deze zijn vervat in het inmiddels verschenen Koninklijk besluit van 10 december 1980, Staatsblad no. 660.

De noodzakelijke wijzigingen van het Eindexamenbesluit dagscholen v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o. zijn in voorbereiding.

b. *M.a.v.o.-project en integraal vierjarig m.a.v.o.*

De tweede en derde groep «overige scholen», zal volgens de vastgestelde fasering eerst respectievelijk in het schooljaar 1983-1984 en 1984-1985 een geprofileerd eindexamen, dat via de weg van het m.a.v.o.-project zal worden bereikt, kunnen afnemen.

III.2.4 Bijzondere en gemeentelijke scholen(gemeenschappen) voor v.w.o., h.a.v.o. en m.a.v.o.

Het aantal bijzondere en gemeentelijke scholengemeenschappen voor v.w.o. en/of h.a.v.o. met m.a.v.o. bleef in 1980 gelijk aan het voorgaande jaar. Door fusies en schoolstichtingen vond er wel een kleine onderlinge verschuiving plaats.

	1979	1980
lyceum/h.a.v.o./m.a.v.o.		65
atheneum/h.a.v.o./m.a.v.o.		60
h.a.v.o./m.a.v.o.		34
lyceum/m.a.v.o.		1
totaal		160

Het aantal scholen in de categorie gemeentelijke en bijzondere scholen(gemeenschappen) voor v.w.o. en/of h.a.v.o. nam verder af.

	1979	1980
gymnasia	39	39
athenea	8	8
lycea	4	3
lycea met afdeling voor h.a.v.o.	4	3
scholen voor h.a.v.o.	12	12
atheneum/h.a.v.o.	80	78
lyceum/h.a.v.o.	147	146
totaal	294	289

Het aantal categoriale scholen voor m.a.v.o. bedroeg in 1980 vijftien minder dan in het jaar daarvoor, namelijk 841 tegenover 856 in 1979: zes scholen verdwenen door fusie met een andere categoriale school voor m.a.v.o., drie scholen fuseerden met een school/scholen voor l.b.o., één school kreeg er via het Plan van Scholen een school voor m.e.a.o. bij, drie scholen fuseerden met een scholengemeenschap voor atheneum en h.a.v.o., één school werd middenschool, twee scholen werden opgeheven en er kwam één categoriale school voor m.a.v.o. bij door splitsing van een zeer grote categoriale school voor m.a.v.o. via het Plan van Scholen. Er bestaan ook nog drie scholen voor m.a.v.o. met een afdeling voor h.a.v.o.

III.2.5 De rijksscholengemeenschappen voor voortgezet onderwijs

a. Aantallen scholen en leerlingen

Nederland telde op 1 september 1980 zestig rijksscholengemeenschappen voor voortgezet onderwijs: 55 in Nederland en vijf in de Bondsrepubliek Duitsland. Tabel 1 laat de samenstelling zien van de 55 Nederlandse scholen.

Tabel 1: de samenstelling van de rijksscholengemeenschappen in Nederland

samenstelling	aantal
gymnasium + atheneum + h.a.v.o.	11
gymnasium + atheneum + h.a.v.o. + m.a.v.o.	11
atheneum + h.a.v.o.	12
atheneum + h.a.v.o. + m.a.v.o.	20
atheneum + h.a.v.o. + m.a.v.o. + l.t.o. + l.h.n.o.	1
totaal	55

Die scholen telden op genoemde datum 53 000 leerlingen.

Op 1 september 1979 waren dat er 51 000.

Tabel 2 geeft een overzicht van de samenstelling van de vijf Duitse scholen.

Tabel 2: de samenstelling van de rijksscholengemeenschappen in de Bondsrepubliek Duitsland

samenstelling	aantal
atheneum + h.a.v.o. + m.a.v.o. + l.e.a.o.	4
leerjaar 1-3 leerjaar 1-3	
atheneum + h.a.v.o. + m.a.v.o. + l.b.o.	1
leerjaar 1-3 leerjaar 1-3 leerjaar 1-2	
totaal	5

Op 1 september 1980 bedroeg het aantal leerlingen van de scholen in Duitsland 570. Op 1 september van het daaraan voorafgaande jaar was dat aantal 590.

b. Fusies

Op 1 september 1980 werd de fusie van kracht tussen de rijksscholengemeenschap in Groningen en één van de aldaar gevestigde gemeentelijke scholen voor m.a.v.o. De rijksschool werd daardoor de 32e rijksscholengemeenschap die ontstond uit een fusie tussen een rijksschool en één of meer andere scholen voor voortgezet onderwijs (voornamelijk gemeentelijke scholen voor m.a.v.o.).

c. Experimenten

Verschillende rijksscholengemeenschappen waren betrokken bij experimenten. De school in Breukelen nam deel aan de experimenten middenschool. Er waren zes m.a.v.o.-projectscholen: de scholen in Enkhuizen, Schagen, Schoonhoven, Woerden, Zaltbommel en Zierikzee. In Wageningen werd het projectonderwijs verder ontwikkeld.

d. Emancipatie

In september 1980 kwam de Contactgroep Emancipatie binnen het rijksonderwijs voor het eerst bijeen. De groep, die tot taak heeft de emancipatorische aspecten van het onderwijs aan de rijksscholen te bestuderen, bestaat uit 26 docenten afkomstig van 20 scholen. Gegeven de (landelijke) achterstand van meisjes en vrouwen bij uitstroom uit het m.a.v.o., het h.a.v.o. en het v.w.o., zoekt de groep naar kenmerken van het rijksonderwijs die een dergelijke achterstand zouden kunnen veroorzaken. Daarnaast tracht zij voorstellen te ontwikkelen ter verbetering van dat onderwijs. Daarbij wordt zowel aandacht besteed aan de onderwijsplannen (het leerplan voor de rijksscholen en de schoolwerkplannen per school) als aan onderwijspraktijk.

III.2.6 Diverse ontwikkelingen

a. Ongedeeld v.w.o.

Het aantal scholen voor v.w.o., dat hun onderwijs ongedeeld inricht, blijft groeien. Dit blijkt uit de volgende cijfers:

jaar	scholen voor v.w.o. met ongedeelde inrichting	percentage van tot scholen voor v.w.o.
1978	225	
1979	251	
1980	268	

In december heeft staatssecretaris De Jong bij de Tweede Kamer een voorstel tot wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs ingediend, dat beoogt de onderverdeling in een A- en B-richting bij gymnasia en atheneae, alsmede de onderverdeling van het lyceum in een gymnasium en atheneum uit de wet te verwijderen.

Dit wijzigingsvoorstel gaat minder ver dan het voorontwerp dat in 1979 aan diverse advieslichamen ter beoordeling was toegezonden en waarin werd voorgesteld te komen tot slechts één school voor v.w.o.

b. Athenea met Latijn

Het aantal atheneae dat toestemming heeft om Latijn als eindexamenvak aan te bieden is in 1980 niet meer gestegen. Ruim 43% van de atheneae heeft de mogelijkheid de leerlingen één klassieke taal aan te bieden als eindexamenvak.

c. Filosofie

Met toepassing van artikel 51, tweede lid, van het Eindexamenbesluit dagscholen v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o. vindt het experiment filosofie plaats aan drie gymnasia en één atheneum.

Het verzoek van een avondschool om deelneming aan het experiment is in behandeling genomen.

d. Muziek, tekenen, handvaardigheid I en II als eindexamenvak op dagscholen

Naar aanleiding van de mogelijkheid die is geboden tot uitbreiding van het aantal deelnemende scholen aan het v.w.o.-experiment, waren er in het verslagjaar 56 scholen met toestemming tot deelneming (13 x muziek, 42 x tekenen, 19 x handvaardigheid I en 5 x handvaardigheid II).

Met betrekking tot nieuwe aanvragen is besloten dat deelneming met name aan muziek, handvaardigheid I en II uitsluitend nog mogelijk is voor scholen die het eerste examenjaar niet later hebben dan het schooljaar 1983/1984. Voor de eindevaluatie in 1985 hebben deze scholen dan ook aan twee experimentele eindexamens meegedaan.

Toestemming is aan de begeleidingscommissie voor tekenen, handvaardigheid I en II verleend om te bezien in hoeverre het mogelijk is tot een zo goed als objectieve beoordeling te komen van het praktisch werk bij deze vakken.

Daartoe zal voorlopig gedurende een aantal jaren het schriftelijk eindexamen in deze vakken mede bestaan uit een praktisch gedeelte.

Met betrekking tot de expressievakken als eindexamenvak op m.a.v.o. en h.a.v.o. (art. 51, derde lid van het Eindexamenbesluit dagscholen v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.) zijn er in het schooljaar 1979/1980 68 verzoeken van scholen goedgekeurd. Hiervan waren er 29 van scholen die reeds één of meer van genoemde vakken als examenvak aanboden. Per 1 augustus 1980 was het totale aantal scholen 498. De onderverdeling naar vakken en naar h.a.v.o. en m.a.v.o. was toen als volgt:

	h.a.v.o.	m.a.v.o.-4	m.a.v.o.-3
muziek	58	54	3
tekenen	179	149	19
handvaardigheid I	133	168	25
handvaardigheid II	30	56	8

e. Spaans

Met 13 dagscholen en 28 dag/avondscholen is het experiment Spaans als eindexamenvak op v.w.o., h.a.v.o. en m.a.v.o.-scholen het schooljaar 1980/1981 ingegaan.

Met de onderbouwscursus (leerjaren 2, 3 en 4 van m.a.v.o. en 2 en 3 van h.a.v.o. en v.w.o.) is men gereed.

Afhankelijk van de onderscheiden adviezen zal worden bezien of, en eventueel onder welke voorwaarden, het vak Spaans binnen afzienbare tijd opgenomen kan worden bij de examenvakken voor m.a.v.o., zoals deze zijn vermeld in artikel 9 van de Eindexamenbesluiten voor dagscholen en voor avondscholen v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.

f. Russisch

Voor de tiende keer zijn in augustus 1980 leerlingen uit het voortgezet onderwijs in Nederland met Russisch begonnen.

In 1976 waren de eerste schriftelijke eindexamens v.w.o. en een jaar later die voor h.a.v.o.

Op basis van de opgedane praktijkervaring met het lesgeven wordt begonnen met de afronding van het project, waaraan in 1980 vijf dagscholen en negen dag/avondscholen deelnamen.

g. Experiment nieuw eindexamenprogramma handelskennis m.a.v.o.-4

Het met ingang van het schooljaar 1979-1980 aangevangen experiment, dat ten doel heeft het beroepsmatige karakter van het huidige eindexamenprogramma handelskennis m.a.v.o. meer af te stemmen op de doelstellingen van het algemeen voortgezet onderwijs, is met ingang van het schooljaar 1980-1981 uitgebreid met een tweede groep van 126 scholen, waaronder begrepen 73 scholen, die als «overige school» (1e groep) aan het m.a.v.o.-project deelnemen. Aan deze scholen zal derhalve voor het eerst in het schooljaar 1982-1983 het eindexamen handelskennis volgens het experimentele programma worden afgenomen.

Het totale aantal scholen, dat bij de aanvang van het schooljaar 1980-1981 bij de voorbereiding op het nieuwe eindexamenprogramma was betrokken, bedroeg 193, waarvan 119 m.a.v.o.-project-scholen.

III.2.7 Voortgezet onderwijs aan anderstaligen

In verband met de omstandigheid dat het definitieve beleidsplan voor culturele minderheden nog niet is vastgesteld, is de faciliteitenregeling voor anderstalige- en Surinaamse/Antilliaanse leerlingen voor het schooljaar 1980-1981 ongewijzigd gebleven.

Ook in dit schooljaar is het aantal anderstalige leerlingen, buiten verwachting, aanzienlijk toegenomen. In de VO/AV-sector zijn in het schooljaar 1980-1981 voor 5 085 anderstalige leerlingen (telling per 1 maart 1981) faciliteiten toegekend. Ten opzichte van schooljaar 1979-1980 betekent dit, dat voorshands het aantal leerlingen met 1 700 toenam. Ter illustratie volgt hieronder een overzicht van het aantal anderstalige leerlingen in het voortgezet onderwijs, waarvoor in de loop van de jaren faciliteiten werden toegekend:

schooljaar 1973-1974	ca. 100 leerlingen;
schooljaar 1974-1975	290 leerlingen;
schooljaar 1975-1976	1 382 leerlingen;
schooljaar 1976-1977	2 230 leerlingen;
schooljaar 1977-1978	3 581 leerlingen
schooljaar 1978-1979	4 250 leerlingen
schooljaar 1979-1980	10 022 leerlingen
schooljaar 1980-1981	ruim 15 000 leerlingen, juiste telling nog niet mogelijk, aangezien ettelijke verzoeken in behandeling zijn en er zelf nog verzoeken binnenkomen.

III.2.8 Voortgezet onderwijs voor kinderen uit Suriname en de Nederlandse Antillen

Evenals voor de anderstalige leerlingen werd voor het schooljaar 1980-1981 ook de faciliteitenregeling voor deze categorie leerlingen niet gewijzigd. Voor de scholen voor voortgezet onderwijs in de gemeente 's-Gravenhage werden - voor de laatste keer - evenals in het schooljaar 1979-1980 extra eenheden beschikbaar gesteld, ongeacht de tijd dat deze leerlingen Nederlands onderwijs volgden. In de gemeente 's-Gravenhage werden in het voortgezet onderwijs (inclusief de scholen voor l.b.o.) voor 2 051 leerlingen ruim 500 eenheden beschikbaar gesteld.

In de overige gemeenten werden (uitsluitend in de VO/AV-sector) voor 946 leerlingen 260 extra eenheden toegekend.

Ten opzichte van het schooljaar 1979-1980 betekent dit dat aan ruim twee maal zoveel leerlingen faciliteiten werden toegekend.

III.2.9 Extra faciliteiten ten behoeve van Molukse leerlingen

De faciliteitenregeling voor Molukse leerlingen is ingaande het schooljaar 1980-1981 verruimd. De extra faciliteiten zijn niet meer beperkt tot de leerlingen van het tweede leerjaar, maar van toepassing op de leerlingen in alle hogere leerjaren.

Het aantal leerlingen, waarvoor faciliteiten werd toegekend, bedraagt in genoemd schooljaar 397. Ook hier is sprake van een verdubbeling van het aantal leerlingen. Voorts is per 1 augustus 1980 in Assen en Bovensmilde begonnen met een pilot-project voor Molukse jongeren bij het voortgezet onderwijs. In dit project participeren negen scholen voor voortgezet onderwijs waarvan zeven gevestigd in Assen, één in Smilde en één in Bovensmilde.

Algemeen:

De faciliteitenregeling voor kinderen van culturele minderheden in het voortgezet onderwijs heeft in het schooljaar 1980-1981 geresulteerd in tota-

ruim 700 arbeidsplaatsen. Het «actieplan 1979» heeft ruim 305 arbeidsplaatsen extra opgeleverd. Dit betekent, dat er 63 extra arbeidsplaatsen meer zijn gekomen dan volgens de gemaakte prognoses (t.w. 242 extra arbeidsplaatsen).

III.2.10 Gehandicapte leerlingen

Het aantal visueel gehandicapte leerlingen dat de v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-scholen bezoekt lijkt zich te stabiliseren:
schooljaar 1976/1977: 30 leerlingen
schooljaar 1977/1978: 50 leerlingen
schooljaar 1978/1979: 62 leerlingen
schooljaar 1979/1980: 72 leerlingen
schooljaar 1980/1981: 68 leerlingen.

Dit laatste aantal van 68 leerlingen ontvangt onderwijs op 36 verschillende a.v.o.-scholen. Van deze leerlingen zitten vijf leerlingen in de brugklas, vier leerlingen volgen onderwijs aan een scholengemeenschap a.v.o.-beroepsonderwijs. De overige leerlingen volgen op de hieronder vermelde a.v.o.-scholen onderwijs:
v.w.o.scholen: 33 leerlingen
h.a.v.o.-scholen: 21 leerlingen
m.a.v.o.-scholen: 5 leerlingen

Hulplessen

Het totale aantal toe te kennen hulplessen aan een a.v.o.-school is afhankelijk van het aantal leerjaren, waarin één of meer van deze leerlingen het onderwijs volgen. Indien dit aantal leerjaren vijf of minder bedraagt, worden voor elk leerjaar 120 hulplessen beschikbaar gesteld. Indien het aantal leerjaren groter is dan vijf, worden voor ieder leerjaar, waarmee dit aantal wordt overschreden, 80 hulplessen toegekend. Bovendien wordt het aantal hulplessen per leerjaar verdubbeld, indien er meer dan drie leerlingen in hetzelfde leerjaar van een schoolsoort het onderwijs volgen. Het brugjaar van een scholengemeenschap wordt als één leerjaar gerekend.

Extra leer- en hulpmiddelen

Aan de school wordt voor iedere nieuw ingeschreven leerling, die visueel gehandicapt is, een éénmalige uitkering van f 500,- voor de aanschaf van extra leer- en hulpmiddelen toegekend. Deze extra leer- en hulpmiddelen blijven rijkseigendom. Nadat de blinde leerlingen de school verlaten hebben, moet de school deze zaken (zoals brailleermachine, reliëfkaarten e.d.) inleveren bij het Rijks Inkoop Bureau, zodat deze weer aan andere scholen in gebruik gegeven kunnen worden.

Administratieve hulp

Voor de kosten van braileren en debraileren van lesstof, proefwerken e.d. kan de school maximaal f 1.500,- per leerling per jaar declareren.

Taakuren

Indien de school in totaal zeven of meer visueel gehandicapte leerlingen telt, worden er drie taakuren voor coördinatiewerkzaamheden toegekend.

Onderafdeling III.3 – Lager en middelbaar beroepsonderwijs

III.3.1 Lager economisch en administratief onderwijs en lager algemeen voortgezet onderwijs

a. Vernieuwing

Het «experiment vierjarig l.e.a.o.», dat onder de verantwoordelijkheid van de Landelijke Pedagogische Centra is ontwikkeld, werd in 1980 definitief

beëindigd. De Vereniging van genoemde Centra heeft in 1980 een begin gemaakt met de samenstelling van het eindverslag respectievelijk het evaluatieverslag van dit experiment. Dit zal onder meer aan het ministerie worden aangeboden.

Bij genoemd project waren circa 160 scholen voor l.e.a.o., al of niet deel uitmakend van een scholengemeenschap, betrokken.

Het project heeft, buiten de onderwijskundige resultaten die het heeft opgeleverd, tevens de stoot gegeven tot een meer permanente bundeling van krachten binnen het l.e.a.o.-veld, daarbij eveneens de belangen van het gehele lager beroepsonderwijs in het oog houdend. Met gebruikmaking van de gegroeide samenwerkingsstructuur en overlegvormen vanuit het afgesloten experiment hebben directies en docenten van l.e.a.o.-scholen zich in 1980 gebogen over verdergaande vernieuwingen in het onderwijs.

Zo werd onder meer door een «eigen» studietoelichting begonnen met een onderzoek naar een mogelijke introductie van twee nieuwe vakgebieden ten behoeve van het l.e.a.o. te weten informatica en toerisme en recreatie. De Landelijke Pedagogische Centra zijn bereid gevonden om dit onderzoek te begeleiden.

Overigens zullen beleidsvoornemens ter zake eerst kunnen worden geformuleerd nadat het beleidskader met betrekking tot de plaats en functie van deze vakken in het gehele voortgezet onderwijs is vastgesteld.

Voor wat betreft de overige onderwijskundige ontwikkelingen, wordt verder verwezen naar hetgeen de inspectie l.e.a.o. in haar bijdrage aan dit verslag opmerkt.

b. Planprocedure

Het aantal l.e.a.o.-vestigingen werd in 1980 aanzienlijk uitgebreid. Zo werden in het kader van de Planprocedure 1980/1981/1982 (het elfde Plan van Scholen) scholen voor l.e.a.o. opgenomen in scholengemeenschappen met andere vormen van voortgezet onderwijs in de gemeenten:

Alblasserdam, Apeldoorn, Brunssum, Capelle a/d IJssel, Deventer, Emmeloord, Enschede, Gulpen, Hoogeveen-Sappemeer, Schagen, Schiedam, Sneek en Zaanstad.

Hiermede is het aantal scholen voor l.e.a.o. toegenomen tot: 169. Hiervan zijn in scholengemeenschappen met andere vormen van l.b.o. en/of m.b.o. 75 en in scholengemeenschappen met algemeen voortgezet onderwijs en andere vormen van beroepsonderwijs: 28 opgenomen.

c. Statistische gegevens

Blijkens de voorlopige tellingen van het Centraal Bureau voor de Statistiek waren met ingang van het schooljaar 1980-1981 in totaal 37 931 l.e.a.o./l.a.v.o.-leerlingen aanwezig. In dit totaal zijn tevens begrepen de toegerekende leerlingen van de geïntegreerde brugklassen van scholengemeenschappen l.b.o./l.b.o., l.b.o./m.b.o. en a.v.o./l.b.o.

Uit deze voorlopige cijfers blijkt, dat ook in 1980 de deelname van meisjes aan dit type onderwijs ten opzichte van de jongens relatief is toegenomen. Op het ogenblik van samenstelling van dit verslag kon nog niet worden beschikt over het cijfer betreffende het aantal leerlingen, dat bij aanvang van het schooljaar 1980-1981 in opleiding was voor een tweede diploma. Voor het l.e.a.o.-l.a.v.o. volgden gedurende het schooljaar 1979-1980 768 leerlingen een extra vierde leerjaar.

De CBS-telling komt tot de navolgende landelijke totaal-indeling:

	m.	v.	totaal
a. alle vakken hetzelfde niveau	21	12	33
b. uitsluitend algemene vakken op hoger niveau	69	70	139
c. uitsluitend beroepsgerichte vakken op hoger niveau	28	16	44
d. één of meer algemene en/of één of meer beroepsgerichte vakken op hoger niveau	249	284	533
e. één of meer algemene en/of één of meer beroepsgerichte vakken op lager niveau	11	8	19

III.3.2 Lager Middenstandsonderwijs

a. Wetgeving en bestuur

Op 1 augustus 1980 is door het verstrijken van de wettelijke overgangsperiode de Vestigingswet Detailhandel onverkort van kracht. Een gevolg hiervan is, dat het l.m.o.-diploma geen vrijstelling meer geeft voor het gedeelte algemene handelskennis voor de vestiging in de detailhandel. Wel wordt nagegaan of een instapmogelijkheid voor gediplomeerde l.b.o.-ers in cursorsche branchegerichte ondernemingsopleidingen (A-eisen Vestigingswet Detailhandel) kan worden gerealiseerd. Voor de ontwikkeling van leerplannen l.m.o. zijn in het verslagjaar wederom een aantal verlofeenheden beschikbaar gesteld. De leerplannen naderen thans hun voltooiing.

De door de Stuurcommissie Ondernemersonderwijs voor de Handel in het Midden- en Kleinbedrijf ontworpen richtlijnen voor de hantering van B-programma's voor de eindexamens l.m.o. werden ook in 1980 gehandhaafd.

b. Plan van scholen

Evenals in 1979 zijn in het kader van het Plan van Scholen (1980/1981/1982) geen scholen voor l.m.o. voor bekostiging in aanmerking gebracht. Het totale aantal l.m.o.-scholen te weten 39, bleef dus ongewijzigd.

c. Statistische gegevens

Blijkens de voorlopige tellingen van het Centraal Bureau voor de Statistiek waren met ingang van het schooljaar 1980/1981 in totaal 10 817 l.m.o.-leerlingen aanwezig. In dit cijfer zijn tevens begrepen de toegerekende leerlingen van de geïntegreerde brugklassen van scholengemeenschappen l.b.o./l.b.o. en a.v.o./l.b.o.

Gebleden is, dat in het verslagjaar wederom de deelname van meisjes aan l.m.o. relatief (ca. 5%) is toegenomen.

Blijkens de CBS-tellingen zijn er praktisch geen leerlingen geweest die gedurende het schooljaar 1979-1980 een extra leerjaar hebben gevolgd.

III.3.3 Lager huishoud- en nijverheidsonderwijs

a. Wetgeving en bestuur

In 1980 is het twaalfde Plan van Scholen openbaar gemaakt waarin o.m. waren opgenomen vijf scholen voor l.h.n.o. en vier afdelingen i.h.n.o. Hiervan kunnen één school en twee afdelingen i.h.n.o. in 1981 voor het eerst voor bekostiging in aanmerking komen.

Tegen de afwijzing van aanvragen voor het twaalfde Plan kwamen drie aanvragers voor l.h.n.o. in beroep, van wie er twee waren met een herhaald beroep.

In 1980 is in het kader van de beperkte proef tot integratie l.h.n.o.-i.h.n.o. aan de Johanna Marcus Nijlandschool te Apeldoorn geen eerste leerjaar meer ingericht, zodat er sprake is van afbouw van dit experiment. In het schooljaar 1980-1981 is een aanvang gemaakt met een afbrendende beschrijving van de ervaringen tot nu toe opgedaan. Gemeld kan worden dat ten behoeve van het innovatieproject middenschool in februari 1980 een voortgangsrapport is uitgebracht en in oktober van dat jaar een rapport over de aanzet tot evaluatie.

Voor wat betreft de onderwijskundige ontwikkelingen wordt verwezen naar hetgeen de inspectie lager huishoud- en nijverheidsonderwijs in haar bijdrage tot dit verslag opmerkt.

b. Statistische gegevens

Op 1 augustus waren er 575 werkende scholen met een opleiding l.h.n.o., waaronder opleidingen, die deel uitmaken van een scholengemeenschap. Het l.h.n.o. en het i.h.n.o., inclusief de toegerekende leerlingen in de geïntegreerde brugklassen van scholengemeenschappen l.b.o.-l.b.o. en l.b.o.-l.a.v.o., telden volgens de voorlopige tellingen van het CBS in totaal

124 165 leerlingen (w.o. 3 474 mannen). Daarvan bezochten 104 950 leerlingen het l.h.n.o. en 19 215 het i.h.n.o.

Geconstateerd wordt dat het aantal leerlingen l.h.n.o. in vergelijking met het schooljaar 1979-1980 weer een terugschlag vertoont. De belangstelling voor het i.h.n.o. nam daarentegen weer toe (1979: 18 299).

Op het tijdstip van samenstelling van dit verslag kon nog niet worden beschikt over het cijfer betreffende het aantal leerlingen, dat bij de aanvang van het schooljaar 1980-1981 in opleiding was voor een tweede diploma. Voor het l.h.n.o. en i.h.n.o. gezamenlijk volgden gedurende het schooljaar 1979-1980 1 850 leerlingen een extra vierde leerjaar. De CBS-telling leverde voor het l.h.n.o./i.h.n.o. de volgende uitkomsten op in de onderscheidene categorieën.

a. alle vakken hetzelfde niveau	130 II (w.o. 1 m)
b. uitsluitend algemene vakken op hoger niveau	152 II (w.o. 3 m)
c. uitsluitend beroepsgerichte vakken op hoger niveau	134 II (w.o. 3 m)
d. een of meer algemene en een of meer beroepsgerichte vakken op hoger niveau	1320 II (w.o. 16 m)
e. een of meer algemene en/of een of meer beroepsgerichte vakken op lager niveau	32 II
f. onbekend	83 II

Uit deze cijfers kan worden opgemaakt, dat van deze 1 850 l.h.n.o./i.h.n.o. leerlingen er 1 606 aan profielverbetering deden in de zin van het streven naar een hoger niveau.

Bij de aanvraag van het schooljaar 1980-1981 waren 162 h.n.o. leerlingen opgenomen in een scholengemeenschap, of namen deel als experimentenschool in het kader van het middenschoolexperiment.

De verdeling is als volgt:

h.n.o. met andere vormen van l.b.o.

h.n.o. met m.a.v.o.

h.n.o. met m.a.v.o. en andere vormen van l.b.o.

h.n.o. met m.a.v.o. en h.a.v.o. (v.w.o.)

h.n.o. met m.a.v.o./h.a.v.o., eventueel

v.w.o., en ander l.b.o.

h.n.o. in het kader van het middenschoolexperiment

III.3.4 Lager technisch onderwijs

a. Vernieuwing en aanpassing

Voor wat betreft de onderwijskundige ontwikkelingen wordt verwezen naar hetgeen de inspectie lager technisch onderwijs in haar bijdrage tot dit verslag opmerkt.

b. Outillage

De activiteiten van de in 1979 ingestelde subcommissie inventarissen hebben door middel van verschillende werkgroepen geleid tot een aantal adviezen, die zijn aanvaard en worden toegepast. De werkzaamheden van deze werkgroepen waren voornamelijk gericht op het opheffen van bestaande ongelijkheden in vergelijkbare basisinventarislijsten voor de verschillende l.b.o.-categorieën.

Veel aandacht is besteed aan het probleem van een te hoge concentratie inert stof in de lokalen voor de differentiatie metselen van de afdeling bouwtechniek bij het l.t.o.

Ten aanzien de vervanging en het onderhoud van de gereedschapswerktuigen bij l.t.s.-sen is in samenwerking met het metaalinstituut TNO en de onderwijsinspectie een tabel voor onderhoud en vervanging van duurzame inventarisartikelen ontwikkeld.

Teneinde te komen tot een normering van een gedeelte van de inventaris is

veel werk verzet. Deze normering betreft hoofdzakelijk het meubilair voor theorie- en vaklokalen.

c. Huisvesting

Door de moeilijke financiële situatie kon ook in 1980 geen nieuw scholenbouwplan worden vastgesteld. De uitvoering van het vierde scholenbouwplan dat zich uitstrekt over de periode 1977 t/m 1982 werd voortgezet. Met betrekking tot huisvesting voor het l.t.o. zijn geen speciale overwegingen te maken.

d. Planprocedure

In het kader van de planprocedure werden op het twaalfde Plan van Scholen (1981-1982-1983) geplaatst:

zes (vier) l.t.s.-sen, waarvan een met jaar van bekostiging;

nul (nul) i.t.o.-scholen;

vijftien (drie) l.t.s.-afdelingen, waarvan vier met jaar van bekostiging;

tien (een) i.t.o.-afdelingen, waarvan drie met jaar van bekostiging.

Tussen haakjes zijn vermeld de aantallen scholen en afdelingen, die reeds voorkomen op voorgaande Plannen van Scholen, maar waarvoor nog geen jaar van bekostiging was vermeld.

Tegen de afwijzing van aanvragen voor het twaalfde Plan kwamen zes aanvragers in beroep. Uit vorige plannen zijn nog negen beroepszaken in behandeling.

Dit jaar werden geen voorstellen behandeld om met toepassing van art. 75, derde lid van de Wet op het voortgezet onderwijs scholen te verplaatsen en te splitsen.

e. Cursussen opleiding bewijs algemene ontwikkeling (o.b.a.o.)

Nu met ingang van het cursusjaar 1980/81 de voorbereidende lerarenopleiding nieuwe stijl (VLNS) is begonnen, bestaat niet langer de noodzaak om o.b.a.o.-cursussen in stand te houden. Deze cursussen worden geleidelijk opgeheven. In ieder geval zal de bekostiging met ingang van 1 augustus 1981 worden beëindigd. De desbetreffende schoolbesturen zijn hiervan in juni 1980 op de hoogte gesteld.

f. Statistische gegevens

Aanwezig met ingang van het cursusjaar 1980/81:

l.t.o.-leerlingen, inclusief de toegerekende leerlingen in de geïntegreerde lerarenopleiding en scholengemeenschappen l.b.o.-l.b.o. en l.b.o.-a.v.o., totaal 165 917 (waarvan 8 851 meisjes);

i.t.o.-leerlingen (scholen en afdelingen), inclusief de toegerekende leerlingen in de geïntegreerde brugklassen van scholengemeenschappen i.b.o.-l.b.o. en l.b.o.-a.v.o., totaal 35 025 (waarvan 935 meisjes).

Bovengenoemde aantallen leerlingen zijn gebaseerd op voorlopige tellingen van het CBS en vertonen een lichte stijging ten opzichte van de aantallen van de cursus 1979/1980.

Op het moment dat dit verslag werd samengesteld, was nog niet bekend hoeveel leerlingen er in opleiding waren voor een tweede diploma bij de aanvang van de cursus 1980/1981. Ten aanzien van het cursusjaar 1979/80 zijn inmiddels de volgende CBS-cijfers bekend geworden. Voor het l.b.o. en het i.t.o. gezamenlijk volgden 9 791 leerlingen een extra vierde leerjaar. Deze categorie leerlingen kan men onderscheiden naar leerlingen in opleiding met:

- alle algemene vakken en alle beroepsgerichte vakken op hetzelfde niveau;
- een of meer algemene vakken op hoger niveau en alle beroepsgerichte vakken op hetzelfde niveau;
- alle algemene vakken op hetzelfde niveau en een of meer beroepsgerichte vakken op hoger niveau;
- een of meer algemene vakken én of meer beroepsgerichte vakken op hoger niveau;

Volgens mededeling van het CBS is er ook nog een categorie leerlingen, die in opleiding zijn met:

e. alle vakken op lager niveau, en

f. alle vakken op een onbekend niveau.

Bovendien kan men bij deze groepen nog weer onderscheiden naar leerlingen met dezelfde beroepsgerichte

afdeling / differentiatie / examenvakkenpakket dan wel met een ander(e) beroepsgerichte afdeling / differentiatie / examenvakkenpakket.

De CBS-telling leverde bij het I.t.o. (excl. i.t.o.) de volgende uitkomsten.

a.	3253 II., (3238 j + 15 m) van wie	2692	met een andere afdeling / differentiatie
b.	2863 II., (2797 j + 66 m) van wie	1044	met een andere afdeling / differentiatie
c.	963 II., (954 j + 9 m) van wie	320	met een andere afdeling / differentiatie
d.	1846 II., (1739 j + 107 m) van wie	665	met een andere afdeling / differentiatie
e.	173 II., (173 j + 0 m) van wie	134	met een andere afdeling / differentiatie
f.	22 II., (20 j + 2 m) van wie	22	met een andere afdeling / differentiatie
tot.	9120 II., (8921 j + 199 m) van wie	4877	met een andere afdeling / differentiatie

Voor i.t.o. zijn de cijfers als volgt:

a.	348 II., (348 j) van wie	247	met een andere afdeling / differentiatie
b.	44 II., (43 j + 1 m) van wie	12	met een andere afdeling / differentiatie
c.	56 II., (56 j.) van wie	28	met een andere afdeling / differentiatie
d.	194 II., (192 j + 2 m) van wie	40	met een andere afdeling / differentiatie
e.	29 II., (29 j) van wie	16	met een andere afdeling / differentiatie
tot.	671 II., (668 j + 3 m)	343	met een andere afdeling / differentiatie

106 I.t.o.-opleidingen waren opgenomen in een scholengemeenschap, of waren experimenteerschool in het kader van het middenschoolexperiment, verdeeld als volgt:

I.t.o. met andere vormen van I.b.o.	7
I.t.o. met m.a.v.o.	1
I.t.o. met m.a.v.o. en andere vormen van I.b.o.	
I.t.o. met m.a.v.o. / h.a.v.o.	
I.t.o. met m.a.v.o., h.a.v.o. en eventueel v.w.o. en ander I.b.o.	
I.t.o. in experimenteerschool in het kader van het middenschoolexperiment	

III.3.5. Lager Nautisch Onderwijs

a. *Scheepsgezel*

In 1980 zijn de eerste schooleindexamens onder toezicht van door de minister van verkeer en waterstaat aangewezen gecommiteerden gehouden op de betreffende scholen te IJmuiden, Rotterdam en Amsterdam. De resultaten konden bevredigend worden genoemd.

De leerplannen zijn zodanig bijgesteld dat de drie genoemde scholen thans geheel opleiden naar de eisen die door het bedrijfsleven voor een geïntegreerd scheepsgezel zijn gesteld.

Gelet op de voortgaande experimenten met betrekking tot de rationalisering in de bedrijfsvoering aan boord van grote handelsvaartschepen mag verwacht worden dat op den duur de behoefte aan dergelijk opgeleide scheepsgezellen zal toenemen.

In 1980 namen 309 leerlingen deel aan de diverse opleidingen, inclusief het k.m.b.o.

Met ingang van 1 augustus 1980 startte tevens een k.m.b.o.-scheepsgezellenopleiding, die verbonden is aan de hogere zeevaartschool te Delfzijl.

b. Binnenvaartonderwijs

Het leerlingenbestand voor dit onderwijs (incl. het baggeronderwijs) handhaafde zich vrijwel op hetzelfde peil als in het vorig verslagjaar, t.w. totaal 810 leerlingen.

c. Haven- en vervoeronderwijs

In 1980 werd het schoolschip «Jan Backx» buiten gebruik gesteld. Hiervoor in de plaats werd in augustus een nieuw schoolgebouw betrokken. Het totale leerlingenbestand was 573.

d. Zeevisvaartonderwijs

Het geringe leerlingenbestand op de scholen te Stellendam, Katwijk en Vlissingen baart enige zorgen. Hierover werd met de besturen van alle scholen overleg gepleegd.

Als experiment werd met het instructievaartuig «Koningin Juliana» een 14-daagse oefentocht gemaakt i.p.v. de gebruikelijke week.

De resultaten waren goed te noemen.

Totaal bezochten 524 leerlingen de vijf scholen voor de zeevisvaart.

III.3.6 Middelbaar Economisch en Administratief Onderwijs, Middelbaar Middenstandsonderwijs

a. Aantal scholen

Het aantal scholen voor m.e.a.o. is per 1 augustus 1980 uitgebreid van 61 naar 62. De nieuwe school is gevestigd te Dordrecht (p.c.) en in scholengemeenschap opgegaan met de bestaande p.c. school voor m.a.v.o. aldaar.

Het aantal scholen voor m.m.o. is van 32 op 34 gekomen.

De nieuwe scholen zijn gevestigd:

te Groningen (p.c.), opgenomen in de bestaande scholengemeenschap voor m.e.a.o.-m.l.o.;

te Zwolle (p.c.), in scholengemeenschap met de bestaande school voor m.e.a.o.

b. Toeristisch onderwijs

In opdracht van het Ministerie van Economische Zaken en in samenwerking met het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen is een onderzoek begonnen door het Nederlands Research Instituut voor Recreatie en Toerisme (NRIT) te Breda naar de aard, omvang en doelstelling van de thans bestaande opleidingen op toeristisch gebied, alsmede een onderzoek naar de maatschappelijke behoefte aan opgeleiden op dit gebied.

Aan de hand van de resultaten van dit onderzoek zal bezien moeten worden hoe het toeristisch onderwijs verder gestalte moet krijgen.

c. Stuurcommissie m.e.a.o. (SCM)

Een aantal (al dan niet aangepaste) voorstellen gedaan door de Stuurcommissie m.e.a.o. in haar 1e rapport, publikatie nr. 3 van maart 1979, wordt thans omgezet in voorstellen tot wijziging van het Besluit m.e.a.o. (Stbl. nr. 390 van 30 juli 1968) en het Eindexamenbesluit m.e.a.o. (Stbl. nr. 670 van 2 december 1971), welke in 1981 aan de Onderwijsraad en de artikel 3 organisaties voor advies zullen worden aangeboden. Het betreft o.a. de invoering van informatica als afzonderlijk (eindexamen)vak (thans opgenomen als onderdeel van Praktische Beroepsvorming) en assurantie eveneens als nieuw (eindexamen-)vak.

d. Stuurcommissie Ondernemersonderwijs voor de handel in het midden- en kleinbedrijf

Voor de keuzevakken die op 1 augustus 1980 daadwerkelijk van start zijn gegaan, zijn inmiddels de voorlopige leerplannen gereed gekomen. Gewerkt wordt thans aan de uitwerking van een voorlopige examenregeling in verband met de keuzevakken.

Voorstellen daartoe zullen in de eerste helft van 1981 voor advies naar de Onderwijsraad worden gezonden.

Opnieuw is aangedrongen om te komen tot een praktische differentiatie binnen het m.m.o. gericht op de A-eisen van de vestigingswetgeving. Gebleken is dat de volledige opleiding voor deze A-eisen in het kort-m.b.o. problemen stuit. Nadere voorstellen worden thans uitgewerkt.

Begin 1981 zal staatssecretaris De Jong hierover een nadere beslissing nemen.

e. Begeleidingscommissie scholengemeenschappen m.e.a.o.-m.m.o.

Door uitbreiding van het aantal scholen voor m.m.o. (zie a) is het aantal scholengemeenschappen, dat door deze commissie wordt begeleid, gekomen op vijftien. In deze commissie wordt verder gewerkt aan o.a. de projecten Periodeonderwijs en Praktijkcomponent.

f. Middelbaar Horeca-onderwijs

Het aantal middelbare horecascholen werd uitgebreid van zeven tot acht. De nieuwe school is gevestigd te Apeldoorn (p.c.) en opgenomen in de bestaande scholengemeenschap voor l.m.o.-m.m.o.

g. Cursorisch middenstandsonderwijs

Op 1 augustus 1980 zijn de geïntegreerde cursussen in het cursorisch middenstandsonderwijs definitief ingevoerd.

Van de in het vooruitzicht gestelde notitie ondernemersonderwijs is een concept aan een aantal betrokken organisaties gezonden. Op grond van de ingekomen commentaren is besloten de notitie te wijzigen en in 1981 als nota Detailhandelsonderwijs uit te brengen. Voorgesteld zal o.a. worden om te komen tot een gezamenlijke Adviescommissie Detailhandelsonderwijs van de Ministeries van Economische Zaken en van Onderwijs en Wetenschappen.

h. Middelbaar middenstandsonderwijs

1. Keuzevakken m.m.o.

De verruiming van de mogelijkheid tot het kiezen van vakken bij het m.m.o. is per 1 augustus 1980 gerealiseerd.

Nadere voorstellen worden uitgewerkt om eventueel toch te komen tot een praktische differentiatie gericht op de A-eisen van de vestigingswetgeving.

2. Stuurcommissie m.e.a.o.

Enkele voorstellen gedaan door de Stuurcommissie m.e.a.o. in haar eerste rapport van maart 1979 worden thans omgezet in wijzigingsvoorstellen van het Besluit m.e.a.o.

Voor een praktische differentiatie binnen het m.e.a.o. worden nieuwe voorstellen uitgewerkt.

i. Middelbaar middenstandsonderwijs en middelbaar economisch en administratief onderwijs in cijfers

Aantallen scholen, cursussen en leerlingen	Scholenjaren	
	1979/1980 ¹	1980/1981 ¹
A. Middelbaar middenstandsonderwijs		
Dagscholen		
a. middelbare detailhandelsscholen		
aantal scholen	32	34
aantal leerlingen	8 223	8 830
b. middelbaar slagersvakonderwijs		
aantal scholen	1	1
aantal leerlingen	244	261
c. middelbaar horeca-onderwijs		
aantal scholen	6 ²	7 ²
aantal leerlingen	1 479	1 887
d. middelbare textiel-handelsschool		
aantal scholen	1	1
aantal leerlingen	68	82
B. Middelbaar economisch en administratief onderwijs		
Dagscholen		
1. aantal scholen	61	62
aantal leerlingen	21 650 ³	25 203 ³
2. Avondscholen (zie opgave VO/OV)	7 184	10 498
C. Cursussen voor middenstandsonderwijs		
a. algemene handelskennis;		
instellingen	10	9
cursusplaatsen	140	145
leerlingen	10 009	8 500
b. vakbekwaamheidscursussen;		
cursussoorten	23	23
cursusplaatsen	240	242
leerlingen	17 802	17 353
c. vakbekwaamheidscursussen, gedeeltelijk gesubsidieerd;		
cursussoorten	7	7
cursusplaatsen	57	58
leerlingen	5 112	4 600
d. applicatiecursussen voor gevestigde en/of aanstaande ondernemers;		
cursussoorten	5	6
cursusplaatsen	14	15
leerlingen	535	641
D. Cursussen voor economisch en administratief onderwijs, gedeeltelijk gesubsidieerd;		
instellingen	1	1
cursusplaatsen	3	3
leerlingen	276	278

¹ overeenkomstig opgave CBS

² de leerlingen van de school te Wageningen worden bij het m.t.o. geteld

³ de leerlingen van het gemeenschappelijke eerste leerjaar van scholengemeenschappen m.e.a.o./m.m.o. zijn geteld bij m.m.o.

III.3.7 Middelbaar huishoud- en nijverheidsonderwijs en middelbaar sociaal-pedagogisch onderwijs

a. Wetgeving en bestuur

In het scholenplan 1981-1983 zijn onder meer opgenomen één afdeling k.v./j.v., twee afdelingen huishoudkunde (m.b.o.-c.d.) en één m.b.o.-school voor dames- en herenkapper. De hier bedoelde school en afdelingen, met uitzondering van één huishoudkunde, die zonder jaartal op het scholenplan is opgenomen, komen voor het eerst in 1981 voor bekostiging in aanmerking. Het in 1977 begonnen project «Inbouw o.p.m. (opleiding pedagogisch medewerker) in de m.b.o.-opleidingen i.w. (inrichtingswerker) en k.v./j.v.

(kinderverzorging / jeugdverzorging), alsmede de werkzaamheden van de commissie, die dat project begeleidt, werden in 1980 voortgezet. Omdat het fungerende m.h.n.o. zich in een herstructureringsproces bevindt dat projectmatig onder leiding van de Stuurgroep Herstructurering m.h.n.o. / m.s.p.o. wordt uitgevoerd, is het instandhouden van de Lochemse werkgroep m.h.n.o. niet langer noodzakelijk. De werkgroep is op 1 december 1980 opgeheven.

Op 1 augustus 1980 is de verantwoordelijkheid voor de 5 bestaande middelbare beroepsopleidingen voor verpleegkundige (m.b.o.-v) van het Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne overgedragen aan het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. Deze opleidingen worden thans bekostigd ingevolge de Wet op het voortgezet onderwijs. Ten behoeve van de uitbreiding van genoemde opleidingen is op 26 juni 1980 een begeleidingscommissie ingesteld, die de staatssecretarissen van volksgezondheid en milieuhygiëne en van onderwijs en wetenschappen ter zake moet adviseren. De commissie wordt voorgezeten door een onafhankelijke voorzitter en bestaat voorts uit vertegenwoordigers van de werkvelden van de gezondheidszorg, het staatstoezicht op de volksgezondheid en van de hiergenoemde ministeries.

b. Statistische gegevens

Op 1 augustus 1980 waren er 214 scholen waaraan afdelingen voor middelbaar h.n.o. waren verbonden en 33 scholen voor middelbaar s.p.o. met volledig dagonderwijs. Van de scholen met m.h.n.o.-afdelingen waren 46 zelfstandige scholen voor m.h.n.o., die in het algemeen zijn ontstaan door ontkoppeling van het l.h.n.o. Bovendien waren er twaalf zelfstandige cursussen voor opleiding tot apothekersassistent. Cursorisch m.s.p.o. werd gegeven in 77 plaatsen in het land.

De afdelingen van het m.h.n.o. werden bezocht door 39 934 leerlingen, als volgt verdeeld:

Afdeling / opleiding	Aantal leerlingen 1 augustus 1980
interim alg. schakelopleiding	1-jarig model 1 38
idem	2-jarig model 13 85
kinderverz. / jeugdverz.	2-jarig model 1 35
idem	3-jarig model 9 17
kostuumnaaien	1 71
couture	4
vormingsklas	2 6
vooropl. hoger beroepsonderw. (v.h.b.o.)	4 7
huishoudkunde (m.b.o.-c.d.)	1 7
apothekersass.	2 6
doktersass.	2
tandartsass.	1

De opleidingen van het m.s.p.o. werden bezocht door 16 460 leerlingen.

Deze zijn als volgt te specificeren.

1. Volledig dagonderwijs

Opl. tot gezinsverzorgende

Opl. tot bejaardenverzorgende

Bezigheidstherapie

Centr. Inst. voor opl. tot sportleider

Sociaal agogische beroepen

2. Cursorisch (part-time) m.s.p.o.

Opl. tot gez. verz. v. ouders pers.

Agogische beroepen (incl. opl. uitgaande van de

Stichting voor opleiding tot Soc. Arbeid te

Haarlem en van de Kath. Leergangen te Tilburg)

Bezigheidstherapie

III.3.8 Middelbaar technisch onderwijs

a. Beleid

Ondanks de economische recessie, waarmee ons land te kampen heeft, kan worden gesteld, dat het middelbaar technisch onderwijs de hoogst mogelijke aandacht blijft schenken aan het inspelen op de nieuwe technologische ontwikkelingen in het bedrijfsleven, voor zover dit binnen de budgettaire kaders mogelijk is.

Voorop staat de zorg om jonge mensen een goede opleiding te geven, die gericht is op hun aard en aanleg en waarbij op voornoemde ontwikkelingen wordt ingespeeld.

In afwachting van een Eindexamenbesluit m.t.o., waaraan met voortvarendheid wordt gewerkt is met betrekking tot de examens 1981 evenals voorgaande jaren bij circulaire van 5 juni 1980, VO/LMB/MBO/1-80-015, bepaald, dat het examen aan alle afdelingen van de middelbare technische scholen drie verplichte en drie keuzevakken zal omvatten, terwijl voor de dealexamen voor wiskunde en natuurkunde gebruik dient te worden gemaakt van de opgaven, die zijn opgesteld door de betreffende examencommissies in samenwerking met de inspectie m.t.o. Het Project «Rendementsverbetering door differentiatie» met betrekking tot de bedrijfstechnische richting verloopt naar wens.

Tijdens de in oktober gehouden conferentie zijn een aantal aanbevelingen naar voren gekomen, die in de loop van 1981 nader zullen worden bezien. Een van de punten heeft betrekking op het meer praktisch inrichten van het eerste leerjaar.

Binnen het m.t.o. groeit de belangstelling voor het genoemde project. Een stijgende lijn valt te constateren om als volgschool toe te treden tot het project.

Was het aantal volgscholen in 1978 nog maar acht, thans zijn er 21 volgscholen. Van deze volgscholen zal een aantal in het komende schooljaar actief in het project participeren.

De commercieel-technische differentiatie verkeert nog in een ontwikkelingsstadium. Voor deze differentiatie zijn inmiddels acht project- en drie volgscholen aangewezen. Overigens wordt verwezen naar het inspectieverslag ter zake.

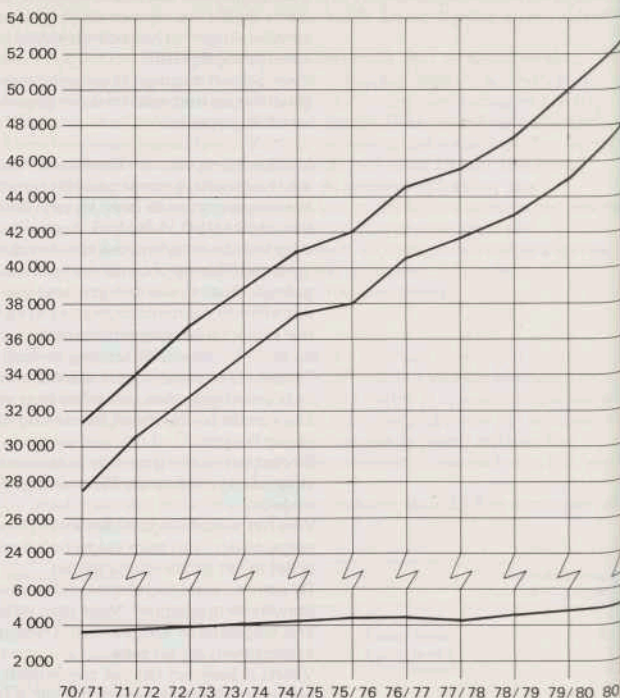
Voorts is besloten het vak computerkunde op de scholen in te voeren. Het wordt noodzakelijk geacht dat alle scholen uiterlijk in het cursusjaar 1981-1982 met dit onderwijs beginnen. Voor het eerste leerjaar wordt dit vak ondergebracht in de wiskunde, voor de volgende leerjaren in een van de beroepsgerichte vakken.

Van de mogelijkheid geboden in het schrijven van 28 maart 1980, kenmerk VO/VP 6397 om een ontwikkelingsproject participierend leren aan te vragen door middel van de indiening van een schetsplan hebben vier scholen gebruik gemaakt. Zo heeft de gemeentelijke m.t.s. te Vlissingen een ontwikkelingsproject in voorbereiding in de afdeling bouwkunde, de m.t.s. Zuid-Rotterdam in de afdeling procestechniek, de m.t.s. voor de Zaanstreek in de afdeling elektrotechniek en de r.-k. m.t.s. te Helmond in de afdeling werktuigbouwkunde.

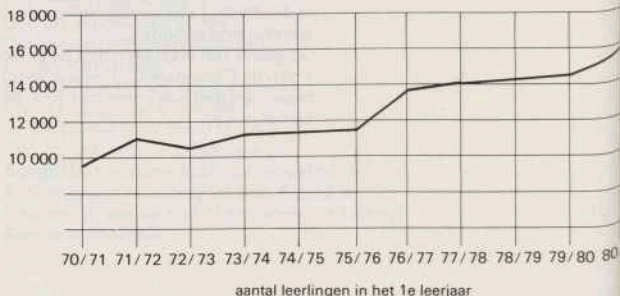
Op grond van afspraken met de personeelsorganisaties, gemaakt in afdeling V van de Bijzondere Commissie voor het Georganiseerd Overleg, is men begonnen met een onderzoek naar de functie en salariering van amanuenses bij het m.t.o.

b. Statistische gegevens

Onderstaande grafiek geeft een beeld van de leerlingaantallen bij de vak-m.t.s.-en (I) en de dag-m.t.s.-en (II) over het tijdvak cursusjaar 70/71 tot en met het cursusjaar 1980/81.

Aan de 64 dag-m.t.s.-en met reguliere afdelingen studeerden 47 667 leerlingen, inclusief 8 039 praktikanen, terwijl aan de 12 vak-m.t.s.-en 5 030 leerlingen inclusief 930 praktikanen een middelbare opleiding kregen, zodat het totale aantal m.t.s.-leerlingen op 1 september 1980 52 675 bedroeg en daarmee voor het eerst boven de 50 000 komt. Dit betekent een gemiddelde schoolgrootte van 745 leerlingen voor de dag-m.t.s. en 417 leerlingen voor de vak-m.t.s.

De toestroom tot het m.t.o. is het afgelopen jaar sterk gestegen. Het aantal eerstejaarsleerlingen bedroeg op 1 september bij de dag-m.t.s.-en 15 763 d.i. 1 329 (9,2%) meer ten opzichte van 1979, een tweemaal zo grote toename als in het voorafgaande jaar.

c. Planprocedure

De rooms-katholieke m.t.s. te Veghel begon in 1980 met het onderwijs met 144 leerlingen in het eerste leerjaar verdeeld over de drie afdelingen elektrotechniek, werktuigbouwkunde en bouwkunde.

In het Plan van Scholen 1981-83 is opgenomen de school voor machinisten, onder beheer van de Stichting tot Opleiding van Machinisten voor Aannemersbedrijven (SOMA).

Via de planprocedure is deze school voor l.b.o. omgezet in een school voor m.b.o..

Gezien de aard van de opleiding is deze school als vak-m.t.s. te beschouwen.

De p.-c. m.t.s. te Harderwijk kreeg als jaar van bekostiging 1981.

De volgende m.t.o.-afdelingen werden op het plan geplaatst:

- fijnmechanische techniek te verbinden aan de m.t.s. te Stadskanaal (jaartal 1981);
- weg- en waterbouwkunde aan de p.-c. m.t.s. te Apeldoorn met jaartal 1981;
- weg- en waterbouwkunde aan de nb. m.t.s. te Leiden zonder jaartal.

d. Huisvesting

Het is duidelijk dat een tweemaal zo grote instroom voor het m.t.o. in de komende jaren huisvestingsproblemen zal geven.

In dit jaarverslag kan voor het eerst geen melding gemaakt worden van nieuwe schoolgebouwen die in uitvoering zijn genomen, evenmin van uitbreidingen van bestaande gebouwen.

Twee nieuwe schoolgebouwen werden officieel in gebruik genomen nl. de r.-k. m.t.s. en de grafische vak-m.t.s. te Amsterdam. De r.-k. m.t.s. te Maastricht is onofficieel reeds in gebruik genomen, terwijl bij de r.-k. m.t.s. te Roermond enkele lokalen werden bijgebouwd. De bouw van de p.-c. Schilderschool te Zwolle nadert zijn voltooiing evenals de uitbreiding van de m.t.s. te Santpoort.

e. Inventaris

De leerplannen Bouwkunde en Elektrotechniek / Elektronica zijn door de betreffende VMTS-leerplancommissies aangepast aan de huidige technieken.

Zo werd bouw fysica in het plan Bouwkunde opgenomen, zodat in het m.t.o. meer aandacht wordt besteed aan geluidshinder en leefmilieu in de bouw.

Dientengevolge is de inventarislijst Bouwkunde aangepast. Hetzelfde gold voor het leerplan Elektrotechniek / Elektronica inzake micro-elektronica.

Microprocessoren werden in de inventarislijst opgenomen. Het budget bleek afgelopen jaar niet meer voldoende om alle aanvragen te honoreren. Dit wordt des te moeilijker als nieuwe technologieën in het onderwijspakket moeten worden opgenomen.

f. Avond-m.t.o.

In het cursusjaar 1980/1981 bezochten in totaal 2 730 leerlingen het avond-m.t.o.. Dit is ruim 30 meer dan in het voorafgaande cursusjaar).

g. Vervolgcurssussen verbonden aan m.t.s.-en

Aan ca. 37 vervolgcursussen namen in totaal ruim 1 600 cursisten deel, hetgeen 370 meer is dan vorig jaar.

h. Part-time m.t.o.

Het part-time onderwijs heeft een stijgende belangstelling. Het leerlingenaantal beweegt zich tussen 750 en 800.

III.3.9 Middelbaar Nautisch Onderwijs

a. VD-opleidingen

In het verslagjaar werd met het Ministerie van Verkeer en Waterstaat

overeenstemming bereikt over het invoeren van schooleindexamens onder toezicht van de door dat ministerie aangewezen gecommiteerden. Hiermede zijn thans alle eindexamens voor het lager en middelbaar zeevaartonderwijs schooleindexamens geworden. Het totale aantal leerlingen gaf in vergelijking met het vorige jaar een geringe toename te zien tot 997 leerlingen.

b. Kleine handelsvaart-opleidingen

De tweejarige opleidingen voor stuurlieden en scheepswerktuigkundigen voorzien duidelijk in een behoefte. Zij zullen voorshands in deze structuur worden voortgezet. Het totale aantal leerlingen bedroeg 362.

c. Binnenvaartonderwijs

De bezetting van de opleidingen voor de binnenvaart en voor het baggerbedrijf mag bevredigend worden genoemd. Zij bedroeg totaal 134 leerlingen.

Het totale aantal leerlingen dat deelnam aan het lager en middelbaar zeevaartonderwijs bedroeg in het verslagjaar 3 709.

Opmerkelijk was de toename van het aantal vrouwelijke leerlingen tot een totaal van 21.

Onderafdeling III.4 – Onderwijs en vorming werkende jongeren

III.4.1 Leerplichtwet 1969

Ingevolge de bepalingen ex art. 25 Leerplichtwet 1969 en artikel 7 en 8 van de Leerplichtbeschikking 1971 moeten de colleges van Gedeputeerde Staten het verslag over de naleving van de Leerplichtwet 1969 in hun provincie over het cursusjaar 1978/1979 op 1 april 1980 bij het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen hebben ingediend. Ondanks rappeleren zijn de verslagen over het cursusjaar 1978/1979 van de provincies Friesland, Noord-Holland en Zuid-Holland in 1980 niet ontvangen.

Uit de wel in 1980 ingezonden verslagen blijkt ten aanzien van de naleving van de volledige leerplicht, dat scholen ongeoorloofd schoolverzuim veelal eerst zelf trachten op te heffen. Melding bij de gemeente geschiedt dan meestal pas op een zodanig laat tijdstip, dat de gemeenschappelijke activiteiten ter bestrijding van dit schoolverzuim bij voorbaat tot mislukken zijn gedoemd.

Ten aanzien van de partiële leerplicht blijkt, dat een toenemend aantal partieel leerplichtigen een verzoek indient om ontheffing van de partiële leerplicht, dan wel zonder meer weigert aan de partiële leerplicht te voldoen. De reden voor deze verzoeken of weigeringen is meestal dat het vinden van werk voor drie dagen per week vrijwel onmogelijk is.

III.4.2 Emancipatie van meisjes in de OVWJ-sector

In 1980 zijn tien projecten gestart die zich richten op het voor meisjes toegankelijk maken van de traditionele «jongensopleidingen» in het leerlingwezen. Deze projecten zijn tot stand gekomen in overleg met de Contactgroep Emancipatie OVWJ waarin zitting hebben:

- de begeleidings- en ondersteuningsorganisaties in het OVWJ-veld;
- vertegenwoordigers van het Ministerie van Sociale Zaken en CRM;
- vertegenwoordigers van de directie VO/WJ van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen;
- de inspectie VO/WJ.

De aard en organisatie van de projecten zijn beschreven in het Raamplan «Emancipatie in de OVWJ-sector». De tien projecten zijn verspreid over acht streekscholen en betreffen de opleidingen: schilderen, elektrotechniek, installatietechniek, montagebankwerker en houtbewerken. In december

1980 is een evaluatierapport verschenen over de voorlichting, waarmee in 1980 een begin is gemaakt.

Ook zijn in augustus 1980 drie projecten gestart die zich bezighouden met de ontwikkeling van roldoorbrekende beroepsoriëntatie en programma's die de sexe-stereotypering aan de orde stellen.

III.4.3. Project Herziening opleiding en examens

Met ingang van het cursusjaar 1977/78 begon de Stichting Vakopleiding Bouwbedrijf tezamen met een aantal streekscholen het project Herziening Opleiding en Examens (HOE) voor de primaire opleiding timmeren in het leerlingwezen. Het project heeft tot doel een betere afstemming te doen bewerkstelligen tussen het school- en het praktijkgedeelte, zodat de schoolvakken nauw aansluiten op de werkzaamheden, die de leerling in de praktijk van het beroep verricht. Daarbij wordt tevens aandacht besteed aan een vernieuwing van de examinering in de vorm van tentaminering. In 1980 vond de evaluatie voortgang. In het bijzonder wordt daarbij getracht op systematische wijze de verworvenheden van het project te beschrijven en nagegaan of, in hoeverre en onder welke voorwaarden de resultaten overdraagbaar zijn naar andere scholen en bedrijven.

III.4.4 De experimenten participatie-onderwijs en samenwerkingsprojecten

In 1980 hebben de deelnemers aan de experimenten participatie-onderwijs gewerkt volgens de projectplannen voor de periode 1979 t/m 1983. In deze projectplannen ligt, sterker dan voorheen, de nadruk op de ontwikkeling van beroepsopleidende programma's in volledig dagverband. De experimenten bezinnen zich op de wijze waarop zij de resultaten van de experimenteerperiode kunnen overdragen aan het reguliere onderwijsveld, in het bijzonder aan de proefprojecten kort-m.b.o. De deelname van de experimenten aan de landelijke ontwikkelingsgroepen is met het oog op deze overdracht van groot belang.

In 1980 zijn de samenwerkingsprojecten in Apeldoorn en Deventer opgeheven. Er resten nu nog vijf samenwerkingsprojecten, waarvan er drie nauw verbonden zijn aan een proefproject. Het aantal leerlingen in de experimenten en samenwerkingsprojecten ontwikkelde zich volgens de onderstaande tabel.

samenw.(8)/(7)5	75/76(8)	76/77(8)	77/78(8)	78/79(7)	79/80(7)	80/81
proj.						
totaal	1 133	1 545	1 850	1 786	1 912	1 205
m	482	626	862	835	871	462
v	651	919	988	951	1 041	743
aant.deeln.uren	14 800	19 563	22 721	20 636	21 175	15 220
Experimenten 5						
totaal	905	877	908	1 608	1 487	1 627
m	334	395	381	544	497	696
v	571	482	527	1 064	990	931
aant.deeln.uren	14 745	17 824	19 703	28 177	26 412	32 397

III.4.5 De proefprojecten kort-m.b.o.

1. Algemeen

In 1980 hadden 21 voltijd proefprojecten ongeveer 3 470 leerlingen. In april 1980 zijn nog eens vijf proefprojecten aangewezen in de zogenaamde nul-fase. Deze projecten zullen in augustus 1981 met leerlingen starten. In 1980 is het maximum aantal leerlingen dat per proefproject kan worden toegelaten uitgebreid. Deze uitbreiding kon als volgt worden verwezenlijkt:

1. een uitbreiding met achttien leerlingen bestemd voor óf een uitloop van de opleidingsduur voor sommige leerlingen óf voor het starten van een parallelgroep;
2. het starten van een extra opleiding.

De tabel op pagina 98 geeft een overzicht van de in 1980 toegewezen opleidingsgebieden.

2. Onderwijskundige voortgang

De onderwijskundige coördinatie van de voltijd proefprojecten kort-m.b.o. berust bij de Voorlopige Landelijke Overleggroep (VLOG). Deze overleggroep heeft in 1980 een ontwikkelingsplan en een ondersteuningsplan uitgebracht. De leerplanontwikkeling van de proefprojecten vindt op landelijk niveau plaats binnen de Landelijke Ontwikkelings Groepen (LOG). Deze LOG'en ontwikkelden in 1980 hun eerste voorlopige opleidingsleerplannen. Een voorlopige werkgroep Structuurschema bracht een advies over de structuur van de beroepsopleidingen in de proefprojecten. Het in dit advies voorgestelde voorlopige structuurschema is door staatssecretaris De Jong vastgesteld voor het cursusjaar 1980/1981.

3. Deeltijdproefprojecten

In 1980 werd begonnen met de voorbereidingen voor het doen starten van deeltijdproefprojecten. Deze deeltijdprojecten zullen in eerste aanleg ontstaan uit een omzetting van de huidige vormingsinstituten en de streekscholen en/of de cursussen leerlingwezen, die aan l.b.o.-scholen verbonden zijn.

Ten behoeve van de spreiding van deze nieuwe onderwijsvoorzieningen is overleg gevoerd over de in te stellen Commissie Spreiding en Situering. Deze commissie heeft tot taak het opstellen van een spreidingsplan.

Kort-m.b.o. Opleidings- gebieden	Administratie	Bouw / Hout	Konsumptief	Detail	Elektro	Grafische Techn.	Installatie Techn.	Landbouw	Metaal	Motorvoert. Techn.	Uitertelijke Verz.	Verkeer / Vervoer	Verzorg. beroepen	DEVA	Procestechniek	Huishoudtechniek	totaal aantal deelnemers met inbegrip van de O en S programma's (per 1/12/80)
006 Den Bosch	x	x							x				x				152
007 Groningen	x				x		x			x			x				163
009 Friesland	x	x	x	x				x	x				x				259
014 Emmeloord	x	x			x								x				131
016 Veenendaal	x	x	x					x					x				160
021 Amsterdam	x		x	x				x					x				183
023 Leiden	x		x				x	x	x								nul-fase
025 Den Haag	x	x	x	x						x			x				197
027 Rotterdam PC	x	x	x	x							x						134
042 Doetinchem		x	x	x					x				x				97
044 Helmond	x	x		x	x				x								nul-fase
054 Heerlen	x	x							x	x			x		x		179
058 Venlo	x	x	x				x				x						177
066 De Kempen	x								x		x						151
076 Zaanstreek	x			x					x				x				116
077 Deventer	x	x							x	x			x				160
079 Rotterdam BN	x			x			x				x					x	nul-fase
081 Twente	x	x	x	x											x		202
083 Dordrecht	x	x							x				x				140
085 Eindhoven	x	x	x	x					x								nul-fase
092 Appingedam	x	x			x							x					nul-fase
093 Arnhem	x	x	x	x					x	x	x		x				117
095 Emmen	x		x				x		x								136
104 Zeeland	x		x	x					x		x		x				232
106 IJmond	x		x		x				x			x					128
120 Breda	x		x	x			x		x	x			x				189
Exp Amsterdam												x					3403
Exp Emmen	x		x	x	x		x			x				x			
Exp Hengelo	x	x	x	x	x				x	x					x		
Exp Roermond		x	x	x	x		x		x	x							
Exp Tilburg	x				x		x		x	x	x						

III.4.6 Ontwikkelingen en vernieuwingen in de beroepsopleiding

a. Het leerlingwezen

Gedurende 1980 zijn de ontwikkelingen en vernieuwingen van de opleidingen in het leerlingwezen verder voortgegaan. Er werden tien totaalprogramma's vastgesteld en dertig programma's ter vaststelling in behandeling genomen.

b. Examenreglementen

In 1980 zijn, ter vereenvoudiging van het opstellen en beoordelen van examenreglementen, richtlijnen ontworpen en voor advies toegezonden – tezamen met de bijbehorende concept-circulaire – aan de desbetreffende organisaties. Overigens vindt de beoordeling van reeds ingediende examenreglementen normaal voortgang.

c. Regionale Contactcentra Onderwijs - Arbeid (COA)

Geconstateerd is dat één van de oorzaken van (jeugd)werkloosheid is gelegen in het feit dat er een gebrek is aan samenwerking en aan contacten tussen de overheid, het bedrijfsleven en het onderwijs. Om die reden zijn er plannen gemaakt door de Departementen van Sociale Zaken en Onderwijs om hierin te voorzien door middel van regionale contactcentra onderwijs - arbeid. In grote lijnen houden deze plannen in, dat een aantal belangrijke organisaties uit een provincie samen een regionaal centrum zouden moeten oprichten. Het is de bedoeling, dat de COA's zich vooral richten op de aansluitingsproblemen tussen onderwijs en arbeidsmarkt en op problemen die samenhangen met de overgang van school naar werk. Dit houdt in, dat zij gesitueerd moeten worden op het raakvlak van onderwijs- en arbeidswereld teneinde een brugfunctie te kunnen vervullen.

Met het doel deze plannen in een vastere vorm te gieten zijn een aantal besprekingen gevoerd tussen vertegenwoordigers der beide departementen en van werkgevers- en van werknemersorganisaties op basis van een door de overheid opgestelde notitie.

Over de hierin voorgestelde opzet kon in 1980 geen overeenstemming worden bereikt.

d. Aansluiting onderwijs en beroepspraktijk (mantelproject)

In 1979 startte het mantelproject. Dit project heeft tot doel een instrument te ontwikkelen om beroeps- en functie-eisen in onderwijsdoeleinden te vertalen. Het is in 1980 volgens de plannen voortgezet. De voorbereidende en oriënterende fasen konden met de verzameling en de bewerking van een groot aantal functiegegevens en de ontwikkeling van eerste «model-gegevens» nagenoeg worden afgesloten door de subteams van de landelijke organen BEVAM en de SOM. Bij het landelijk orgaan ECABO werd in verband met de complexiteit van de beroepswereld de voorbereidende fase gecombineerd met de analyse-fase.

e. Schakelcursussen

Het aantal cursussen en het aantal deelnemers hebben opnieuw een groei te zien gegeven. In het cursusjaar 1979-1980 waren er per 1 januari 1980 73 cursussen.

Het totale aantal deelnemers bedroeg 1 700, onder wie 1 222 meisjes en 478 jongens. De stijging ten opzichte van het vorige jaar (1 382 deelnemers) komt geheel op rekening van een toeneming van het aantal meisjes.

Het schakelpercentage (63,8%) is nagenoeg gelijk gebleven.

De voorgenomen werk ervaringsprojecten voor voortijdige schoolverlaters zijn niet gestart. Over een aantal wezenlijke aspecten van deze projecten zoals de rechtspositie van de deelnemers en de bij de uitvoering te betrekken instituties, bleken de verschillen van inzicht bij werkgevers- en werknemersorganisaties te groot.

f. Formatie consulenten landelijke en regionale organen.

Overeenkomstig de in de afdeling zes (leerlingwezen) van het georganiseerd overleg gemaakte afspraak heeft onderwijskundig overleg plaatsgevonden over de orgaanbeschrijvingen van de landelijke en de regionale organen. In dit overleg is overeenstemming bereikt over de tekst van de hierbedoelde beschrijvingen.

Op basis daarvan zijn de functiebeschrijvingen van de consulenten van de genoemde organen samengesteld.

Zodra hieromtrent in de afdeling zes overeenstemming is bereikt zullen de onderhandelingen ter zake van de formatie- en de salarisregeling van de consulenten worden voortgezet.

III.4.7 Vormingswerk voor jeugdigen

1. Ontwikkeling van de aantallen deelnemers

Wederom kan worden vastgesteld dat het deelnemersaantal in het cursusjaar 1980/1981 vrijwel constant is gebleven, vergeleken met voorgaande jaren. Zie onderstaand overzicht.

	1980/81		1979/80		1978/79	
	M	V	M	V	M	V
LOVWJ	8 627	9 401	8 532	9 832	8 530	9 927
LOCV	1 302	2 128	1 132	2 094	1 200	1 981
	9 929	11 529	9 664	11 926	9 730	11 908
totaal	21 458		21 590		21 638	

Het aantal vormingsinstituten bij de Landelijke Organisatie voor Christelijk Vormingswerk (LOCV) is gestegen van 26 naar 27. Het deelnemersaantal steeg van 3 226 naar 3 430.

Het aantal vormingsinstituten bij de Landelijke Organisatie Vormingswerk Werkende Jongeren (LOVWJ) is gedaald van 150 naar 137. Het deelnemersaantal daalde van 18 364 naar 18 028.

De daling van de vormingsinstituten is als volgt te verklaren.

Twee vormingsinstituten zijn gesloten, drie vormingsinstituten zijn opgeheven en nevenvestigingen geworden. Eén vormingsinstituut van de LOVWJ is overgegaan naar de LOCV. Drie nevenvestigingen zijn opgeheven. Er zijn thans 47 nevenvestigingen. Daarvan worden 38 beheerd door 31 vormingsinstituten bij de LOVWJ en negen door negen vormingsinstituten bij de LOCV.

2. Bekostigingssysteem

Na de laatste evaluatie van het interim-bekostigingssysteem, waarbij nog slechts kleine wijzigingen zijn aangebracht, is besloten het systeem definitief te verklaren.

Uiteraard blijft het te allen tijde mogelijk onderdelen aan te passen om het bekostigingssysteem te doen aansluiten aan de praktijk in het werkveld.

3. WSW-jongeren (WSW = Wet Sociale Werkvoorziening)

De adviezen van de inspectie, de landelijke organisaties en de Begeleidingsgroep WSW-deelnemers inzake een te ontwerpen structureel beleid voor WSW-deelnemers in het vormingswerk, welk beleid werd aanbevolen in de in 1979 verschenen eindrapportage van het door het Hoogveld Instituut uitgevoerde onderzoek, werden in de eerste helft van 1980 ontvangen. Het bleek daarna niet mogelijk om, zoals de bedoeling was reeds in 1980 een beleidsnotitie het licht te doen zien. De voorbereidingstijd bleek daarvoor te kort.

In mei werd aan de vormingsinstituten reeds bericht dat het niet mogelijk was een structureel beleid te voeren dat zou leiden tot een verstrekken van extra personele faciliteiten boven het aantal vormingsleiders, dat op grond

van de «Voorschriften personeelsbezetting vormingsinstituten voor jeugdigen 1979» ten behoeve van deelnemers van het vormingsprogramma kon worden aangesteld. Tegen de achtergrond van de toestand van 's Rijks financiën was een ander besluit niet mogelijk. Wel bleek het mogelijk de faciliteiten aan de z.g. zestien faciliteiteninstituten te verlengen tot 1 augustus 1981. Daarbij werd gesteld dat de daardoor verkregen tijd diende te worden besteed aan het overdraagbaar maken van de in de afgelopen jaren opgedane ervaringen.

Het aantal WSW-jongeren dat een vormingsprogramma volgt, is ongeveer gelijk gebleven, zoals uit onderstaand overzicht blijkt.

deelnemers- aantal WSW	1980/81 ¹		1979/80 ²		1978/79 ²	
	M	V	M	V	M	V
LOVWJ	1 620	1 080	1 634	995	1 649	899
LOCV	103	67	102	86	102	75
	1 723	1 147	1 736	1 081	1 751	974
Totaal	2 870		2 817		2 725	

¹ eigen tellingen

² CBS-gegevens

4. Interne Opleiding

In het verslagjaar hebben zich ten aanzien van de positie van de Interne Opleiding die thans nog onder het bevoegd gezag van de Landelijke Organisatie Vormingswerk Werkende Jongeren (LOVWJ) staat, geen verdere ontwikkelingen voorgedaan. Een mogelijke oplossing voor de problematiek wordt nadrukkelijk gezien in het verband van de beleidsontwikkelingen zoals die zijn verwoord in de notitie over de voortzetting van het OVWJ-beleid. Momenteel is in studie op welke wijze de verworvenheden van de Interne Opleiding – als onderdeel van het vormingswerk – kunnen worden ingebracht in het geheel van voorzieningen ten behoeve van de proefprojecten nieuw vervolg / beroepsonderwijs, zowel in de volletijd- als de deeltijdvariant.

5. Samenwerkingsvormen

Verreweg de meeste vormingsinstituten participeren in samenwerkingsverbanden van het vormingswerk en het beroepsbegeleidend onderwijs. Op analoge wijze werken hier en daar vormingsinstituten samen met scholen voor landbouwonderwijs waaraan cursussen in het kader van het leerlingwezen zijn verbonden.

De in Zeeuws-Vlaanderen ontwikkelde programma-afstemming van vormingswerk en avond-m.a.v.o. werd gecontinueerd. Samenwerking met andere onderwijsinstellingen of opleidingen blijkt in de praktijk soms te stuiten op problemen van wettelijke of technische aard. Desondanks kon het vormingswerk incidenteel assistentie verlenen aan scholen voor voortgezet onderwijs bij de opvang van weinig gemotiveerde leerlingen.

Onderafdeling III.5 – Onderwijs voor volwassenen

III.5.1 Schriftelijk onderwijs

In 1980 werden twee instellingen erkend in het kader van de Wet erkenning instellingen schriftelijk onderwijs. Het aantal cursisten ingeschreven bij de erkende instellingen voor schriftelijk onderwijs, is gekomen op 207 892. De volgende tabel (zie blz. 102) geeft een overzicht naar onderwijssoort en niveau.

Ter verhoging van de kwaliteit van het schriftelijk onderwijs is intensief gebruik gemaakt van de in artikel 3, vierde lid, van de Wet erkenning instellingen schriftelijk onderwijs geboden mogelijkheid om door erkende instellingen voor schriftelijk onderwijs verzorgde cursussen door deskundigen te doen beoordelen. De uitkomst van dit onderzoek door deskundigen heeft al geleid tot bijstelling van cursussen.

In overleg met de betrokken afdeling van het Ministerie van Economische Zaken zijn de examenreglementen van enkele erkende instellingen die schriftelijke opleidingen verzorgen voor vestigingsexamens in overeenstemming gebracht met de eisen die door de minister van onderwijs en wetenschappen worden gesteld om voor goedkeuring in aanmerking te komen.

Met de Vereniging van Instellingen voor Schriftelijk Onderwijs (VISO) zijn in 1980 weer regelmatig besprekingen gevoerd. Daarbij is o.m. aan de orde gekomen de VISO-nota «Het erkende schriftelijk onderwijs» waarmee de VISO heeft beoogd de betekenis en de mogelijkheden van het schriftelijk onderwijs in brede kring onder de aandacht te brengen en een beeld te geven van de wensen en verlangens die er in de kring van het erkende schriftelijk onderwijs leven: o.a. grotere participatie in overlegorganen, studiefinancieringsmogelijkheden en eigen examens voor officiële diploma's.

Aantal cursisten bij het erkende schriftelijk onderwijs op 1 november 1980 (1980, no. 33)

	Totaal						v.w. bij cursussen van					
	1979		1980		2e niveau ¹		3e niveau ²		niet in te delen naar niveau		abs.	%
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%		
totaal	208 040	100	207 892	100	183 637	100	23 489	100	766	100		
Algemeen onderwijs	29 020	14	27 116	13	27 116	15	-	-	-	-		
Onderwijs in de humaniora	26 152	13	25 969	12	25 596	14	373	2	-	-		
Onderwijs in de wiskunde en natuurwetenschappen	3 399	2	3 476	2	3 346	2	130	1	-	-		
Technisch onderwijs	33 246	16	34 301	17	29 689	16	4 276	18	336	44		
Economisch, administratief, commercieel onderwijs	53 877	26	55 912	27	48 150	26	7 762	33	-	-		
Juridisch onderwijs	3 189	2	2 091	1	1 589	1	502	2	-	-		
Medisch en para-medisch onderwijs	9 187	4	9 911	5	9 643	5	268	1	-	-		
Sociaal-cultureel onderwijs	12 591	6	12 528	6	11 787	6	741	3	-	-		
Opleidingen onderwijzend personeel	9 687	5	9 046	4	-	-	9 046	39	-	-		
Overig onderwijs	27 692	13	27 542	13	26 721	15	391	2	430	56		

¹ Vergelijkbaar met het onderwijs aan scholen voor v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o. en lager of middelbaar beroepsonderwijs.

² Vergelijkbaar met het onderwijs aan scholen voor hoger beroepsonderwijs, opleidingen voor leraren en wetenschappelijk onderwijs.

Een departementale werkgroep, waarin de VISO is vertegenwoordigd, heeft zich toegelegd op de bestudering van de mogelijkheden tot instelling van staatsexamens, waarvoor instellingen in de particuliere sector zouden kunnen gaan opleiden. In eerste instantie heeft de werkgroep zich beziggehouden met de eventuele instelling van een staatsexamen m.e.a.o.

De afdeling Schriftelijk Onderwijs kwam in 1980 tot een afronding van de werkzaamheden ter voorbereiding van een nieuwe onderwijskundige opzet van het SPD-examen. Voorts werd een aanvang gemaakt met het opstellen van een overgangsregeling van «SPD-oud» naar «SPD-nieuw». Naar verwachting zal het nieuwe SPD-besluit in de tweede helft van 1981 in het Staatsblad kunnen verschijnen.

Ook in 1980 is overleg gevoerd met de Vereniging Buitenschools Mondeling Onderwijs (VBMO). Deze vereniging van particuliere mondelinge opleiders heeft een verzoek ingediend om een wettelijke erkenningsregeling tot stand

te brengen zoals die ook bestaat voor de sector van het schriftelijk onderwijs. De mogelijkheden daartoe worden thans nagegaan.

III.5.2. Avondscholen en dag-avondscholen (-gemeenschappen) voor v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o. en m.e.a.o.

In 1980 is het aantal leerlingen wederom belangrijk n.l., met 27%, toegenomen. Aan deze vorm van onderwijs nemen nu 118 038 leerlingen deel.

Met $\pm$ 450 vestigingen van het avond- en dag-avondonderwijs gespreid over stad en land wordt op redelijke wijze tegemoetgekomen aan het streven het onderwijs naar de leerlingen te brengen.

a. Het bijgaand overzicht laat zien, dat de studie per vak in toenemende mate bekendheid heeft verworven. In de sector m.a.v.o. is het aantal leerlingen dat de studie volgt in één en twee vakken toegenomen met 44% onderscheidenlijk 86%. Nu het afleggen van het examen per vak mogelijk is geworden, mag worden verwacht dat het studeren per vak ook in de toekomst een grote vlucht zal nemen.

b. De ontwikkeling van het m.e.a.o. heeft zich in de verslagperiode wederom gunstig onderscheiden van die in de voorafgaande periode. Het aantal leerlingen (10 495) nam toe met 3 311, i.e. 46,9%. In 1980 groeide de belangstelling voor de expressievakken tekenen, handvaardigheid I (textiele werkvormen), handvaardigheid II en muziek bij de scholen voor m.a.v.o. en h.a.v.o. van het avondonderwijs; 22 scholen nemen thans aan het experiment deel.

In toenemende mate verheugt zich de dagopleiding van het avondonderwijs in de belangstelling van volwassenen. Het avondonderwijs handhaaft de relatie met het reguliere dagonderwijs in de sector v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-m.e.a.o. rekening houdende met het civiel effect. Daarnaast komt het avondonderwijs in ruime mate tegemoet aan de vraag naar onderwijs voor volwassenen.

In de verslagperiode werden faciliteiten in de vorm van extra leraarlessen (84) toegekend ten behoeve van het onderwijs in de Nederlandse taal aan culturele minderheden. Te verwachten valt dat de vraag naar deze faciliteiten zal toenemen.

De huisvesting van de avond- en dag-avondscholen (-gemeenschappen) levert nog steeds problemen op.

Gecorrigeerd overzicht van het aantal leerlingen per vak in september 1979 ten opzichte van september 1980 (dag- en avondonderwijs v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o. en m.e.a.o.)

		aantal ll. per 15-9-'80 nominaal	aantal ll. per 15-9-'79 nominaal	stijging van het aantal ll. nominaal	stijging in %
v.w.o.	1.	3 274	1 689	1 585	93.8
met inbegrip v. brugger.	2.	2 685	1 435	1 250	87.1
	3.	1 640	1 122	518	46.1
v.w.o. / h.a.v.o.	4.	1 058	647	411	63.6
	5.	520	231	289	125.1
	6.	10 364	8 983	1 381	15.3
meer dan	6.	40		40	100.0
		19 581	14 107	5 474	38.8

h.a.v.o.	1.	1 831	1 475	356	24.1
	2.	1 744	1 301	443	34.0
	3.	934	817	117	14.3
	4.	586	514	71	13.7
	5.	355	206	149	72.3
	6.	4 330	5 222	- 842	- 16.1
meer dan	6.	9		9	100.0
		9 789	9 535	303	3.1
m.a.v.o.	1.	21 145	14 643	6 502	44.4
	2.	20 922	11 247	9 675	86.0
	3.	7 076	6 556	520	7.9
	4.	5 475	3 231	2 244	69.4
	5.	1 713	1 134	578	51.0
	6.	21 438	25 170	- 3 732	- 14.8
meer dan	6.	347		347	100.0
		78 116	61 981	16 134	26.0
m.e.a.o.	1.	3 099	1 765	1 334	76.5
	2.	2 167	1 111	1 056	95.0
	3.	1 248	913	335	36.6
	4.	1 788	1 533	255	16.6
	5.	552	396	156	39.3
	6.	1 607	1 456	151	10.3
meer dan	6.	34	10	24	240.0
		10 495	7 184	3 311	46.9
totaal generaal		117 981	92 807	25 222	27.1

III.5.3 Vormingswerk Jonge Volwassenen

Op 1 november 1980 bezochten ongeveer 13 500 deelnemers de vormingsinstituten voor jonge volwassenen (VJV). Het aantal vormingsinstituten nam toe tot 104.

Vanaf het cursusjaar 1979-1980 werkt het VJV nu met de voorlopige programmavoorschriften, die in de loop van 1981 zullen worden geëvalueerd.

Zowel de Rijksregeling subsidiëring vormingswerk leerplichtvrije jeugd 1964 als het interim-subsidie systeem behouden aanpassing aan de huidige situatie, terwijl fundamentele wijzigingen moeten passen in het beleid inzake de volwassenen-educatie. Overleg hierover vindt nog plaats.

III.5.4 Cursussen

De cursussen «Nederlandse taal en maatschappelijke oriëntatie» ten behoeve van (ex) rijksgenoten uit Suriname en de Nederlandse Antillen zijn in 1980 niet verder uitgebouwd.

Naar aanleiding van het verschijnen van de uitvoeringscirculaire projecten ontwikkelingsbeleid volwassenen-educatie van 29 mei 1980, kenmerk IPV/001 is besloten deze cursussen niet verder uit te breiden maar systematisch onder te brengen in het project «educatieve activiteiten voor culturele minderheden».

In 25 locaties met 35 projectgroepen zijn bovengenoemde cursussen in 1980 gecontinueerd. Het aantal cursisten bedroeg ± 450.

In het kader van het interdepartementale ontwikkelingsbeleid volwassenen-educatie zijn alfabetiseringsprojecten en educatieve activiteiten voor culturele minderheden sterk uitgebreid. Met medefinanciering van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen zijn wat betreft de educatieve activiteiten voor culturele minderheden in 1980 70 aanvragen, betreffende 119 gemeenten, geheel of gedeeltelijk gehonoreerd.

III.5.5 Open School

Aan het eind van het cursusjaar 1979-1980 zouden de proefprojecten Open School beëindigd worden. Met ingang van het cursusjaar 1980-1981 diende de Open School-werkwijze te worden geïntroduceerd in bestaande instellingen voor volwassenen-educatie.

Helaas waren de voorbereidingen voor deze introductie niet tijdig afgerond. Daarom is in april 1980 besloten het bestuur van de Stichting Proefprojecten Open School te verzoeken haar werkzaamheden nog een jaar voort te zetten. Omdat de projecten niet meer als proef plaatsvonden, kon het onderscheid in projecten met jonge volwassenen, volwassenen en vrouwen vervallen.

Per locatie was het aantal deelnemers per 31 december 1980 als volgt:

1. Groningen Stad	74
2. Zuid-Friesland	218
3. Emmen	125
4. Twente - Oost Gelderland	140
5. Utrecht - Houten	93
6. Noord-Holland Noord	87
7. Amsterdam-Noord	91
8. Leiden	127
9. Zuid-Hollandse Eilanden	78
10. Midden-Zeeland	203
11. West-Brabant	65
12. Tilburg	120
13. Noordwest-Limburg	139
14. Regio Venlo	58

Totaal	1618
--------	------

Op 2 december 1980 is de circulaire IPV-001A over de Projecten Introductie Open School-werkwijze aan alle gemeentebesturen en besturen van instellingen voor volwassenenonderwijs / educatie verzonden. In deze circulaire zijn de gemeentebesturen uitgenodigd voor 2 februari 1981 een projectplan in te dienen waarin omschreven is, hoe de introductie van de Open School-werkwijze in de betreffende gemeente zal plaatsvinden. Gemeenten, die een project krijgen toegewezen, kunnen rekenen op een aantal faciliteiten tot een maximum van twee formatieplaatsen en f 100 000,-.

Onderafdeling III.6 – Bouwzaken voortgezet onderwijs

III.6.1. Huisvestingsvoorzieningen, algemeen

In 1980 konden goedkeuringen tot gunning worden afgegeven voor in totaal 1 343 onderwijsruimten, die betrekking hebben op 126 bouwprojecten. Een overzicht per onderwijssoort, uitgesplitst in traditionele bouw, versoberde elementenbouw, integrale tijdelijke huisvesting en noodbouw is hierna opgenomen als tabel 1.

In dit overzicht zijn inbegrepen de gymnastieklokalen, terwijl een verdeling is aangegeven in de traditionele procedure en de bouwstroomprocedure.

Bovendien zijn er vijf goedkeuringen afgegeven voor aankoop, verbouwing c.q. renovatie van schoolgebouwen. Hiermede was een totaalbedrag gemoeid van circa f 3,5 mln.

Deze goedkeuringen hadden betrekking op één project algemeen voortgezet onderwijs, en vier projecten lager en middelbaar beroepsonderwijs.

Voor bouwactiviteiten in 1980 en komende jaren zijn in het verslagjaar voor 127 projecten lokalenplannen verstrekt omvattende 1 417 onderwijsruimten, waaronder 80 gymnastieklokalen, volgens het overzicht in tabel 2.

Tabel 1. Verleende goedkeuringen tot gunningen in het jaar 1980

Onderwijssoort	Traditionele bouw			Versoerde elementenbouw			Integrale tijdelijke huisvesting			Noodbouw			Totaal	
	aantal			aantal			aantal			aantal			aantal	
	projecten	les-lokalen	gymn.-lokalen	projecten	les-lokalen	gymn.-lokalen	projecten	les-lokalen	gymn.-lokalen	projecten	les-lokalen	gymn.-lokalen	projecten	les-lokalen
Algemeen voortgezet onderwijs	8	149	13	12	179	13	3	49	2	40	181	-	63	558
Hoger beroepsonderwijs	1	-	1	1	49	2	3	10	2	-	-	-	5	59
Lager en middelbaar beroepsonderwijs	12	227	17	1	16	2	17	200	12	27	104	-	57	597
Opleidingen onderwijzend personeel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vormingswerk	-	-	-	1	61	4	-	-	-	-	-	-	1	61
Totaal	21	426	31	15	305	21	23	259	16	67	285	-	126	1 275
														1 341
Hiervan hebben betrekking op traditionele procedure bouwstroomprocedure	14	262	19	15	305	21	23	259	16	67	285	-	119	1 111
	7	164	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	164

Tabel 2. Verstrekte lokalenplannen in het jaar 1980

Onderwijssoort	Traditionele bouw			Versoerde elementenbouw			Integrale tijdelijke huisvesting			Noodbouw			Totaal	
	aantal			aantal			aantal			aantal			aantal	
	projecten	les-lokalen	gymn.-lokalen	projecten	les-lokalen	gymn.-lokalen	projecten	les-lokalen	gymn.-lokalen	projecten	les-lokalen	gymn.-lokalen	projecten	les-lokalen
Algemeen voortgezet onderwijs	6	81	11	16	359	27	-	-	-	44	199	-	66	639
Hoger beroepsonderwijs	1	49	2	1	33	2	4	38	1	2	9	-	8	129
Lager en middelbaar beroepsonderwijs	7	157	13	3	66	4	16	241	19	24	72	-	50	536
Opleidingen onderwijzend personeel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vormingswerk	-	-	-	-	-	-	2	29	1	1	4	-	3	33
Totaal	14	287	26	20	458	33	22	308	21	71	284	-	127	1 337
														1 411
Hiervan hebben betrekking op traditionele procedure bouwstroomprocedure	11	207	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	124	1 257
	3	80	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	80

III.6.2 Scholenbouw beroepsonderwijs

In 1980 is voor nieuwbouw en uitbreiding van zestien schoolgebouwen goedkeuring tot gunning verleend voor de bouw van in totaal 403 permanente leslokalen en 26 gymnastieklokalen. Bovendien werd voor vier scholen verbouwing en/of renovatie (al dan niet met lokalenuitbreiding) goedgekeurd.

Voorts werd voor 20 scholen goedkeuring verleend om te bouwen resp. uit te breiden in «integrale tijdelijke huisvesting» (ITH). Deze bouw, die gefinancierd wordt door middel van leningen met een looptijd van 25 jaren waaraan rijksgarantie wordt verbonden, omvatte in totaal 210 leslokalen en veertien gymnastieklokalen.

Daarnaast werd aan 27 scholen goedkeuring verleend, uit te breiden met in totaal 104 (verplaatsbare) noodleslokalen; per school in omvang variërend van één tot elf lokalen.

Samengevat en nader gespecificeerd bieden de verleende goedkeuringen het volgende beeld:

Bouwwijze	Gunningen	Leslokalen	Gymnastieklokalen
Traditionele bouw	11	213	13
Bouwstroomprocedure	2	64	5
Versoberde elementenbouw	3	126	8
Integrale tijdelijke huisvesting (ITH)	20	210	14
Noodlokalen	27	104	-
Totale	63	717	40

Uitgaand van een gemiddelde bezetting van 20 leerlingen per lokaal betekent de uitbreiding met deze 717 leslokalen en 40 gymnastieklokalen na voltooiing van de bouw voor het schoolgebouwenbestand een nieuwe of verbeterde huisvesting voor rond 15 000 leerlingen. Dit aantal maakt ca. 2,3% uit van het totale leerlingenbestand van het beroepsonderwijs. Voor de bouw van nieuwe scholen in de toekomst werd in achttien gevallen goedkeuring verleend om bouwterreinen aan te kopen; de gezamenlijke oppervlakte van deze terreinen bedroeg 89 760 m².

In de sector van het lager huishoud- en nijverheidsonderwijs is met ingang van het cursusjaar 1980/1981 het proefproject «uiterlijke verzorging» gestart, waarvoor acht scholen, verspreid over het land, zijn aangewezen. In elk van deze schoolgebouwen moest een lokaal met nevenruimte worden aangepast en ingericht om het onderwijs in dat vak mogelijk te maken. Het ligt in het voornemen in het volgend schooljaar dit proefproject met ca. 40 scholen uit te breiden, vooruitlopend op integrale invoering van de differentiatie «uiterlijke verzorging» bij het gehele lagere huishoud- en nijverheidsonderwijs.

Met ingang van 1 augustus 1980 zijn de vijf middelbare beroepsopleidingen voor verpleegkundigen door het Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne overgedragen aan het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, zodat ook de huisvesting van die vijf opleidingen aan dit laatste ministerie werd overgedragen.

Het beleidsvoornemen is erop gericht het aantal middelbare beroepsopleidingen voor verpleegkundigen in een periode van 16-20 jaren geleidelijk uit te breiden met nog tien opleidingen. Daarmede zal echter pas een begin worden gemaakt na afronding van de project-fase van de herstructurering m.h.n.o./m.s.p.o. in 1983.

In verband met het krappe scholenbouwbudget zal het streven erop gericht zijn de nieuwe scholen bij voorkeur te huisvesten in (bestaande) huurpanden. In die gevallen dat dit niet mogelijk is, zal nood- of nieuwbouw moeten plaatsvinden.

Tabel 3. Schoolgebouwen, belangrijke uitbreidingen van schoolgebouwen waarvoor het jaar 1980 goedkeuring tot gunning van de bouw is verleend, alfabetisch gerangschikt naar plaats van vestiging.

Plaats	Naam van de school	Traditionele bouw		Versoiberde elementenbouw			I.T.H.
		les-lok.	gym.-lok.	les-lok.	gymn.-lok.	les-lok.	
Alkmaar	p.c. m.e.a.o.						18
Amersfoort +	p.c. s.g. l.t.o./h.n.o.	26	2				
Arnhem +	s.g. Vredenburg	38	3				
Assen	a.b. h.n.o.						12
Beek en Donk	r.k. m.a.v.o./h.n.o.						4
Cuyk	r.k. h.n.o.						7
Delfzijl	hogere zeevaartsch.		1				
Doetinchem	p.c. l.t.o.	2					
Doetinchem	a.b. m.e.a.o.						6
Drachten	p.c. l.t.o.						
Emmen	a.b. l.m.o./m.m.o./m.e.a.o.	36					
Franeke	m.a.v.o./l.t.o./l.t.o.	30	2				
Gorredijk	m.a.v.o./l.t.o.	25	2				
Groningen	h.b.o./v						
Groningen	middenschool						34
Heerenveen	p.c. l.t.o.						17
Helmond	r.k. m.e.a.o.						19
Hengelo	h.b.o./v						
Hengelo	sociale academie			49	2		
Hoogeveen	p.c. l.t.o.						6
Horst	r.k. h.n.o.	8	1				
Katwijk	p.c. l.t.o.						
Leeuwarden	p.c. m.h.n.o.						12
Made	m.a.v.o./l.h.n.o.	14	1				
Middelburg	p.c. l.m.o./l.e.a.o./m.e.a.o.						36
Monster	p.c. l.e.a.o.						9
Roermond	Streeksch. educ. centr.			61	4		
Roermond	r.k. m.t.o.						20
Roosendaal	r.k. h.n.o./l.e.a.o.			16	2		
Silvolde	r.k. h.n.o.						
Spijkernisse	p.c. l.t.o./i.t.o./h.n.o.	23	2				
Terneuzen	a.b. l.t.o.	44	2				
Utrecht	gem. l.m.o./l.e.a.o.						
Utrecht	a.b. h.e.a.o.						10
Zoetermeer	Effatha	14					
Zutphen	gem. l.e.a.o./l.m.o.	17	2				
Totaal		277	18	126	8	210	

De met + gemerkte projecten worden uitgevoerd volgens de bouwstroomprocedure.

Voor aankoop, verbouwing en renovatie van schoolgebouwen voor het beroepsonderwijs zijn goedkeuringen verleend tot een bedrag van rond f 3 mln. die betrekking hebben op onderstaande scholen:

- Amsterdam De Kogge
- Amsterdam gem. m.e.a.o.
- Amsterdam vakschool voor mode en kleding
- Santpoort a.b. m.t.o.

III.6.3 Scholenbouw Algemeen Voortgezet Onderwijs en Opleidingscholen

In de loop van 1980 werd toestemming tot gunning verleend voor 63 projecten. Hieronder zijn begrepen alle gevallen van nieuwbouw, uitbreiding en tijdelijke huisvesting. Deze 63 gunningen betreffen:

Bouwwijze	Gunningen	Leslokalen	Gymnastieklokalen
Traditionele bouw	3	49	6
Bouwstroomprocedure	5	100	7
Versoberde elementenbouw	12	179	13
Integrale tijdelijke huisvesting (ITH)	3	49	2
Noodlokalen	40	181	-
Totalen	63	558	28

De reeds in het voorgaande verslag signaleerde voorbereiding voor de integratie van de opleidingsinstituten voor het kleuter- en lager onderwijs heeft eveneens in 1980 aandacht gevraagd.

Begonnen werd met een onderzoek naar de (financiële) gevolgen, die uitvoering van het z.g. spreidingsplan op de huisvesting zal hebben uitgaande van de bestaande situatie.

Bijzondere aandacht eiste de huisvesting van de drie instituten voor lerarenopleiding (n.l.o.'s) te Eindhoven, Sittard en Zwolle.

Voorlopig kon door middel van huur van bestaande ruimten in de huisvesting worden voorzien. Bij enkele van deze instituten bestaat de wens hun huisvesting te coördineren met die van instellingen voor wetenschappelijk onderwijs (Technische Hogeschool Eindhoven) of hoger beroepsonderwijs (Chr. h.e.a.o. te Zwolle).

In 1980 kon toestemming worden verleend voor de gunning van uitbreidingen van de rijksscholengemeenschappen te Appingedam en Enkhuizen. De kosten van deze uitbreidingen komen ten laste van het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. De algemene budgettaire situatie heeft ook op het meerjarenplan voor de huisvesting van de rijksscholen een vertragende invloed.

Tabel 4. Schoolgebouwen, belangrijke uitbreidingen van schoolgebouwen, waarvoor in het jaar 1980 goedkeuring tot gunning van de bouw is verleend, alfabetisch gerangschikt naar plaats van vestiging.

Plaats	Naam van de school	Traditionele bouw		Versoberde elementenbouw		I.T.H.	
		les- lok.	gymn. lok.	les- lok.	gymn. lok.	les- lok.	gymn. lok.
Achtkarspelen (Buitenpost)	Lauwerscollege			6			
Alphen a/d Rijn	Ichthus m.a.v.o.			4			
Bilthoven	Oranje Nassau m.a.v.o.		1				
Gouda +	m.a.v.o. Joh. Calvijn	13	1				
Gouda +	m.a.v.o. W. de Zwijger	15					
Gouda +	m.a.v.o. M. Luther	13	1				
's-Gravenzande	Zandeveltcollege			27	2		
Groningen	Acad. v. Lich. Opv.	3					
Grootebroek	Marcuscollege			20			
Heerenveen	p.c. m.a.v.o. De Rensel			1			
Heerenveen + Huizen	p.c. s.g. Nassau-Coll. Coll. Stad en Lande	24	2			31	
Leek +	S.g. Westerkwartier-Noordenveld	35	3				
Lelystad	2e gem. s.g.	46	5				
Maarssen	Mgr. Rientjes m.a.v.o.			14	1		
Nijmegen	Canisiuscollege			12	2		
Slidrecht	gem. m.a.v.o. Erasmus					10	
Utrecht	s.g. Prof. Perquin			12	2		
Veghel	Franciscuscollege			30	2		
Vlaardingen	p.c. s.g. Westland-Zd			31	2		
Winschoten	p.c. m.a.v.o. de Reusel			13	1		
Wommels	p.c. Nationale m.a.v.o.			9	1		
Yerseke	p.c. m.a.v.o.					8	
Totale		149	13	179	13	49	

De met + gemerkte projecten worden uitgevoerd volgens de bouwstroomprocedure.

Daarnaast is goedkeuring verleend voor een verbouwing van het Canisiuscollege te Nijmegen voor een bedrag van f 0,4 mln.

III.6.4 Juridische zaken

Het totale aantal beroepszaken, dat in 1980 in behandeling was, bedroeg 8. Acht gevallen werden alsnog in der minne geregeld; in drie zaken verscheen er een KB.

De beroepszaken betroffen voor het merendeel de toepassing van artikel 11 WVO: de vergoeding van de stichtingskosten, herstel niet-gewoon onderhoud en vaststelling van de staat van onderhoud. Vier bouw-arbitragen werden begeleid, terwijl voorts in tal van zaken, onder meer schadezaken, werd geadviseerd.

III.6.5 Multifunctionele accommodaties

Met de officiële opening van twaalf multifunctionele gebouwen in 1980 was het totale aantal gecombineerde voorzieningen voor zowel onderwijs als sociaal-culturele activiteiten gebracht op bijna 40. De nieuwe gebouwen staan in Deventer, Eede (gem. Aardenburg), Haaksbergen, Huizen, Hulselt (gem. Hoge en Lage Mierde), Nieuwegein, Nijland (gem. Wymbritseradeel), Oisterwijk, Oppenhuizen (gem. Wymbritseradeel), Utrecht, Witteveen (gem. Westerbork) en Wijchen.

De opening te Deventer, Eede en Hulselt werd verricht door de minister van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk, mev. M. H. M. F. Gardeniers-Berendsen; de opening te Haaksbergen door de staatssecretaris van

binnenlandse zaken, mr. H. E. Koning en die te Nieuwegein door de Commissaris der Koningin in de provincie Utrecht, mr. P. van Dijke. Op 29 mei 1980 werd de vervolgbrochure «Bouwen voor School en Buurt» aan de pers gepresenteerd door de de staatssecretaris van onderwijs en wetenschappen, de heer A. J. Hermes. De brochure geeft uitvoerig informatie over hoe een multifunctioneel gebouw samen met kleuter- en lager onderwijs kan worden gerealiseerd; in het laatste hoofdstuk zijn acht voorbeelden gegeven van gebouwen, die alle reeds in gebruik zijn. De Commissie Multifunctionele Accommodaties heeft in 1980 één van de vergaderingen gecombineerd met een bezoek aan Deventer. De gemeente Deventer voert een beleid uit dat gericht is op het tot stand brengen van multifunctionele voorzieningen. Zij beschikt inmiddels over drie gebouwen van deze aard, waardoor deze gemeente een grote bijdrage aan het informeren over en het stimuleren van de multifunctionele benadering levert.

In maart heeft staatssecretaris Hermes bezoeken gebracht aan multifunctionele gebouwen te Zevenbergen en Goes. Deze bezoeken werden voorbereid en begeleid door de afdeling Multifunctionele Accommodaties. De afdeling heeft ook acte de présence gegeven op de onderwijstentoonstelling «Interschul» te Dortmund in de maand mei. De multifunctionele aanpak vormde een onderdeel van de informatiestand van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

In oktober werd in Lochem het «Symposium on Educational Facilities Policies in the 1980's» gehouden. In de organisatie van het symposium, dat gedurende een week onder auspiciën van de OECD plaatsvond, werd actief deelgenomen door de afdeling Multifunctionele Accommodaties. Door de afgevaardigden van twintig landen werden als onderdeel van het programma werkbezoeken gebracht aan multifunctionele gebouwen te Deventer en Haaksbergen. De reactie van de buitenlandse gasten op de resultaten, die in Nederland op dit terrein zijn bereikt, was zonder uitzondering enthousiast.

III.6.6 Financiële zaken

a. Financiering scholenbouw, huisvestings- en onderhoudsvoorzieningen

Met inbegrip van compensaties, met name de prijscompensatie ad f 24,8 mln en een bijdrage van het Ministerie van Economische Zaken in het kader van het Integraal Structuur Plan Noorden des Lands van f 11,6 mln. was voor dit jaar aan begrotingsmiddelen voor scholenbouw beschikbaar f 408 mln.

Betalingen zijn verricht tot een bedrag van f 403 mln., zodat f 5 mln. kan worden toegevoegd aan de begrotingsmiddelen voor 1981. Het van 1980 naar 1981 overlopende verplichtingenpakket bedraagt f 61 mln.

In voornoemde betalingen is een bedrag van f 63 mln. begrepen voor uitgaven voor kleinere voorzieningen aan gebouwen.

Op de kapitaalmarkt werden voor de financiering van tijdelijke voorzieningen in huisvesting – tijdelijke lokalen en integrale tijdelijke huisvesting – voor f 61,2 mln. geldleningen met staatsgarantie afgesloten. Aan overige huisvestingskosten, zoals huren, rente en aflossingen van geldleningen en onderhoudskosten, is dit jaar circa f 425 mln. besteed.

b. Controle van bouwafrekeningen

De controle betreft de in de jaren vóór 1980 voltooide bouw. In 1980 zijn in totaal 245 bouwafrekeningen behandeld. De totaalbedragen van de daarbij voor vergoeding aangemerkte stichtingskosten en de afgevoerde kosten bedroegen, gespecificeerd naar soort bouwwerk:

Tabel 5. Overzicht controle bouwafrekeningen

	beroepsonderwijs			algemeen voortgezet onderwijs			totaal		
	aantal	stichtingskosten	afgevoerd	aantal	stichtingskosten	afgevoerd	aantal	stichtingskosten	afgevoerd
nieuwb., uitbreidingen en grote verbouwingen	73	f 253 632 610,-	f 6 491 222,-	44	f 179 850 420,-	f 5 057 664,-	117	f 433 483 030,-	f 11 548 886,-
tijdelijke bouw, incl. integrale									
tijdelijke huisvesting	54	f 35 859 990,-	f 264 362,-	62	f 19 229 723,-	f 451 991,-	116	f 55 089 713,-	f 716 353,-
kleine verbouwingen tot f 200 000,-	3	f 254 352,-	f 16 956,-	-	-	-	3	f 254 352,-	f 16 956,-
werkgelegenheidsprojecten Soza	-	-	-	5	f 1 114 718,-	f 48 566,-	5	f 1 114 718,-	f 48 566,-
overige objecten, w.o. aankoop panden, sportterreinen, etc.	3	f 12 444 952,-	f 710 181,-	1	f 495 000,-	f 337 969,-	4	f 12 939 952,-	f 1 048 155,-
	133	f 302 191 904,-	f 7 482 721,-	112	f 200 689 861,-	f 5 896 190,-	245	f 502 881 765,-	f 13 337 392,-

c. AVIS-project (automatisering vergoeding investeringskosten scholen)

Bij dit geautomatiseerde project ten behoeve van de vergoeding van investeringskosten van voormalige v.g.l.o.- en u.l.o.-scholen zijn circa 1 500 huisvestingssituaties (objecten), verdeeld over 450 gemeenten, betrokken. Voor bedoelde vergoedingsregeling gelden de artikelen 45 tot en met 50 van de Overgangswet WVO (z.g. AVIS-project). Teneinde de werkelijke kosten kunnen vaststellen is controle van de gemeentelijke boekhouding vereist. Nadat vaststelling van genoemde kosten heeft plaatsgevonden, volgt definitieve vaststelling van de vergoeding, respectievelijk vindt verrekening plaats.

In 1980 zijn 111 huisvestingssituaties gecontroleerd en definitief vastgesteld. Van de 1 590 objecten zijn tot en met 1980 dan de vergoedingen voor 1 111 huisvestingssituaties definitief vastgesteld, t.w. voor

40 scholen ex artikel 47 OWVO

90 scholen ex artikel 49 OWVO

991 scholen ex artikel 45/46 OWVO; (t/m 1977: 641, t/m 1978: 780, t/m 1979: 880, t/m 1980: 991), zodat voor 469 scholen vergoedingen moeten worden vastgesteld waarvoor de boekhouding van de desbetreffende gemeenten moet worden gecontroleerd.

d. Overdracht, verkoop enz. van buiten gebruik gestelde schoolgebouwen en terreinen

Indien schoolgebouwen ten gevolge van het ingebruiknemen van nieuwbouw of door fusie of opheffing, door schoolbesturen beschikbaar worden gesteld, wordt in de eerste plaats gestreefd naar herbestemming voor het voortgezet onderwijs.

Zijn daartoe geen mogelijkheden aanwezig, dan dient toepassing te worden gegeven aan artikel 101 WVO of kan ingevolge artikel 102 WVO een gebruik voor culturele of maatschappelijke doeleinden worden toegestaan. In het jaar 1980 zijn te dien aanzien 69 huisvestingssituaties in behandeling genomen naast de 108 lopende huisvestingskwesaties uit een aantal jaren vóór 1980. De in 1980 behandelde huisvestingssituaties belopen, gespecificeerd naar soort afwikkeling of beslissing, de volgende aantallen:

- schoolgebouwen/terreinen overgedragen ten behoeve van ander voortgezet onderwijs	11
- schoolgebouwen/terreinen die de schoolbesturen in eigendom ten behoeve van verkoop behielden, waartoe met toepassing van artikel 101 WVO een bedrag van in totaal f 8 085 212,94 is gevorderd	36
- schoolgebouwen die met toepassing van artikel 101 WVO aan het Rijk (Directie der Domeinen) zijn overgedragen	17
- toegestaan gebruik voor culturele of maatschappelijke doeleinden	3
- anders dan hierboven vermeld	8
Per 1 januari 1981 zijn 102 huisvestingssituaties in behandeling wegens onderzoek naar herbestemming, schatting van de waarde (marktwaarde) e.d.	

III.6.7 Internationale aspecten

Met ingang van 1 januari 1980 is het Program on Educational Building verzelfstandigd binnen het verband van de OECD. Dit betekent dat het werkprogramma grotendeels door het Steering Committee for Educational Building zelf kan worden vastgesteld, waarbij gebruik wordt gemaakt van de administratieve ondersteuning en het financieel apparaat van de OECD. Per 1 januari 1980 is het voorzitterschap van het Steering Committee overgedragen aan de vaste vertegenwoordiger voor Nederland, de heer M. H. C. Fakkert, directeur Bouwzaken Onderwijs van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. In het Steering Committee zijn thans de volgende 17 landen vertegenwoordigd: Australië, België, Denemarken, Finland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Ierland, Joegoslavië, Nederland, Nieuw Zeeland, Noorwegen, Oostenrijk, Portugal, Spanje, Turkije, Zweden en Zwitserland. Getracht zal worden het aantal deelnemende landen uit te breiden.

In oktober is Nederland opgetreden als gastland voor het OECD-Symposium on Educational Facilities Policies in the 1980's. Het symposium werd in Lochem gehouden en op 6 oktober officieel geopend door de minister van onderwijs en wetenschappen, dr. A. Pais. Het werd bijgewoond door ruim 80 afgevaardigden afkomstig uit meer dan twintig landen. De resultaten van de discussies, die binnenkort zullen worden gepubliceerd, dienen mede als basis voor het verdere werkprogramma van het Program on Educational Building.

Ook werden vele belangrijke contacten gelegd of vernieuwd met personen en instanties, die zich in de deelnemende landen met de scholenbouw en daarmee verband houdende terreinen bezighouden.

Onderafdeling III.7 – Hoofdinspectie algemeen voortgezet onderwijs

III.7.1 Inleiding

In het cursusjaar 1978 werd door het inspectiecollege AVO besloten het vak lichamelijke oefening op het jaarplan 1979-1980 te plaatsen. Hiertoe heeft de inspectie een onderzoek verricht dat onder meer tot doel had een beeld te krijgen van de plaats die het vak lichamelijke opvoeding heden in de betreffende scholen inneemt en op welke wijze en in welke vormen het momenteel aan de leerlingen wordt aangeboden. Hierbij is ook een aantal actuele onderwerpen aan de orde gesteld.

III.7.2 Algemene gegevens

Het onderzoek heeft zich uitgestrekt over 217 scholen gezamenlijk 133 912 leerlingen vertegenwoordigend. Het aantal docenten lichamelijke oefening aan de bij het onderzoek betrokken scholen bedroeg 713.

Indeling van het aantal scholen per categorie met de daarbij behorende leerlingenaantallen:

categorie	aantal scholen	aantal leerlingen
A = gem., rijks of bijz. neutrale scholengemeenschap voor VWO / HAVO / MAVO of VWO / HAVO	38	39 16
B = p.c. scholengemeenschap VWO / HAVO / MAVO of VWO / HAVO	23	25 28
C = r.k. scholengemeenschap VWO / HAVO / MAVO of VWO / HAVO	20	19 71
D = categoriaal gymnasium	17	7 9
E = categoriale MAVO-scholen		
bij voorkeur:		
E1 openbaar.....	35	11 06
E2 p.c.	29	9 85
E3 r.k.	36	12 96
E4 IVO / MAVO.....	8	2 41
E5 AVO / LBO.....	11	5 56
Totaal:	217	133 91

III.7.3 Resultaten

Teneinde een beeld te verkrijgen van de plaats die het vak lichamelijke opvoeding inneemt, is een aantal vragen voorgelegd aan zowel schoolleiders als secties lichamelijke opvoeding. In het hierna volgende worden de belangrijkste resultaten weergegeven.

3.1 Lichamelijke opvoeding in relatie tot andere vakken

In het algemeen is uit het onderzoek duidelijk geworden dat het vak door de schoolleiders positief wordt gewaardeerd, vaak echter op uiteenlopende gronden.

In de meeste gevallen werd gewezen op de karaktervormende waarde van het vak, het belang van het vak voor een evenwichtige opvoeding b.v. als tegenhanger van de cognitieve vakken en de noodzaak van bewegend bezig zijn ter compensatie van het zittende schoolleven.

Veelvuldig werd ook gewezen op het belang van een goede motorische ontwikkeling, de gezondheidsbevordering, houdingsverbetering en de mogelijkheden die moeten leiden tot zinvolle en gezonde vormen van vrijetijdsbesteding, ook ná de schoolopleiding.

3.2 Inbreng docent lichamelijke opvoeding bij de beoordeling van leerlingen

Een veel voorkomende opvatting is dat de specifieke onderwijs situatie de docent i.o. mogelijkheden biedt om meer dan dat bij andere vakken het geval is tot een totaalbeeld van de leerling te komen. Vandaar ook dat men bij de beoordeling van een leerling bij rapportenvergaderingen ernstig rekening houdt met de inbreng van de docent i.o.

Op sommige scholen heeft men dan ook besloten het cijfer i.o. in de bevorderingsnormen op te nemen.

De meeste schoolleiders zijn echter van mening dat gezien de uiteenlopende wijzen van beoordeling, dit cijfer niet als zodanig mag worden gehanteerd.

3.3 (Rijks)leerplan

Hoewel het opvallend is dat enkele schoolleiders niet op de hoogte waren van de aanwezigheid van een leerplan voor het vak i.o., kan in het algemeen gesteld worden dat zowel de schoolleiders als de vaksecties grote waarde hechten aan een goed leerplan voor alle leerjaren. In vele gevallen ziet men dit ook als onderdeel van een zich ontwikkelend schoolwerkplan.

Daarentegen nemen de meeste rijksscholen het rijksleerplan nog als uitgangspunt, hoewel er een duidelijke ontwikkeling gaande is om tot een eigen leerplan c.q. werkplan te komen, omdat men van mening is dat het rijksleerplan is verouderd en dus achterhaald.

3.4 Lichamelijke opvoeding aan gemengde klassen

Bij de antwoorden van de schoolleiders treffen we diverse malen aan dat het lesgeven aan gemengde klassen grote roostertechnische voordelen oplevert.

Men pleit er echter wel voor de coïncstructie met een zekere voorzichtigheid te hanteren en het te beperken tot de brugklassen en de tweede klassen.

Ook werd in enkele gevallen geconstateerd dat het experiment gemengd lesgeven op een volkomen mislukking is uitgedraaid.

Bij de vaksecties werd ook op dit punt verschillend gedacht.

Unaniem werd hier *wel* gesteld dat coïncstructie alleen wegens roostertechnische voordelen moet worden verwojen. Uit alle commentaren valt te beluisteren dat de coïncstructie te allen tijde zorgvuldig in de school moet worden voorbereid en dat de ouders hierbij betrokken moeten worden.

3.5 Accenten in de lessen lichamelijke opvoeding

In zeer veel gevallen worden spelvormen, ritmiek, turnen en atletiek als accenten genoemd, afhankelijk van de interesse of specialisatie van de docent.

Er zijn nogal wat schoolleiders die vinden dat spel een te grote plaats inneemt. Dit zou vooral te wijten zijn aan het feit dat men op dit gebied te veel tegemoetkomt aan de wens van de leerlingen, waardoor een goede spreiding van lesonderdelen, vaak keurig weergegeven in het leerplan, in de praktijk in gevaar dreigt te komen.

3.6 Blokuren

Uit het onderzoek is duidelijk naar voren gekomen dat blokuren in praktisch alle lesroosters voorkomen. Veelal geschiedt dit om:

- a - bij dislocatie tijdverlies te voorkomen,
- b - roostertechnische redenen,
- c - didactische redenen.

Als didactische redenen worden genoemd:

- het vergroten van het lesrendement,
- een evenwichtiger lesopbouw,
- meer tijd voor keuzemogelijkheden.

Toch zijn er nogal wat fervente tegenstanders van het blokurensysteem, vaksecties die duidelijk kiezen voor lesintensiteit. Men wijst er hierbij op, dat het fysiologisch effect van een enkel uur aanzienlijk groter is dan bij een blokkuur en minder aanleiding geeft tot concentratieverlies.

3.7 Accommodatie

Hoewel het onderzoek ook heeft uitgewezen dat er ten aanzien van de accommodaties veel is verbeterd, moeten wij thans vaststellen, dat er nog altijd sprake is van een manco aan adequate vaklokalen en buitenaccommodaties, waardoor een onverantwoord groot aantal lessen niet kan worden gegeven.

Met name ontbreekt het aan voldoende lokalen, kleedkamers, douches en buitenaccommodaties, is de ligging te verspreid en bevinden de velden zich op te grote afstand.

3.8 Absenteïsme in de (voor-)laatste leerjaren v.w.o./h.a.v.o./m.a.v.o.

Het probleem van het absenteïsme in het voorlaatste en laatste leerjaar manifesteert zich het sterkst in de grote scholengemeenschappen. Hoewel de schoolleiders er alles aan doen om absenties binnen redelijke grenzen te houden, ontkomt men er niet aan te constateren dat het probleem eerder groter dan kleiner wordt. Bij de categoriale m.a.v.o.-scholen speelt deze

problematiek echter veel minder. Waarschijnlijk zal de geringere omvang van de school een betere en meer effectieve absentiecontrole mogelijk maken. Wellicht speelt ook de leeftijd van de leerlingen een rol.

3.9 Sectie lichamelijke opvoeding en buitenroosteractiviteiten

Het is verheugend te kunnen constateren dat de docenten i.o. op vrijwel alle scholen betrokken zijn bij de buitenroosteractiviteiten. Slechts op zeer beperkte schaal worden hiervoor taakuren ter beschikking gesteld. Uit diverse commentaren blijkt dat dit redelijk wordt geacht in verband met het ontbreken van correctiewerkzaamheden voor het vak. De meest voorkomende buitenroosteractiviteiten zijn: begeleiding werkweken, sportdagen en interscholaires, excursies en schoolreizen, schoolsport en sportinstuiven.

3.10 Deelname sportdagen

Gebleken is dat men er op de categoriale m.a.v.o.-scholen en in de onderbouw van de grote scholengemeenschappen beter in slaagt alle leerlingen bij de sportdag(en) te betrekken dan in de bovenbouw van de grote scholengemeenschappen. Hoewel ook voor deze laatste groep de sportdag(en) in principe verplicht is (zijn), neigt men er veelal toe op dit soort dagen geen absentiecontrole te houden. Ook het programma heeft in deze invloed op het absentisme, b.v. teamsporten in toernooivorm tegenover vormen van atletiek met mogelijkheden tot massale deelname.

3.11 Bevoegdheden docenten lichamelijke opvoeding

Het vak lichamelijke oefening wordt in de gehele a.v.o.-sector gegeven door bevoegde docenten. Men is in het bezit van de eerstegraadsbevoegdheid, de akte m.o.-p, of wel de akte-j (oude S-akte).

3.12 Schatting niet-gegeven lessen per cursusjaar

Ondanks alle pogingen van de schoolleidingen en de vaksectie om de lesuitval tot een minimum te berpeken, is ook uit dit onderzoek weer gebleken dat het aantal niet-gegeven lessen i.o. per cursusjaar weliswaar in veel gevallen niet veel groter is dan bij andere vakken, maar toch nog verontrustend is. Uitvalspercentages van 15-20% zijn helaas geen uitzondering. Dat dit probleem voornamelijk speelt op de grote scholengemeenschappen, is evident: categoriale m.a.v.o.-scholen hebben door hun over het algemeen geringer aantal leerlingen minder organisatorische problemen.

3.13 Accenten leerplan (voor-)laatste leerjaar v.w.o. / h.a.v.o. / m.a.v.o.

Uit het onderzoek is duidelijk gebleken dat het onderdeel spel in het voorlaatste en laatste leerjaar v.w.o. / h.a.v.o. en het laatste leerjaar m.a.v.o. de meeste aandacht krijgt. Daarnaast komen in aanzienlijk mindere mate vormen voor van atletiek, turnen, conditietraining, jazz-ballet, ritmische gymnastiek en zwemmen.

3.14 Gebruik mini-tramp

Na opheffing van het verbod voor de rijksscholen maken praktisch alle scholen gebruik van de mini-tramp.

Zowel docenten als leerlingen zijn over dit toestel zeer enthousiast.

Kwalificaties als: uitbreiding bewegingservaring, verhoging bewegingsvreugde, extra dimensie tijd / ruimte, machtig springtoestel, vergroting zweefmoment etc., geven voldoende aan, dat de minitramp zijn plaats in het gymnastiekonderwijs heeft gevonden.

3.15 Tweede lesbevoegdheid

Het grootste deel van de docenten lichamelijke opvoeding acht een tweede lesbevoegdheid wenselijk tot noodzakelijk. Dit geldt met name bij het klimmen der leeftijd. Een kleine groep tekent hierbij aan dat de opleiding voor deze tweede lesbevoegdheid niet ten koste mag gaan van de huidige opleidingen, omdat men vreest dat zulks een negatieve invloed heeft op het opleidingsniveau.

3.16 Eindexamenvak

De aan dit onderzoek deelnemende docenten hebben zich in grote meerderheid tegenstanders getoond van een eindexamen in het vak lichamelijk oefening.

Men is allerwegen van mening dat de lichamelijke oefening een algemeen vormend en verplicht vak moet blijven voor alle leerlingen gedurende hun gehele schoolcarrière.

Men wijst voorts op gevaren als: negatieve keuze, vermindering aantal lessen voor leerlingen die het vak niet kiezen als examenvak, negatieve beïnvloeding van de lessfeer, consequenties ten aanzien van het civiel effect van het diploma.

3.17 Functie sectie lichamelijke opvoeding binnen de school

In grote lijnen kan men constateren dat de secties lichamelijke opvoeding volledig geïntegreerd zijn in het totaal van het schoolgebeuren. Enkele kritische geluiden kan men nog beluisteren vanuit de categoriale m.a.v.o.-scholen.

3.18 Nevenactiviteiten binnen de school van docenten lichamelijke opvoeding

Buiten het directe vakgebeuren zijn de docenten lichamelijke opvoeding in de scholen op vele fronten actief.

In dit bestek lijkt het voldoende een opsomming te geven van de functies die men buiten het leraarschap vervult: conrector, adjunct-directeur, studie leider, schooldecaan, brugklasmentor-/coördinator, mentor bovenbouw/onderbouw, counsellor.

Opvallend is dat een groot aantal docenten deel uitmaakt van de schoolleiding en dat een aantal de functie vervult van schooldecaan.

Onderafdeling III.8 – Hoofdinspectie lager en middelbaar beroepsonderwijs

III.8.1 Onderzoek naar de besteding van taakeenheden in scholen voor lager beroepsonderwijs schooljaar 1979/80

a. Doelstelling

Het verkrijgen van meer inzicht in de besteding van taakeenheden naar de aard van de taakopdrachten alsmede naar de inhoud en de uitvoering ervan.

Taakeenheden worden op basis van een voor alle scholen geldende formule als totaalpakket aan de scholen toegekend.

In de besteding van de taakeenheden zijn er van school tot school in meerdere of mindere mate verschillen te constateren.

Hierbij spelen factoren als aard van de schoolbevolking (te denken valt aan stedelijk gebied - platteland, school mét of zonder i.b.o.-afdeling), schoolsoort, schoolgrootte, accommodatie e.d. een rol.

Ondanks deze verschillen per school zijn er in de besteding van de taakeenheden toch duidelijk twee hoofdcategorieën te onderscheiden, n.l.

- begeleiding van het onderwijsgebeuren	41,4%
- begeleiding van de leerlingen	41,8%

De inspectie acht het uiterst zinvol de taakeenheden in het bijzonder voor deze activiteiten te besteden.

Het geringe percentage taakeenheden dat niet is besteed, is uitsluitend toe te schrijven aan problemen van roostertechnische en personele aard.

De behoefte aan taakeenheden, vooral voor de begeleiding van leerlingen en ook voor de begeleiding van het onderwijsgebeuren, wordt bij lange na niet gedekt door de ter beschikking staande taakeenheden, zoals uit het onderzoek blijkt.

De voortgaande ontwikkelingen die zich binnen het lager beroepsonderwijs voltrekken, leggen niet alleen een aanzienlijke druk op de individuele docent met betrekking tot zijn veranderingscapaciteit, maar vragen ook toenemende aandacht voor coördinatie van de afzonderlijke activiteiten en afstemming op het totale onderwijsgebeuren in de scholen.

Het is van belang deze ontwikkelingen nauwlettend te volgen, met name daar in 1983 een duidelijke terugloop in leerlingbezetting verwacht wordt.

	aantal leer- lingen	aantal leraar- lessen	aantal taakeen- heden	bestede taakeen- heden	niet-gebr. taakeen- heden	begeleiding onderwijs- gebeuren	begeleiding leerlingen	examen	beheer/ registratie media- theek	divers						
					%	%	%	%	%	%						
i.t.o.	75.102	117 375	7 355	7 168	187	2,6	3 258	45,5	2 603	36,3	243	3,4	234	3,3	828	1,6
i.h.n.o.	46 341	71 691	5 061	4 970,8	90,2	1,8	1 774	36	2 435	49	203,5	4	248,2	5	311,8	1
i.e.a.o.																
i.m.o.	19 143	27 988	1 305	1 293	12	0,9	528	40,8	581	44,9	30	2,3	57	4,4	97	7,7
Totaal	140 586	217 054	13 721	13 431,8	289,2	2,1	5 560	41,4	5 619	41,8	476,5	3,5	539,2	4	1 236,8	9,9

Inspectie	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	totaal
Examen																	
- secretaris examencomm.	1	1	15,5			11	11,5	7	6	2		4	5	1	9		74
- regeling schoolonderz.	10	2	11	2	2	1	7	1	13,5	9		8,5	15	2	6,5		97,5
- samenstellen ex. rooster			4			1	2		1,5		7				4		13,5
- andere activiteiten							7					0,5	9	2			18,5
%	4	1	8	1	1	3	9	2	5	3	3	4	9	1	5	-	
Beheer / reg. mediatheek																	
- ltbl., AV-hulpmidd.	12,7	20	11	2	12,5	12	11,75	13	12	15,75	22,5	15,5	20,5	15	17	3	216,2
- andere activiteiten			6				7			4	8		4	5			32
%	4	6	5	1	5	3	6	4	3	5	9	5	8	5	4	6	
Diversen																	
- organ. vorm. wk. e.d.	0,5	2	3,5	3	4	4	2	2	4,5	3,5	1	3,5	4		0,5		38
- onderh. prom. / veil. prom.	1		19			2		1	7	1	4,5	1	6	1		5	48,5
- leiding huish. pers.				1			3						1		1		6
- schoolkrant	0,5	2,7	1,75		1	1	1	1	4,25		1	1	1	3			18,2
- buitenschoolse activ.	0,5	3	6,5		1	7	3	9,5	6,5	10	1	2	3,5		9,5		63
- culturele zaken	1	2			4		2										9
- natuurkunde-praktikum			2		1						1		3,5				7,5
- andere activiteiten	5,6	1	1,25		20,5	7	7,5	25		15,25	4	17,5	8	9			121,6
%	3	3	9	4	12	6	6	11	4	9	4	8	8	4	3	11	
begeleiding onderwijsgebeuren			1 774,25 (36%)														
begeleiding leerlingen			2 433,05 (49%)														
examen			203,5 (4%)														
beheer / registr. mediatheek			248,2 (5%)														
diversen			311,8 (6%)														

Inspectie i.h.n.o.	aantal leer- lingen	aantal leraar- lessen	aantal taakeen- heden	bestede taakeen- heden	niet- gebr. taakeen- heden	begeleiding onderwijs- gebeuren		begeleiding leerlingen		examen		beheer / registratie		diversen	
						%		%		%		%		%	
1	2 727	4 422	316	304,8	11,2	145,5	48	126,5	41	11	4	12,7	4	9,1	3
2	3 887	4 651	315	314	1	132	42	148,3	47	3	1	20	6	10,7	3
3	3 433	5 548	377	373	4	94,75	25	198,75	53	30,5	8	17	5	32	9
4	1 799	2 625	146	142	4	70	49	62	44	2	1	2	1	6	4
5	2 824	4 223	255	254	1	63,5	25	144,5	57	2	1	12,5	5	31,5	12
6	3 394	5 291	381	381	-	153	40	182	48	13	3	12	3	21	6
7	2 298	3 723	317	317	-	111,5	35	140,75	44	27,5	9	18,75	6	18,5	6
8	3 124	4 900	342	338	4	121	36	157,5	47	8	2	13	4	38,5	11
9	3 206	5 209	406	403	3	104	26	248	62	21	5	12	3	18	4
10	3 459	5 503	389,5	387,5	2	124,5	32	198,25	51	11	3	19,75	5	34	9
11	2 830	4 501	349	319	30	107,5	34	161,5	51	8	3	30,5	9	11,5	4
12	2 850	4 515	315,5	302,5	13	110	36	139	46	13	4	15,5	5	25	8
13	2 991	4 676	339	323	16	119,5	37	123	38	29	9	24,5	8	27	8
14	3 408	5 315	366	366	-	115	42	175	48	5	1	18	5	13	4
15	3 574	5 734	400	399	1	160,5	40	191	48	19,5	5	17	4	11	3
16	537	855	47	47	-	2	4	37	79	-	-	3	6	5	11
Totaal	46 341	71 691	5 061	4 970,8	90,2 (1,8%)	1 774,25	36	2 433,05	49	203,5	4	248,2	5	311,8	6

Begeleiding onderwijsgebeuren
Begeleiding leerlingen
Examen
Beheer / registratie mediatheek
Diversen

36%
49%
4%
5%
6%

Essentiële taken, die blijven liggen ten gevolge van een tekort aan taakuren (resp. onvoldoende worden gehonoreerd met taakuren).

- Begeleiding onderwijsgebeuren
- coördinatie onderbouw (2x)
- leiding en coördinatie vakgroepen (6x)
- vernieuwingsactiviteiten (23x)
- leerplan / schoolwerkplan (26x)
- begeleiding nieuw docenten (3x)

Begeleiding van leerlingen

- schooldecaan (10x)
- klasdocent (12x)
- begeleiding van (moeilijke) leerlingen (52x)
- huisbezoek (8x)
- remedial teaching (19x)

Examen

- secretaris examencommissie (1x)
- regeling schoolonderzoek (2x)

Beheer/registratie mediatheek

(bibliotheek, AV-hulpmiddelen) (13x)

Diversen

- organ. vormingsweken, werkweken, excursies (8x)
- onderh. promotor / veiligheidspromotor (1x)
- leiding huishoudelijk personeel (1x)
- schoolkrant (5x)
- buitenschoolse activiteiten (4x)
- natuurkunde praktikum (1x)
- voorbereiding fusie (2x)
- buiten lesuren leerlingen toezicht (1x)
- coörd. inventaris / bestellingen (2x)
- organ. werkzaamheden (1x)

Reden van niet-gebruikte taakeenheden

veiligheid inbouwen bij het opstellen van de lesrooster (1x)	2 u.
naar het m.h.n.o. (7x)	20 u.
roostertechnische problemen (4x)	5 u.
worden gebruikt voor «diversen (werkgroep taakuur)» (1x)	4 u.
vergissing gemaakt bij de berekening van de taakuren (2x)	5 u.
school met 18 taakeenheden neemt slechts 15 op;	
meer vindt men niet nodig (1x)	3 u.
geen docent beschikbaar (3x)	11 u.
op minder taakeenheden gerekend (1x)	4 u.
i.v.m. het feit niet op toegezegde beloften te moeten	
terugkomen (1x)	1 u.

Gebruik taakeenheden

Inspectie I.t.o.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	totaal
Gegevens per 1-9-1979														
- aantal leraarlessen	11 673	10 493	9 544	8 670	10 020	10 164	8 262	9 243	7 781	10 418	10 430	9 299	1 378	117 377
- aantal leerlingen	7 548	6 498	6 138	5 433	6 483	6 384	5 373	6 039	4 757	6 648	6 660	6 297	844	75 100
- aantal taakeenheden (recht op)	622	691	603	604	599	664	534	574	529	604	644	589	98	7 350
- aantal bestede taakeenheden	619	680	594	587	585	619	521	532	523	597	635	578	98	7 180
- aantal bestede taakeenheden niet gebruikt	3	11	9	17	14	45	13	42	6	7	9	11	-	150
Begeleiding v/h onderwijsgebeuren														
- coördinatie onderbouw	12	35	48	87	44	90	19	42	30	30	26	33	2	440
- coördinatie bovenbouw	15	23	17	53	24	80	18	18	10	6	22	28	2	310
- leiding / coörd. v. vakgroepen	126	26	56	68	70	31	84	64	100	142	145	37	8	950
- vernieuwingsactiviteiten	4	13	18	57	88	19	5	-	2	-	12	56	14	200
- leerplan / schoolwerkplan	92	159	10	14	28	81	105	23	11	-	47	43	22	650
- andere activiteiten	51	41	120	30	15	20	6	41	92	104	29	15	-	550
Totaal	300	297	269	309	269	321	237	188	245	282	281	212	48	3 220

Gebruik taakeenheden

Inspectie	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	totaal
<i>Begeleiding van leerlingen</i>														
- schooldekaan	69	74	86	77	78	72	65	96	54	103	85	85	13	957
- klassedocent (mentor)	26	43	67	77	47	10	26	21	2	16	2	-	11	348
- ped. leider ITO/teamleider														
<i>IHNO</i>														
- begeleiding van moeilijke leerl.	12	27	23	23	20	15	21	54	32	25	12	29	5	298
- huisbezoek	46	52	34	13	35	10	8	9	38	10	53	35	2	345
- remedial teaching	3	10	-	-	6	6	1	5	-	-	40	3	-	74
- andere activiteiten	2	14	29	18	-	10	36	49	4	17	6	12	7	204
<i>Totaal</i>	51	36	5	2	39	43	-	6	45	49	78	25	-	379
<i>Totaal</i>	209	256	244	210	225	166	157	240	175	220	276	189	38	2 605

<i>Examen</i>														
- secretaris examencommissie	4	6	6	4	18	6	9	8	8	10	1	9	-	89
- regeling schoolonderzoek	2	14	6	-	4	11	20	5	6	-	7	17	-	95
- samenstellen examenrooster	16	6	-	-	2	4	4	5	-	-	1	6	-	44
- andere activiteiten	1	4	-	-	-	5	-	-	1	-	4	-	-	15
<i>Totaal</i>	23	30	12	4	24	26	33	18	15	10	13	32	3	243

Gebruik taakeenheden

Inspectie	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	totaal
<i>Beheer / registratie mediathiek</i>														
- bibl.theek, audi-vis. hulpmiddelen	10	20	22	7	11	10	19	16	6	16	23	24	1	185
- andere activiteiten	13	-	1	6	2	3	3	-	-	2	-	19	-	49
<i>Totaal</i>	23	20	23	13	13	13	22	16	6	18	23	43	1	234

<i>Diversen</i>														
- organisatie vormingsweken etc.	13	8	2	-	5	2	2	1	4	2	-	7	2	48
- onderhoudspromotor / veiligheidspromotor	43	38	30	40	31	35	38	60	32	37	31	60	4	479
- leiding huishoudelijk personeel	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	3
- schoolkrant	3	1	4	2	1	2	2	3	4	-	-	4	-	26
- buitenschoolse activiteiten	-	-	-	2	3	4	5	6	1	-	1	3	-	25
- andere activiteiten	5	29	10	7	12	50	25	-	41	28	10	28	2	247
<i>Totaal</i>	64	77	46	51	54	93	72	70	82	67	42	102	8	828

Inspectie i.t.o.	aantal leer- lingen	aantal leeraar- lessen	aantal taak- een- heden	begeleiding onderwijs gebeuren		begeleiding leerlingen		examen		beheer / registratie mediatheek		diversen		niet taak- eenheden	
					%		%		%		%		%		%
1	7 548	11 673	619	300	48,5	209	33,8	23	3,7	23	3,7	64	10,3		3
2	6 498	10 493	680	297	43,8	256	37,6	30	4,4	20	2,9	77	11,3		11
3	6 138	9 544	594	269	45,3	244	41,1	12	2,0	23	3,9	46	7,7		9
4	5 433	8 670	587	309	52,6	210	35,8	4	0,7	13	2,2	51	8,7		17
5	6 483	10 020	585	269	46,0	225	38,5	24	4,1	13	2,2	54	9,2		14
6	6 384	10 164	619	321	51,9	166	26,8	26	4,2	13	2,1	93	15,0		45
7	5 373	8 262	512	237	45,5	157	30,1	33	6,3	22	4,2	72	13,6		13
8	6 039	9 243	532	188	35,3	240	45,1	18	3,4	16	3,0	70	13,2		42
9	4 757	7 781	523	245	46,8	175	33,5	15	2,9	6	1,1	82	15,7		6
10	6 648	10 418	597	282	47,2	220	36,9	10	1,7	18	3,0	67	11,2		7
11	6 660	10 430	655	287	44,5	276	43,5	13	2,0	23	3,6	42	6,6		9
12	6 297	9 299	578	212	36,7	189	32,7	32	5,5	43	7,4	102	17,6		11
13	844	1 378	98	48	49,0	38	38,8	3	3,1	1	1,0	8	8,2		-
Totaal	75 102	117 375	7 168	3 258	45,5	2 605	36,3	243	3,4	234	3,3	828	11,6		187 (= 2,6)

Essentiële taken die zijn blijven liggen t.g.v. een tekort aan taakuren

begeleiding van het onderwijsgebeuren:

- coördinatie onderbouw (1x)
- coördinatie bovenbouw (1x)
- coördinatie van vakgroepen (2x)
- leerplan / schoolwerkplanontwikkeling (12x)
- vernieuwingsactiviteiten (3x)
- begeleiding van jonge leerkrachten (1x)
- mentoren bovenbouw (3x)
- leerstofontwikkeling (1x)
- lesvoorbereiding brugklassen (1x)
- A-, B-, C-programma-problematiek (1x)

begeleiding van leerlingen:

- begeleiding van (moeilijke) leerlingen (26x)
- remedial teaching (7x)
- schooldekaan (4x)
- sociaal maatschappelijke begeleiding van leerlingen (5x)
- sociaal pedagogische begeleiding van leerlingen (1x)
- orthodidactiek (1x)
- huisbezoek (2x)
- klasdocent (1x)
- moderatorschap (1x)
- schoolpsycholoog (1x)
- pedagogisch leider ITO (1x)

examen:

- secretariaat van de examencommissie (1x)

beheer / registratie mediatheek:

- documentatiecentrum / videotheek (4x)

diversen:

- onderhoudstaken (2x)
- veiligheidspromotor (1x)
- herinrichting lokalen (1x)
- communicatieproblemen door dislokatie (1x)

Reden van niet gebruikte taakeenheden

- geen (geschikte) docent	17 taakeenheden
- verschuivingen in leraarcorps	2 taakeenheden
- alle leraren op maximum	33 taakeenheden
- wordt nog toegewezen / later uitgegeven	6 taakeenheden
- op minder eenheden gerekend	10 taakeenheden
- i.v.m. veiligheidsmarge minder uitgegeven	6 taakeenheden
- gereserveerd i.v.m. plannen tot inrichting «praktikum» voor de metaalafdeling	5 taakeenheden
- vergissing in berekening	3 taakeenheden
- reden niet te achterhalen	12 taakeenheden
- niet vermeld door inspecteur	34 taakeenheden
- geen taken aanwezig	15 taakeenheden
- onvoorziene omstandigheden (één school)	44 taakeenheden

Totaal 187 taakeenheden (= 2.6%)

Gebruik taakeenheden

inspectie l.m.o. / l.e.a.o.	aantal leer- lingen	aantal leraar- lessen	aantal taak- een- heden	begeleiding onderwijs- gebeuren		begeleiding leerlingen		examen		beheer / registratie mediatheek		diversen		niet gebruikte taak- eenheden
					%		%		%		%		%	
1	2 948	4 304	206	106	51,5	79	38,3	7	3,4	4	1,9	10	1,9	5
2	6 516	9 560	446	236	52,9	168	37,7	5	1,1	18	4,0	19	4,4	
3	4 390	6 407	299	76	25,4	178	59,5	5	1,7	12	4,0	28	9,4	7
4	4 629	6 752	298	87	29,2	146	49,0	9	3,0	22	7,4	34	11,4	
5	660	965	44	23	52,3	10	22,7	4	9,1	1	2,3	6	13,6	
Totaal	19 143	27 988	1 293	528	40,8	581	44,9	30	2,3	57	4,4	97	7,5	12

	1	2	3	4	5	Totaal
--	---	---	---	---	---	--------

Gegevens per 1 september 1979

- aantal leerlingen	2 948	6 516	4 390	4 629	660	19 143
- aantal leerlessen	4 304	9 560	6 407	6 752	965	27 988
- aantal taakeenheden	211	446	306	298	44	1 305
- aantal bestede taakeenheden	206	446	299	298	44	1 293
- aantal niet bestede taakeenheden	5	-	7	-	-	12

Begeleiding onderwijsgebeuren

- coördinatie onderbouw	19	35	10	25	4	93
- coördinatie bovenbouw	5	69	6	26	5	111
- leiding en coördinatie vakgroepen	17	32	41	13	6	109
- vernieuwingsactiviteiten	2		3	16	3	24
- differentiatie			4			4
- BIK-project			6			6
- studielessen			1			1
- vakwerkgroepen	24	8	5			37
- stagebegeleiding	3					3
- leerplan / schoolwerkplan	36	47		7		90
- integratie l.e.a.o. / l.m.o. / l.h.n.o.		13				13
- Algemene Technieken		1				1
- onderwijskundig medewerker		17				17
- afdelingszaken		12				12
- begeleiding leerkrachten		2				2
- experiment t.t.o.					5	5
	106	236	76	87	23	528

	1	2	3	4	5	Totaal
--	---	---	---	---	---	--------

Begeleiding leerlingen

- schooldecaan	35	72	101	66	8	282
- klasdocent	5	25	13	35		78
- begeleiding moeilijke leerlingen	15	22	4	25	2	68
- remedial teaching	11	1	15	6		33
- coördinatie klasseleraren			1			1
- begeleiding stages K / W		1	3	8		12
- persoonlijke begeleiding ll.		12				12
- begeleiding leerlingen onderbouw		14				14
- begeleiding leerlingen bovenbouw		11				11
- coördinatie / begeleiding instroom ll.	7	3				10
- ped. leider / teamleider		43				43
- overige activiteiten	6	4	1	6		17
	79	208	138	146	10	581

Examen

- regeling schoolonderzoek	3	1	4	1	2	11
- secretariaat examencommissie	4	1	1	8		14
- overige activiteiten		3			2	5
	7	5	5	9	4	30

Beheer / registratie mediatheek

- bibliotheek	4	3	5	21	1	34
- opzet / ontwikkeling doc. centrum		8	3			11
- beheer / ontwikkeling audio vis. media		5	2			7
- overige activiteiten		2	2	1		5
	4	18	12	22	1	57

	1	2	3	4	5	Totaal
<i>Diversen</i>						
- organisatie vormingsweken / werkweken / excursies	4	3	2			9
- onderhouds- / veiligheidspromotor			4	10	6	20
- schoolkrant	1	1	7	4		13
- buitenschoolse activiteiten	1	5	6	12		24
- overige activiteiten	4	10	9	8		31
	10	19	28	34	6	97

Essentiële taken die blijven liggen t.g.v. een tekort aan taakuren

begeleiding van het onderwijsgebeuren:

- differentiatie (8x)
- ontwikkeling schoolwerkplan (10x)
- ontwikkeling beroepsgerichte vakken
- coördinatie vaksecties (5x)
- B.I.K.-project
- onderwijsvernieuwing (2x)

begeleiding van leerlingen:

- mentorensysteem t.b.v. individuele begeleiding leerlingen (8x)
- huisbezoek (11x)
- (studie)begeleiding zwakke leerlingen (13x)
- persoonlijke (sociale) begeleiding leerlingen (12x)
- begeleiding instroomleerlingen
- remedial teaching (8x)
- brugklasbegeleiding
- decanaat

beheer / registratie mediatheek:

- audio-visuele hulpmiddelen (8x)
- bibliotheek / mediatheek (2x)

diversen:

- contact onderwijs-bedrijfsleven (10x)
- buitenschoolse activiteiten

III.8.2 Opmerkingen bij de uitkomsten van het onderzoek naar de aantallen l.b.o.-leerlingen, die in het cursusjaar 1979/1980 het onderwijs voortijdig verlieten

1. Begripsbepaling

Onder voortijdige schoolverlaters worden in het kader van dit onderzoek verstaan leerlingen die gedurende een aantal jaren voortgezet onderwijs hebben gevolgd en die zonder de studie afgesloten te hebben met een diploma of getuigschrift, dat onderwijs verlaten en geen verder dagonderwijs volgen.

2. De cijfers

Uit de cijfers blijkt dat het aantal voortijdige schoolverlaters in het l.b.o. groot is; opvallend is dat evenveel leerlingen de school verlaten tijdens het cursusjaar als aan het begin daarvan. Het aantal leerlingen dat het l.b.o. voortijdig verlaat is 13 749; dit is 4,62% van de totale schoolbevolking in het cursusjaar 1979/1980. Daarvan zijn 5 839 leerlingen, dit is 1,98% van de totale schoolbevolking nog leerplichtig. Het aantal niet leerplichtige leerlingen bedraagt 7 910, dit is 2,66% van de totale schoolbevolking. Bij het l.b.o. is het percentage leerlingen dat zonder diploma de school verlaat aanzienlijk hoger dan bij het l.b.o. De cijfers leren dat 3 986 leerlingen, dit is 7,89% van de totale l.b.o.-bevolking, in het cursusjaar 1979/1980 de school voortijdig verlaat. Hiervan is het aantal leerplichtige

leerlingen 1 648; dit is 3,26% van de totale i.b.o.-schoolbevolking.
Betreffende de niet leerplichtige leerlingen zijn de cijfers 2 338; dit is 4,63% van de i.b.o.-bevolking.

3. De oorzaken

De oorzaken zijn niet zo gemakkelijk vast te stellen en zijn wellicht van velerlei aard. Ze kunnen hun aanleiding vinden zowel binnen als buiten het onderwijs.

a) In de school worden voortijdige schoolverlaters o.m. gekenmerkt door:

- zwakke motivatie
- faalangst (angst om te mislukken leidt tot opgeven)
- gebrekkige concentratie
- weinig doorzettingsvermogen (een geringe frustratietolerantie doet snel afhaken bij teleurstelling)
- motorische onrust
- slecht contact met de leerkracht

Het lijkt een belangrijke taak van de school de probleemgevallen te onderkennen en te streven naar een adequate opvang en aanpak.

b) Buiten de school bestaat de aantrekkingskracht van het «zelf geld verdienen». De ouders ontvangen weliswaar kinderbijslag voor schoolgaande kinderen doch in sociaal gedepriveerde gezinnen speelt dit voor de kinderen zelf dikwijls geen rol. De indruk bestaat dat bij i.b.o.-leerlingen de drijfveer om zelf te verdienen een nog belangrijker motief is de school voortijdig te verlaten dan bij l.b.o.-leerlingen. Waarschijnlijk vindt dat zijn oorzaak in het feit dat de i.b.o.-leerling over het algemeen iets ouder is.

L.B.O. (l.h.n.o.-l.e.a.o.-l.t.o.)

Leerlingen, die *ZONDER diploma* de school verlieten en *geen volledig* dagonderwijs meer volgen.

Bezetting: schooljaar 1979/1980		
l.h.n.o.-leerlingen in categorale scholen l.h.n.o.	86 175	
l.b.o.-leerlingen in s.g. onder inspectie l.h.n.o.	23 807	
		109 982
l.e.a.o.-leerlingen in categorale scholen l.e.a.o.		23 891
l.b.o.-leerlingen in s.g. onder inspectie l.e.a.o.	6 917	
		30 808
l.t.o.-leerlingen inclusief l.b.o.leerlingen in s.g. onder inspcie l.t.o.		156 569
Totaal bezetting l.b.o. (l.h.n.o.-l.e.a.o.-l.t.o.) in het schooljaar 1979/1980:		<u>297 359</u>

Leerlingen, die *ZONDER diploma* de school verlieten en geen volledig dagonderwijs meer volgen.

		1e leerjaar		2e leerjaar		3e leerjaar		4e leerjaar		totaal
		leerpl.	niet leerpl.	leerpl.	niet leerpl.	leerpl.	niet leerpl.	leerpl.	niet leerpl.	
- Aan het begin van het schooljaar 1979-1980	I.h.n.o. s.g.	75	22	115	147	124	438	50	408	1 890
		59	12	67	57	47	119	10	140	
	I.e.a.o. s.g.	34	4	35	27	46	81	15	85	
		33	1	46	20	22	36	17	21	
- In de periode van 1 september 1979 - 1 januari 1980	I.t.o. incl. s.g.	395	45	604	258	451	718	256	1 005	3 732
	I.h.n.o. s.g.	66	11	147	57	163	173	92	297	
		32	1	39	16	39	59	35	69	
	I.e.a.o. s.g.	19	2	60	27	43	75	7	53	
- In de periode van 1 januari 1980 - 1 juni 1980	I.t.o. incl. s.g.	200	34	280	176	328	497	134	558	2 204
	I.h.n.o. s.g.	74	13	143	55	156	157	84	291	
		18	1	44	21	27	62	13	90	
	I.e.a.o. s.g.	8	2	24	16	35	68	7	54	
Totaal										13 749

I.h.n.o. + s.g. 1 890 + 1 296 + 1 249 = 4 435 = 4,03% van 109 982 II.

I.e.a.o. + s.g. 523 + 350 + 298 = 1 171 = 3,80% van 30 808 II.

I.t.o. incl. s.g. 3 732 + 2 207 + 2 204 = 8 143 = 5,20% van 156 569 II.

Totaal aantal leerlingen dat zonder diploma de school verliet: 13 749 = 4,62% van 297 359 leerlingen.

L.B.O. (I.h.n.o.-I.e.a.o.-I.t.o.)

Leerlingen, die *ZONDER diploma* de school verlieten en geen volledig dagonderwijs meer volgen.

1. Bij het begin van het schooljaar 1979/1980:	I.h.n.o.	1 890	(I.h.n.o.-I.e.a.o.-I.t.o.)
	I.e.a.o.	523	
	I.t.o.	3 732	
		6 145 = 2,07% van de totale bezetting I.b.o.	
2. In de periode van 1 sept. 1979 - 1 jan. 1980:	I.h.n.o.	1 296	(I.h.n.o.-I.e.a.o.-I.t.o.)
	I.e.a.o.	350	
	I.t.o.	2 207	
		3 835 = 1,30% van de totale bezetting I.b.o.	
3. In de periode van 1 januari 1980 - 1 juni 1980:	I.h.n.o.	1 249	(I.h.n.o.-I.e.a.o.-I.t.o.)
	I.e.a.o.	298	
	I.t.o.	2 204	
		3 751 = 1,26% van de totale bezetting I.b.o.	

Leerplichtige leerlingen die *ZONDER diploma* de school verlieten en geen volledig dagonderwijs meer volgen.

I.b.o.	1e leerjaar	1 150 II.
(I.h.n.o.-I.e.a.o.-I.t.o.)	2e leerjaar	1 938 II.
	3e leerjaar	1 898 II.
	4e leerjaar	853 II.
		5 839 II. = 1,98% van de totale bezetting I.b.o. (I.h.n.o.-I.e.a.o.-I.t.o.)

Niet leerplichtige leerlingen die *ZONDER diploma* de school verlieten en geen volledig dagonderwijs meer volgen.

I.b.o.	1e leerjaar	173 II.
(I.h.n.o.-I.e.a.o.-I.t.o.)	2e leerjaar	998 II.
	3e leerjaar	3 116 II.
	4e leerjaar	3 623 II.
		7 910 II. = 2,66% van de totale bezetting I.b.o. (I.h.n.o.-I.e.a.o.-I.t.o.)

i.b.o. (i.h.n.o.-i.t.o.)

Leerlingen, die ZONDER diploma de school verlieten en geen volledig dagonderwijs meer volgen.

1. Bij het begin van het schooljaar 1979/1980:	i.h.n.o.	512
	i.t.o.	916
		<u>1 428 = 2,83% van de totale bezetting i.b.o. (i.h.n.o.-i.t.o.)</u>
2. In de periode 1 sept. 1979 - 1 jan. 1980:	i.h.n.o.	439
	i.t.o.	924
		<u>1 363 = 2,70% van de totale bezetting i.b.o. (i.h.n.o.-i.t.o.)</u>
3. In de periode 1 januari 1980 - 1 juni 1980:	i.h.n.o.	358
	i.t.o.	837
		<u>1 195 = 2,37% van de totale bezetting i.b.o. (i.h.n.o.-i.t.o.)</u>

Leerplichtige leerlingen die ZONDER diploma de school verlieten en geen volledig dagonderwijs meer volgen.

i.b.o.	1e leerjaar	285 II.
(i.h.n.o.-i.t.o.)	2e leerjaar	561 II.
	3e leerjaar	575 II.
	4e leerjaar	227 II.
		<u>1 648 II. = 3,26% van de totale bezetting i.b.o. (i.h.n.o.-i.t.o.)</u>

Niet leerplichtige leerlingen die ZONDER diploma de school verlieten en geen volledig dagonderwijs meer volgen.

i.b.o.	1e leerjaar	56 II.
(i.h.n.o.-i.t.o.)	2e leerjaar	319 II.
	3e leerjaar	896 II.
	4e leerjaar	1 067 II.
		<u>2 338 II. = 4,63% van de totale bezetting i.b.o. (i.h.n.o.-i.t.o.)</u>

i.b.o. (i.h.n.o.-i.t.o.)

Leerlingen, die ZONDER diploma de school verlieten en geen volledig dagonderwijs meer volgen.

Bezetting:	schooljaar 1979/1980	
	i.h.n.o.-leerlingen in categoriale scholen v. i.h.n.o.	13 960
	i.h.n.o.-leerlingen in s.g. onder inspectie i.h.n.o.	<u>3 650</u>
		17 610
	i.t.o.-leerlingen inclusief i.t.o. in s.g. onder inspectie i.t.o.	<u>32 865</u>
	Totaal bezetting i.b.o. (i.h.n.o.-i.t.o.) in het schooljaar 1979/1980	<u>50 475</u>

Leerlingen, die ZONDER diploma de school verlieten en geen volledig dagonderwijs meer volgen.

		1e leerjaar		2e leerjaar		3e leerjaar		4e leerjaar		totaal
		leerpl.	niet leerpl.	leerpl.	niet leerpl.	leerpl.	niet leerpl.	leerpl.	niet leerpl.	
- Aan het begin van het schooljaar 1979-1980	i.h.n.o.	20	5	40	44	26	122	21	95	512
	s.g.	14	4	8	22	13	38	5	35	
	i.t.o. incl. s.g.	60	16	119	96	104	217	38	266	
- In de periode van 1 september 1979 - 1 januari 1980	i.h.n.o.	25	3	54	21	55	46	20	105	439
	s.g.	9	2	16	11	22	24	7	19	
	i.t.o. incl. s.g.	75	11	127	66	128	203	52	262	
- In de periode van 1 januari 1980 - 1 juni 1980	i.h.n.o.	24	2	46	13	47	36	32	82	358
	s.g.	6	-	7	5	12	18	5	23	
	i.t.o. incl. s.g.	52	13	144	41	168	192	47	180	
Totaal		285	56	561	319	575	896	227	1 067	3 986

i.h.n.o. + s.g. 512 + 439 + 358 = 1.309 = 7,43% van 17 610 II.

i.t.o. incl. s.g. 916 + 924 + 837 = 2 677 = 8,14% van 32 865 II.

Totaal aantal leerlingen dat zonder diploma de school verliet: 3 986 = 7,89% van 50 475 leerlingen.

III.8.3 Instroom vanuit het a.v.o. in het l.b.o.

In het onderwijsverslag over 1975 was de bijdrage van de inspectie l.t.o. geheel gewijd aan de instroom van leerlingen uit andere vormen van het voortgezet onderwijs in het lager technisch onderwijs, zowel aan het begin van als tijdens het cursusjaar (na het kerstrapport). In het bijzonder de instroom uit het algemeen voortgezet onderwijs, vooral die na de kerstvakantie, levert in het l.t.o. bij voortduring problemen op. Uit de andere categorieën van l.b.o. kwamen soortgelijke bezwaren naar voren. Aan deze problemen ligt een zekere twijfel ten grondslag met betrekking tot het gevoerde toelatingsbeleid bij scholen voor algemeen voortgezet onderwijs. Ook kan de zorgvuldigheid waarmee het kiezen van de school voor de desbetreffende leerlingen gaat gepaard, worden betwijfeld. Op grond hiervan besloot de hoofdinspectie van het lager en middelbaar beroepsonderwijs, na overleg met de inspectie l.b.o., een onderzoek naar de omvang van het instroomprobleem in te stellen binnen het gehele lager beroepsonderwijs. Het onderzoek strekte zich uit over de periode 1 september 1979 tot 1 januari 1980 en 1 januari 1980 tot 1 juni 1980. De uitkomsten volgen hieronder. Hierbij dient het volgende te worden aangetekend.

a. Algemeen

De meeste «instromers» vanuit het a.v.o. in het l.b.o. komen binnen aan het begin van het cursusjaar. Zij voelen dat zij verwezen zijn van een «hoger» naar een «lager» schooltype.

Hoewel de ervaring leert dat in veel gevallen deze leerlingen een betere motivatie voor het l.b.o. hebben en daar goed op hun plaats zijn, kan niet worden voorbijgegaan aan de teleurstelling die deze wisseling van schooltype bij ouders en leerlingen met zich meebrengt.

b. Instroom in de brugklas

Bij instroom van leerlingen uit het a.v.o. in de loop van het cursusjaar in de brugklas geeft aanpassing in de klas en in de groep veel problemen. In sommige regio's geldt de afspraak tussen directies van l.b.o.-scholen dat in de loop van het schooljaar geen leerlingen uit het a.v.o. worden toegelaten:

1. omdat in verband met de verplichting te voldoen aan de vereiste gemiddelde bezetting en de diversiteit in mogelijkheden in de bovenbouw van het l.b.o. de klassen in de onderbouw meestal reeds maximaal bezet zijn;
2. omdat de instromers een financieel niet gecompenseerde belasting van het schoolbudget betekenen;
3. om bovengenoemde aanpassingsproblemen (de leerlingen vragen relatief veel begeleiding).

Wanneer er door terugloop van het aantal leerlingen ruimte komt, zou het in mindere mate noodzakelijk zijn tijdens het schooljaar leerlingen de toegang te weigeren.

c. Instroom in het 2e en 3e leerjaar

De instroom van leerlingen uit het a.v.o. in het 2e en 3e leerjaar van het l.b.o. geeft vooral onderwijskundig gezien moeilijkheden, omdat naast de eerder genoemde aspecten de binnenkomende leerlingen naar aard en inhoud van de leerstof lacunes hebben die niet zonder problemen zijn op te vullen.

Organisatorisch levert dit eveneens knelpunten op. Bovendien zijn de instromers vaak ouder dan hun nieuwe klasgenoten hetgeen de frustraties vergroot. Het gevolg hiervan is, dat soms aparte klassen moeten worden gevormd of dat bestaande klassen erg groot worden; er zijn geen faciliteiten beschikbaar om deze problemen op te vangen.

Het aantal leerlingen dat na twee of drie jaar a.v.o. naar het l.b.o. komt, is niet gering. Er zijn enige mogelijke oorzaken aan te wijzen die aan het ontstaan van het probleem ten grondslag liggen, zoals:

- onvoldoende maatschappelijke waardering van beroepsonderwijs en beroepsarbeid (z.g. «witte boord»-effect);
- onvoldoende kennis van het lager beroepsonderwijs bij degenen die tot de schoolkeuze adviseren c.q. hierover beslissen (onvoldoende of te weinig gerichte voorlichting);
- onvoldoende kennis van de mogelijkheden die het diploma van de verschillende l.b.o.-soorten biedt (onvoldoende of te weinig gerichte voorlichting);
- een minder goed toelatings- en verwijzingsbeleid van scholen voor voortgezet onderwijs;
- een dalend leerlingenaanbod, hetgeen zou kunnen (ver)leiden tot onverantwoorde werving van leerlingen en tot het vasthouden van leerlingen (strijd om de leerling en behoud van arbeidsplaatsen in de eigen school).

Instream uit a.v.o. in l.b.o. — schooljaar 1979-1980

A. Bij het begin van het schooljaar.

l.e.a.o.	— instroom in categorale scholen l.e.a.o.	1 266 II.	
	— instroom in s.g. onder insp. l.e.a.o.	<u>363 II.</u>	1 629 II.
l.h.n.o.	— instroom in categorale scholen l.h.n.o.	2 360 II.	
	— instroom in s.g. onder insp. l.h.n.o.	<u>1 023 II.</u>	3 383 II.
l.t.o.	— instroom in categorale scholen l.t.o.	5 036 II.	
	— instroom in s.g. onder insp. l.t.o.	<u>873 II.</u>	5 909 II.
			<u>10 921 II.</u>

B. In de periode van 1 september 1979 - 1 januari 1980.

l.e.a.o.	— instroom in categorale scholen l.e.a.o.	266 II.	
	— instroom in s.g. onder insp. l.e.a.o.	<u>23 II.</u>	289 II.
l.h.n.o.	— instroom in categorale scholen l.h.n.o.	488 II.	
	— instroom in s.g. onder insp. l.h.n.o.	<u>182 II.</u>	670 II.
l.t.o.	— instroom in categorale scholen l.t.o.	651 II.	
	— instroom in s.g. onder insp. l.t.o.	<u>155 II.</u>	806 II.
			<u>1 765 II.</u>

C. In de periode van 1 januari 1980 - 1 juni 1980.

l.e.a.o.	— instroom in categorale scholen l.e.a.o.	154 II.	
	— instroom in s.g. onder insp. l.e.a.o.	<u>33 II.</u>	187 II.
l.h.n.o.	— instroom in categorale scholen l.h.n.o.	474 II.	
	— instroom in s.g. onder insp. l.h.n.o.	<u>127 II.</u>	601 II.
l.t.o.	— instroom in categorale scholen l.t.o.	451 II.	
	— instroom in s.g. onder insp. l.t.o.	<u>91 II.</u>	542 II.
			<u>1 330 II.</u>

Totaal l.e.a.o. / l.h.n.o. / l.t.o. = 14 016 leerlingen

Totaal aantal II. in cat. scholen l.e.a.o.	23 891 II.	
Totaal aantal l.b.o. II. in s.g. onder insp. l.e.a.o.	<u>6 917 II.</u>	30 808 II.
Totaal aantal II. in cat. scholen l.h.n.o.	86 175 II.	
Totaal aantal l.b.o. II. in s.g. onder insp. l.h.n.o.	<u>23 807 II.</u>	109 982 II.
Totaal aantal II., l.t.o. incl. l.b.o. leerlingen in s.g. onder inspectie l.t.o.		<u>156 569 II.</u>
		<u>297 359 II.</u>

Totale instroom van a.v.o. in l.b.o. in het schooljaar 79/80:
14 016 leerlingen = 4,71%.

Instroom uit a.v.o. in l.b.o. - schooljaar 1979-1980

I.e.a.o.

Totaal aantal leerlingen in I.e.a.o.-scholen: 23 891 leerlingen

<i>Instroom</i>	vanuit a.v.o.		
	bij het begin van het schooljaar	1 266 II.	
	periode 1 sept. 1979 - 1 jan. 1980	266 II.	
	periode 1 jan. 1980 - 1 juni 1980	<u>154 II.</u>	

1 686 = 7,06%

Totaal aantal leerlingen in s.g. onder inspectie I.e.a.o.: 6 917 leerlingen

<i>Instroom</i>	vanuit a.v.o.		
	bij het begin van het schooljaar	363 II.	
	periode 1 sept. 1979 - 1 jan. 1980	23 II.	
	periode 1 jan. 1980 - 1 juni 1980	<u>33 II.</u>	

419 = 6,06%

I.h.n.o.

Totaal aantal leerlingen in I.h.n.o.-scholen: 86 175 leerlingen

<i>Instroom</i>	vanuit a.v.o.		
	bij het begin van het schooljaar	2 360 II.	
	periode 1 sept. 1979 - 1 jan. 1980	488 II.	
	periode 1 jan. 1980 - 1 juni 1980	<u>474 II.</u>	

3 322 = 3,85%

Totaal aantal leerlingen in s.g. onder inspectie I.h.n.o.: 23 807 leerlingen

<i>Instroom</i>	vanuit a.v.o.		
	bij het begin van het schooljaar	1 023 II.	
	periode 1 sept. 1979 - 1 jan. 1980	182 II.	
	periode 1 jan. - 1 juni 1980	<u>127 II.</u>	

1 332 = 5,59%

I.t.o.

Totaal aantal leerlingen in I.t.o. en in s.g. onder inspectie I.t.o. 156 569 leerlingen

<i>Instroom</i>	vanuit a.v.o. in I.t.o.-scholen		
	bij het begin van het schooljaar	5 036 II.	
	periode 1 sept. 1979 - 1 jan. 1980	651 II.	
	periode 1 jan. 1980 - 1 juni 1980	<u>451 II.</u>	

6 138

<i>Instroom</i>	vanuit a.v.o. in s.g. onder insp. I.t.o.		
	bij het begin van het schooljaar	873 II.	
	periode 1 sept. 1979 - 1 jan. 1980	155 II.	
	periode 1 jan. 1980 - 1 juni 1980	<u>91 II.</u>	

1 119
7 257 = 4,63%

Instroom vanuit a.v.o. in l.b.o. - met diploma m.a.v.o.-3 of m.a.v.o.-4:

naar I.e.a.o.	klas 3	8 II.	
	klas 4	<u>6 II.</u>	14 leerlingen
naar I.h.n.o.	klas 3	25 II.	
	klas 4	<u>3 II.</u>	28 leerlingen
naar I.t.o.	klas 3	252 II.	
	klas 4	<u>435 II.</u>	687 leerlingen
			<u>TOTAAL 729 leerlingen</u>

In Instroom uit a.v.o. in l.b.o. - schooljaar 1979-1980

I. In scholen voor l.e.a.o. - l.h.n.o. - l.t.o.:

A. Bij het begin van het schooljaar:			
l.e.a.o. instroom	1 266 II.		
l.h.n.o. instroom	2 360 II.		
l.t.o. instroom	5 036 II.		
		8 662 leerlingen	
B. In de periode van 1 september 1979 - 1 januari 1980:			
l.e.a.o. instroom	266 II.		
l.h.n.o. instroom	488 II.		
l.t.o. instroom	651 II.		
		1 405 leerlingen	
C. In de periode van 1 januari 1980 - 1 juni 1980:			
l.e.a.o. instroom	154 II.		
l.h.n.o. instroom	474 II.		
l.t.o. instroom	451 II.		
Totaal		1 079 leerlingen	
		11 146 leerlingen	

II. In scholengemeenschappen voor l.b.o. / l.b.o.:

A. Bij het begin van het schooljaar:			
s.g. onder inspectie l.e.a.o. instroom	363 II.		
s.g. onder inspectie l.h.n.o. instroom	1 023 II.		
s.g. onder inspectie l.t.o. instroom	873 II.		
		2 259 leerlingen	
B. In de periode van 1 september 1979 - 1 januari 1980:			
s.g. onder inspectie l.e.a.o. instroom	23 II.		
s.g. onder inspectie l.h.n.o. instroom	182 II.		
s.g. onder inspectie l.t.o. instroom	155 II.		
		360 leerlingen	
C. In de periode van 1 januari 1980 - 1 juni 1980:			
s.g. onder inspectie l.e.a.o. instroom	33 II.		
s.g. onder inspectie l.h.n.o. instroom	127 II.		
s.g. onder inspectie l.t.o. instroom	91 II.		
Totaal		251 leerlingen	
		2 870 leerlingen	

TOTAAL AANTAL LEERLINGEN IN:

- Scholen voor l.e.a.o.	23 891 leerlingen
Scholen voor l.h.n.o.	86 175 leerlingen
s.g. l.b.o. / l.b.o.	onder toezicht van: inspectie l.e.a.o. inspectie l.h.n.o.
	6 917 leerlingen
Scholen voor l.t.o. + s.g. l.b.o. / l.b.o.	23 807 leerlingen
onder toezicht van inspectie l.t.o.	
Totaal	156 569 leerlingen
	297 359 leerlingen

TOTAAL AANTAL LEERLINGEN DAT VANUIT AVO IS INGESTROOMD:

- in scholen voor l.e.a.o.-l.h.n.o.-l.t.o.	11 146 leerlingen
- in s.g. onder inspectie l.e.a.o.-l.h.n.o.-l.t.o.	2 870 leerlingen
Totaal	14 016 leerlingen (= 4,71%)

d. Uitstroom van l.b.o.-leerlingen in de richting van het a.v.o.

Uitstroom van l.b.o.-leerlingen tijdens de vierjarige opleiding in de richting van het m.a.v.o. komt zeer sporadisch voor. De zorgbreedte van het l.b.o. is immers veel groter dan die van het m.a.v.o. Het leerstofpakket van het l.b.o. kan naast de beroepsvoorbereidende vakken tevens alle algemeen vormende vakken van het m.a.v.o. bevatten in programma's tot en met het C-niveau. In het geslaagde experiment theoretisch technisch onderwijs (t.t.o.) kan een deel van de leerlingen zelfs een D-niveau voor de algemene vakken bereiken, dat vergelijkbaar is met het huidige m.a.v.o.-4 niveau. Een aanzienlijk aantal l.e.a.o.- en l.m.o.-leerlingen gaat na het behalen van een l.b.o.-diploma alsnog een m.a.v.o.-diploma behalen. Bij de andere schoolsoorten van het l.b.o. komt dit vrijwel niet voor.

III.8.4 Scholengemeenschappen l.b.o./l.b.o.

De scholengemeenschappen l.b.o./l.b.o. zijn reeds een aantal jaren bezig om de verschillende problemen die er ontstaan bij de vorming van deze scholengemeenschappen te inventariseren. Tegelijkertijd worden oplossingen gezocht. Door de vorming van het Convent van Scholengemeenschappen l.b.o./l.b.o. is men tot bundeling van krachten overgegaan.

Dit Convent besteedt aandacht aan zowel organisatorische als inhoudelijke zaken. Bij de scholengemeenschappen bestaat behoefte meer gericht aandacht te besteden aan de geharmoniseerde onderbouw en alles wat daar ook inhoudelijk mee samenhangt.

Dankzij intensief contact tussen het Convent van Scholengemeenschappen I.b.o./I.b.o. en de coördinatiecommissie v.w.o./h.a.v.o./m.a.v.o./beroepsonderwijs, en daarnaast met het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen en de inspectie I.b.o., zijn er grote vorderingen gemaakt om de op gang gebrachte ontwikkelingen bij de scholengemeenschappen I.b.o./I.b.o. te bevorderen. De werkgroep scholengemeenschappen I.b.o./I.b.o. van de coördinatiecommissie v.w.o./h.a.v.o./m.a.v.o./beroepsonderwijs besteedt speciale aandacht aan de ontwikkelingen binnen de scholengemeenschappen I.b.o./I.b.o. Ingevolge het verschijnen van de circulaire inzake het coördinatieproject scholengemeenschappen I.b.o./I.b.o. worden mogelijkheden geschapen de scholen een begeleiding te geven om verdere uitwerking van de gesignaleerde knelpunten aan te vatten; een aantal projectthema's als algemene technieken, leerlingbegeleiding, roldoorbreking en emancipatie sluit goed aan bij wat reeds leefde in het veld. Speciale aandacht wordt besteed aan de i.b.o.-problematiek, m.n. de harmonisatie en zo mogelijk de integratie tussen de verschillende i-vormen in de scholengemeenschappen.

III.8.5 Lager economisch en administratief onderwijs

Per 1 augustus 1980 is het project vierjarig I.e.a.o. definitief afgesloten. Een terugblik levert de conclusie op dat dit project in het korte bestaan van het I.e.a.o. een belangrijke plaats heeft ingenomen, omdat het er zeer toe heeft bijgedragen, dat het I.e.a.o. voor veel leerlingen een aantrekkelijke vorm van onderwijs geworden is.

Per 1 augustus 1977 werden voor elk der vakken waarvoor raamleerplannen gereed waren, twee vakbegeleiders benoemd, die in samenwerking met de drie pedagogische centra de scholen achtergrondinformatie verschaften en behulpzaam waren met de ontwikkeling van onderdelen voor de schoolwerkplannen. Voor deze activiteiten werden twee jaar uitgetrokken. Aangezien de vakgroepen voor de vakken aardrijkskunde/geschiedenis, kennis der natuur en beeldende vorming in 1978 hun deelraamplannen hadden kunnen voltooiën, heeft de onderzoeksfase voor deze vakken zich uitgestrekt tot 1 augustus 1980, waarna het project vierjarig I.e.a.o. definitief tot een einde is gekomen.

De behoefte aan een instellingsvorm voor het houden van contact heeft er toe geleid, dat een «Vereniging Directies LEAO» werd opgericht op 2 oktober 1979. Hierdoor is tegelijkertijd voorzien in een leidinggevend kader ten behoeve van de vele activiteiten voor het I.e.a.o. Op 17 maart 1980 konden in een eerste landelijke vergadering de statuten worden vastgesteld. Bij die gelegenheid heeft een van de inspecteurs een inleiding gehouden over de toekomst van het I.e.a.o.

Krachtens art. 3 van het Eindexamenbesluit I.b.o. heeft de minister voor het I.e.a.o. C-programma's vastgesteld voor de vakken Nederlands, Engels, Duits, Frans, wiskunde, handelskennis I, handelskennis II en machineschrijven.

Dankzij de goede overlegstructuur en samenwerking binnen het I.e.a.o. hebben individuele scholen zich in het algemeen onthouden van het indienen ter goedkeuring van eigen C-programma's. Wel hebben vele scholen goedkeuring gevraagd en gekregen voor collectief ontwikkelde C-programma's voor de vakken kantoorpraktijk, winkelpraktijk, maatschappijleer, kennis der natuur en aardrijkskunde/geschiedenis.

Binnen de Vereniging Directies I.e.a.o. is een werkgroep bezig met een studie vorm en inhoud te geven aan een eventuele afstudeerrichting toerisme en recreatie. Deze werkgroep hoopt in het voorjaar van 1981 haar bevindingen in een rapport te kunnen publiceren.

Inmiddels zijn door de inspectorele werkgroep examenprogramma's vakproductiegroepen voor de meeste vakken ingesteld. In de loop van 1980 zijn deze groepen voor de vakken Nederlands, Engels, Duits, kantoorpraktijk, winkelpraktijk (onder de naam verkooppraktijk) zo ver gevorderd met hun werkzaamheden, dat de concept-programma's door de inspectorele werkgroep in respons konden worden afgegeven. Voor het vak machineschrijven werd de respons afgerond.

In verband met de harmonisatie van de programma's I.b.o.-C en m.a.v.o.-3 zijn de concept-programma's van de vakproductiegroepen voor de vakken geschiedenis en wiskunde in handen gesteld van de adviesgroep examenprogramma's m.a.v.o./I.b.o.

Het lijkt niet waarschijnlijk, dat op korte termijn een einde komt aan de ontwikkelingen binnen het I.e.a.o.. Het is verheugend te kunnen constateren dat de bereidheid daaraan mee te werken bij de docenten groot is.

De drie pedagogische centra trachten deze bereidheid om te zetten in deskundigheid in het project «Begeleiding Interne Koördinatoren». Aan dit BLK-project namen in 1980 achttien scholen deel.

Vele docenten bezochten ook regionale bijeenkomsten, waar het probleem van de motivatie, dat steeds dringender wordt, aan de orde werd gesteld.

De dynamiek die het I.e.a.o. in de afgelopen tien jaar gekenmerkt heeft, wetigt het vrouwen dat het zich zal blijven ontwikkelen tot een aantrekkelijke vorm van lager beroepsonderwijs.

III.8.6 Lager middenstandsonderwijs

In 1979 begeleidden de pedagogische centra op onderwijskundig gebied het lager middenstandsonderwijs slechts in beperkte mate. Daardoor kwam slechts voor het vak verkoopbevordering een nieuw leerplan tot stand.

Dit leerplan was in 1980 onder de naam commerciële vorming op de scholen onderwerp van bespreking zodat het nu een definitieve vorm kan krijgen.

Het leerplan voor het lager middenstandsonderwijs is sinds 1970 niet meer bijgesteld. Het bestaat slechts uit een summiere leerstofomschrijving voor de afzonderlijke vakken. Dientengevolge is de behoefte ontstaan aan een nieuw leerplan.

Op het einde van 1979 heeft de Stuurcommissie Ondernemersonderwijs een centrale leerplancommissie I.m.o.-C samengesteld, welke tot taak heeft voor alle vakken een nieuw leerplan te doen samenstellen. In 1980 heeft deze commissie een bescheiden begin met haar werkzaamheden kunnen maken. Vanuit de pedagogische centra is een medewerker aangewezen voor het gehele middenstandsonderwijs, zodat enige professionele ondersteuning aan de centrale leerplancommissie kan worden geboden. Dankzij het feit, dat met ingang van het schooljaar 1980-1981 een dertigtal verlofleenheden ter beschikking werden gesteld, heeft de centrale leerplancommissie voor elk vak enkele docenten kunnen aantrekken en de coördinatie van de werkzaamheden kunnen toevertrouwen aan de directeur van een van de scholen. De opdracht, welke de Stuurcommissie Ondernemersonderwijs aan de centrale leerplancommissie I.m.o.-C heeft gegeven, zegt onder meer: «Het nieuwe (vernieuwde) leerplan I.m.o.-C moet gemaakt worden voor het gehele vierjarige I.m.o. Het I.m.o. kent geen onderbouw, daarvan is hoogstens sprake in het eerste leerjaar».

Deze opdracht staat op gespannen voet met de tekst van en de toelichting op het Besluit I.b.o. / I.a.v.o.

Het is wenselijk dat bij het opstellen van de leerplannen rekening wordt gehouden met de concept-examenprogramma's van de vakproductiegroepen, die door de inspectorale projectgroep examenprogramma's zijn ingesteld.

Voor de vakken Nederlands, Engels, Duits, etaleren, verkoopbevordering en warenkennis zijn concept-eindexamenprogramma's geformuleerd. Een aantal hiervan is reeds in respons gegeven bij de responsgroepen.

In 1980 werd de administratieve organisatie van het eindexamen voor het lager middenstandsonderwijs voor het eerst verzorgd door het secretariaat van de centrale examencommissie I.b.o. Deze overgang naar een andere examenorganisatie is zonder noemenswaardige problemen verlopen.

Nu als gevolg van een wijziging in de wetgeving het diploma lager middenstandsonderwijs sinds 1 augustus 1980 voor een belangrijk deel zijn betekenis voor de Vestigingswet Detailhandel heeft verloren, zoeken enkele scholen naar wegen om hun leerlingen en abiturienten voor te bereiden op het examen van een geïntegreerde branchegerichte cursus.

Hierbij wordt – al dan niet eigenlijk – gebruik gemaakt van art. 31 van het Eindexamenbesluit I.b.o.

In het toezicht op de afdelingen voor lager middenstandsonderwijs is sinds 1 januari 1979 geen wijziging gekomen.

III.8.7 Lager huishoud- en nijverheidsonderwijs

a. Algemeen

Zoals reeds op pagina 169 van het Onderwijsverslag over het jaar 1978 werd opgemerkt kwam er aan het eind van het schooljaar 1978-1979 tevens een einde aan het project modelontwikkeling 4-jarig I.h.n.o.

Met een terugblik op de uitkomsten van dit omvangrijke project kunnen enkele specifieke punten worden aangewezen die als duidelijke winstpunten kunnen worden opgevat en die – vermoedelijk – van blijvende betekenis zijn:

- de sterk gegroeide samenwerking tussen talrijke scholen in de vorm van regionaal vakgroepoverleg met betrekking tot de leerplanontwikkeling en de uitvoering van de geprofileerde eindexamens (in het bijzonder met betrekking tot de diverse toetsen van het schoolonderzoek). Frequent overleg tussen de directies van scholen voor I.h.n.o., vaak van verschillende denominaties, is hiervoor nodig geweest.

- de grotere aandacht zowel voor een leerlinggerichte ontwikkeling van het leerplan als voor het realiseren van een goed schoolwerkplan.

Wat betreft het eerste punt kan worden opgemerkt, dat enerzijds het volledig participeren in regionale overlegvormen voor de kleinere I.h.n.o.-scholen (waarvan er vele voorkomen) een moeilijke opgave is, anderzijds het bestaan van deze overlegvormen een goede steun is voor het functioneren van in feite *alle* betrokken scholen.

Voor wat het tweede punt betreft blijft het zaak voor de directies om te bevorderen dat nadat een leerplan bij de tijd is gebracht en er een goed bruikbaar document is opgeleverd, zo'n leerplan ook een rol gaat spelen in de lespraktijk en niet verwordt tot een kaststuk voor ambtelijke instanties. In dat verband dient ook gewaakt te worden voor het routinematig vervaardigen van toetsen ten behoeve van de examinering volgens de verschillende examenprogramma's (A, B en C). Aan evaluatie van de toetsen mede aan de hand van het geldende leerplan zullen de samenwerkende vakgroepen nauwgezet aandacht moeten besteden.

De inspectie I.h.n.o. is overigens niet zo beducht dat docenten en directies nu reeds op een nog nauwelijks bestaande routine zullen terugvallen. Er is eerder sprake van het tegendeel. In 1980 zijn de voorstellen die (onder andere) de inspectie I.h.n.o. – in januari 1979 – heeft gelanceerd tot wijziging

van het Besluit l.b.o./l.a.v.o. en van het Eindexamenbesluit l.b.o., welke voorstellen einde 1980 werden vertaald in concrete voorstellen van de Begeleidingscommissie 4-jarig l.b.o., kennelijk doorgedrongen tot «het veld».

Daartoe hebben mede bijgedragen de door de CAVO gepubliceerde nota «Knelpunten bij het l.b.o.» van oktober 1979, het in de vakbladen verschenen discussiestuk van het NFO-verband 6: «L.h.n.o. in de problemen II» en de daarop aansluitende «Notitie van de Studiecommissie l.h.n.o.» van de Vereniging de Samenwerkende Landelijke Pedagogische Centra (VLPC) verschenen in juni 1980.

Voor vele scholen waren deze stukken aanleiding zich nader te bezinnen op de vraag in hoeverre de gehanteerde lessentabellen inderdaad een adequate voorbereiding geven aan de *beide* groepen van leerlingen die van oudsher de scholen voor l.h.n.o. bevolken: de nog steeds grote groep van leerlingen die doorstroomt naar in hoofdzaak het m.h.n.o. en het m.s.p.o. en de meer en meer aandacht verkrijgende groep van leerlingen die direct na het verlaten van de school aan het arbeidsproces wil gaan deelnemen.

Het is verheugend dat althans voor een aantal van laatstgenoemde leerlingen het project uiterlijke verzorging een betere beroepsoriëntatie lijkt te gaan opleveren. In het najaar van 1979 werd immers ingesteld de werkgroep ontwikkelingsproject nul-fase uiterlijke verzorging l.h.n.o./l.h.n.o. In deze werkgroep hebben zitting vakleerkrachten van de acht scholen die aan het project zullen medewerken, één vertegenwoordiger van het L.P.C. die tevens als begeleider fungeert, en voorts vertegenwoordigers van het betreffende landelijke orgaan voor het leerlingwezen en van het ministerie; het geheel staat onder leiding van de directeur van één der participerende scholen. In de nul-fase van dit project en vooral in de periode van 1 februari 1980 tot 1 augustus 1980 heeft de werkgroep zich beziggehouden met:

- de leerstofontwikkeling in de bovenbouw (3e en 4e leerjaar)
- een experimentfase ten aanzien van de aanpassing van de inventaris van de scholen
- de ontwikkeling van examenprogramma's op B- en C-niveau
- de aanpassing van de bevoegdheden van de vakdocenten.

Aan het project namen per schooljaar 1980-1981 deel:

dertien l.h.n.o.-klassen met 262 leerlingen en

vijf l.h.n.o.-klassen met 64 leerlingen.

Als algemene doelstelling van dit project is aangegeven: «... de structurering en aanpassing van dit l.h.n.o.-onderwijs aan de primaire opleiding leerlingwezen en onderzoek naar verdere studiemogelijkheden in het kappersbedrijf».

De voorlopige uitkomsten van het project waren zodanig dat de inspectie l.h.n.o. voorstellen tot uitbreiding van het project met zestien «volg scholen» per 1 augustus 1981 ondersteunde.

In dit project is nauwe samenwerking gezocht en gevonden met het leerlingwezen. Naar de mening van de inspectie verdient dit navolging bij activiteiten die ontplooid zullen moeten worden bij de inrichting van studierichtingen, die aansluiten op de leerlingstelsel-opleidingen in de sector van de kantoorpraktijk en de verkooppraktijk. Hetzelfde geldt ten aanzien van een betere aansluiting op vervolgopleidingen binnen het leerlingwezen die verwant zijn aan het vak «huishoudkunde». Wellicht zal in het bijzonder bij de verdere ontwikkeling van dit beroepsgerichte vak – waarvoor een project in statu nascendi verkeert – nagegaan moeten worden in hoeverre een en ander aansluit op regionale behoeften. Intussen beoordeelt de inspectie l.h.n.o. initiatieven die het ministerie heeft genomen om de samenwerking met het leerlingwezen op gang te helpen, in alle opzichten positief. De inspectie oordeelt op eenzelfde wijze over de samenspraak die op vele plaatsen op gang gekomen is tussen scholen uit verschillende categorieën van het l.b.o. over de vorming van hetzij een of ander

samenwerkingsverband of van een gemeenschap van scholen, hetzij van het totstandkomen van een scholengemeenschap conform art. 19 WVO. Ten dele werd de samenwerking gestalte gegeven in de vorm van een 3S-project, begeleid door een landelijk pedagogisch centrum. Bij in totaal negentien «3S-projecten» zijn 22 scholen voor l.h.n.o. of l.h.n.o.-afdelingen van scholengemeenschappen betrokken.

De groei van diverse vormen van samenwerking van l.h.n.o.-scholen met andere scholen van – vooral – het lager beroepsonderwijs levert naar de mening van de inspectie l.h.n.o. nog niet zonder meer het bewijs op dat de harmonisatiegedachte nu binnen het l.b.o. werkelijk ingang heeft gevonden. Voor wat het lager huishoud- en nijverheidsonderwijs betreft zijn het totstandkomen binnen een thans afzienbare tijd van het geplande «m.w.n.o.» en de daaraan veelal verbonden ontkoppeling van het l.h.n.o. (inclusief i.h.n.o.) enerzijds, en de teruglopende leerlingenaantallen anderzijds in dit proces belangrijke factoren. Waar in dit geheel scholen voor l.h.n.o. en l.t.o. participeren, blijken de moeilijkheden die aan harmonisatie verbonden zijn, niet te mogen worden onderschat. Vooral de inrichting van een geharmoniseerd 2e leerjaar en de invulling van het vak «algemene technieken» daarbij zijn vaak zeer problematisch.

Zoals in het Onderwijsverslag 1979 in het vooruitzicht is gesteld, wordt tenslotte nog gerapporteerd over de uitkomsten van het experiment met het z.g. talenvaklokaal.

In de periode 1976-1980 is voor het l.b.o., maar in eerste instantie voor het l.h.n.o. en het l.e.a.o., een talenpracticum ontwikkeld dat aan de bestaande behoefte voldoet.

Eerst was het uitgangspunt dat men gebruik zou maken van niet-gekoppelde recorders voor leerling en leraar. Deze werden zodanig opgesteld, dat didactisch alles mogelijk was, wat nodig is voor het moderne vreemde talenonderwijs. Al ontwikkelend kwam men op grond van ervaringen uit het onderwijsveld tot de volgende samenstelling:

- 1 lerarenpaneel
- 2 cassette-recorders, aangesloten op lerarenpaneel en telemicrofoons
- 30 telemicrofoons
- ophangstelsel, waarop de telemicrofoons zijn aangesloten.

Aan dit experiment deden 187 scholen mee. Nagestreefd werd: een sobere opzet, degelijkheid i.v.m. gebruik door leerlingen, multifunctioneel gebruik van het klaslokaal en de mogelijkheid tot vernieuwde didactiek.

In samenhang met het verkrijgen van deze apparatuur door de scholen werd een cursus opgezet voor docenten. De bedoeling van deze cursus was de docenten een algemene, doch praktisch georiënteerde bijscholing te geven over het geven van Engels als vreemde taal met speciale nadruk op het gebruik van het ter beschikking gestelde talenvaklokaal en het zelf vervaardigen of aanpassen van luistermateriaal. Aan deze cursus namen 479 docenten deel.

b. Individueel huishoud- en nijverheidsonderwijs (i.h.n.o.)

In het schooljaar 1980-1981 werd slechts aan één school voor het eerst begonnen met een afdeling i.h.n.o., te weten in Lelystad. Per 1 september 1980 waren er 227 i.h.n.o.-afdelingen aan h.n.o.-scholen en/of scholengemeenschappen waaraan h.n.o. is verbonden, met in totaal 19 216 leerlingen.

In het begin van 1980 werden bijeenkomsten gehouden met de voorzitters en secretarissen van de teamleidersregio's.

Een knelpunt voor de teamleiders is o.a. het feit dat voor leerlingen die het i.h.n.o. doorlopen hebben zo weinig mogelijkheden bestaan om verdere opleidingen te volgen in het bijzonder in het leerlingstelsel.

c. Bijscholing i.h.n.o.-docenten

Voor en door de drie instituten, die belast zijn met de i.b.o.-applicatiecursus is

een soort overlegorgaan in het leven geroepen waarin zitting hebben:

- de drie cursusleiders
- drie inspectieleden (l.h.n.o. - l.t.o. - l.a.o.) en
- drie vertegenwoordigers uit het onderwijsveld, die via de SIBO zijn aangewezen.

Voorzitter van deze groep is prof. P. v.d. Broek.

Door de inspectie h.n.o. en door het onderwijsveld wordt het zeer betreurd dat de applicatiecursus i.b.o. niet meer opgenomen is in het applicatieplan 1980-1981, maar onder bijscholing ressorteert. Voor het i.h.n.o. is deze ontwikkeling te meer verontrustend omdat voor het verplichte vak maatschappelijke en beroepsvorming geen opleiding bestaat bij de n.l.o.'s. Van verschillende zijden (o.a. door de inspectie l.h.n.o.) is op deze beslissing gereageerd. Tot nu toe is nog geen antwoord ontvangen.

III.8.8 Lager technisch onderwijs

a. Project elektrotechniek

In april 1980 is het model afdelingswerkplan elektrotechniek tijdens een officiële bijeenkomst aan het Ministerie van O & W aangeboden. Dit leerplan is ontstaan door een samenwerkingsverband tussen de LPC, de SLO (ACLO-EE) en het CITO.

In de maand juni 1980 zijn op een aantal plaatsen verspreid over het land informatie-middagen georganiseerd ten behoeve van de afdeling elektrotechniek.

De middagen werden georganiseerd door het Samenwerkingsverband l.t.s.-Elektrotechniek in samenwerking met de Inspectie VO/LTO. Deze voorlichtingsmiddagen trokken een zeer grote belangstelling van de zijde van de docenten (ca. 95%).

Verder werden deze middagen bezocht door afgevaardigden van het Ministerie van O & W en de VEV, alsmede door leden van het college van inspecteurs.

Tevens werden in 1980 door het Samenwerkingsverband Elektrotechniek tweemaal voorlichtingsbijeenkomsten verzorgd in de vijftien regionale kontaktpunten.

b. Project Elektronica

Het onderwijsverbeteringsproject Elektronica l.t.o., heeft zich de afgelopen drie jaar beziggehouden met het gestalte geven aan de «Elektronica» binnen de afdeling elektrotechniek van het l.t.o. Het betreft hier een samenwerking van zes scholen met begeleiding van de SLO, de LPC en het CITO.

Het werkgebied omvatte o.m.:

- a) de bepaling van de plaats van de elektronica binnen het model afdelingswerkplan elektrotechniek.
- b) het vergaren, ontwikkelen en uitwerken van de benodigde leerstof.
- c) de benodigde outillage etc.

Het resultaat was dat een leerstofpakket is ontworpen. Tijdens de laatste cyclus van voorlichtingsbijeenkomsten die door het Samenwerkingsverband Elektrotechniek in 1980 werden verzorgd, is het onderwerp Elektronica - binnen de afdeling elektrotechniek van de l.t.s. - duidelijk aan de orde gesteld met het doel de ontwikkelingen goed naar het veld over te brengen.

In de maanden januari en februari 1981 zal tijdens 30 bijeenkomsten door het gehele land het leerstofpakket Elektronica worden uitgereikt en toegelicht. Deze 30 bijeenkomsten worden verzorgd door de docenten van de samenwerkende scholen.

Op 1 augustus 1981 zal het project Elektronica worden afgesloten.

c. *Installatietechniek*

Het nieuwe verbrede deelraamplan voor de afdeling installatietechniek is uitgebracht. Onderdelen die verouderd waren, zijn verdwenen en nieuwe elementen zijn toegevoegd.

Alle betrokkenen hebben constructief meegewerkt, zodat met recht gezegd kan worden, dat het plan met vereende krachten is samengesteld. De nieuwe elementen zijn in bijscholingsprogramma's opgenomen. Veel docenten hebben reeds aan de bijscholing deelgenomen.

Het nieuwe leerplan is opgezet op basis van thema's.

«Beschutting», «Hygiëne», «Behaaglijkheid» en «Verzorging» vormen de vier pijlers waarop het leerplan is gebouwd.

Door intensieve samenwerking in tien regio's in het land wordt het leerplan verder uitgewerkt in z.g. individuele leerpakketten. Daarmee kunnen leerlingen op eigen wijze zoveel mogelijk zelfstandig de vereiste kennis en vaardigheden verwerven.

Ook practicummodellen spelen hierbij een belangrijke rol.

Ontwikkelingen die het vermelden waard zijn, worden regelmatig onder de aandacht van alle betrokkenen gebracht door een z.g. nieuwsbrief.

Nadat de noodzakelijke voorwaarden zijn vervuld, is het project thans in de uitvoeringsfase gekomen.

Vier scholen zijn aangewezen om het nieuwe leerplan in praktijk te brengen. De betekenis hiervan is ondermeer dat de vier eerdergenoemde thema's in het praktijklokaal worden beproefd. Hieraan zijn zowel bouwkundige als ook inventaris-konsekwenties verbonden. Mede met het oog op het laatste heeft de sub-outillage-commissie haar werkzaamheden op dit terrein voortvarend ter hand genomen.

d. *Project Motorvoertuigentechniek*

Het landelijk ontwikkelingsproject motorvoertuigentechniek werd ook in 1980 voortgezet geheel overeenkomstig het in 1978 bekendgemaakte werkplan.

Inmiddels kon in het cursusjaar 1979-1980 met medewerking van leerkrachten motorvoertuigentechniek van de betrokken scholen (via regio-bijeenkomsten) het concept deelraamplan dat in 1979 uitgebracht en op de scholen verspreid is, worden bijgesteld. Zo kon het worden omgezet in een definitief deelraamplan voor de afdeling motorvoertuigentechniek. Dit deelraamplan, dat in oktober 1980 naar de I.t.s.'en met een afdeling motorvoertuigentechniek gestuurd is, vormt de basis vanwaaruit een afdelingsplan (als onderdeel van een schoolwerkplan) moet worden ontwikkeld met een leerprogramma dat, nadat het gemoderniseerd is naar inhoud en werkvormen, is aangepast aan de leerlingen. Het is dan ook aangepast aan de tijd die beschikbaar is voor de beroepsgerichte vakken binnen de afdeling motorvoertuigentechniek. Er wordt naar gestreefd om de conceptrichtlijnen voor het afdelingsplan waarmee men nu bezig is, in augustus 1981 in definitieve vorm ter beschikking te hebben.

Ten behoeve van de regionale werkgroepen is een instructieblad cursus 1980-1981 uitgegeven waarin vermeld zijn de adressen van de in 12 regio's ondergebrachte I.t.s.'en met een afdeling motorvoertuigentechniek. Ook de daarbij per regio betrokken contactpersonen, regionale coördinatoren, werkgroepleden en onderwijskundige medewerkers zijn vermeld. Doel, werkwijze, agenda en verslaggeving van de regionale bijeenkomsten zijn eveneens opgenomen, voorts een vergaderrooster voor personen die bij het project motorvoertuigentechniek zijn betrokken.

III.8.9 Nautisch onderwijs

a. *Het middelbaar zeevaartonderwijs*

De opleidingen voor de kleine handelsvaart

De tweejarige opleidingen tot stuurman c.q. tot scheepswerktuigkundige voor de kleine handelsvaart blijken goed aan te slaan. Deze conclusie kan worden getrokken uit de stijging van het aantal leerlingen.

Daar er een grote vraag bestaat naar gediplomeerd personeel, vormt de werkgelegenheid geen probleem. Wellicht is dit ook een reden voor de toeneming van de bezetting van de opleidingen.

De opleidingen voor de kleine handelsvaart blijken eveneens in de praktijk goed te voldoen. Op verzoek van betrokkenen bij de zeevaart - bedrijfsleven, Ministerie van Verkeer en Waterstaat - is de mogelijkheid bezien om tot uitbreiding van de vaarbevoegdigheden voor de stuurlieden c.q. tot het verhogen van de grens van het motorvermogen (tot 3 000 kW) voor scheepswerktuigkundigen te komen.

Na overleg met de opleidingsinstituten is door de inspectie een voorstel hierover gedaan.

Wellicht speelt hier ook de intentie van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat een rol om te komen tot een nieuwe zeevaarddiploma-wet, waarin eerder genoemde voorstellen dan zouden kunnen worden verwerkt.

Volgens de inspectie bestaat in de naaste toekomst duidelijk behoefte aan een geïntegreerde opleiding op middelbaar niveau.

Samenvoeging van de tweejarige opleidingen tot stuurman en tot scheepswerktuigkundige tot een driejarige geïntegreerde opleiding tot stuurman / scheepswerktuigkundige zou hiervoor de oplossing kunnen bieden. Tevens zou de mogelijkheid van doorstroming naar het h.b.o. (naut.) dan kunnen worden gerealiseerd.

Het bedrijfsleven - en vooral de werkgevers - zal hierover echter een duidelijke uitspraak dienen te doen.

Wellicht kan door overleg met het Ministerie van Verkeer en Waterstaat - mede in het kader van de wetsherziening - de standpuntbepaling worden versneld.

Tenslotte wordt opgemerkt dat gedurende het schooljaar 1980-1981 aan een aantal «bezem-leerlingen» de gelegenheid is geboden, alsnog de diploma's-oude stijl te behalen.

b. Het lager zeevaartonderwijs de opleiding tot scheepsgezel

De scheepsgezel wordt opgeleid om een geïntegreerde functie te kunnen uitoefenen, zodat hij zowel aan dek als in de machinekamer inzetbaar is.

De behoefte aan scheepsgezellen is groter geworden door de invoering van een gerationaliseerde bedrijfsvoering.

De uiteindelijke bedoeling hiervan is met minder bemanning het schip te kunnen varen.

Het aantal leerlingen vertoont een stijgende tendens.

In het kader van het k.m.b.o. is in het schooljaar 1980 een opleiding tot scheepsgezel begonnen te Delfzijl.

Deze opleiding is een afdeling van het k.m.b.o. verbonden aan de school voor beroeps- en/of ander voortgezet onderwijs voor Appingedam en omstreken.

Het aantal opleidingen is hiermede uitgebreid tot vijf:

Een vierjarige opleiding te IJmuiden en vier éénjarige opleidingen te Amsterdam, Rotterdam, IJmuiden en Delfzijl, waarvan de laatste twee in het kader van het k.m.b.o.

Voor deze opleidingen bestaat een dringende behoefte aan een instructievaartuig. Dit instructievaartuig is dan ook door de gezamenlijke besturen van de opleidingen, alsmede door de voorzitter van de begeleidingscommissie k.m.b.o., bij het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen aangevraagd. Een (positieve) beslissing op korte termijn is wenselijk.

c. Het visserij-onderwijs

Ondanks alle berichten over visstand, quotering enz. blijkt de visserij in Nederland goed te floreren. Dit blijkt ondermeer uit de aanschaf van nieuwe schepen.

De bezetting van de scholen vertoont een licht stijgende tendens.

Deze scholen zijn sterk regionaal gebonden aan de van oudsher traditionele vissersgemeenschappen. De bezetting van de scholen wordt dan ook (ruwweg) bepaald door het aantal schepen in zo'n gemeenschap. Opleiden (bij een zo specifiek gerichte opleiding) van teveel leerlingen zal naar het zich laat aanzien tot werkloosheid leiden. Het visserij-instructie-vaartuig «Koningin Juliana» voldoet goed. De leerlingen kunnen het in theorie geleerde in de praktijk brengen onder de goede leiding van de bemanning. Bovendien draagt de koppeling scholen - schip en omgekeerd in hoge mate bij tot verhogen van het rendement van zowel het opdoen van praktijkervaring als van de opleiding in zijn geheel.

d. Het binnenvaartonderwijs

De middelbare school voor de binnenvaart te Rotterdam en de middelbare school voor het baggerbedrijf te Delfzijl blijken in een behoefte te voorzien.

De bezetting van de vier binnenvaartscholen (l.b.o.) en de opleiding voor het baggerbedrijf (l.b.o.) is vrij constant.

Problemen met plaatsing in het arbeidsproces hebben zich tot nu toe niet voorgedaan.

Ook bij deze opleidingen komt de grote waarde naar voren van het varen tijdens de opleiding aan boord van binnenvaart-instructievaartuigen die voor deze opleidingen beschikbaar zijn.

Dit zijn de «Prinses Beatrix», de «Prinses Irene» en de «Prinses Christina». Hoewel deze in 1980 meer dan eens in de publiciteit was, is de Binnenschepenwet nog niet van kracht geworden. Toch wordt in binnenvaartkringen verwacht, dat dit in 1981 zal geschieden. De diverse schippersdiploma's zullen dan een wettelijke erkenning gaan genieten.

e. De haven- en vervoeropleidingen

De middelbare haven- en vervoerschool te Rotterdam blijkt in de behoefte te voorzien.

De beide haven- en vervoerscholen (l.b.o.) te Rotterdam voorzien in voor het bedrijfsleven goed bruikbare jonge mensen.

Ook hier heeft plaatsing in het arbeidsproces tot nu toe geen problemen gegeven.

In 1980 is het nieuwe gebouw van de haven- en vervoerschool «Jan Backx» in gebruik genomen.

Het is een prachtige school geworden, die uniek is gelegen aan de Waterweg. Toch zullen velen node afscheid genomen hebben van het schip «Jan Backx», dat onder slopershanden zijn einde heeft gevonden.

Te Vlissingen is (opnieuw) een haven- en vervoeropleiding aangevraagd. De inspectie acht dit verzoek gerechtvaardigd, gezien de toenemende behoefte aan geschoold personeel, mede door de uitbreiding van de havenactiviteiten in de regio Vlissingen.

III.8.10 Middelbaar technisch onderwijs

a. Algemeen

De belangstelling voor m.t.o. blijft stijgen. Sinds 1968 is de populatie toegenomen van ongeveer 25 000 leerlingen tot meer dan 50 000 leerlingen in 1980.

Bij het begin van het cursusjaar 1980-1981 bleek het aantal 1e jaars-leerlingen in vergelijking met 1979-1980 opnieuw te zijn gestegen en wel met ruim 9%.

Wat de samenstelling van de instromende leerlingengroep betreft dient vermeld te worden, dat die ook verandering ondergaat.

Er is duidelijk sprake van een toename van het aantal m.a.v.o.-abituriënten en een afname van het aantal l.b.o.-abituriënten. In 1968 was de verhouding zodanig, dat 70% van de m.t.o. leerlingen een l.t.o.-opleiding en 30% een m.a.v.o. (m.u.l.o.)-opleiding had. In 1980 is die verhouding verschoven naar ongeveer 60% met een m.a.v.o.-opleiding en 40% met een l.b.o.-opleiding.

Zowel de toename van het aantal leerlingen als de wijziging in de samenstelling van de toegelaten groep levert het m.t.o. problemen op. In de eerste plaats is de huisvesting van vele m.t.s.-en zodanig, dat er allerlei (nood)oplossingen door gebrek aan voldoende lokalen moeten worden gezocht. Gezien de krapte van het budget voor bouwzaken stuit dat vaak op onoverkomelijke moeilijkheden.

In de tweede plaats brengt de genoemde verschuiving in de leerlingenpopulatie, ook al omdat de vrijheid in keuze van examenpakketten steeds verder wordt doorgevoerd, allerlei leerplan-en lesroostertechnische problemen mee.

Voor de inspectie m.t.o. betekent een en ander veel overleg met de leiding van de scholen om gezamenlijk te zoeken naar goede oplossingen voor de geschetste problematiek.

b. Het experiment «rendementsverbetering door differentiatie»

De inspectie heeft zich door schoolbezoek en door het waarnemerschap in de begeleidingscommissie van het project beziggehouden met het experiment. Onderwerpen die bij schoolbezoek met name de aandacht vroegen waren de duur van de determinatieperiode, het gebruik van de bedrijfstechnische (BT) leerplannen met de didactische aanwijzingen en de onderwijskundige organisatie waaronder de inventaris. Er werden knelpunten geconstateerd zoals de te geringe profilering van de BT-richting door het handhaven van de lessentabel uit het m.t.o.-besluit. Ook de experimentele situatie als zodanig biedt voor de uitvoerenden, behalve een uitdaging, ook de nodige problemen vooral door de snelle start van het project. Het project is thans het derde jaar ingegaan. De leerplannen met didactische aanwijzingen voor het laatste studiejaar kwamen op tijd gereed.

Een eerste bezinning over de bereikte resultaten en de gesignaleerde knelpunten heeft plaatsgevonden d.m.v. een tweedaagse studieconferentie. Deze conferentie heeft met de eerste evaluatienota als uitgangspunt een aantal belangrijke aanbevelingen opgeleverd.

De belangstelling voor het project door aanmelding als volgschool is sterk groeiend.

De werkgroep commercieel-technische (CT) differentiatie werd in december 1980 geïnstalleerd. Zij hoopt in enkele maanden een raamleerplan CT te kunnen leveren.

c. Computerkunde

De algemene invoering en inpassing van de computerkunde in het curriculum van de m.t.s. is enige tijd vertraagd door zowel gebrek aan

eensgezindheid over de toe te passen configuratie als ten gevolge van de financiële consequenties.

Op grond van de gunstige prijsontwikkeling van microcomputers en met het doel uit de impasse te geraken is door de inspectie m.t.o. in het voorjaar 1980 een inventarisvoorstel aan het onderwijsveld gedaan. Daarbij werd eveneens aangegeven op welke wijze de computerkunde in het leerplan moest worden ingepast.

Naar aanleiding van het inspectie-initiatief heeft het veld door middel van de ad hoc-commissie computerkunde van de VMTS een eigen voorstel gemaakt waarin de inspectie-opvattingen in voldoende mate zijn vervat. Het behelst concreet acht microcomputers met 48 K werkgeheugen en bijbehorende apparatuur. Uitgaande van de vereiste specificaties is in overleg met het RIB vastgesteld dat er per school ca. f 70 000,- nodig zal zijn. De onderwijskundige inpassing zal als volgt geschieden:

1. Tijdens de lessen wiskunde in het eerste studiejaar moet tijd vrijgemaakt worden voor zowel de theorie als de didactische werkvorm practicum
2. In de hogere studie jaren komt de computerkunde aan de orde geïntegreerd in de technische lessen, waarbij het vooral om de toepassingen gaat.

Deze aanpak heeft als voordeel dat er geen bevoegdheidsproblemen ontstaan. Wel zal de bijscholing van de docenten nog eens extra aandacht moeten krijgen.

De invoering van de computerkunde zal niet leiden tot verzwarende van de programma's. Onder andere door het achterwege laten van achterhaalde zaken, zoals het leren werken met logaritmische en goniometrische tafels en de rekenschuif, kan tijd worden gewonnen.

Het onderbrengen bij de wiskunde in het eerste studiejaar vindt zijn motivering in het feit, dat ook bij computerkunde het mathematisch denken een sterk accent heeft.

Als streefdatum voor invoering is gedacht 1 augustus 1981.

d. Besturingstechniek

Sinds enige jaren loopt er binnen de afdeling werktuigbouwkunde (W) van de m.t.s. te Ede een experiment besturingstechniek. De drie verplichte vakken van de afdeling W zijn binnen deze differentiatie gehandhaafd. De besturingstechniek krijgt zijn profiel via keuzevakken waarmee begonnen wordt bij het begin van het tweede studiejaar. Door het ministerie is dispensatie gegeven voor de afwijking van de gangbare keuzevakken. Bovendien heeft de school te Ede toestemming gekregen op de eindexamencijferlijst te vermelden dat het de studierichting besturingstechniek betreft.

Gezien ook het eindrapport van de opleidingscommissie Besturingstechnologie van het KIVI/NIRIA*, dat in 1980 verscheen, kan het noodzakelijk blijken het experiment te Ede uitbreiding te geven door soortgelijke experimenten bij een aantal m.t.s.-en gespreid over het land tot te staan.

In dit rapport wordt de jaarlijkse behoefte aan opgeleiden besturingstechnologie op m.t.o.-niveau geraamd op 350.

e. Micro-elektronica

Door de VMTS werd collectief ten behoeve van de scholen voor m.t.o. een gewijzigd leerplan, afdeling elektrotechniek, ter toetsing aan de inspectie aangeboden.

De wijziging was nodig in verband met de noodzaak de leerlingen in het kader van de technische vakken bekend te maken met microprocessoren. Er is een tweeledige doelstelling:

- a. hardware gericht: het kunnen ontwerpen en testen van een minimum systeem voor de beheersing van een gegeven proces.
- b. software gericht: het kunnen ontwerpen en testen van een programma in machinetaal voor een gegeven probleem.

* Koninklijk Instituut van Ingenieurs en het Nederlands Instituut voor register-ingenieurs afgestudeerden van hogere technische scholen.

Een en ander is een vervolg op een in de voorgaande jaren gepleegd experiment.

Totaal 40 lestijden zullen worden besteed aan de microprocessoren gedurende het tweede en laatste studiejaar. In de vakken analoge en digitale technieken zal hiervoor tijd worden gevonden door rationalisatie. De toetsing is door de inspectie in positieve zin verricht. De voor deze wijziging in het leerplan benodigde extra outillage voor een practicum microprocessoren is inmiddels met toestemming van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen in de basisinventarislijst opgenomen.

Met een en ander is een bedrag van ca. f 12 000,- per school gemoeid.

f. Lokalenplan m.t.o.

Het in overleg met de inspectie m.t.o. door de VMTS opgestelde lokalenplan voor middelbare technische scholen dat in 1979 werd ingediend is in 1980 bij de directie Bouwzaken in studie genomen. Aan het einde van 1980 was het resultaat van deze studie nog niet bekend.

g. Leerplannen en inventarislijsten

Behalve eerdergenoemde aanpassingen van leerplannen en inventarissen is er nog het volgende te vermelden.

Een door de VMTS opgesteld leerplan voor het vak maatschappijleer is door de inspectie aan de voorschriften getoetst.

De opmerkingen die daarover werden gemaakt, zullen door de VMTS worden verwerkt.

De VMTS diende overigens nog een leerplan schildertechniek en een leerplan brood- en banketbakken ter toetsing bij de inspectie m.t.o. in.

h. Concept examenbesluit m.t.o.

De inspectie m.t.o. heeft met één inspecteur, als adviseur in de ministeriële werkgroep, deelgenomen aan de totstandkoming van het concept Examenbesluit m.t.o.

i. Middelbare Scholen voor Scheepswerktuigkundigen

De inspectie is in 1980 zeer nauw betrokken geweest bij besprekingen tussen het eigen Departement en dat van Verkeer en Waterstaat om te komen tot erkenning van het schoolexamen van bovengenoemde scholen door het Ministerie van Verkeer en Waterstaat als geldend voor afgifte van het Voorlopig Diploma als Scheepswerktuigkundige (VD).

In december 1980 is hierover overeenstemming bereikt, waarbij met terugwerkende kracht tot 1 augustus 1980 een concept-reglement werd ingevoerd. De regeling is identiek aan de regelingen voor de diploma's bij de kleine Handelsvaart en de Zeevisvaart.

De kandidaten doen in juni 1981 schooleindexamen onder toezicht van door de minister van onderwijs en wetenschappen op voordracht van de minister van verkeer en waterstaat, aangewezen geëmmiteerden. Laatstgenoemden vormen onder voorzitterschap van een inspecteur een z.g. commissie van geëmmiteerden.

Een door de VMTS in 1979 ingediend nieuw leerplan voor de opleiding tot scheepswerktuigkundige is in 1980 nader in beschouwing genomen. De besprekingen daarover met o.a. werkgevers- en werknemersorganisaties en met het Ministerie van Verkeer en Waterstaat hadden einde 1980 nog niet tot een afronding geleid.

III.8.11 Middelbaar middenstandsonderwijs (m.m.o.) en middelbaar economisch en administratief onderwijs (m.e.a.o.)

a. Aantal scholen

Het aantal m.m.o.-scholen werd per 1 augustus 1980 uitgebreid tot 34.

De nieuwe scholen zijn gevestigd in Groningen, p.-c. scholengemeenschap

m.t.o. / m.e.a.o. / m.m.o., en in Zwolle p.-c. scholengemeenschap m.e.a.o. / m.m.o.

b. Stuurcommissie ondernemersonderwijs

Op grond van het medio 1979 door staatssecretaris De Jong aangegeven kader waarbinnen de scholen voor middelbaar middenstandsonderwijs (m.m.o.) kunnen werken aan de invoering van keuzevakken, hebben de desbetreffende scholen met ingang van 1 augustus 1980 hiermee een begin gemaakt. Er wordt nu gewerkt aan de totstandkoming van de eindexamenprogramma's van de keuzevakken.

De inrichting van een branche-gerichte opleiding binnen het m.m.o., het z.g. m.m.o.-b, vormt nog steeds een punt van discussie.

c. Middelbaar horeca-onderwijs (m.h.o.)

Het aantal scholen voor middelbaar horeca-onderwijs werd in 1980 uitgebreid van 7 tot 8.

De belangstelling voor deze vorm van onderwijs is groot.

De nieuwe school is gevestigd in Apeldoorn en is een p.-c. scholengemeenschap m.m.o. / m.h.o.

In een aantal gevallen is de huisvesting van het horeca-onderwijs zorgelijk.

d. Resultaten eindexamens m.m.o. 1980

A.	Totaal	Geslaagd	Afgewezen	Herexamens
Eindex.	1 575 (227)	1 059 (167)	262 (14)	254 (46) kandidaten
Herex.	254(46)	135 (18)	119 (28)	n.v.t. kandidaten
Totaal	1 575 (227)	1 184 (185)	381 (42)	n.v.t. kandidaten

B. Aantal deelnemers HEREXAMEN PER VAK

1. - NE	52	(5) kandidaten
2. - DU	15	(3) kandidaten
3. - EN	27	(3) kandidaten
4. - FR	-	(-) kandidaten
5. - EC	71	(12) kandidaten
6. - VE	27	(11) kandidaten
7. - WA	62	(12) kandidaten
	254	(46) kandidaten

C. Totaal MODERNE TALEN

Engels 1 014 (93) kandidaten
Duits 561 (70) kandidaten
Frans 25 (5) kandidaten

Noot 1: De getallen tussen () hebben betrekking op de meisjes, die in de overige getallen begrepen.

Noot 2: In het totale aantal kandidaten voor het eindexamen zijn niet begrepen 24 (1) kandidaten die zich terugtrokken.

Middelbaar economisch en administratief onderwijs (m.e.a.o.)

a. Aantal scholen

Het aantal scholen voor m.e.a.o. werd per 1 augustus 1980 uitgebreid van 61 tot 62.

De nieuwe school is een in Dordrecht gevestigde p.-c. scholengemeenschap m.a.v.o. / m.e.a.o.

b. Toeristisch onderwijs

De ontwikkeling van de toeristische richting binnen het m.e.a.o. onderwijs in vier scholen (Leiden, Zwolle, Utrecht en Maastricht) gaat onverminderd voort. Drie commissies werkten ter ondersteuning van dit experiment; de Begeleidingscommissie Toerisme (BCT), de Leerstofcommissie Toerisme (LTC) en de Werkgroep Directeuren Toerisme (WDT).

De BCT is tot de conclusie gekomen dat, voorafgaande aan het eindrapport er in 1981 nog een vierde interimrapport zal dienen te verschijnen.

c. Stuurcommissie m.e.a.o.

Reeds geruime tijd wordt in de scholen voor m.e.a.o. in het kader van het vak P(raktische) B(eroepsvorming) aandacht geschonken aan informatica. Sinds 1979 is een begin gemaakt met het ter beschikking stellen van apparatuur aan een aantal scholen. In 1980 heeft deze ontwikkeling zich doorgezet. In het Onderwijs Computercentrum te Utrecht wordt in samenwerking met de LPC gewerkt aan de scholing van docenten op dit vakgebied.

Het rapport van de Stuurcommissie m.e.a.o. van maart 1979 (publikatie nr. 3) is door een ambtelijke werkgroep bestudeerd. Inmiddels zijn dienaangaande voorstellen aan staatssecretaris De Jong gedaan.

d. Resultaten eindexamens dag- en avond m.e.a.o. 1980

Het aantal scholen dat aan het examen deelnam bedroeg in totaal 79 te weten: 50 scholen voor dag-m.e.a.o. en 29 scholen voor avond-m.e.a.o.

Dag-m.e.a.o.-scholen resultaten eindexamens 1980

Aantal kandidaten:	5 562
Aantal kandidaten dat zich tijdens het examen terugtrok:	269
Aantal geslaagden zonder herexamen:	3 693
Aantal geslaagden na herexamen:	524
Totaal aantal geslaagde kandidaten:	4 217
Aantal gezakten zonder herexamen:	966
Aantal gezakten na herexamen:	110
Totaal aantal afgewezen kandidaten:	1 076

Avond-m.e.a.o.-scholen resultaten eindexamens m.e.a.o. 1980 (per vak)

Vakken	A	B	C	D
	Aantal kand. per vak	Aantal kand. geslaagd met diploma	Aantal kand. geslaagd met deelcertificaat	Aantal kand. afgewezen voor deelcertificaat
Nederlands	454	97	317	40
Engels	348	86	154	108
Frans	26	4	20	2
Duits	162	34	80	48
Spaans	7	0	7	0
Algemene economie	215	44	64	107
Commerciële economie	173	42	81	50
Bedrijfseconomie	317	64	131	122
Bedrijfsadministratie	349	60	146	143
Statistiek	291	56	88	147
Recht I	315	48	150	117
Recht II	75	6	24	45
Machineschrijven	63	13	37	13
Stenografie	47	10	22	15
Maatschappijleer	91	12	74	5

Toelichting:

In kolom A is het aantal kandidaten vermeld dat deelgenomen heeft aan het examen in dat vak.

In kolom B is het aantal kandidaten vermeld dat in dat vak examen heeft gedaan en een volledig diploma heeft behaald.

In kolom C is het aantal kandidaten vermeld dat in dat vak examen heeft gedaan, geen diploma heeft behaald, maar door voldoende resultaat (in dat vak) een deelcertificaat heeft gekregen.

In kolom D is het aantal kandidaten vermeld dat in dat vak examen heeft gedaan, geen diploma heeft behaald en door een onvoldoende resultaat (in dat vak) ook geen deelcertificaat heeft gekregen.

Begeleidingscommissie m.e.a.o. / m.m.o.

Tot de projecten waaraan op dit moment door de LPC gewerkt wordt behoren o.a. «het periode-onderwijs» en «de praktijkcomponent».

III.8.12 Middelbaar huishoud- en nijverheidsonderwijs- en sociaal-pedagogisch onderwijs (m.h.n.o. / m.s.p.o.)

a. Kwantitatieve gegevens

De bezetting van alle afdelingen en cursussen m.h.n.o. / m.s.p.o. is als volgt

m.h.n.o.		aantal (werkende) afdelingen		aantal leerlingen					
				1e jaar		2e jaar		3e jaar	
		79/80	80/81	79/80	80/81	79/80	80/81	79/80	80/81
Int. Alg. Schakelopl.	1-jarig	71	68	1 484	1 395	-	-	-	-
Int. Alg. Schakelopl.	2-jarig	147	144	7 249	7 443	5 823	6 115	-	-
KV/JV	2-jarig	30	28	867	690	794	705	-	-
KV/JV	3-jarig	100	99	3 550	3 618	2 959	2 868	2 469	2 658
Kostuumnaaien		53	48	1 023	950	797	811	-	-
Couture		26	28	378	425	-	-	-	-
Vormingsklas		107	90	3 252	2 623	-	-	-	-
Vooropl. Hoger Beroeps- onderwijs		22	22	1 752	1 760	1 453	1 368	1 551	1 658
Huishoudkunde MBO-CD		34	33	624	704	622	488	493	658
Apothekersassistent		15	14	1 244	1 197	1 238	1 496	-	-
Doktersassistent		5	4	171	101	196	154	-	-
Tandartsassistent		3	3	64	58	82	43	-	-
sub-totaal m.h.n.o.:		613	581	21 658	20 964	13 964	14 048	4 513	4 558
m.s.p.o.									
Bejaardenverzorgende		24	18	937	912	913	791	-	-
Gezinsverzorgster	ft	24	18	966	933	1 102	799	-	-
Gezinsverzorgster	pt	6	5	254	198	204	172	-	-
Voortgezette opl. Gezins- verzorgster	pt	4	4	129	129	-	-	-	-
Centr. Instituut Opleiding Sportleiders		4	4	-	-	286	-	266	-
Bezigheidstherapie	ft	2	2	-	-	381	105	-	-
Bezigheidstherapie	pt	8	9	286	332	207	296	196	-
Arbeidsmarktpolitiek/ Personeelsbeleid	ft	2	2	178	13	17	5	7	-
Arbeidsmarktpolitiek/ Personeelsbeleid	pt	10	10	709	824	541	620	480	-
Cultureel Werk	ft	3	3	64	259	133	92	127	-
Cultureel Werk	pt	3	3	138	151	131	129	-	-
Inrichtingswerk	ft	3	3	89	88	244	126	197	-
Inrichtingswerk	pt	16	16	1 304	1 242	1 175	1 198	1 004	-
Sociale Dienstverlening	ft	2	2	-	-	75	36	64	-
Sociale Dienstverlening	pt	28	29	2 018	2 069	1 376	1 452	1 139	-
sub-totaal m.s.p.o.:		139	128	7 072	7 150	6 785	5 821	3 480	3 458
Projecten m.h.n.o. / m.s.p.o.									
Activiteitenbegeleiding		6	6	464	486	-	426	-	-
Assisterende Beroepen in de Gezondheidszorg		6	6	440	564	-	367	-	-
Huishoudtechnische Sektor		5	5	140	102	-	109	-	-
Mode en Kleding		4	4	297	316	-	220	-	-
Sociaal-Agogisch I		3	3	193	220	-	150	-	-
Sociaal-Agogisch II		4	4	485	534	-	400	-	-
Sport en Beweging		4	4	419	445	-	335	-	-
Verzorgende		6	6	623	644	-	510	-	-
sub-totaal Projecten		38	38	3 061	3 311	-	2 517	-	-
Totaal Generaal m.h.n.o. / m.s.p.o.:		790	747	31 791	31 425	20 749	22 386	7 993	8 016
Diversen									
Modetekenen		1	1	-	-	54	-	23	-
m.b.o. Mode en Kleding		2	3	167	283	-	161	-	-
m.b.o.-V.									

wordt project m.h.n.o. / m.s.p.o. (Geen cijfers per 1-9-1980 beschikbaar)

b. Herstructurering m.h.n.o. / m.s.p.o.

Het is een goede gewoonte om bij het schrijven van een jaarverslag terug te kijken naar de verwachtingen, die in een vorig jaarverslag zijn geuit.

Het vorige eindigde met een hoopvolle mededeling over specifieke emancipatorische activiteiten in het kader van de herstructurering. Helaas zijn deze niet tot uitvoering gekomen aangezien er geen geld is toegekend aan de realisering van ingediende voorstellen.

Alle projectscholen zijn verder gegaan, terwijl vanaf augustus 1980 de vijf scholen voor m.b.o.-V zijn toegevoegd. Deze laatste hadden vóór dat tijdstip niet de officiële status van projectschool omdat zij tot dan onder het Ministerie van Volksgezondheid en Milieughygiëne ressorteerden. De inbouw van de kraamzorg binnen de projecten m.b.o.-VZ is een omstreken zaak gebleven, die naar men hoopt in 1981 tot een beslissing zal komen.

Het aantal leerlingen per 1 september 1980 van de tweede generatie was 3 311, dat is 250 leerlingen meer dan de eerste generatie.

De specificatie per project maakt de verschillen onderling zichtbaar:

	1e generatie 79/80	2e generatie 80/81	verschil
m.b.o.-AB	464	486	+ 22 = 4,74%
m.b.o.-AG	440	564	+ 124 = 28,18%
m.b.o.-HT	140	102	- 38 = 27,14%
m.b.o.-MK	297	316	+ 19 = 6,40%
m.b.o.-SA I	193	220	+ 27 = 13,99%
m.b.o.-SA II	485	534	+ 49 = 10,10%
m.b.o.-SB	419	445	+ 26 = 6,21%
m.b.o.-VZ	623	644	+ 21 = 3,37%
	3 061	3 311	+ 250 = 8,17%

Het verloop van de eerste generatie bedroeg aan het eind van het eerste jaar 544, dat is 17,77%.

Een overzicht per project volgt hieronder:

Cyclus 1979-1982. Verloop eerstejaars, absoluut en in procenten per opleiding:

	1979/1980	1980/1981	absoluut procentueel verschil
m.b.o.-AB	464	426	38 = 8,19%
m.b.o.-AG	440	367	73 = 16,59%
m.b.o.-HT	140	109	31 = 22,14%
m.b.o.-MK	297	220	77 = 25,93%
m.b.o.-SA I	193	150	43 = 22,28%
m.b.o.-SA II	485	400	85 = 17,53%
m.b.o.-SB	419	335	84 = 20,05%
m.b.o.-VZ	623	510	113 = 18,14%
	3 061	2 517	544 = 17,77%

De Stuurgroep heeft wederom een aantal publikaties uitgegeven. Deze zijn:

- Voorlopig onderwijsleerplan m.h.n.o. / m.s.p.o.-nieuwe stijl, «tweede versie»; februari 1980, nr. 25.4240/80.02.120; gepubliceerd in bulletin nr. 14 en nr. 15 (maart 1980).
- idem; aanvulling 1, augustus 1980, nr. 25.4240/80.08.434; gepubliceerd in bulletin nr. 17 (augustus 1980).
- idem; aanvulling 2, augustus 1980, nr. 25.4240/80.08.442; gepubliceerd in bulletin nr. 18 (augustus 1980).
- idem; aanvulling 3, oktober 1980, nr. 25.4240/80.10.650; gepubliceerd in bulletin nr. 19 (oktober 1980).
- Uitvoering Herstructurering Deelplan VIII: Ontwikkelingen van opleidingen in fase 1.2, juli 1980, nr. 25.4240/80.07.441; gepubliceerd in bulletin nr. 16 (augustus 1980).

- Advies III: Ontwikkelingsstrategie (verlengen fase 1); maart 1980, nr. 25.4240/80.02.168; niet gepubliceerd in een bulletin.

De inspectie m.h.n.o./m.s.p.o. is doorgeslagen met gericht schoolbezoek aan projectscholen. Dit heeft geresulteerd in een uitvoerig advies aan staatssecretaris De Jong in januari 1980. Daarnaast is een advies van de inspectie verschenen in maart 1980 naar aanleiding van de tweede versie van het voorlopig onderwijsleerplan en in mei 1980 een advies inzake het eindrapport van de Commissie Situering en Spreiding m.h.n.o./m.s.p.o. nieuwe stijl.

c. Interim Algemene Schakelopleiding

Per 1 september 1980 volgden 14.953 leerlingen het onderwijs aan de Interim Algemene Schakelopleiding. Het aantal mannelijke leerlingen blijft beperkt. De opleiding heeft de moeilijke periode waarin de inhoud van het onderwijs en de inhoud van het examen moest worden bepaald, afgesloten. Veel scholen maken gebruik van de mogelijkheid, die de lessentabel biedt, om te differentiëren en de opleiding zodanig in te richten, dat een persoonsgericht programma wordt geboden.

De oriënterende stage wordt ervaren als een onvervangbaar element van de opleiding; zij vervult een kernfunctie met betrekking tot de oriëntatie in beroepenvelden en met betrekking tot de oriëntatie naar vervolgoopleidingen.

De opleiding is wat de onderwijsinhoud betreft een consolidatiefase ingegaan. Wat de keuze der opleidingsvarianten betreft is een voortzetting van de tendens van voorkeur voor het tweejarige opleidingsmodel aanwijsbaar. De deelname aan het éénjarige model daalde ten opzichte van voorgaand jaar met 6%, terwijl het aantal leerlingen van het tweejarige model over die periode met 3,7% steeg.

Het aantal leerlingen van de Interim Algemene Schakelopleiding en de gebleken behoefte aan oriëntering en schakeling vragen om een nadere bezinning op de interim-functie der opleiding.

Het Landelijk Overleg Orgaan (LOIO), dat als coördinatiepunt voor de Interim Algemene Schakelopleiding functioneert, bereidt adviezen met betrekking tot het voortbestaan der opleiding voor.

d. Opleiding m.b.o.-Kinderverzorging / Jeugdverzorging (KV / JV)

Aan het in het onderwijsverslag 1979 aangegeven vergelijkend onderzoek van de SVO naar de opleidingsresultaten van zowel het twee- als driejarig opleidingsmodel is nog geen uitvoering gegeven. In verband met andere lopende onderzoeken kan het project eerst beginnen op 1 juni 1981.

De gestructureerde onderwijskundige introductie, die op themagericht werken en op integratie van vakken uit het leerplan Kinderverzorging en opvoeding was gericht, vond helaas wegens gebrek aan belangstelling niet plaats.

Het aandachtsveld van directies en teamleiding m.b.o.-KV / JV opleidingen richtte zich in het afgelopen jaar meer op de ontwikkelingen ten aanzien van het projectgebeuren van de SA II-opleidingen.

e. Inbouw opleiding pedagogisch medewerker (OPM) in m.b.o.

De negen m.b.o.-KV / JV scholen en de twee m.b.o.-IW (inrichtingswerk) scholen, die participeren in het project «Inbouw OPM in m.b.o.» zijn hun examenjaar ingegaan. Om aan de veranderde opzet in het programma ruimte te geven heeft staatssecretaris De Jong toestemming gegeven aan de negen m.b.o.-KV / JV scholen om de resultaten van de vakken «Kinderverzorging en opvoeding» en «Handvaardigheid» te toetsen door middel van schoolonderzoeken in plaats van de gebruikelijke centraal geregelde examens.

De Begeleidingscommissie «Inbouw OPM in m.b.o.» heeft met betrekking

tot de bijscholing van docenten de contacten met de Stichting Opleidingen Ambulante Zwakzinnigenzorg voortgezet.
Veel aandacht is besteed aan de doelstelling Inbouw OPM in het opleidingsleerplan van de m.b.o.-IW en m.b.o.-KV/JV, opdat de elementen om deze doelstelling te bereiken overgedragen kunnen worden aan de diverse scholen bij integrale invoering aan de Stuurgroep Herstructurering m.h.n.o. / m.s.p.o.

f. Opleidingen Kostuumnaaien en Couture (MK)

In het jaar 1980 nam een beperkt aantal couture-leerlingen voor de eerste maal deel aan het examen in het vak handelskennis, dat in de opleiding en het examen kostuumnaaien en couture is geïntegreerd.
Deze leerlingen hebben in 1979 het eerste gedeelte van het examen handelskennis afgelegd tijdens het examen kostuumnaaien.
Tevens slaagden in 1980 nog 90 leerlingen van de afdeling kostuumnaaien en couture voor de Aantekening algemene handelskennis. Dit examen vond in 1980 voor de laatste maal plaats.
De Werkgroep van directies van scholen met een afdeling kostuumnaaien en couture behartigde ook in het jaar 1980 de belangen van alle scholen.
Zo werden op verzoek van deze werkgroep o.a. informatiedagen voor de naaldvakdocenten georganiseerd door de Stichting Vakopleiding Confectie-industrie, waarvoor de belangstelling zo groot was, dat soortgelijke dagen in de toekomst zullen worden herhaald.

g. Vormingsklas

De belangstelling voor het onderwijs in de Vormingsklas is in het jaar 1980 wederom sterk teruggelopen.
Van de op 1 september 1979 aanwezige 3 252 leerlingen verlieten op 1 juli 1980 2 126 leerlingen de opleiding met een diploma. Slechts 50 leerlingen ontvingen geen diploma wegens onvoldoende resultaten.
De overige leerlingen verlieten de opleiding voortijdig.
Over het algemeen wordt de opleiding voortijdig afgebroken, omdat de leerlingen werk hebben gevonden.
Aan het begin van het schooljaar 1980-1981 zijn weer zeventien scholen niet gestart met een afdeling vormingsklas. Hier liep ook het aantal leerlingen ten opzichte van 1 september 1979 met 629 terug.
Ook dit jaar blijken potentiële vormingsklas-leerlingen te kiezen voor de Interim Algemene Schakelopleiding, die een meer algemeen oriënterende opleiding geeft.

h. Vooropleiding Hoger Beroepsonderwijs (v.h.b.o.)

In 1980 heeft de werkgroep directies v.h.b.o. (de landelijke samenwerkingsvorm v.h.b.o.) getracht oplossingen aan te dragen voor het probleem van de verhouding praktijkvakken - algemene vakken. Welke praktijkvakken onderwezen dienen te worden en welke praktijkvakken vervangen moeten worden door andere behoort ook tot de problematiek die al speelde in 1979.
Deze materie was en is echter zo complex, dat noch in 1979 noch in 1980 adviezen zijn uitgebracht aan het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. De verwachting is, dat eerst in de zomer van 1981 de rapportage rond deze problematiek is afgerond.
De contacten tussen de Stuurgroep herstructurering m.h.n.o. / m.s.p.o. en de werkgroep directies VHBO zijn in 1980 helaas niet verder uitgebouwd. Het aanvankelijk optimisme, dat er in de projecten m.h.n.o. / m.s.p.o. veel aandacht zal worden geschonken aan de verticale doorstroming, is helaas niet bewaarheid.

Het eindexamen v.h.b.o. voldoet nog niet aan de verwachtingen. Niet alleen de discrepantie tussen de cijfers van het schoolonderzoek en die van het centraal geregelde gedeelte van het examen is onderwerp van aanhoudende zorg, maar ook de uiteindelijke examenresultaten laten nogal te wensen over.

i. Opleiding Huishoudkunde (m.b.o.-CD)

De belangstelling van de leerlingen voor de driejarige opleiding Huishoudkunde (inclusief de projecten HT) is in het jaar 1980 licht toegenomen.

Per 1 september 1980 bedroeg het aantal leerlingen 2 003 aan 34 scholen, hetgeen ten opzichte van 1979 een toename van 124 leerlingen inhoudt.

Ten opzichte van het jaar 1979 is de belangstelling voor de tweejarige opleiding gehalveerd.

Voornamelijk in het Zuiden van het land bestaat er belangstelling voor deze tweejarige opleidingsmogelijkheid, die is gerealiseerd om één van de doelstellingen van de oude INAS-opleiding te handhaven. Slechts 36 van de 488 2e jaars leerlingen volgen de tweejarige opleiding.

Het Landelijk Samenwerkingsorgaan, dat in 1979 tot stand kwam, heeft in 1980 driemaal vergaderd. Punten van bespreking waren o.a. de regionale contacten tussen onderwijs en werkveld en eventuele regionale samenwerking ten aanzien van de schoolonderzoek-toetsen.

j. Opleidingen apothekersassistent, doktersassistent en tandartsassistent

Een aantal van de opleidingen apothekersassistent, doktersassistent en tandartsassistent is betrokken bij de herstructurering m.h.n.o. / m.s.p.o. Verdere ontwikkelingen voor deze opleidingen vinden plaats in het kader van de herstructurering m.h.n.o. / m.s.p.o. in het bijzonder in de projecten met betrekking tot de opleiding assisterende beroepen in de gezondheidszorg.

De subcommissie, ingesteld bij brief VO/LMB/MBO/2-368.441 d.d. 27 september 1979 heeft in september 1980 haar werkzaamheden ter voorbereiding van de structuur en inhoud van een eindexamen van de differentiatie apothekersassistent van de opleiding assisterende beroepen in de gezondheidszorg afgerond.

De bij schrijven LMBO/HNO/2-321.879.III d.d. 21 maart 1977 ingestelde commissie, die tot taak heeft de Wet van 25 december 1978, Stb. 322, te herzien op het punt van het examen apothekersassistent, kan nu haar werkzaamheden voortzetten.

k. Opleidingen tot Gezinsverzorgende en Bejaardenverzorgende

Aan alle scholen voor gezinsverzorgster (24) is een afdeling bejaardenverzorgende verbonden.

Evenals in voorgaande jaren werd intensief overleg gepleegd in het overlegorgaan Directeuren, terwijl in de zogenaamde Buco's (Buurtcontact) de regionale problemen werden besproken.

Uit de examens blijkt, dat de opleidingen aan de verwachtingen beantwoorden. De in het kader van de herstructurering m.h.n.o. / m.s.p.o. o.a. door LPC en SLO begeleidde opzet van opleidingsleerplannen voor een driejarige opleiding in zes projectsituaties – in 1979 begonnen met leerlingen – beïnvloedt direct of indirect de werkwijze in de categoriale scholen gezins- en bejaardenverzorgende.

Ook in 1980 heerste onzekerheid over de inbouw van de kraamzorg in de opleiding Verzorgende (VZ).

l. Opleiding Verpleegkundige (m.b.o.-V)

Op 1 augustus 1980 heeft de overdracht van het Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne naar het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen van de vijf m.b.o.-V-opleidingen plaatsgevonden. Deze vijf scholen bouwen in het schooljaar 1980-1981 de bestaande driejarige opleidingen m.b.o.-V af en continueren hun projecten m.b.o.-VP in de herstructurering m.h.n.o. / m.s.p.o., fase 1.2.

m. Dagopleidingen voor Sociaal Agogische Beroepen

Aan de drie dagscholen voor m.b.o. kunnen de volgende afdelingen zijn verbonden: Inrichtingswerk, Cultureel werk, Sociale Dienstverlening en Arbeidsmarktpolitiek / Personeelsbeleid.

Slechts één school heeft alle afdelingen.

Elke afdeling geeft een opleiding die gericht is op een eigen veld van sociaal-agogische beroepen.

In verband met de herstructurering m.h.n.o. / m.s.p.o. zijn, zoals in het vorig jaarverslag is vermeld, twee scholen betrokken bij de projecten voor sociaal agogische beroepsopleidingen SA-I en SA-II.

n. Part-time opleidingen voor sociaal-pedagogische beroepen

Aan het part-time middelbaar sociaal-pedagogisch onderwijs werd – evenals in de twee voorgaande jaren – in het jaar 1980 geen uitbreiding gegeven.

De in de Beleidsnota Herstructurering m.h.n.o. / m.s.p.o. toegezegde commissie voor part-time onderwijs is ook in 1980 nog niet met haar werkzaamheden begonnen.

Om te komen tot eensluidende afspraken met betrekking tot het thans fungerende part-time m.s.p.o. is door de beleidsafdeling in overleg met de inspectie een begin gemaakt met het inventariseren van gegevens die betrekking hebben op de huidige leerplannen e.d.

Enkele afdelingen van het part-time m.s.p.o. zijn in 1980 geïnventariseerd.

Het aantal part-time opleidingen voor gezinsverzorgster (6) werd niet uitgebreid. De part-time opleiding tot gespecialiseerd gezinsverzorgster blijft in haar huidige vorm gehandhaafd gedurende de projectfase van de herstructurering.

Of dat ook daarna het geval zal zijn, zal afhangen van de bevindingen met betrekking tot de ontwikkeling van de nieuwe opleiding tot verzorgende.

In 1980 werd bepaald dat per 1 augustus 1982 zal worden begonnen met de afbouw van de internaten verbonden aan een groot aantal van deze scholen.

o. Centraal Instituut Opleiding Sportleiders (CIOS)

De vier sportopleidingen (Arnhem, Heerenveen, Overveen en Sittard) zijn intensief bij de herstructurering m.h.n.o. / m.s.p.o. betrokken. Het aantal problemen, zowel van onderwijskundige als van structurele aard, is veel groter gebleken dan aanvankelijk gedacht werd.

Ondanks zeer intensief overleg met alle verantwoordelijke instanties en de grote inzet van de desbetreffende scholen dreigt het project Sport en Beweging in het slop te geraken. De structuur waarbinnen de CIOS-sen moeten functioneren, blijkt voor hen niet goed te werken.

In 1980 is ook de principe-beslissing gevallen de twee rijks CIOS-sen (Arnhem en Overveen) onder ander bevoegd gezag te brengen, omdat de opleidingen Sport en Beweging zullen moeten worden verbonden aan een school met meerdere afdelingen.

Om de problemen op beide scholen zoveel mogelijk te ondervangen, zal een begeleidingscommissie worden ingesteld om de uitvoering van deze beleidsbeslissing zo zorgvuldig mogelijk te laten plaatsvinden.

p. Opleiding Activiteitenbegeleiding (m.b.o.-AB)

In dit verslagjaar hebben vier m.h.n.o.-scholen en twee m.s.p.o.-scholen het project m.b.o.-AB gecontinueerd in fase 1.2.

De twee bestaande opleidingen voor bezigheids therapie zijn in 1980 afgebouwd.

De overige afdelingen zullen 1981 worden behandeld.

Onderafdeling III.9 De Inspectorale Projectgroep Kort-MBO

Inleiding

In augustus 1979 begonnen een aantal proefprojecten kort-m.b.o. Begin 1980 werd over deze proefprojecten door de projectinspecteurs gerapporteerd.

Op basis hiervan werd een overall-rapportage van de inspectorale projectgroep samengesteld, die werd door verspreid onder belanghebbenden en belangstellenden. De inspectorale projectgroep heeft naast de voornoemde evaluatie-rapportage ook andere gegevens met betrekking tot de stand van zaken in de proefprojecten opgeleverd. In het navolgende wordt op een aantal punten kort ingegaan.

1. Drempelloosheid

Het doel dat met drempelloze toelating werd beoogd, werd niet gehaald. Maar al was dit doel op deze korte termijn en door de turbulente start van de proefprojecten niet haalbaar, toch bleek in de praktijk al spoedig dat het begrip «drempelloosheid» noodzakelijk genuanceerd moest worden. Door de projectgroep werd een onderscheid gemaakt in een *formele* drempelloosheid en in een *materiële* drempelloosheid.

Formeel zouden de proefprojecten drempelloos moeten zijn, opdat in principe (conform de doelstelling) niemand wordt geweigerd.

Materieel zou de drempelloosheid moeten worden bepaald enerzijds door ontoereikendheden bij de leerlingen en anderzijds door de stand van zaken in de onderwijskundige ontwikkelingen van het project zelf. In de overall-rapportage werd nog vermeld, dat de spanning tussen «formele en materiële drempelloosheid» de spanning is tussen «ideaal en werkelijkheid». Zonder deze ingebouwde spanning zou de ontwikkeling te zeer vertragen. Waar daarbij de grenzen liggen van het haalbare c.q. het toelaatbare, zal moeilijk vast te stellen zijn.

De inspectorale projectgroep heeft dan ook besloten het thema drempelloosheid tijdens de projectfase met voorrang te doen evalueren.

2. Leerplanontwikkeling

De proefprojecten zijn gestart zonder dat er enig houvast was aan landelijke opleidingsleerplannen. In alle gevallen moest men plaatselijk, al werkende met leerlingen, leerplannen ontwikkelen. In de loop van 1980 kwam er verbetering in doordat de landelijke overleggroepen tot meer concrete afspraken kwamen.

De leerplanontwikkeling (en in dit kader ook individualisering en differentiatie) zal voorlopig echter nog veel energie vergen.

3. Betrokkenheid vormingswerk en m.b.o.

Uit rapportages van de projectinspecteurs kon blijken dat aan de inbreng c.d. betrokkenheid van het vormingswerk en van het m.b.o. nogal iets mankeerde.

Het vormingswerk kan wat dit betreft in de meeste gevallen niets verweten worden, want het is de inspectie gebleken dat er grote verwarring bestaat over wat er onder inbreng van het vormingswerk moet worden verstaan.

Deze verwarring is voor een deel het gevolg van verschillende opvattingen ten aanzien van de rol van het vormingswerk, maar heeft ook te maken met het in onvoldoende mate onderscheiden van vorm en inhoud.

Doordat na aanvaarding van de motie Deetman de bijdrage van het vormingswerk in vier aaneengesloten uren kon worden gegeven, werd de positie van het vormingswerk verbeterd.

In het geheel van het k.m.b.o.-gebeuren stelde het m.b.o. zich nogal behoudend op. De betrokkenheid van het m.b.o. werd verhoogd, nadat bij de uitbreiding per 1 augustus 1980 met vijf proefprojecten de inbreng van m.b.o. uitdrukkelijk ook door die scholen werd ingevuld.

De ontwikkelingen binnen het m.b.o. bleven echter inwerken op de ontwikkeling van het kort-m.b.o. Aan deze zogenaamde tweesporigheid werd reeds en zal in de toekomst in toenemende mate aandacht worden besteed.

4. Stages

Vrijwel alle proefprojecten hanteerden op de een of andere manier buitenschoolse leerplaatsen. De invullingen daarvan waren haast even verschillend als er proefprojecten zijn. Er werd gewerkt met beroepsopleidende en oriënterende stages, soms met beide. Er was sprake van algemeen oriënterende stages, van snuffelstages, excursies, maar ook van een volledige stage (varen als scheepsgezel).

Het aantal uren of dagen of zelfs weken dat er aan stages besteed werd, liep eveneens sterk uiteen.

Het ontbreken van een bepaald kader werd overigens niet als een groot bezwaar ervaren. Toch bestond er enige terughoudendheid ten aanzien van de beroepsopleidende stage. Sommige proefprojecten maakten er in het eerste leerjaar geen gebruik van. Andere ondervonden terughoudendheid bij werkgevers.

In dit verband viel het ook op dat in vrijwel alle gevallen als alternatief voor de buitenschoolse leerplaatsen binnenschoolse praktijk werd gehanteerd. De indruk werd gevestigd dat men daartoe erg gemakkelijk overging.

Toch bestond ook bepaald geen eenheid in visie op dit punt. Proefprojecten vulden binnenschoolse leerplaatsen op allerlei manieren in, ook wat doelstelling betreft met als consequentie extra inventaris (o.m. zware machines). Over het uitgangspunt van budgettaire neutraliteit met betrekking tot de inrichting (en de huisvesting) zal ook in de toekomst nog het nodige gezegd (moeten) worden.

Onderafdeling III.10 Hoofdinspectie onderwijs voor volwassenen

III.10.1 Algemeen

Onze samenleving wordt gekenmerkt door snelle en vaak ingrijpende sociale, culturele, economische en technologische ontwikkelingen. Meer dan ooit wordt ervaren dat omvang en verscheidenheid van de voorzieningen voor volwassenen-educatie met die ontwikkelingen geen gelijke tred houden en te ver achterblijven bij de onderwijsvoorzieningen voor kinderen en jongeren. De inspectie VO/OV wordt in het veld voortdurend geconfronteerd met het gebrek aan voorzieningen voor elementaire educatie ten behoeve van volwassenen (vooral vrouwen) die in hun jeugd niet veel meer dan lager onderwijs hebben genoten. De ingrijpende veranderingen in onze samenleving stimuleren echter ook veel breder de vraag naar mogelijkheden voor «permanente educatie» op allerlei niveaus. Zo constateert de inspectie VO/OV ook een toenemende vraag van volwassenen (zowel Nederlanders als leden van culturele minderheden) naar beroepskwalificerende educatie en bijscholing.

Het lijkt van belang deze vragen naar volwassenen-educatie waarop nog onvoldoende voorzieningen aansluiten, te signaleren.

In ons land wordt op grote schaal niet gesubsidieerd mondeling onderwijs aan volwassenen gegeven. Anders dan bij schriftelijk onderwijs bestaat voor deze sector nog geen erkenningsregeling. Inmiddels heeft de Stichting Mondeling Buitenschools Onderwijs om een erkenningsregeling gevraagd. Ook uit de kring van consumenten komt deze vraag. Reeds nu wordt de inspectie VO/OV menigmaal om advies gevraagd. Het ontbreken van een inspectie evenals het niet kunnen verlenen van het predikaat «erkend door de minister van onderwijs en wetenschappen» conform de situatie bij het schriftelijk onderwijs maken dat het voor aspirant-cursisten moeilijk is rijp en groen te onderscheiden bij het aanbod van de talrijke cursussen en opleidingen.

Afgezien van een aantal specifieke instellingen en cursussen had de inspectie VO / OV in 1980 het toezicht op het Vormingswerk Jonge Volwassenen (105 instituten), het Schriftelijk Onderwijs (41 erkende instellingen), de projecten Open School (14 lokaties), de Huishoudelijke Voorlichting (HVP) (4 regio's waarin 86 leerkrachten) en de alfabetiseringscursussen voor Surinamers en Antillianen.

III.10.2 Vormingswerk Jonge Volwassenen

Het Vormingswerk Jonge Volwassenen (VJV) is een van de weinige vormingswerk-voorzieningen binnen het Ministerie van Onderwijs & Wetenschappen. De Inspectie VO / OV is ervan overtuigd dat het VJV in het geheel van de door Onderwijs & Wetenschappen behartigde voorzieningen voor volwassenen-educatie een belangrijke component is. Aan jonge mensen (17-29 jaar) met een laag opleidingsniveau, weinig promotiekansen, minimale opleidingsstimulansen en dikwijls een geringe maatschappelijke weerbaarheid wordt binnen het VJV emancipatorisch vormingswerk geboden (en in een groeiend aantal gevallen een geïntegreerd aanbod van onderwijs en vorming) dat in het algemeen van goed niveau is. Eind 1980 waren er 105 VJV-centra.

Terugkijkend op een jaar inspectiewerk binnen het VJV moeten de volgende opmerkingen gemaakt worden:

1. de inspectie moet vaststellen dat er in de «Rijksregeling subsidiëring vormingswerk leerplichtvrije jeugd 1964» en in het Interim Subsidie-Systeem (ISS) dringend een aantal verbeteringen moeten worden aangebracht.
De stafformatie en het normbedrag worden uitsluitend bepaald door het aantal gerealiseerde deelnemersuren van per dagdeel aanwezige cursisten. Niet op grond van ingeschreven, betalende deelnemers! In nieuwe instituten met slechts één stafkracht (die een paar duizend deelnemersuren extra moet maken om een formatie-uitbreiding te verdienen) leidt dit tot ongewenst veel onbetaald overwerk. In een instituut dat met betrekking tot de formatie in gevaar verkeert, is het zeer moeilijk om de staf over te halen een deelnemers-trekkend programma van twijfelachtige kwaliteit in te wisselen voor een degelijk vormingsprogramma dat minder deelnemers trekt;
2. de Rijksregeling gaat uit van een bijdrage van 25 tot 27½ % van de plaatselijke overheid. In feite leidt deze regeling hier en daar tot ongewenste situaties. In een (verontrustend) toenemend aantal gemeenten wordt een subsidieplafond vastgesteld, waardoor de mogelijke groei van het VJV wordt beperkt. Verschillende gemeenten willen niet betalen voor inwoners die in VJV-centra in een naburige gemeente aan vormingsprogramma's deelnemen. Door het ontbreken van gemeentesubsidie kan op een aantal plaatsen (ook in de zogenaamde «witte vlekken») geen VJV van de grond komen. In verschillende gemeenten selecteert men welke onderdelen van het programma wel en welke onderdelen niet voor subsidiëring in aanmerking komen. De inspectie is echter van oordeel dat het VJV-activiteitenpakket als één geheel moet worden beschouwd;
3. de inspectie heeft de indruk dat het merendeel van de centra de spreiding van activiteiten over de vier zogenaamde «primaire doelgroepen» (vrouwengroepen, werklozengroepen, WSW-groepen en groepen werkende jongeren) goed probeert te bewaken. Vastgesteld wordt, dat de doelgroep waarop het VJV zich van oudsher richt (werkende jongeren van 17-23 jaar) vaak te weinig wordt bereikt. Na het binnentreden van de oudere deelnemers en de groei van het aantal «vrouwengroepen» is het deelnemingspercentage in de jongste leeftijdscategorie sterk afgenomen;
4. in het algemeen valt waar te nemen dat het VJV snel bereid is in te gaan op vragen die nieuwe doelgroepen stellen (bijvoorbeeld analfabeten,

Vietnamese vluchtelingen, Turken en Marokkanen en hun gezinnen, Surinamers en Antillianen). De oprechte VJV-overtuiging dat voor deze groepen iets gedaan moet worden, vindt bij de inspectie VO/OV positieve waardering. Helaas blijkt vaak (soms achteraf) dat de faciliteiten hiervoor binnen de vigerende subsidieregeling onvoldoende zijn. Extra faciliteiten voor het onderwijs aan anderstaligen die wel aan scholen voor v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o., l.b.o. en m.b.o. gegeven worden (bijvoorbeeld ten behoeve van «niet of onvoldoende in het Nederlands aanspreekbare anderstalige leerlingen») worden niet aan het VJV toegekend, terwijl ook daar in sommige gevallen tolk-uren en extra begeleidingsuren noodzakelijk zijn;

5. in de afgelopen jaren is de deelneming van vrouwen in het VJV sterk gegroeid. Juist in vrouwengroepen moeten de emancipatorische aspecten van het vormingswerk uiteraard ruime kansen krijgen. In een aantal centra constateert de inspectie in het vrouwenwerk echter een dermate sterke radicalisering, dat de belangstelling van vrouwen daar (maar – als gevolg van de algemene beeldvorming – ook elders) terugloopt en dat het vrouwenwerk in het totale programma-aanbod geïsoleerd raakt.

Deze tendens is ongunstig: ook omdat veel vrouwen die behoefte hebben aan duidelijk emancipatorisch vormingswerk door dat verschijnsel afgestoten worden, zoals in verschillende centra bij de werving is gebleken;

6. in het algemeen wordt er in de centra gewerkt door jonge, doorgeaans enthousiaste vormingswerk(st)ers. Helaas valt binnen de staven een groot verloop waar te nemen. Dit verloop vindt mede zijn oorzaak in het vele avondwerk en in een aantal knelpunten van het Interim-Subsidie-Systeem dat door de werk(st)ers aan den lijve worden ondervonden;

7. het valt de inspectie op dat in toenemende mate vrijwilligers in het VJV hun intrede doen ter begeleiding van vormingsactiviteiten. Dit heeft meestal te maken met de knelpunten in het Interim-Subsidie-Systeem. Een enkele maal is de gebrekkige inzet van een pedagogische medewerk(st)er er debet aan. De inspectie is van mening dat aan vrijwilligers, evenals aan gastdocenten die zelfstandig groepen begeleiden, dezelfde eisen gesteld moeten worden als aan pedagogische medewerk(st)ers. In dit verband merkt zij tevens op het niet te kunnen accepteren dat groepen aan stagiaires worden overgelaten waarbij iedere begeleiding ontbreekt;

8. bij nogal wat instituten moet de bestuurskracht helaas onvoldoende genoemd worden. Dikwijls zijn er geen, of te weinig, gekwalificeerde bestuurders. De bestuursamenstelling komt niet altijd overeen met de bepalingen in de statuten, die overigens niet altijd voldoende gekend worden. Ook ontbreekt nogal eens een huishoudelijk reglement;

9. in een nog steeds schrikbarend aantal gevallen is het VJV gehuisvest in een accommodatie die zeer slecht tot onvoldoende genoemd kan worden.

III.10.3 Schriftelijk onderwijs

Het schriftelijk onderwijs is een belangrijke voorziening in het geheel van de volwassenen-educatie. Als in de toekomst de vraag naar onderwijs voor volwassenen blijft toenemen en een relatieve teruggang van de overheidsuitgaven noodzakelijk blijkt, dan zal naast het huidige schriftelijk onderwijs een grotere integratie van deze vorm van onderwijs binnen de bestaande onderwijsorganisatie gestimuleerd moeten worden.

De 42 erkende instellingen telden in 1980 meer dan 200 000 cursisten; circa een derde van deze cursisten zijn vrouwen. Meer dan twaalf procent van de cursisten studeert via schriftelijk onderwijs op tertiair niveau. Verreweg het grootste deel volgt een cursus op secundair niveau. Opvallend veel cursisten (ca. 50 000) hebben belangstelling voor economisch, administratief en commercieel onderwijs.

Door allerlei publikaties is het schriftelijk onderwijs in 1980 sterk in de belangstelling geweest. De consumentenorganisaties zijn zich intensief gaan bezighouden met het cursusaanbod. De inspectie ervaart deze gerichte aandacht voor lesmateriaal en studiebegeleiding als uiterst positief. Bewustmaking van de consument betekent wel een grotere druk op de inspectie: zowel door een groeiend aantal adviesaanvragen als omdat de inspectie voor cursisten van een erkende schriftelijke instelling als beroepsinstantie optreedt. De administratieve onderbezetting en als gevolg daarvan de onbereikbaarheid van de inspectie in 's-Gravenhage is een grote handicap bij het adequaat reageren op deze grote belangstelling.

Ook in 1980 vroeg een gedegen controle op de toepassing van de wet en het uitvoeringsbesluit bij de meeste van de 41 instellingen twee bezoeken en bij grotere een frequenter bezoek. Rapportage van de bezoeken aan de instellingen wordt naar het beleidvoerende ministerie gezonden, opdat het ministerie zo nodig het onderhouden van de wet kan afdwingen. Extra aandacht werd besteed aan de inhoud van het lesmateriaal (dat methodisch en didactisch goed moet zijn en aangepast aan de ontwikkelingen) alsmede aan het corrigeren van het schriftelijk werk. In nauw overleg met de betreffende afdeling van het ministerie probeert de inspectie te komen tot een gereguleerd beleid inzake deskundigenonderzoek van schriftelijk cursusmateriaal, dat door het ministerie wordt gesubsidieerd.

Lesmateriaal dat niet meer voldoet aan redelijke eisen moet zo snel mogelijk aangepast of vernieuwd worden. Sancties op het niet naleven van de gestelde normen zullen zo nodig toegepast moeten worden.

De opleidingen zijn voor een belangrijk deel gericht op examens, hetzij op staatsexamens, hetzij op examens van andere organisaties, hetzij op eigen examens. De eigen examens eisen de meeste aandacht van de inspectie. In het overgrote deel van de gevallen ziet tevens een rijksgecommitteerde deskundig is in de te examineren materie toe op deze examens. De examens worden afgenomen door examencommissies bestaande uit leden die in meerderheid onafhankelijk zijn van de onderwijsinstelling; de voorzitter behoort tot die meerderheid.

Grote aandacht is gegeven aan examenreglementen van de erkende instellingen die opleiden voor een vestigingsexamen dat door het eigen instituut wordt afgenomen. Bij de reglementering van die examens werd nauw samengewerkt met het Ministerie van Economische Zaken.

In 1980 werd erkenning verleend aan de afdeling schriftelijk onderwijs van de Stichting Nederlands Vervoerswetenschappelijk Instituut te Rijswijk Z.-H. en aan de afdeling schriftelijk onderwijs van de Stichting Vakopleiding en Vakexamens voor de Detailhandel in Schoenen in Driebergen.

De mogelijkheid om certificaten m.a.v.o., h.a.v.o. en v.w.o. te behalen wordt ook door veel mensen die aangewezen zijn op het schriftelijk onderwijs, positief gewaardeerd.

Naast de bestaande schriftelijke cursussen microprocessors en Russisch verzorgde Teleac ook dergelijke cursussen (als schriftelijk onderwijs) ondersteund door lessen per televisie en door mondelinge lessen in een aantal plaatsen in ons land.

De opleidingen in het kader van de Vestigingwet detailhandel worden door wetswijziging nu omgezet in ondernemersopleidingen, waarbij behalve aan warenkennis ook veel aandacht aan het ondernemer-zijn wordt besteed.

In 1980 zijn weer enkele tientallen nieuwe cursussen tot stand gekomen. Enkele voorbeelden zijn: basiscursus informatica, bestrijding geluidshinder in de buurt, economie voor de collectieve sector.

E.E.G.-laborante-reanimatie, genealogie, organisatie gezondheidszorg, greenkeeper, Hebreeuws, kalligrafie, kostuumgeschiedenis, kustnavigatie, marktonderzoek voor de gebruiker, middelbare opleiding groenvoorziening, Nieuwgrieks, notuleren, receptioniste-telefoniste, sterrenkunde, thuis met kruiden, toegepaste vacuümtechniek, videotechneek en welzijn.

III.10.4 Huishoudelijke Voorlichting (HVP)

De Stichting Huishoudelijke Voorlichting (HVP) stelt zich ten doel om in het kader van educatieve mogelijkheden het inzicht, de kennis en vaardigheden te vergroten van mannen en vrouwen met betrekking tot het voeren van de huishouding onder veranderende maatschappelijke omstandigheden overeenkomstig zich wijzigende inzichten.

In 1980 is door de inspectrice ruim aandacht besteed aan de HVP. De groepen die van de HVP-voorlichting gebruik maken komen voor het overgrote deel uit plattelandskernen. De HVP werkt jaarlijks op meer dan 600 plaatsen en vervult een belangrijke functie in gebieden met een geringe infrastructuur. Het cursusaanbod trekt mensen aan die graag iets willen doen. De drempel is laag, daar vooral dit cursusaanbod voor het thuisfront «legitiem» is.

Een aantal onderwerpen zoals milieu, handvaardigheid en bewegen worden door het HVP bekeken vanuit één kader: de huidhouding. Hierin verschilt de HVP fundamenteel van andere organisaties met een soortgelijk cursusaanbod. Er wordt in groepsverband gewerkt met een groepsgrootte die ruimte geeft voor individuele aandacht.

Met de hulp van twee emancipatiewerksters zijn de vakgroepen bezig om de cursussen uit de puur «technische» sfeer te lichten, er emancipatorische elementen in aan te brengen en het vormingsaspect te versterken.

III.10.5 Open School

Met het cursusjaar 1979-1980 zou de Stichting Proefprojecten Open School (SPOS) haar werkzaamheden afsluiten. In de veertien lokaties waar de Open School-werkwijze met de groepen «jonge volwassenen», «volwassenen» en «vrouwen» beproefd was, zou men gedurende dit cursusjaar werken aan de «introdactie van de Open School-werkwijze» in bestaande instellingen voor volwassenen-educatie.

Na bezoeken aan alle lokaties in maart 1980 moest echter vastgesteld worden dat de voorbereidingen in de meeste lokaties dermate achterbleven bij de minimale eisen dat van de introductie in bestaande instellingen afgezien moest worden.

Vanaf augustus 1980 werd in de veertien lokaties het Open School-werk voortgezet met 1 600 voor een belangrijk deel nieuwe deelnemers en deelnemsters aan wie een tweejarig curriculum werd toegezegd, conform het «Raamplan voor Open School-werk» dat in februari 1980 door de SPOS gepubliceerd werd.

Ook in het laatste cursusjaar werd niet het aantal mannelijke deelnemers bereikt dat men oorspronkelijk op het oog had. Met ook dit jaar een deelname van meer dan 85% vrouwen ligt de conclusie voor de hand dat het huidige Open School-aanbod (bijvoorbeeld vrijwel zonder beroepsgerichte component) het mannelijk deel van de doelgroep onvoldoende aanspreekt.

In het Open School-werk is de component van het emancipatorisch vormingswerk steeds van groot belang gebleken. In evaluatie-gesprekken met vooral de vrouwelijke deelnemers scoort dit aspect van het werk meestal de grootste waardering. Uit het ruime vakkenpakket waaruit de deelnemers en deelnemsters kunnen kiezen, wordt door de meesten Nederlands en Engels gekozen.

Voor de doelgroep zal het van belang zijn om in de toekomst deelname aan het vak rekenen te animeren (vooral bij de vrouwen, van wie nu nog niet 1 op de 6 voor dit vak kiest).

De «media-mix» heeft met betrekking tot de vakken nog onvoldoende gefunctioneerd. Radio en televisie hebben bij het leerdoelgerichte werken een zeer geringe rol gespeeld. De cassettebandjes bij de vreemde talen hebben voor een aantal cursisten wel gefunctioneerd. Onderzoek en studie zullen de wenselijkheid en mogelijkheid van de «media-mix» voor de Open School-doelgroep nog nader moeten uitwerken.

Een groot deel van de eerder ontwikkelde olé's (die overigens in het algemeen betrekkelijk weinig gebruikt werden) bleken te veel te lijken op traditioneel m.a.v.o.-onderwijs in een nieuw jasje. Er werd bijvoorbeeld meestal gekozen voor individueel leren, te weinig aangesloten bij de maatschappelijke situatie en de ervaringen van de doelgroepen en er werd nauwelijks gestreefd naar integratie van vakgebieden, respectievelijk van onderwijs en vorming.

In 1980 is door de SPOS met voortvarendheid gewerkt aan bijstelling van een deel van het lesmateriaal en aan de ontwikkeling van nieuw materiaal. Hiermee is ook voor de komende jaren een dienst bewezen aan het volwassenen-onderwijs voor deze doelgroep.

Op 2 december 1980 verscheen de circulaire over de Projecten Introductie Open School-werkwijze, waarin de mogelijkheid geopend werd om vóór 2 februari 1981 projectplannen in te dienen. De inspectie VO/OV zal alle plannen beoordelen en van een advies voorzien. Zij zal er met name op toezien dat de voorgenomen organisatie voldoende garanties biedt voor een geïntegreerd aanbod van onderwijs en vorming conform het eerder genoemde raamplan. Intussen kan de inspectie aan het eind van 1980 al vaststellen dat er in een aantal SPOS-lokaties wederom onvoldoende gewerkt is aan de voorbereiding van de introductie in bestaande instellingen voor volwassenen-educatie, terwijl er pretentieuze eisen gesteld worden die de voorgenomen introductie ernstig zullen bemoeilijken. Omdat de uitvoering van het educatieve programma dient te geschieden door samenwerkende instellingen van onderling verschillende aard, zullen naar het oordeel van de inspectie bij de uitvoering van het werk ongetwijfeld allerlei problemen ontstaan. Vanuit onderwijskundig en inhoudelijk oogpunt kan men zich afvragen of de gekozen opzet voldoende garanties biedt voor verdere verspreiding van de Open School-werkwijze binnen de instellingen. De komende jaren zullen leren of deze indruk van de inspectie te pessimistisch

Onderafdeling III.11 Inspectie Nederlandse rijksscholen voor Voortgezet Onderwijs in West-Duitsland

Het totale aantal leerlingen aan de Nederlandse rijksscholen voor voortgezet onderwijs in West-Duitsland per 1 januari 1980 bedroeg 552 (tegen 572 per 1 januari 1979). Per 1 januari 1981 was dit aantal 561. Het aantal leerkrachten in een volledige weektaak per 1 januari 1981 bedroeg 46 (eveneens 46 per 1 januari 1980). Onderstaand schema geeft een overzicht van de verdeling van leerlingen en leerkrachten over de vijf scholen (in een volledige weektaak).

plaats	aantal ll. per 1.1.'80	aantal leer- krachten per 1.1.'80	aantal ll. per 1.1.'81	aantal leer- krachten per 1.1.'81
Bergen	55	6	58	
Blomberg	108	9	116	
Bramsche	158	12	158	
Stolzenau	100	9	118	
Zeven	131	10	111	
	552	46	561	

Examens:

De resultaten bij de examens 1980 waren als volgt:

m.a.v.o.-4:	aantal II. dat aan het examen deelnam:	geslaagd:	terug- getrokken
Bergen	6	5	-
Blomberg	9	9	-
Bramsche	22	17	2
Stolzenau	5	4	-
Zeven	20	20	-

I.e.a.o.	aantal II. dat aan ex. deelnam	geslaagd	6C	5C	4C	3C	2C	1C
Bergen	4	4	-	-	3	-	1	-
Blomberg	9	9	-	4	2	1	1	1
Bramsche	3	3	-	-	2	1	-	-
Stolzenau	6	6	-	-	5	1	-	-

Opmerking:

De I.e.a.o.-leerlingen deden examen in 6 vakken. De leerlingen van de school in Stolzenau en Blomberg deden tevens examen in machineschrijven. Dit vak telt niet mee bij de uitslag en is in het schema niet verwerkt.

C = hoogste niveau

B = lager niveau

In het schema is alleen het aantal leerlingen per school aangegeven dat van de zes examenvakken in een aantal, variërend van 6-1, op het hoogste niveau (C) examen heeft afgelegd.

Vergelijking examenresultaten:

m.a.v.o.-4:

Uit onderstaand schema blijkt hoe de gemiddelde examenresultaten van de vijf Ned. rijksscholen in Duitsland zich verhouden tot het landelijk gemiddelde van alle m.a.v.o.-scholen in Nederland. Het betreft hier de behaalde score bij het schriftelijk examen m.a.v.o.-4 (1980) met betrekking tot die vakken, waarvoor de examenopgaven tot stand kwamen met medewerking van het Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling (CITO). De opgaven waren gesteld in de z.g. meerkeuzevorm.

vak	5 scholen Duitsland		alle m.a.v.o.- scholen in Nederland
	aantal kandidaten	gemiddelde score	gemiddelde score
Frans	13	35.8	35.0
Duits	52	43.1	33.3
Engels	54	34.7	33.9
Scheikunde	30	12.5	17.1
Wiskunde	28	17.5	11.4
Biologie	32	25.4	23.2
Handelskennis	25	21.5	24.0

Opmerking:

Bij de moderne talen was het maximaal toe te kennen aantal punten 50, voor scheikunde 20, voor wiskunde 30, voor biologie 40 en voor handelskennis 40. De behaalde punten (de scores) werden omgezet in cijfers.

Vormen van onderwijs:

De vijf scholen omvatten de volgende vormen van onderwijs:

- atheneum (t/m 3e leerjaar)
- h.a.v.o. (t/m 3e leerjaar)
- m.a.v.o. (drie- en vierjarig)
- I.e.a.o. (m.u.v. de school in Zeven)

De school in Zeven biedt de leerlingen die geen m.a.v.o. kunnen volgen de mogelijkheid van een 2-jarige onderbouw I.b.o., die aansluiting geeft op het 3e leerjaar van scholen voor I.b.o. in Nederland.

Toelating:

Aan alle vijf scholen beslist de door het bevoegd gezag ingestelde toelatingscommissie over de toelating. In feite worden nagenoeg alle leerlingen die zich voor het eerste leerjaar melden, toegelaten. Hier ligt meteen een van de problemen van de scholen in Duitsland. Leerlingen die in Nederland op grond van adviezen en test geopteerd zouden hebben voor l.t.s., l.h.n.o., l.m.o., l.l.o. of een vorm van individueel lager beroepsonderwijs moeten genoeg nemen met de beperkte mogelijkheden die de scholen bieden: aan vier der scholen l.e.a.o., aan een school een 2-jarige onderbouw l.b.o.

Toch worden de leerlingen getest: in de 6e klassen van de lagere scholen worden schoolvorderingentests afgenomen. Daarnaast zijn er de adviezen van de psychologische dienst van land- of luchtmacht.

Wanneer op grond van het advies van het hoofd der lagere school en van de uitslag van het psychologisch onderzoek een leerling individueel beroepsonderwijs zou moeten volgen, wordt de ouders aangeraden voor hun kind plaatsing op een passende school in Nederland te vragen. Dit is geen eenvoudige zaak, daar een overplaatsing van het gezin naar Nederland op allerlei problemen kan stuiten.

Aan een der scholen ontvangt men over elke leerling wel een rapport, waarin het advies van het hoofd der lagere school en het advies van de psychologische dienst van de Luchtmacht zijn verwerkt. Omdat in principe alle leerlingen die de Nederlandse lagere school in Duitsland verlaten, moeten worden toegelaten tot de Nederlandse school voor voortgezet onderwijs in Duitsland, bergt men de ontvangen rapporten voorlopig in de ijskast.

Van groter belang acht men het gesprek dat voor het begin van het schooljaar plaats heeft tussen enerzijds een delegatie van de school voor voortgezet onderwijs o.l.v. de brugklasmentor en anderzijds de leerkrachten van de «bovenbouw» van de lagere school. Elke leerling die de 6e klas gaat verlaten wordt onder de loop genomen. Men probeert te komen tot een soort «ontwikkelingsprofiel», waarop in het voortgezet onderwijs voortgebouwd kan worden. Bij het bespreken van de resultaten over het eerste trimester worden de ervaringen die men met de leerling heeft opgedaan, vergeleken met het rapport van de basisschool.

Doorstroming naar scholen in Nederland en Duitsland:

Leerlingen die een diploma m.a.v.o.-4 of l.e.a.o. hebben behaald of met succes drie jaar h.a.v.o. of atheneum hebben afgerond vinden in Nederland over het algemeen, soms na enkele aanpassingsmoeilijkheden, aansluiting. Hetzelfde geldt voor de leerlingen die de 2-jarige onderbouw l.b.o. aan de school in Zeven hebben gevolgd.

In een aantal gevallen blijven de leerlingen, waarvan de ouders nog niet naar Nederland teruggaan, in Duitsland, zoeken daar een baan of kiezen vervolgonderwijs op Duitse scholen, zoals het gymnasium, een school voor beroepsonderwijs met een z.g. «Lehrstelle».

De directeurs van de vijf Nederlandse rijksscholen voor v.o. in Duitsland houden de plaatsing van leerlingen van hun scholen op vervolgscholen nauwlettend in de gaten. De ontvangende scholen krijgen uitgebreide informatie over de schoolverlaters.

Doorstroming naar het Duitse gymnasium:

Leerlingen die drie jaar atheneum of h.a.v.o. hebben afgerond, kunnen worden toegelaten tot het z.g. 10e leerjaar van het gymnasium. In dit jaar is nog een breed vakkenpakket verplicht.

M.a.v.o.-gediplomeerden kunnen onder bepaalde voorwaarden worden toegelaten tot het 11e jaar (dit jaar is een Oriëntierungsstufe, waar men halverwege de cursus een vakkenpakket samenstelt). Voor deze leerlingen zijn in onderling overleg toelatingsregels vastgesteld, opdat de kans het gymnasium af te ronden reëel is.

Aan het St.-Viti-gymnasium in Zeven kan het vak Nederlands als examenvak

worden gekozen. Voor Nederlandse leerlingen is dit een gunstige omstandigheid.

Contacten met Nederland:

Met betrekking tot een aantal vakken is er enkele keren per jaar overleg tussen leraren van de rijksscholen in Duitsland en leraren van de rijksscholengemeenschap in Coevorden. Men bespreekt dan o.a. de toetsing van die vakken in het schoolonderzoek.

Voor zaken, het l.e.a.o. betreffende, zijn er goede contacten met de gemeentelijke scholen voor l.e.a.o. te Hengelo.

Contacten van de toch wel enigszins geïsoleerde scholen in Duitsland met scholen in Nederland zijn een noodzaak. Om dezelfde reden bezoeken de directeurs van de scholen in Duitsland de bijeenkomsten van rectoren van rijksscholen in Nederland, zowel in regionaal als in landelijk verband.

In het belang van het onderwijs aan de scholen in Duitsland namen leraren deel aan bijeenkomsten, cursussen en conferenties in Nederland, zoals

- applicatie handelskennis
- bijeenkomsten schooldekanen
- project DBK voor de vakken natuurkunde en scheikunde
- project leerplanontwikkeling ten aanzien van het onderwijs in de natuurwetenschappen (PLON)
- applicatie geschiedenis.

Buitenschoolse activiteiten:

Aan alle vijf scholen hebben regelmatig buitenschoolse activiteiten plaats, zoals

- concert- en schouwburgbezoek
- excursies en werkweken
- sportdagen
- gezamenlijke activiteiten met Duitse scholen.

Beroepenvoorlichting:

De beroepenvoorlichting neemt aan de scholen een belangrijke plaats in. Op de scholen werd beroepenvoorlichting gegeven door consulenten van Nederlandse arbeidsbureaus.

Contacten met ouders:

Deze contacten worden onderhouden door:

- voorlichtingsavonden
 - huisbezoek
 - contactavonden (algemeen en voor speciale klassen)
 - via uitnodigingen voor het bezoeken van de «mess». Deze bezoeken brengen de verbinding tot stand tussen de leraren en de militairen en vormen een belangrijke bijdrage in het functioneren van de Nederlandse gemeenschap als geheel
 - met de oudercommissie:
- de oudercommissies aan de scholen zijn zonder uitzondering zeer actief te noemen. Zij stimuleren de ouders tot meedenken en meepraten in het belang van hun kinderen. De oudercommissie wordt zoveel mogelijk bij de schoolzaken betrokken en neemt aan een der scholen zelfs aan de lerarenvergaderingen deel.

Algemene technieken

Aan twee der scholen is er ten aanzien van de algemene techniek een goede samenwerking met de Nederlandse militaire basis. De scholen hebben zich kunnen verzekeren van de medewerking van militairen en burgers, waardoor met betrekking tot de l.b.o.-afdeling een scala van beroepen aan de orde kan komen. Onder verantwoordelijkheid van de school worden leerlingen in staat gesteld kennis te nemen van

- schoonheidsverzorging
- naaien
- bloemisterij

- autotechniek
- koken
- elektrotechniek
- fotografie
- houtbewerking
- dierenverzorging
- winkelpraktijk
- metaalbewerking.

Voor de leerlingen zijn deze geboden mogelijkheden waardevol, zowel voor wat betreft het bezig zijn met materiaal als voor een latere beroepskeuze.

Onderafdeling III.12 – Inspectie Experimenten Middenschool

III.12.1 Algemeen

Het middenschoolproject maakt thans deel uit van een totaal projectenbeleid ten behoeve van het onderwijs in de eerste fase v.o.. De vier uitgangspunten die centraal stonden bij het experiment zijn intussen voor het gehele voortgezet onderwijs van toepassing verklaard.

Wijziging toezicht

Met ingang van 1 augustus 1980 werd het zelfstandig onderwijskundig toezicht op de experimenten middenschool beëindigd. De taken van de inspectie werden ingepast in de opdracht aan de nieuwe hoofdinspectie speciale diensten. Binnen de organisatie en taakstelling van deze hoofdinspectie is de inspectorale zorg voor het middenschoolproject samen met een aantal andere categorie overschrijdende activiteiten, gewaarborgd.

III.12.2 Inspectie

1 Experimenteel modelleerplan middenschool

Naar aanleiding van het twaalfde advies van de ICM werd in 1980 het beleidsstandpunt van de minister van onderwijs en wetenschappen bekendgemaakt. In dat kader kreeg ook de opstelling en ontwikkeling van een Experimenteel modelleerplan Middenschool opnieuw de aandacht. Het gaat hier om de uitwerking van een modelleerplan in samenspraak met de betrokken scholen door de Stichting voor de Leerplanontwikkeling.

2 Evaluatieplan

Een ander gevolg van de beleidsnotitie bij het twaalfde advies van de ICM is dat de IPAC-M de opdracht kreeg een voorstel te ontwikkelen met betrekking tot de evaluatie van het middenschoolproject. Het is de bedoeling dat in het midden van de jaren tachtig de te nemen beslissingen door onderwijskundige, structurele en financiële gegevens kunnen worden onderbouwd.

Een aantal gedachten over de onderwerpen en categorieën evaluatoren namen in het afgelopen jaar vastere vormen aan. De inspectie volgt met belangstelling de gedachtenontwikkeling op dit onderdeel. Tot nog toe kon zij slechts zijdelings kennis nemen van de inzichten en opvattingen in deze. Gezien haar betrokkenheid bij het onderwerp op basis van haar taakstelling verwacht zij te zijner tijd haar inbreng op dit gebied te kunnen leveren.

3 Doorstromingsproblematiek

Op dit terrein zijn enkele belangrijke stappen gezet. Het beleidsstandpunt is verduidelijkt met betrekking tot de regeling van de afsluiting. Diploma en profielbeschrijving dienen als afsluitingsdocumenten om de aansluiting met het vervolgonderwijs mogelijk te maken. Ook is de samenstelling van de Landelijke Werkgroep Doorstroming Middenschool (LWDM) gewijzigd. Met name het vervolgonderwijs wordt sterker in de commissie vertegenwoordigd.

De waarneming door de inspectie geschiedt in het vervolg maar door één inspecteur. Voor het oplossen van bepaalde incidentele problemen en het waarnemen ten behoeve van de inspectie in relatie tot haar evaluerende taak lijkt deze waarneming in veel opzichten gewenst.

4 Zorgbreedte

Bij de voorbereiding van de beleidsnotitie over de zorgbreedte hebben de inspectiecolleges via de daartoe belegde bijeenkomsten hun inbreng geleverd. Met betrekking tot deze materie werd de probleemstelling verbreed en worden nog aanvullende adviezen ingewonnen. Bij de oplossingen die voor de betrokken leerlingengroepen gezocht worden, kan men op die manier ook van de reeds bestaande praktijk gebruik maken.

5 Samenwerkingsactiviteiten

De inspectie is door het geven van adviezen over de voorgenomen werkzaamheden aan scholen en overheid betrokken bij deze activiteiten. Deze categorie is oorspronkelijk ontstaan uit de behoefte om aan bepaalde problemen gezamenlijk aandacht te besteden. Gezien de veelheid en variëteit van de activiteiten die op deze wijze ontplooid worden, is de noodzaak tot differentiatie en structurering ontstaan. Er wordt thans gestreefd naar activiteiten die door de overheid worden geïnitieerd en zijn gericht op een duidelijke bijdrage in de beleidsvorming. Deze activiteiten worden landelijke samenwerkingsactiviteiten genoemd.

Een andere categorie, ook wel uitwisselingsactiviteiten genoemd, vindt plaats op initiatief van de direct betrokkenen. Door middel van planningsdocumenten wordt inzicht verschafte aan de overheid; hierin wordt aangegeven welke doelen worden nagestreefd en welke middelen nodig zijn. Herhaaldelijk heeft de inspectie in het verleden aangedrongen op dit soort mogelijkheden voor scholen. Allerlei thema's, zoals a.t.o.*, projecten onderwijs of sociale bewustwording, dienen immers op schoolniveau te worden uitgewerkt en tot ontwikkeling gebracht. Naast de meer objectieve voordelen van het samenwerken op uitvoeringsniveau van scholen onderling is hier de mogelijkheid om in een aantal concrete behoeften te voorzien.

6 Voortgangsbeslissingen

De inspectie is opnieuw betrokken bij de voortgangsbeslissingen in het experiment. Zij tracht haar bemoeienis met de experimenten te coördineren en inhoud te geven in een Overleggroep Middenschool Inspectie. De taken van deze overleggroep zijn inmiddels in de organisatorische opzet van de hoofdinspectie speciale diensten gewaarborgd. In het begin van 1980 bracht de overleggroep op uitdrukkelijk verzoek een specifiek advies uit over de ondersteuning van het project middenschool.

De inspecteurs belast met het toezicht op experimenteerscholen zijn door middel van advisering betrokken bij de besluitvorming omtrent de voortgang. In eerste instantie brengen zij een voorlopig advies uit, dat wordt gevolgd door een uitgebreid advies. De overleggroep voegt daar nog een overalladvies over de materie aan toe, waarin de nadruk wordt gelegd op de gemeenschappelijke elementen uit de adviezen van de inspecteurs. Via gesprekken tussen departement en scholen zijn de inspecteurs, belast met het toezicht, incidenteel direct betrokken bij besluiten op de onderdelen van de voortgang.

In bepaalde gevallen is ook bemiddeling verleend bij problemen op scholen e.d. Meestal betrof het hierbij zowel a.v.o.- als l.b.o.-inspecteurs; een enkele maal, bijvoorbeeld bij drempelloos v.o., inspecteurs afkomstig uit andere categorieën, in dit geval leerlingwezen en m.b.o.

* a.t.o. = algemeen technische oriëntatie.

Onderafdeling III.13 Algemene hoofdinspectie voortgezet onderwijs

III.13.1 Audio-visuele media

- De rol van audio-visuele media bij het onderwijs en het vormingswerk en de universiteiten stabiliseert zich enigermate. De gespannen verwachtingen, die jaren geleden opgeld deden dat o.a. media het onderwijs goedkoper zouden maken en / of docentvervangend zouden zijn, zijn niet geheel uitgekomen. Wel hebben media zich een vaste plaats verworven, zij het niet bij elk type onderwijs in gelijke mate.

Bij het kleuter- en lager onderwijs zijn audio-visuele media minder gemeengoed dan bij het voortgezet onderwijs; bij het voortgezet onderwijs zijn de later ontstane schooltypen over het algemeen beter uitgerust dan de reeds langer bestaande. Het technisch onderwijs als geheel is meer media-minded dan het algemeen onderwijs.

De goed uitgeruste media-afdelingen van de Nieuwe Lerarenopleidingen verlenen ook diensten aan andere soorten van onderwijs. De hoofden van deze diensten hebben een goed werkverband.

De universiteiten en hogescholen zijn goed geëquipeerd met media. De Stichting Film en Wetenschap neemt onder av-centra een bijzondere plaats in bij het uitvoeren van opdrachten van andere universiteiten door zijn professionele studio's en archieven.

- Het ziet ernaar uit, dat media een ondersteunende rol kunnen vervullen bij het onderwijs aan kinderen van culturele minderheden. Bij het onderwijs voor gehandicapten spelen (vaak aangepaste) media reeds jaren een belangrijke rol.

- De mediadiensten van de schoolbegeleidingsdiensten verlenen in stijgende mate hulp aan het onderwijs. De hoofden van deze diensten zijn georganiseerd in de zogenaamde Deelvergadering Werkverband van Plaatselijke en Regionale Onderwijsadviescentra (een opkomende groepering).

- De landelijke pedagogische centra verlenen mediahulp in de vorm van het project Ontwikkeling Cursus Onderwijstechnologie ten behoeve van pedagogische akademies.

- Het Nederlands Instituut voor Audiovisuele Media (NIAM) verleent veel bijstand aan scholen: uitleenen van films, geven van adviezen bij aankoop van hardware en mediacursussen.

- Er bestaan diverse verbanden op mediagebied, zoals het Centraal Overleg voor Audio-visuele Media, het Centraal Filmberaad, bij de schooltelevisie, enz.

De Stuurgroep Audio-visuele Media werkt aan een relatie tussen de mediawereld en de bibliotheekwereld.

Er bestaat een goede samenwerking tussen de Stichting Film en Wetenschap, het NIAM en Teleac.

- Er treden in de loop der jaren verschuivingen op in de voorkeur bij het gebruik van media. Sommige apparaten staan continu in de belangstelling (diaprojector, overheadprojector, filmprojector), andere lijken tijdgebonden (talenpracticum) met vaak nieuwe oplevingen.

Momenteel is de computer sterk in de opkomst (h.b.o., m.t.o.). Het ontwikkelen van aangepaste software zal tijd kosten. Punten van aandacht blijven: de toegankelijkheid van software, de waarde van audio-visuele vorming voor het onderwijs, integratie van de juiste media op de juiste plaatsen in het onderwijs.

Afdeling IV – Hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek

Onderafdeling IV.1 Algemeen

IV.1.1 Vernieuwing van het hoger onderwijs

a. *Innovatie*

Onderwijs beïnvloedt de maatschappelijke ontwikkeling en staat voortdurend open voor impulsen uit de maatschappij.

Dit geldt in bijzondere mate voor het hoger onderwijs dat een voorbereiding vormt voor het bekleden van een maatschappelijke betrekking. De veranderingen in de samenleving vinden dan ook hun weerspiegeling in vernieuwing van het hoger onderwijs.

In deze vernieuwing zijn twee hoofdlijnen te onderscheiden.

De eerste is die van een verbreding van de opleiding, samenhangend met gewenste wendbaarheid van de afgestudeerden, inzicht in de samenhang van de wetenschappen en vraag van studenten naar meer keuzemogelijkheden binnen de gekozen studie. De tweede hoofdlijn is die van een verdieping van kennis en van specialisatie, samenhangend met de noodzaak om specifieke vaardigheden te behouden en verder te ontwikkelen. De vernieuwing komt onder meer tot uitdrukking in structurele aanpassingen van het hoger onderwijs. Deze komen in een volgende paragraaf te sprake.

Inhoudelijk is de vernieuwing zichtbaar door nieuwe studierichtingen zowel in het wetenschappelijk onderwijs als in het hoger beroepsonderwijs. In enkele gevallen is er een duidelijke behoefte uit de maatschappij aanwezig, zoals ten aanzien van de studierichting informatica. In andere gevallen speelt de ontwikkeling binnen een terrein van wetenschap een overwegende rol. Nieuwe ontwikkelingen in het wetenschappelijk onderzoek werken door in het onderwijs en kunnen leiden tot verdere differentiatie in het onderwijsaanbod. Het beleid ten aanzien van de vernieuwing is met name neergelegd in de Innovatie-nota, het overheidsbeleid inzake de technologische vernieuwing in de Nederlandse samenleving (zitting 1979-1980 nr. 15855) en in de Beleidsnota Universitair Onderzoek (zitting 1979-1980 nr. 15825). De verwerking vindt onder meer plaats in de aangekondigde discipline-plannen.

b. *Kwaliteit*

Evenals de maatschappij om vernieuwing van het hoger onderwijs vraagt, zo wordt ook in meer algemene zin een waarborg van de kwaliteit verwacht. Deze ligt ten grondslag aan vele wettelijke regelingen die in de afgelopen periode zijn voorbereid. Als de belangrijkste worden hier genoemd:

- het Wetsontwerp wetenschappelijk onderwijs '81 dat beoogt door een doelmatige bestuursstructuur het onderwijsproces te bevorderen. Bovendien wordt door het introduceren van een inspectie voor het wetenschappelijk onderwijs een nauwere relatie gelegd tussen de instellingen en de centrale overheid;
- de Wet op de twee-fasen structuur in het wetenschappelijk onderwijs die onder meer beoogt een sterker accent te geven aan het onderzoek en aan de specialistische beroepsopleidingen in de tweede fase;
- het Wetsontwerp hoger beroepsonderwijs dat de instellingen een ruimere verantwoordelijkheid toekent ten aanzien van de inrichting van het onderwijs binnen het door het HBO-Statuut te stellen kader. Tevens zal door toezicht op de afsluitende examens het niveau van de afgestudeerden bijzondere aandacht behouden.

Het gaat bij de bewaking van de kwaliteit enerzijds om hetgeen binnen het onderwijs en het onderzoek gebeurt. De aandacht richt zich dan op een voldoende samenhang van de onderdelen van een studie. Het waarborgen en zo nodig verbetering van de didactische methoden en het gebruik van nieuwe onderwijsmiddelen, waaronder de computer. Er is onder meer een voorstel gedaan om door middel van het afzonderlijk beschikbaar stellen van enige middelen didactische aanpassingen in het wetenschappelijk onderwijs te bevorderen.

Anderzijds gaat het om de kwaliteit van de instroom en de uitstroom van studenten. Wat de eerste betreft vragen enkele problemen van aansluiting tussen het voortgezet onderwijs en het hoger onderwijs om bijzondere aandacht.

Een commissie van de Academische Raad en de HBO-Raad is reeds geruime tijd bezig met de bestudering van deze problematiek. Ook van de zijde van de overheid wordt actief naar verbetering van de aansluiting gezocht door voorzieningen zowel in het voortgezet onderwijs als in het hoger onderwijs. Ten aanzien van de uitstroom gaat het om de kwalitatieve aansluiting bij de eisen die de maatschappij aan afgestudeerden stelt. Dit geldt vooral voor beroepsopleidingen waarbij deze eisen kunnen worden beschreven, zoals in de sectoren van de gezondheidszorg, het basis- en voortgezet onderwijs, de accountancy e.d. In de bovengenoemde voorontwerpen van wet wordt voorzien in een gestructureerde inspraak uit het beroepenveld op de opleiding, namelijk door het voorstel om aan de sectie van de Academische Raad enige leden toe te voegen die afkomstig zijn uit de maatschappij om daar de discussie over de verhouding tussen studie en beroep te bevorderen. Hetzelfde wordt beoogd met de voorgestelde Commissie Beroepenvelden in het hoger beroepsonderwijs.

c. Ontwikkeling nieuwe studierichtingen

Studierichting algemene gezondheidszorg (Erasmusuniversiteit).

Als uitvloeisel van de met de Erasmusuniversiteit gemaakte Meerjarenaafspraken 1980-1984 heeft deze instelling in juni 1980 de minister van onderwijs en wetenschappen verzocht de door haar ex artikel 20 WVO ingestelde studierichting algemene gezondheidszorg goed te keuren. Op 6 januari 1981 heeft de minister zijn goedkeuring aan dit voorstel gehecht. Daarbij is de Erasmusuniversiteit in overweging gegeven om te streven naar samenwerking met de Rijksuniversiteit Limburg en de Interfaculteit Bedrijfskunde te Delft.

Studierichting taal- en literatuurwetenschap (Katholieke Hogeschool Tilburg). In de loop van 1980 heeft de Katholieke Hogeschool te Tilburg de minister van onderwijs en wetenschappen verzocht goedkeuring te hechten aan de experimentele studierichting taal- en literatuurwetenschap, welke door haar is ingesteld. Eerder was tussen de minister en de instelling overeenstemming bereikt over deze nieuwe activiteit.

Op 1 oktober 1980 kreeg de hogeschool het ministeriële fiat. De studierichting zal op 1 september 1981 beginnen.

Studierichting informatica

In februari 1980 heeft de Academische Raad voorgesteld de studierichtingen informatica (drs. en ir.) in het Academisch Statuut op te nemen, zodat per 1 september 1981 op reguliere basis het onderwijs in deze richting kan worden verzorgd. De Onderwijsraad heeft in september 1980 positief geadviseerd over dit voorstel, waarna de procedure tot wijziging van het Academisch Statuut op gang is gebracht.

Naar verwachting zal deze wijziging medio april 1981 zijn beslag krijgen. Op grond van inlichtingen van de Academische Raad omtrent de voorzieningen, die met betrekking tot informatica aan de universiteiten en hogescholen aanwezig zijn, heeft de minister van onderwijs en wetenschappen voorgesteld om vier regionaal gespreide opleidingen informatica te beginnen op 1 september 1981 op basis van samenwerking tussen de verschillende instellingen van wetenschappelijk onderwijs.

In samenwerkingsovereenkomsten zal worden vastgelegd wat het aandeel zal zijn in het gezamenlijke onderwijs- en onderzoekprogramma van ieder van de bij de samenwerking betrokken instellingen. Tevens werd voorgesteld dat iedere regio een zwaartepunt vormt ter zake van specialisaties binnen de informatica en toepassingen daarvan. De instellingen hebben via de Academische Raad ingestemd met deze opzet en de uitwerking ervan ter hand genomen.

Studierichting sociale gezondheidkunde (Rijksuniversiteit Limburg). In februari 1980 heeft de minister van onderwijs en wetenschappen de Rijksuniversiteit Limburg toestemming verleend om te beginnen met de experimentele studierichting sociale gezondheidkunde. De studierichting is ingesteld in het kader van de ontwikkelingen van de Algemene Faculteit en omvat drie afstudeerrichtingen: verplegingswetenschappen, beleid en beheer van gezondheidsvoorzieningen en gezondheidsvoorlichting en -opvoeding.

d. Stichting Nijenrode, Instituut voor Bedrijfskunde

Nadat met de Stichting Nijenrode eind 1979 overeenstemming werd bereikt over de mogelijkheid, dat zij een opleiding zal verzorgen die qua vormgeving en niveau vergelijkbaar is met een doctoraalopleiding als neergelegd in de Wet twee-fasenstructuur, heeft de minister van onderwijs en wetenschappen op 9 september 1980 de Stichting Nijenrode nadere voorstellen gedaan over de realisering. Deze komen er op neer dat de instelling op basis van artikel 118 van de WWO het verzoek doet te worden aangewezen als hogeschool die voor wat betreft de door haar te verlenen doctoraten en getuigschriften gelijkberechtigd is met de universiteiten en hogescholen. Tevens is afgesproken dat de uitgroei gezien wordt in het licht van taakverdeling en samenwerking met en tussen de instellingen van wetenschappelijk onderwijs die een opleiding bedrijfskunde kennen. Voor de Stichting Nijenrode is behoud van de eigen identiteit hierbij een vooropstaand doel.

e. Commissie Ontwikkeling Hoger Onderwijs

In het najaar van 1980 heeft de Commissie Ontwikkeling Hoger Onderwijs haar eindrapport «Eenheid en verscheidenheid van het hoger onderwijs» uitgebracht. Aan dit rapport zijn acht deelrapporten voorafgegaan, die handelen over aspecten van het hoger onderwijs. Het eindrapport sluit hierbij aan en omvat een uitvoerige verkenning van de problemen waar het huidige hoger onderwijsstelsel mee te kampen heeft, een omschrijving van de doelstellingen van het hoger onderwijsbeleid en aanbevelingen hoe in de toekomst vorm kan worden gegeven aan een hernieuwd stelsel. De commissie geeft aan dat haar voorstellen in beginsel als één geheel moeten worden beschouwd. Met de publikatie van dit eindrapport heeft de commissie een belangrijke bijdrage geleverd aan de meningsvorming over de ontwikkeling van het hoger onderwijs. Om de gedachtenontwikkeling over de voorstellen van de commissie te bevorderen heeft de minister van onderwijs en wetenschappen de Academische Raad en de HBO-Raad verzocht hun visie op het rapport bekend te maken. Daarna zal de regering haar standpunt met betrekking tot de voorstellen van de commissie formuleren.

IV.1.2 Planning en middelenverdeling

a. Algemeen

Ten aanzien van het wetenschappelijk onderwijs is de beleidslijn voortgezet om te trachten met de instellingen tot overeenstemming te komen over de meerjarenplanning en middelenverdeling, ook - en vooral - nu het karakter van de desbetreffende planningsronde wetenschappelijk onderwijs in belangrijke mate werd gedomineerd door de noodzakelijke bezuinigingen. In 1980 is wederom gebleken dat de planning van het wetenschappelijk onderwijs en het hoger beroepsonderwijs nog weinig samenhang vertoont. De vorderingen in de richting van een grotere samenhang betroffen de in

1980 aangevangen werkzaamheden van de Adviesgroep Wetgeving Planning hoger onderwijs (AWP) en de bepalingen in het voorontwerp Kaderwet hoger onderwijs inzake planning.

b. Planning van het hoger beroepsonderwijs

De in 1979 op gang gebrachte planningsactiviteiten zijn deels voortgezet en deels afgerond. De werkgroep Capaciteit Planning h.b.o. heeft op 15 oktober 1980 haar eindrapport uitgebracht. Dit rapport vormt thans met de eerder verschenen interimrapporten voorwerp van overleg in het Planning Overlegorgaan (POO).

Over de organisatie van de capaciteitsplanning heeft buiten het kader van het POO overleg plaatsgevonden tussen de minister, de HBO-Raad en de deelplanorganisaties. Dit overleg heeft ertoe geleid dat de HBO-Raad en de deelplanorganisaties gezamenlijk een voorstel hebben ontwikkeld met betrekking tot de organisatie van de capaciteitsplanning. Dit voorstel is eind 1980 gereedgekomen.

Na bespreking met de minister zal dit voorstel in het POO worden besproken. In het kader van capaciteitsplanning is door een werkgroep van de Advies Groep Planning (AGP) een voorstel uitgewerkt voor invoering van centrale registratie van aanmeldingen in het h.b.o. Dit voorstel is door de minister overgenomen, zodat met de voorbereidingen van de invoering van centrale registratie van aanmeldingen een begin kon worden gemaakt. De groep heeft tevens aanbevelingen gedaan met betrekking tot een enquête naar de belangstelling voor h.b.o. Deze aanbevelingen zijn positief ontvangen in het POO.

De werkgroep Grondslagen Rijksbegroting heeft haar tweede interimrapport uitgebracht, dat in het POO is besproken.

c. Werkgelegenheid in het hoger beroepsonderwijs

In het h.b.o. is in nagenoeg alle sectoren sprake van een toename van het aantal studenten. Vanwege de koppeling van de personele faciliteiten aan de omvang van het studentenbestand was er ook in 1980 voor het hoger beroepsonderwijs als geheel sprake van een groei van de werkgelegenheid. Ondanks een terugloop van het aantal reguliere studenten bij de opleidingen voor onderwijsgeveenden kon de werkgelegenheid in deze sectoren behouden blijven, mede dank zij gerichte maatregelen op het gebied van bijscholing en applicatie. In de overige sectoren van het hoger beroepsonderwijs nam de werkgelegenheid met ongeveer 5% toe.

Uit onderstaande tabel blijkt dat het aantal formatieplaatsen onderwijzend personeel is gegroeid met 360. Gezien het feit dat de formatieplaatsen gedeeltelijk door part-timers vervuld worden, nam de werkgelegenheid voor onderwijsgeveenden in het hoger beroepsonderwijs met ruim 500 betrekkingen toe.

Aantal full-time equivalenten en aantal betrekkingen directeurs en onderwijzend personeel, 1979 en 1980

	1 oktober 1979 aantal betrekkingen			1 oktober 1980 aantal betrekkingen		
	directeur	ond.pers.	full-time equival.	directeur	ond.pers.	full-time equival.
Hoger Technisch Onderwijs	93	4 160	2 774	89	4 207	2 831
Hoger Gezondheidszorg Onderwijs	26	1 597	863	29	1 666	921
Hoger Economisch Onderwijs	16	783	633	20	937	757
Hoger Sociaal-Pedagogisch Onderwijs*	36	2 874	1 690	37	2 923	1 745
Hoger Kunstonderwijs	40	3 342	1 634	49	3 425	1 695
Hoger Pedagogisch Onderwijs	142	7 258	3 539	142	7 363	3 540
Totaal	353	20 014	11 133	366	20 521	11 489

* Inclusief gezondheidszorg opleidingen verbonden aan sociale academies

d. Planning wetenschappelijk onderwijs

In 1980 werd het planningproces met de instellingen van wetenschappelijk onderwijs, uitgaande van de in 1979 overeengekomen meerjarenafspraken 1980-1984, verder uitgebouwd. Meer dan oorspronkelijk was voorzien (zie Onderwijsverslag 1979, blz. 214) kwam in deze derde «planningronde», als gevolg van de significante middelenreductie waartoe de regering heeft moeten besluiten, de nadruk te liggen op de beleids- en beheersaspecten die met deze ombuiging samenhangen, zoals de wenselijkheid en mogelijkheid van continuering van bestaande taken en de (on)mogelijkheden op grond van de rechtspositie van het personeel. De noodzakelijke bezuinigingen bleken met name voor het «breukjaar» 1981 moeilijk in te passen te zijn. Het moet als zeer positief worden beschouwd dat in deze situatie tien van de dertien instellingen van wetenschappelijk onderwijs gemeend hebben een in neerwaartse zin aangepaste meerjarenafpraak 1981-1985 te kunnen aanvaarden. Slechts de Rijksuniversiteit te Utrecht, de Universiteit van Amsterdam en de Technische Hogeschool te Delft hebben geen meerjarenafpraak getekend.

In het Algemeen Financieel Schema 1982-1985 (Tweede Kamer, zitting 1980-1981, 16491) is uitvoerig op deze derde planningronde ingegaan. In de nieuwe meerjarenafspraken zijn naast het treffen van schikkingen in verband met de bezuinigingen ook een aantal nieuwe elementen expliciet opgenomen. Het betreft vooral afspraken over de aan te houden kroondocentkaders, alsmede de op basis van die kaders in te dienen kroondocentplannen, en de omvang van de materiële exploitatiemiddelen (de zogenaamde «overige lasten»).

In cijfers uitgedrukt beliepen de bezuinigingen waarvoor overeenstemming moest worden gevonden in de personele sfeer per saldo f 40,2 mln in 1981 oplopend tot f 79,0 mln in 1985. Bij de overige lasten moest voor 1981 f 33,4 mln worden ingeleverd, voor 1982 f 12,5 mln en voor 1985 f 5,2 mln. Naast deze bezuinigingen heeft de minister van onderwijs en wetenschappen nog middelen kunnen reserveren voor de uitbouw van de Rijksuniversiteit te Limburg (studierichting rechtsgeleerdheid), de uitbouw van het Bedrijfskunde Instituut Nijenrode, vergroting van ZWO-projectfinanciering, alsmede voor het stimuleren van wetenschapsdynamica, vrouwenstudies, studie met betrekking tot culturele minderheden en vivisectie vervangende methoden. De opnamecapaciteit van eerstejaarsstudenten kon voor de planperiode in grote lijnen constant worden gehouden op bijna 29 000 voor 1981 oplopend tot 29 700 voor 1985. De uitgebrachte studentenramingen hebben aangegeven dat dit niveau dat iets onder dat van de vorige meerjarenafspraken AFS ligt, meer bij de werkelijkheid zou aansluiten.

Gegeven de nagenoeg constant gehouden opnamecapaciteit van eerstejaars en het feit dat niet op korte termijn was in te schatten in welke mate reeds in 1981 resultaten zouden kunnen worden geboekt met een verdergaande onderwijsintensivering, is in de meerjarenafspraken en het AFS afgezien van een kwantificering van de minimum onderzoekcapaciteit. Wel is overeengekomen dat de instellingen per 1 februari 1981 op basis van de verkregen inzichten in de accommodatiemogelijkheden van de bezuinigingen een nadere kwantificering van de verwachte onderzoekcapaciteit, uitgedrukt in manjarenonderzoek, zouden opgeven. Naast genoemde ontwikkelingen die hun neerslag vonden in de meerjarenafspraken zijn in 1980 activiteiten gestart en gecontinueerd die gericht zijn op latere planningrondes. Deze activiteiten hebben betrekking op verbetering van het toewijzingsmodel en de te volgen procedures. In dit kader wordt mede aandacht besteed aan de implementatie van de beleidsvoornemens uit de BUOZ-nota, van de twee-fasenstructuur en op het inweven van een meer discipline-gewijze benadering.

IV.1.3 Statistische gegevens studenten in het wetenschappelijk onderwijs

Volgens voorlopige cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek bedroeg het aantal ingeschreven studenten wetenschappelijk onderwijs (exclusief extraneï, toehoorders en universitaire m.o.-studenten) in december 1980 139 335. Ten opzichte van december 1979 betekende dit een daling met 4%. Voorts waren er 8 546 ingeschreven extraneï (een groei van niet minder dan 217%), 1 474 ingeschreven toehoorders (groei van 11%) en 1 765 ingeschreven universitaire m.o.-studenten (daling met 16%). De spectaculaire groei van het aantal extraneï en de daling van het aantal ingeschrevenen zijn te verklaren als effecten van de recente collegegeldmaatregelen met betrekking tot ouderejaarsstudenten. Het aantal «zuivere» eerstejaarsstudenten in het wetenschappelijk onderwijs (studenten die zich voor de eerste maal aan een instelling van wetenschappelijk onderwijs inschrijven) bedroeg volgens voorlopige cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek in december 1980 22 848 (stijging met 2%).

De planning in het wetenschappelijk onderwijs is echter gebaseerd op de z.g. curriculum-eerstejaars, d.z.w. studenten die voor de eerste maal instromen in het eerste cursusjaar van een bepaalde studierichting aan een bepaalde universiteit. Hierin zijn behalve «zuivere» eerstejaars ook studenten begrepen, die in het betreffende jaar van instelling of studierichting zijn veranderd. Volgens een reconstructie van de Taakgroep Studentenramingen van de Advies Groep Planning, die deels op ongepubliceerde CBS-cijfers en deels op gegevens van het Centraal Bureau voor Aanmelding en Plaatsing was gebaseerd, bedroeg het aantal curriculum-eerstejaars per december 1980 27 153 (groei van 1% ten opzichte van 1979).

Volgens deze bronnen was de verdeling van curriculum-eerstejaars en ingeschreven studenten over clusters van studierichtingen als volgt:

	Curriculum-eerstejaars			Ingeschreven		
	1979	1980		1979	1980	
Alfa	5 355	4 962	(- 7,3%)	27 195	25 468	(- 7,4%)
Beta	2 869	2 724	(+ 5,1%)	16 365	15 135	(- 7,5%)
Gamma	11 425	12 196	(+ 6,7%)	60 049	57 473	(- 4,3%)
Medisch	2 580	2 600	(+ 0,8%)	17 813	17 397	(- 2,3%)
Technisch	3 500	3 608	(+ 3,1%)	18 506	18 501	(- 0,0%)
Landbouw	1 144	1 063	(- 7,1%)	5 301	5 361	(+ 1,1%)
Totaal	26 873	27 153	(+ 1,0%)	145 229	139 335	(- 4,1%)

IV.1.4 Onderwijsresearch

In het kader van de vooronderzoeken inzake beleidsproblemen met betrekking tot het hoger onderwijs zijn tegen het eind van 1980 zeven literatuuronderzoeken van start gegaan. De projecten vinden plaats ingevolge de daartoe strekkende voorstellen van de commissie vooronderzoeken beleidsproblemen hoger onderwijs. De projecten – die overigens ook door de commissie worden begeleid – hebben betrekking op:

- de relatie tussen onderwijssituatie en studierendement;
- het voorkomen c.q. signaleren van verkeerde studiekeuzen (twee projecten);
- de beïnvloeding van studiegewoonten (twee projecten);
- de vraag op welke punten de aansluiting tussen het voortgezet onderwijs en het hoger onderwijs problematisch is;
- de relatie tussen groeps grootte en studieresultaten.

Op 17 en 18 december organiseerde de Contactgroep Research Wetenschappelijk Onderwijs in samenwerking met de Academische Raad het

vierde Nationaal Congres Onderzoek van Wetenschappelijk Onderwijs. Het centrale thema van dit aan de Technische Hogeschool te Eindhoven gehouden congres was gewijd aan de kwaliteitsverbetering van het onderwijs. De ten behoeve van het congres geleverde bijdragen zullen in de loop van 1981 worden gepubliceerd.

In het kader van de voorbereiding van de Open Universiteit heeft de vakgroep methodenleer en statistiek van de Rijksuniversiteit te Utrecht een literatuuronderzoek verricht naar de doelgroepen van de Open Universiteit. Voorts heeft het Instituut voor Onderzoek van het Wetenschappelijk Onderwijs (IOWO) een onderzoek verricht met als doel suggesties te verzamelen voor het samenstellen van een handleiding bij het ontwerpen van studiemateriaal voor de Open Universiteit.

IV.1.5 Wetenschapsonderzoek

De Raad van Advies voor het Wetenschapsbeleid heeft 15 december 1980 een vervolgadvisie Wetenschapsonderzoek aangeboden. Daarin wordt de minister van onderwijs en wetenschappen aanbevolen de Rijksuniversiteit Leiden, de Universiteit van Amsterdam en de combinatie Rijksuniversiteit Groningen - Technische Hogeschool Twente uit te nodigen in 1981 onderzoekprogramma's voor dit wetenschapsgebied op te stellen. Op basis van een beoordeling van deze onderzoekprogramma's zou een beslissing moeten worden genomen over de plaats van vestiging van een onderzoekenheid op dit gebied. Een besluit naar aanleiding van dit advies is in 1981 uitgebracht.

Een landelijke studiedag Wetenschapsonderzoek en Wetenschapsbeleid op 14 oktober 1980 werd van departementszijde mede voorbereid en mede gesubsidieerd.

Onderafdeling IV.2 Hoger Onderwijsbeleid

IV.2.1 Structurele vernieuwingen

a. Twee-fasenstructuur wetenschappelijk onderwijs

Na het uitbrengen in 1979 van een voorontwerp van wet en in aansluiting op de desbetreffende adviesprocedure, werd in maart 1980 het Wetsontwerp twee-fasenstructuur wetenschappelijk onderwijs bij de Staten-Generaal ingediend.

Doel van de invoering van een twee-fasenstructuur is het scheppen van betere voorwaarden voor:

- de bevrediging van de individuele en maatschappelijke vraag naar wetenschappelijke scholing en geschoolden;
- de vervulling van de wetenschappelijke taak van de universiteiten en hogescholen;
- de handhaving of verhoging van de kwaliteit en doelmatigheid van het onderwijs en het onderzoek;
- de vergroting van de flexibiliteit van het onderwijs;
- de overbrugging van de huidige kloof tussen het wetenschappelijk onderwijs en het hoger beroepsonderwijs.

De voornaamste kenmerken van de structuur zijn:

- een eerste fase met een cursusduur van vier jaren met daaraan verbonden een doctoraal examen;
- een selectief toegankelijke tweede, postdoctorale fase met een cursusduur van ten hoogste twee jaren;
- een begrenzing van de periode waarin men als student kan zijn ingeschreven.

Om de ontwikkeling en instandhouding van de elementen van de twee-fasenstructuur te waarborgen zullen de planning en financiering van het geheel worden gebaseerd op een expliciet onderscheid in

onderwijsactiviteiten der eerste fase en der tweede fase (naast de eveneens te onderscheiden activiteitscategorie van het wetenschappelijk onderzoek). Het Wetsontwerp twee-fasenstructuur legt voorts de basis voor een sluitende examenregeling.

Tussen de Vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen van de Tweede Kamer en de betrokken bewindslieden van onderwijs en wetenschappen resp. landbouw en visserij vond de volgende informatie-uitwisseling plaats: voorlopig verslag (augustus 1980); memorie van antwoord (augustus 1980); mondeling overleg (september 1980); eindverslag (oktober 1980); nota naar aanleiding van eindverslag (oktober 1980); diverse nota's van wijzigingen.

Het wetsontwerp werd besproken in twee uitgebreide commissievergaderingen (UCV) op 1 en 4 december 1980 en na twee openbare beraadslagingen op 10 en 17 december in eerste lezing vastgesteld op 18 december 1980.

Belangrijke amendementen hadden betrekking op:

- opname van beoordelingscriteria voor toelating tot tweede fase in wet;
- herinvoering van de «omzwaai-bepaling» inzake de propedeuse;
- herinvoering van persoonlijke omstandigheden als grond voor verlenging inschrijvingsduur;
- de introductie van de mogelijkheid tot het instellen van kortere cursussen dan 4 jaar.

In directe relatie met het wetgevingsproject twee-fasenstructuur wetenschappelijk onderwijs staat de herformulering van het Academisch Statuut. Een concept-voorstel van een nieuw Algemeen Deel van dit statuut werd in mei 1980 uitgebracht.

De eindstemming van de Tweede Kamer der Staten-Generaal over het wetsontwerp vond plaats op 20 januari 1981.

De Eerste Kamer aanvaardde het wetsontwerp op 10 maart 1981.

b. Wetsontwerp hoger beroepsonderwijs

In december 1979 is een voorontwerp van Wet op het hoger beroepsonderwijs voor advies aan de HBO-Raad en de Onderwijsraad aangeboden. In de loop van 1980 zijn deze adviezen uitgebracht. Vooral de HBO-Raad heeft een uitgebreide studie gemaakt van de wetsvoorstellen en deze geplaatst tegen de achtergrond van de visie die de raad heeft ontwikkeld op het hoger onderwijs.

De adviezen zijn van wezenlijke invloed geweest bij de voorbereiding van het wetsontwerp. Dit is 27 februari 1981 aangeboden aan de Raad van State en vervolgens op 21 mei bij de Tweede Kamer ingediend.

Het doel van het wetsontwerp kan in de volgende meest in het oog lopende punten worden samengevat:

1. het hoger beroepsonderwijs wordt onttrokken aan de werkingssfeer van de Wet op het voortgezet onderwijs. Op deze wijze wordt recht gedaan aan de eigensoortigheid van deze vorm van onderwijs en krijgt het hoger beroepsonderwijs de ruimte voor een verdere ontwikkeling in het kader van het hoger onderwijs;
2. de instellingen krijgen een grote verantwoordelijkheid voor de inrichting van het onderwijs binnen de door de wet en het HBO-Statuut gestelde randvoorwaarden. Het statuut zal overwegende voorschriften geven met betrekking tot de eisen die bij het afsluitend examen moeten worden gesteld;
3. de ruimte voor een vrije keuze van studie-onderdelen, voor experimentele ontwikkelingen in het onderwijs en voor vormen van samenwerking tussen de instellingen wordt zeer uitgebreid;
4. overeenkomstig de ontwikkeling in het wetenschappelijk onderwijs wordt de mogelijkheid geopend van opleidingen van vervolghoger beroepsonderwijs ter voorbereiding voor beroepen die zeer specifieke eisen stellen. Tevens wordt een kader aangegeven voor de nascholing in de vorm van post-hoger beroepsonderwijs. Ook krijgt in beperkte mate het onderzoek een plaats in deze vorm van hoger onderwijs;

5. ten behoeve van de relatie tussen het hoger beroepsonderwijs en de maatschappij wordt een Commissie Beroepenvelden ingesteld. Deze krijgt naast de inspectie een belangrijke taak ter waarborging van de kwaliteitseisen.

c. Ontwikkeling samenwerking w.o.-h.b.o.

Om de groei tot een samenhangend geheel van gedifferentieerde onderwijsvoorzieningen in het hoger onderwijs vorm te geven is in januari 1980 een voorontwerp Kaderwet hoger onderwijs voor advies aan de daarvoor in aanmerking komende organen gezonden. In de loop van het jaar zijn de adviezen uitgebracht.

De aard van de problematiek en de inhoud van een deel van de adviezen heeft ertoe geleid dat in 1980 nog geen wetsontwerp voor indiening gereed kon komen.

Onafhankelijk van het scheppen van een afzonderlijk wettelijk kader bieden de huidige onderwijswetten ook reeds mogelijkheden voor samenwerking. Hiervan wordt door verschillende instellingen gebruik gemaakt.

De omvang hiervan blijkt uit een verslag dat het Studiecentrum OTO in december 1980 uitbracht van een op dit punt ingestelde enquête. Vooral voor de onderwijskundige samenwerking blijkt veel belangstelling te bestaan.

Aansluitend bij deze in het onderwijs levende wensen en vooruitlopend op het scheppen van een wettelijk kader is in de verslagperiode het op samenwerking gerichte beleid voortgezet. Dit komt vooral tot uitdrukking in de financiële bijdragen die worden toegekend aan samenwerkingsprojecten.

In 1980 is aan 25 projecten een subsidie toegekend tot een bedrag van totaal f 3 730 828,-. De terreinen waarop de samenwerking zich afspeelt, lopen uiteen. Zo worden activiteiten ontplooid om te komen tot de opbouw van nieuwe programma's of verbetering van bestaande programma's en uitwisseling van studenten en docenten. De ervaringen hiermee zijn bemoedigend.

Het beleid blijft erop gericht om de samenhang binnen het hoger onderwijs door middel van samenwerking tussen instellingen te bevorderen. Hiervoor zijn procedures en instrumenten nodig die in een Kaderwet hoger onderwijs kunnen worden vastgelegd. Het indienen van een wetsontwerp blijft hoge prioriteit behouden.

Op 3 juni 1980 vond er overleg plaats tussen de Vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en de minister van onderwijs en wetenschappen over de beleidsnotitie «De Oprichting van de Open Universiteit in Nederland» (Tweede Kamer, zitting 1979-1980, 14.400, nr. 5 en 6). Met het voortgaan van de opbouw van de Open Universiteit werd ingestemd.

Ter voorbereiding van de Open Universiteit zal de Stichting Opbouw Open Universiteit worden opgericht. Een wetsontwerp, dat de minister toestemming geeft tot de oprichting van de stichting, is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangeboden. Tot het moment van oprichting van de stichting zal de Commissie Voorbereiding Open Universiteit de minister adviseren over de noodzakelijke werkzaamheden ten behoeve van de oprichting van de Open Universiteit.

d. Adviescommissie Opleidingen Geneeskundigen

De Adviescommissie Opleidingen Geneeskundigen (AOG) heeft in januari haar eindrapport aangeboden aan de minister van onderwijs en wetenschappen en aan de staatssecretaris van volksgezondheid en milieuhygiëne.

De AOG adviseert, rekening houdend met de toekomstige behoefte aan artsen, onder andere om de numerus fixus van het aantal eerstejaarsstudenten medicijnen met 20% terug te brengen. Voorts is de commissie van mening dat er een overlegorgaan in het leven dient te worden

geroepen dat tot taak krijgt de afstemming tussen het medisch onderwijs en de gezondheidszorg te bevorderen. Andere aanbevelingen hebben betrekking op een verlenging van de huisartsopleiding tot twee jaar en het verplicht stellen van de sociaal geneeskundige beroepsopleiding als voorwaarde voor het uitoefenen van sociaal geneeskundige functies. Om de voorstellen binnen de economische mogelijkheden uitvoerbaar te doen zijn adviseert de AOG om in de toekomst de financiering van de voortgezette medische beroepsopleiding (huisartsen, sociaal geneeskundigen en specialistenopleidingen) ten laste van de bedrijfstak gezondheidszorg te doen komen.

IV.2.2 Bestuurlijke ontwikkeling

Het ontwerp van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs 1981 is eind 1980 aangeboden aan de voorzitter van de Tweede Kamer. Hierin is rekening gehouden met de reacties die op het voorontwerp zijn ontvangen. In verband met het belang van het invoerings- en overgangsrecht besloot de minister de invoering van de WWO '81 bij afzonderlijke invoeringswet te regelen. Het ontwerp van de invoeringswet zal binnenkort worden gepubliceerd. In december 1980 bracht de Raad van State zijn advies uit over de zogenaamde Medezeggenschapswet.

In het concept-ontwerp Wet op het hoger beroepsonderwijs, dat al eerder in 1980 uitkwam, kon in de medezeggenschapsparaagraaf ter regeling van de interne democratisering van de instellingen slechts rekening worden gehouden met het voorontwerp van de Medezeggenschapswet. In het ontwerp zelf van de Wet op het hoger beroepsonderwijs zal voor de regeling van de democratisering binnen de instellingen rekening kunnen worden gehouden met de Medezeggenschapswet, wanneer deze door de Staten-Generaal is aanvaard.

Daarna kan ook de democratisering van de besturen aan de orde worden gesteld.

In 1980 heeft de HBO-Raad een nota uitgebracht getiteld «Participatie van de HBO-Raad in de beleidsontwikkeling door advies en overleg». Op verzoek van de Raad is over deze nota overleg gevoerd tussen de minister en de Raad. Nadat de nota op een aantal punten was geconcretiseerd door middel van een notitie van een ad hoc groep, bestaande uit ambtenaren en vertegenwoordigers van de Raad, is begin 1981 het afrondend overleg gevoerd. De minister en het bestuur van de HBO-Raad hebben de notitie van de ad hoc groep onderschreven. De minister heeft daarbij onder meer het voorbehoud gemaakt dat de voorstellen nog aan de Centrale Commissie voor Onderwijsoverleg (CCOO) moeten worden voorgelegd waar het de relatie tussen HBO-Raad, secties opleidingen voor onderwijsgevenden en de CCOO betreft. Voorts dat de notitie een tijdelijk karakter draagt tot de inwerkingtreding van de Wet op het hoger beroepsonderwijs.

IV.2.3 Prognoses van de aantallen studenten

a. Studenten in het wetenschappelijk onderwijs

Prognoses van te verwachten aantallen studenten worden jaarlijks opgesteld door de Taakgroep Studentenramingen van de Advies Groep Planning. Ook in 1980 verscheen een rapport van deze taakgroep. Bij de prognoses wordt rekening gehouden met de demografische ontwikkeling en de ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs. De taakgroep produceert een tweetal ramingen, de z.g. vooraanmeldingsraming, die een graadmeter is voor de belangstelling van aankomende studenten, en de z.g. overgangsraming, waarin in sterkere mate rekening wordt gehouden met bestaande capaciteitsknelpunten. In het jaarlijks proces van bijstelling van de meerjarenafspraken is in belangrijke mate rekening gehouden met deze prognoses.

De meerjarenafspraken vonden hun weerslag in het Algemeen Financieel Schema voor de periode 1982-1985, waarin voor de drie instellingen van w.o., waarmee geen overeenstemming kon worden bereikt (Rijksuniversiteit

Utrecht, Universiteit van Amsterdam en Technische Hogeschool Delft), is uitgegaan van de concept-meerjarensafspraken.

De volgende tabel geeft een overzicht van de capaciteit van het eerste studiejaar per cluster van studierichtingen volgens het Algemeen Financieel Schema voor de periode 1982-1985:

Eerstejaars volgens AFS 1982-1985

	1981	1982	1983	1984	1985
Alfa	5 565	5 625	5 690	5 800	5 780
Beta	3 185	3 205	3 230	3 240	3 245
Gamma	12 855	13 045	13 250	13 305	13 025
Medisch	2 595	2 620	2 620	2 620	2 620
Technisch	3 785	3 890	3 925	3 945	3 945
Landbouw	1 050	1 050	1 060	1 080	1 080
Totaal	29 035	29 435	29 775	29 990	29 695

IV.2.4 Post-academisch Onderwijs

In 1978 en 1979 zijn twaalf voorbereidingscommissies voor post-academisch onderwijs conform artikel 31 van de Regeling PAO opgericht. In 1980 is dit aantal nog verder uitgebreid. Op initiatief van de Vrije Universiteit is een commissie van voorbereiding voor het p.a.o. letteren / geschiedenis ingesteld; behalve zeven w.o.-instellingen nemen diverse organisaties van docenten hierin deel. De Rijksuniversiteit Leiden heeft de oprichting van een voorbereidingscommissie p.a.o. huisartsgeneeskunde bewerkstelligd; de Stichting Nascholing Huisartsen vertegenwoordigt hierin de beroepsgroep. Na oprichting van een orgaan voor het p.a.o. geneeskunde zal deze voorbereidingscommissie worden omgezet in een sectie van het orgaan. Verder zijn initiatieven genomen voor oprichting van voorbereidingscommissies voor de p.a.o.-terreinen natuurkunde (initiatiefnemer de Katholieke Universiteit Nijmegen), informatica (op initiatief van de Universiteit van Amsterdam) en geografie (geïnitieerd door met name het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap). Op diverse terreinen werd besloten tot samenwerking of integratie. De voorbereidingscommissie p.a.o. biologie, het Centraal Overleg - orgaan p.a.o. scheikunde en de commissie p.a.o. natuurkunde i.o. zijn gestart met besprekingen over de vorming van een overkoepelend orgaan voor het p.a.o. natuurwetenschappen; ook is overleg gevoerd over de oprichting van een nieuwe voorbereidingscommissie voor het p.a.o. geografische wetenschappen en ruimtelijke planning, waaronder het p.a.o. planologie en het p.a.o. geografie zullen gaan ressorteren.

De Werkgroep post-academisch technisch onderwijs van de Commissie Technische Wetenschappen van de Academische Raad heeft in 1980 belangrijke vorderingen gemaakt ten behoeve van de oprichting van een orgaan, die naar verwachting in mei 1981 zal plaatsvinden. Met vier stichtingen voor post-academisch technisch onderwijs zijn - in overleg met het departement - afspraken gemaakt over een nauwe samenwerking tussen deze stichtingen en het orgaan voor de eerstkomende vier jaar; daarna zal worden beslist of de vier stichtingen deel zullen gaan uitmaken van het orgaan.

Nadat reeds in 1979 twee vergaderingen waren belegd tussen de Departementen van Onderwijs en Wetenschappen en Landbouw en Visserij en achtereenvolgens met de Colleges van Bestuur van de w.o.-instellingen en de commissies van voorbereiding en vergelijkbare organisaties voor p.a.o., is in oktober 1980 weer een dergelijke overlegronde gevoerd. Hierin werden problemen aan de orde gesteld als de situering van organisatorisch-ondersteunend personeel, reservefondsvorming bij p.a.o.-organen, doorberekening van cursuskosten, positie van p.a.o. verzorgende derden en de relatie tussen p.a.o. en de nascholing van onderwijsgeveden. De inhoudelijke voorbereiding van de beide

vergaderingen lag in handen van twee overleggroepen, bestaande uit respectievelijk functionarissen van w.o.-instellingen en vertegenwoordigers van voorbereidingscommissies; het departement en de Academische Raad waren in beide groepen eveneens vertegenwoordigd. Eén van de in het plenaire beraad van oktober 1980 gemaakte afspraken betrof de institutionalisering van een permanent overleg over p.a.o., dat in principe zal bestaan uit drie «platforms»: één voor alle voorbereidingscommissies en organen, één voor de Colleges van Bestuur van de w.o.-instellingen en één platform voor gezamenlijk overleg van beide partijen; de secretariële ondersteuning van de overlegplatforms zal worden geleverd door de Academische Raad.

IV.2.5 Studiefinanciering en studentenvoorzieningen

a. Studiefinanciering

In juni 1980 heeft het Instituut voor Onderzoek van Overheidsuitgaven het rapport «Een Prijs voor Onderwijs» uitgebracht.

In dit rapport zijn de resultaten neergelegd van een in opdracht van de minister van onderwijs en wetenschappen verricht onderzoek naar de vraag of en, zo ja, in hoeverre individuele baten in de materiële en in de immateriële sfeer ten gevolge van het onderwijs, een grotere rol zouden kunnen spelen bij de verdeling van onderwijslasten.

In december 1980 is aan genoemd instituut een vervolg-opdracht verstrekt.

Voor de ontwikkelingen op het terrein van de studiefinanciering wordt verwezen naar afdeling VI van dit verslag.

b. Studentenvoorzieningen

In 1980 is de laatste fase van de overdracht van het beleid ten aanzien van de studentenhuysvesting naar het Departement van Volkshuysvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO) afgesloten.

Nadat overleg had plaatsgevonden met alle betrokken instellingen van wetenschappelijk onderwijs en de daaraan gelieerde stichtingen voor studentenhuysvesting heeft de interdepartementale Werkgroep Uitvoering Overdracht Studentenhuysvesting in juni rapport uitgebracht over haar bevindingen. Bij de overdracht per 1 januari 1978 waren 26 752 kamereenheden betrokken (de 2 045 eenheden op de campus van de Technische Hogeschool Twente blijven vooralsnog onder O & W ressorteren). In het VRO-systeem kan voor deze kamers gerekend worden op een subsidie van in totaal f 26 638 000,- (basisjaar 1978), terwijl er onder O & W f 27 194 000,- voor zou zijn uitgetrokken. Voor vijf stichtingen werkt de overdracht financieel iets gunstiger uit, voor de zes overige is er een subsidievermindering variërend van ca. f 20,- tot ca. f 150,- op jaarbasis per kamer. Deze vermindering zal moeten worden opgevangen door een reorganisatie van de betrokken stichtingen. Om dit proces geleidelijk te laten verlopen is er voor vier stichtingen een overgangsregeling getroffen. Het vraagstuk van de ziektekostenverzekering van studenten heeft zich in 1980 geconcentreerd op de positie van de Stichting Studentengezondheidszorg (SSGZ).

Het overleg met de Academische Raad daaromtrent heeft geresulteerd in een studie van die zijde over de extra kosten van de SSGZ in verband met het open toelatingsbeleid dat zij voert. Deze gegevens werden in november aan het departement voorgelegd.

IV.2.6 Toelating van studenten

Ook in 1980 bleek het noodzakelijk om de toelating van studenten te beperken bij die studierichtingen, waar zich ernstige capaciteitsproblemen voordoen. Voor het studiejaar 1980/81 werd op advies van de Academische Raad een numerus fixus vastgesteld voor de studierichtingen geneeskunde, tandheelkunde, diergeneeskunde, sociale gezondheidskunde, lichamelijke opvoeding, biologie, farmacie en de studierichtingen binnen de faculteit der

landbouwwetenschappen met natuurwetenschappelijke propedeuse. Bij de studierichtingen lichamelijke opvoeding, biologie, farmacie en landbouwwetenschappen konden door het feit, dat een aantal aspirant-studenten zich terugtrok, uiteindelijk toch alle gegadigden worden geplaatst. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de capaciteit van het eerste studiejaar en het aantal uitgelote studenten in de studierichtingen geneeskunde, tandheelkunde, diergeneeskunde en sociale gezondheidkunde.

studierichting	capaciteit 1979/80	aantal uitgeloten per 1-10-1980
Geneeskunde	1 960	2 511
Tandheelkunde	465	312
Diergeneeskunde	175	835
Sociale Gezondheidkunde	100	128

Krachtens het bepaalde in artikel 77, zesde lid, van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs werden voor de studierichtingen geneeskunde, tandheelkunde en diergeneeskunde quotum-plaatsen vastgesteld ten behoeve van de inschrijving van niet-Nederlanders in deze studierichtingen. De omvang van dit quotum was 5% van het numerus fixusgetal. In verband met het streven van de regering om te komen tot een nieuw toelatingsstelsel voor numerus fixusstudierichtingen, dat meer dan het huidige stelsel van gewogen loting is gebaseerd op inhoudelijke criteria, is op 15 juli 1980 een voorontwerp van wet gepubliceerd. Dit voorontwerp is voor advies aan de Academische Raad en de Onderwijsraad voorgelegd. Mede naar aanleiding van de adviezen van Academische Raad en Onderwijsraad is een wetsontwerp in voorbereiding tot verlenging en wijziging van de Machtigingswet inschrijving studenten die op 31 augustus 1981 afloopt.

Onderafdeling IV.3 Wetenschappelijk onderzoek

IV.3.1 Algemene Beleidszaken

a. De inbreng van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen in het nationale wetenschapsbeleid

De minister van onderwijs en wetenschappen is verantwoordelijk voor bijna 60% van de overheidsuitgaven voor wetenschappelijk onderzoek en is daarmee de belangrijkste «onderzoekminister» (ter vergelijking: landbouw en visserij 12%, economische zaken 10%, volksgezondheid en milieuhygiëne 6%, verkeer en waterstaat 4%, overige ministeries gezamenlijk 9%). De inbreng van de verschillende ministers wordt in het kader van het gezamenlijk actiemodel gecoördineerd door de minister voor wetenschapsbeleid.

Evenals de overige vakministers neemt de minister van onderwijs en wetenschappen deel aan het Interdepartementaal Overleg over het Wetenschapsbeleid (IOW), dat fungeert als een ambtelijk voorportaal voor de Raad voor Wetenschapsbeleid, een onderraad van de ministerraad.

De minister van onderwijs en wetenschappen onderhoudt vele bilaterale contacten met de minister voor wetenschapsbeleid en zijn staf over onderwerpen als:

- GROC (Nederlandse Commissie voor Geofysica en Ruimte Onderzoek)
- ESA (European Space Agency)
- Nationaal Agentschap / COBIDOC (Commissie voor Bibliografie en Documentatie)
- voorbereidingscommissie technische wetenschappen / STW (Stichting Technische Wetenschappen)
- nationale programma's demografie, arbeidsmarkt, geweldloze conflictoplossing

Gegeven het feit, dat het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen het kwantitatief grootste aandeel heeft in de homogene uitgaven groep (HUG)wetenschapsbeoefening liggen geregelde contacten met de minister voor wetenschapsbeleid voor de hand, zowel in het kader van b.v. bezuinigingsexercities als ook in het normale begrotingsoverleg over het beleid en de consequenties daarvan.

Daarnaast zijn er nog talrijke incidentele contacten.

De minister van onderwijs en wetenschappen neemt in het kader van het gezamenlijk actiemodel een bijzondere positie in. Gaat het immers bij de overige vakministers veelal om onderzoek dat is gekoppeld aan het door de betreffende minister te voeren beleid, tot de uitdrukkelijke verantwoordelijkheid van de minister van onderwijs en wetenschappen behoort mede het fundamentele, kritische onderzoek. In Nederland wordt dat verricht aan de universiteiten en hogescholen alsmede bij een aantal wetenschappelijke organisaties (interuniversitaire instituten, ZWO, KNAW, O en W-onderzoeksinstituten).

Na deze korte schets van de O. en W.-inbreng in het nationale wetenschapsbeleid wordt verder in dit onderwijsverslag aangegeven, wat er in 1980 met betrekking tot de «W» van «O. en W.» is geschied. Daarnaast wordt ingegaan op een aantal ontwikkelingen in bepaalde vakgebieden.

1. Inleiding

De Beleidsnota Universitair Onderzoek (BUOZ) is op 8 oktober 1979 door de ministers Pais, Van der Stee en Van Trier uitgebracht. Na de gebruikelijke parlementaire behandeling heeft de Tweede Kamer op 10 juni 1980 groen licht gegeven voor de uitvoering van deze nota (Tweede Kamer, zitting 1979-1980, 15825). De nota behandelt de taken van het universitaire onderzoek, de middelen en de verantwoording. Zij noemt de volgende doelstellingen van het onderzoek dat plaatsvindt aan de universiteiten en hogescholen:

- bevordering van de kwaliteit van het universitaire onderzoek;
- zichtbaar maken van het universitaire onderzoek;
- terugdringen van automatismen die de ontwikkeling van een onderzoekbeleid belemmeren ten gunste van een verband tussen middelen en resultaat van beoordeling;
- tot zijn recht laten komen van de verantwoordingsplicht die de onderzoeker en de universiteiten hebben voor het gebruik van de geboden middelen;
- bevordering van het doelmatig gebruik van de middelen door programmering en taakverdeling;
- bevordering van maatschappelijke beïnvloeding van de themakeuze.

Om deze doelstellingen te bereiken worden de volgende financieringswijzen onderscheiden:

1. opslagfinanciering door de rijksbijdrage, waarvan de omvang door sleutels zal worden vastgesteld en waarmee een vrije ruimte voor onderzoek wordt gevormd, die het wetenschappelijk karakter van het universitaire onderzoek kan verzekeren;
2. voorwaardelijke financiering door de rijksbijdrage, waarmee universitair onderzoek op grond van een afgesproken taakstelling wordt bekostigd;
3. projectfinanciering door de Nederlandse organisatie voor wetenschappelijk onderzoek ZWO (als opvolgster van de huidige ZWO-organisatie vroeger wel tweede geldstroom genoemd);
4. opdrachtfinanciering door derden krachtens een contract (vroeger wel derde geldstroom genoemd).

Er is een duidelijke samenhang tussen het beleid ten aanzien van het universitaire onderzoek en het beleid met betrekking tot de overige universitaire hoofdtaken, zoals dit tot uitdrukking komt in het Wetsontwerp twee-fasenstructuur en het voorontwerp van Wet op het wetenschappelijk onderwijs 1981. Ook is er een duidelijke samenhang met het beleid ten aanzien van technologische innovatie, zoals uiteengezet in de Innovatienota.

De onderzoektaak van de universiteiten en hogescholen ligt daarbij ingebed in het nationale wetenschapsbeleid.

In de concrete beleidsvoornemens uit het BUOZ-nota is een aantal hoofdactiviteiten en een aantal nevenactiviteiten te onderscheiden. De ontwikkelingen met betrekking tot enige hoofdtaken worden hier samengevat.

2. Ontwikkeling en invoering van een stelsel van voorwaardelijke financiering

Voorwaardelijke financiering is een methode van bekostiging op grond van een afgesproken taakstelling. Het gaat om onderzoek in het kader van een landelijk overeengekomen taakverdeling en om onderzoek dat van bijzondere maatschappelijke of wetenschappelijke betekenis is. Hierbij dienen waarborgen voor de kwaliteit uiteraard aanwezig te zijn. Door de voorwaardelijke financiering kan goed onderzoek worden beschermd. Het stelsel van voorwaardelijke financiering en opslagfinanciering heeft onder meer tot doel een meer slagvaardig, doorzichtig en verantwoord onderzoekbeleid te bevorderen, zowel per instelling als per discipline. De vernieuwde secties van de Academische Raad zullen meerjarenplannen voor hun disciplines gaan opstellen. In het planningsoverleg is in 1980 meermalen gesproken over de instelling van een gemengde werkgroep voorwaardelijke financiering, waarin het op blz. 39 van de BUOZ-nota aangekondigde overleg zou kunnen worden gevoerd. Tot instelling van een aparte werkgroep is het evenwel niet gekomen mede als gevolg van het grote aantal onderwerpen, dat in het kader van het planningsoverleg moest worden behandeld. In het in september 1980 verschenen interimrapport van de AGP-werkgroep «Plaatsen-Geld-Model» (PGM) wordt aandacht besteed aan student-onafhankelijke financiering van onderzoek. Voorgesteld wordt in het toewijzingsmodel voor het wetenschappelijk personeel aan universiteiten en hogescholen onderscheid te maken tussen een normatief, aan studentenaantallen gerelateerd A-deel en een B-deel, waarin de middelen zijn gerelateerd aan afgesproken taken. De voorwaardelijke financiering van onderzoek is goed in dit B-deel in te passen. De bespreking van het interimrapport in het Planning Overleg Orgaan op 18 februari 1981 is aanleiding tot verdere uitwerking van dit model. Hierbij zullen ook procedures en criteria voor voorwaardelijke financiering van onderzoek aan de orde komen. Een feitelijke invoering van voorwaardelijke financiering is niet vóór 1983 te voorzien.

Bij de behandeling van het Wetsontwerp twee-fasenstructuur in de Tweede Kamer is overeengekomen, dat de financiering van het universitaire onderzoek niet via een apart begrotingsartikel zal worden geregeld.

3. Disciplineplannen

Het overleg over landelijke disciplineplannen maakt vorderingen. Ter uitvoering van de tijdens de kamerbehandeling van de BUOZ-nota aanvaarde motie van de leden Mertens, Beinema en Van den Anker (Tweede Kamer, zitting 1979-1980, 15825 nr. 14) heeft de minister van onderwijs en wetenschappen op 18 februari 1981 in het Planning Overleg Orgaan met de instellingen van wetenschappelijk onderwijs overleg gevoerd over plaats en functie van disciplineplannen in het proces, dat tot meerjarenafspraken leidt. Dit overleg wordt gevolgd door overleg met de Academische Raad over de mogelijke inhoud van een disciplineplan en over de opstelling van proefdisciplineplannen door enkele secties van de Academische Raad. In dit verband kan worden gewezen op een aantal plannen in verschillende gebieden, waarvan kan worden gesteld, dat het aanzetten tot disciplineplannen zijn: CBL (Commissie Besturen Letterenfaculteiten)-rapport over de letteren, nationaalplan voor de hoge energie en kernfysica e.a. Als voorbereiding op het overleg met de instellingen en de Academische Raad heeft de minister op 5 november 1980 een discussienota uitgebracht. In het overleg met de instellingen ontstond duidelijkheid over de status van

een disciplineplan, namelijk: een advies aan de besturen van de instellingen en aan de minister. Het is daarom inmiddels gebruikelijk geworden te spreken van discipline-adviezen. Over de mogelijke functie van discipline-adviezen in de planning en de rol van de minister daarbij bleek in zoverre overeenstemming te bestaan, dat de instellingen het verantwoord achten in 1981 een eerste proef te nemen met de opstelling en verwerking van enkele landelijke discipline-adviezen.

4. Nota Contractonderzoek

In 1980 is het in de BUOZ-nota genoemde beleidsvoornemen geëffectueerd. Voorstellen te doen ter oplossing van de organisatorische, financiële en juridische problemen bij contractonderzoek. Deze voorstellen zijn gedaan in de nota «Contractonderzoek aan de Nederlandse universiteiten en hogescholen» welke begin 1981 naar de instellingen van w.o., het bedrijfsleven en andere belanghebbenden is gestuurd voor commentaar. Naar aanleiding van de commentaren zullen de in de nota voorgestelde maatregelen in overleg met de instellingen uitgevoerd worden.

5. BUOZ-voornemens inzake ZWO

a. Inzake de vergoeding van de ZWO-projectfinanciering ten laste van de directe rijksbijdrage aan de universiteiten en hogescholen werd een eerste stap gezet door het overhevelen van f 7,5 mln. (guldens 1979) naar ZWO in de begroting 1981. Dit bedrag was lager dan de voorgenomen eerste stap (f 10 mln.) omdat over de jaren 1981-1985 door de instellingen tevens voor f 46 mln oplopend tot f 88,8 mln aan bezuinigingen moet worden opgebracht. Over de wijze waarop en het tempo waarin het in de BUOZ-nota neergelegde beleidsvoornemen – overheveling van f 100 mln t/m 1990 – tot uitvoering kan worden gebracht heeft op 17 februari 1981 een eerste overleg plaatsgevonden.

b. In maart 1980 werd de Voorbereidingscommissie ZWO-projectfinanciering Technische Wetenschappen ingesteld. De taak van deze commissie was te adviseren over de opzet van deze projectfinanciering en daarbij speciaal aandacht te besteden aan de organisatorische en inhoudelijke aspecten.

In juni 1980 bracht de commissie een interimrapport uit waarin reeds werd ingegaan op de doelstelling, beoordelingscriteria en een selectieprocedure bij technische wetenschappelijke projecten. Het eindadvies kwam in november 1980 uit. Hierin werden voorstellen voor de terreinafbakening en organisatorische opzet van de projectfinanciering gedaan. De commissie stelt voor de projectfinanciering voor technische wetenschappen onder te brengen in een Gebiedsraad technische wetenschappen binnen ZWO. Voor steun van ZWO aan de technische wetenschappen is echter een wetswijziging nodig zodat, zolang deze wetswijziging nog niet is gerealiseerd, er een Stichting Technische Wetenschappen wordt ingesteld.

In januari 1981 maakten minister Pais en de minister voor wetenschapsbeleid hun standpunt inzake dit eindadvies bekend, waarin zij de voorstellen van de commissie voor het overgrote deel overnemen.

c. Om het de ZWO mogelijk te maken ook toegepast wetenschappelijk onderzoek op andere gebieden dan dat der gammawetenschappen te financieren is gewerkt aan een kleine wetswijziging. In 1980 is daarbij tevens met de minister voor wetenschapsbeleid en zijn staf intensief overleg geweest over de vraag, of bij deze wetswijziging ook zaken aan de orde moeten worden gesteld, die verband houden met de vertegenwoordiging van de minister voor wetenschapsbeleid in bestuur en raad van ZWO. Dit overleg duurde langer dan kon worden voorzien en is derhalve nog niet afgerond.

d. ZWO heeft op 1 april 1980 bij de minister van onderwijs en wetenschappen een reactie ingediend op de in de BUOZ geschetste hoofdlijnen. Overleg met de organisatie ZWO zal in 1981 beginnen.

6. Wetenschappelijk verslag

Een goed opgezette jaarlijkse verantwoording van het onderzoek wordt in de BUOZ-nota van essentieel belang genoemd. Daarmee is de eerste doelstelling van het wetenschappelijk verslag reeds aangegeven: in het kader van de meerjarenafspraken met de instellingen van wetenschappelijk onderwijs verantwoording afleggen aan de geldgever van de aan onderzoek bestede arbeidskracht.

Nauw daarmee verbonden is de tweede doelstelling: het leveren van een bijdrage tot het bespreekbaar maken van het universitaire onderzoek in kabinet en parlement.

De wetenschappelijke verslagen over 1978 werden voor commentaar toegezonden aan de Academische Raad (AR), de Nederlandse organisatie voor zuiver-wetenschappelijk onderzoek (ZWO), de Koninklijke Nederlandse akademie van wetenschappen (KNAW) en de Raad van Advies voor het Wetenschapsbeleid (RAWB). De commentaren van deze organisaties zijn bij de Griffie van de Tweede Kamer der Staten-Generaal gedeponeerd.

Van de opgedane ervaringen met de verslagen over 1978 werd gebruik gemaakt bij het opstellen van de richtlijnen over 1979. Veelbetekenend is, dat een aantal instellingen een verslag indiende dat geheel aan de richtlijnen voldeed.

Voor het verslag over 1980 werden op 31 oktober 1980 de richtlijnen dan ook conform de richtlijnen voor 1979 vastgesteld.

Op 1 maart 1981 was van tien van de dertien instellingen een verslag ontvangen; de drie overige instellingen stelden wel een kwantitatieve samenvatting ter beschikking. Van enkele instellingen werd vernomen, dat in de toekomst – mits de richtlijnen over een langere periode niet worden gewijzigd – deze verslagen op een eerder tijdstip gereed kunnen zijn. Vergeleken met 1978 vertonen de verslagen over 1979 een belangrijke verbetering. Allereerst zijn de meeste verslagen vrijwel volledig; bovendien biedt de differentiatie van het begrip «publikatie» naar wetenschappelijke publikaties (inclusief dissertaties), overige vakpublicaties en overige produkten van wetenschappelijk onderzoek de mogelijkheid een meer genuanceerd beeld te krijgen van de omvang en de produktiviteit van het wetenschappelijk onderzoek.

Hoewel niet alle instellingen de wetenschappelijke prestaties volgens bovengenoemde categorieën onderverdeelden, is het mogelijk deze onderverdeling bij benadering te berekenen.

Dit is gebeurd door de wel opgegeven aantallen in de betreffende categorieën te extrapoleren naar de instellingen, die deze onderverdeling niet aanbrachten. Het bestand van waaruit werd geëxtrapoleerd tot 100% bedroeg per cluster: alpha 72%; bèta 60%; gamma 74%; medisch 50%; technisch 100%; landbouw 100%.

Tabel 1 geeft de totale produktie, tabel 2 de produktiviteit per w.p. en per mensjaar onderzoek in 1979 (in beide gevallen inclusief de externe financiering). Afgerond is op veelvouden van 100.

Tabel 1. Totale onderzoekproduktie in 1979

	mensjaar onderz.	wetensch. publik.	vakpubl.	overig	totaal prod.	aantal w.p.
alpha	800	2 200	900	900	4 000	2 100
bèta	1 800	3 700	500	2 600	6 800	3 300
gamma	1 700	4 500	1 500	2 200	8 200	3 700
med.	1 700	6 000	400	3 000	9 400	4 800
techn.	1 200	1 900	500	700	3 100	2 600
landb.	300	800	200	200	1 200	700
Totaal	7 500	19 100	4 000	9 600	32 700	17 200

Tabel 2. Produktiviteit per w.p. en per mensjaar onderzoek in 1979

	wetenschappelijke publikaties		alle produkten van onderzoek	
	per w.p.	per mensj. onderz.	per w.p.	per mensj. onderz.
alpha	1.0	2.8	1.9	5.0
béta	1.1	2.0	2.0	3.8
gamma	1.2	2.7	2.2	4.8
med.	1.3	3.5	2.0	5.5
techn.	0.7	1.6	1.2	2.8
landb.	1.1	2.7	1.7	4.0
totaal	1.1	2.5	1.9	4.3

De instellingen van wetenschappelijk onderwijs hebben de wens geuit in een vroeg stadium te worden betrokken bij de wijze waarop een analyse van de verslagen aan de Tweede Kamer wordt gepresenteerd. Om aan deze wens tegemoet te komen werd o.a. besloten het wetenschappelijk verslag tot een vast agendapunt te maken bij de contacten met de bureaus Onderwijs en Onderzoek van de verschillende universiteiten en hogescholen.

7. Onderzoekbeleidsruimte

De z.g. beleidsruimte biedt de instellingen van wetenschappelijk onderwijs de mogelijkheid om onderzoek te stimuleren, waar dat uit de rechtstreeks aan de faculteiten toegekende middelen niet of niet voldoende van de grond komt. Vele instellingen beschouwen de beleidsruimte bovendien als een welkome mogelijkheid om de eigen identiteit duidelijker gestalte te geven. Uit de wetenschappelijke verslagen blijkt, dat de meerderheid van de instellingen een centrale onderzoekruimte heeft ingesteld. Vakgroepen kunnen via de (sub / inter)faculteiten dingen naar een plaats uit deze onderzoekruimte. De Rijksuniversiteit Leiden en de Rijksuniversiteit Limburg hanteren een afwijkend model, de Universiteit van Amsterdam handhaaft haar reeds in het Wetenschappelijk Verslag 1978 verwoorde bezwaren tegen een centrale onderzoekruimte. Wel kent de Universiteit van Amsterdam een z.g. onderzoekkrediet voor alpha- en gamma-faculteiten. De wijze waarop van de onderzoekruimte gebruik wordt gemaakt is niet aan elke instelling gelijk; in sommige gevallen wordt aan een jong onderzoeker tijdelijk de mogelijkheid tot eigen onderzoekactiviteit geboden, in andere gevallen wordt een ervaren onderzoeker voor enige tijd geheel of gedeeltelijk van zijn onderwijstaak vrijgesteld (voor het onderwijs wordt dan tijdelijk een vervanger aangesteld). Voor de Rijksuniversiteit Groningen is een uitdrukkelijk geformuleerd criterium, dat «het de tijdelijke aanstelling betreft van een hooggekwalficeerde buitenlandse geleerde, om mee te werken aan een welomschreven onderzoek».

Sommige instellingen hebben de wijze waarop de plaatsen uit de onderzoekruimte werden verdeeld zorgvuldig volgens vakgroep en / of sub / interfaculteit ingedeeld, in andere gevallen werd nadere specificatie achterwege gelaten. Daarom is het niet wel mogelijk het geboden cijfermateriaal te gebruiken voor een vergelijking.

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de gepresenteerde totalen.

Instelling ³	Opgegeven totaalomvang van de onderzoekruimte 1979 in mensjaren w.p.
RUG	10
RUU	50,3
VU	76 ¹
KUN	98 ²
THD	21,1
THE	20,5
THT	32
KHT	4,3
LHW ⁴	64

¹ 36: beleidsruimte, 40 facultaire onderzoekruimte.

² Onderzoekruimte + ruimte «Wetenschap en Samenleving», exclusief 2 formatieplaatsen voor het Katholiek Documentatie Centrum.

³ - UvA: totaalomvang onderzoekkrediet alpha- en gamma-faculteiten f. 1 067 000.

⁴ Waarvan 50 mensjaren promotie-assistenten en 14 mensjaren overige beleidsruimte.

8. Doorstroomplaatsen

Begin 1980 werd met de universiteiten en hogescholen, in het kader van de planning, overeengekomen dat zij informatie zouden leveren over het bestand aan doorstroomplaatsen. Deze informatie is op 26 januari 1981 ter beschikking gekomen.

De Advies Groep Planning heeft daarop een werkgroep samengesteld, bestaande uit vertegenwoordigers van het departement en van de instellingen van wetenschappelijk onderwijs. Taak van deze werkgroep is een analyse uitvoeren van het door de instellingen aangeboden materiaal, nagaan of in de bestaande situatie knelpunten zijn aan te wijzen en, mocht dat het geval zijn, op welke wijze knelpunten kunnen worden opgelost.

9. Mobiliteit van wetenschappelijke onderzoekers

De werkgroep «Mobiliteit van wetenschappelijke onderzoekers» is in 1978 ingesteld door het Interdepartementaal Overleg over het Wetenschapsbeleid (IOW) met als opdracht het voorbereiden van een regeringsstandpunt naar aanleiding van het RAWB-advies uit 1976 over de mobiliteit van wetenschappelijke onderzoekers.

Een eerste interimrapport kon in januari 1981 in het IOW worden besproken en was aanleiding tot het voeren van een aantal gesprekken met deskundigen. Daartoe zijn een aantal onderzoekers en personeelsbeheerders uit alle sectoren van het wetenschappelijk onderzoek à titre personnel uitgenodigd. Er wordt naar gestreefd het regeringsstandpunt nog tijdens deze kabinetsperiode uit te brengen.

10. Onderzoekaspecten van het leerstoelenbeleid

In het Planning Overleg Orgaan van 10 juli 1980 heeft de minister van onderwijs en wetenschappen aan de Advies Groep Planning (AGP) gevraagd om een werkgroep in te stellen, die de relatie tussen kroondocentenbeleid enerzijds en landelijke taakverdeling en disciplineplannen anderzijds nader zou moeten uitwerken. Deze AGP-werkgroep werd op 4 november 1980 ingesteld en kreeg als eerste opdracht het rapporteren over de procedures en criteria, te hanteren bij de toetsing van de universitaire kroondocentenplannen die vóór 1 mei 1981 moeten worden ingediend. De werkgroep heeft hieromtrent op 5 februari 1981 een interimrapport uitgebracht. Daarin wordt een procedure in stappen uitgebreid beschreven. Bovendien wordt bepleit het aantal aan de Academische Raad te vragen adviezen over taakverdeling ten aanzien van de in de universitaire kroondocentenplannen voorkomende leerstoelen drastisch in te perken door een groot aantal plaatsen van taakverdeling uit te sluiten. De werkgroep werkt thans aan de lange termijn-problematiek.

11. Beperking dierproeven

De instellingen van wetenschappelijk onderzoek hebben in 1980 op basis van

vrijwilligheid meegedaan aan de registratie proefdieren en dierproeven van de Veterinaire Hoofinspectie van de Volksgezondheid. Deze registratie vloeit voort uit de Wet op de dierproeven (art. 15). De door minister Pais in het kader van de wetenschappelijke verslagen bij brief van 31 oktober 1980 aan de instellingen van wetenschappelijk onderzoek aangekondigde richtlijn verantwoordend proefdierversbruik 1980 heeft betrekking op genoemde proefdierregistratie. De getotaliseerde gegevens van de instellingen van wetenschappelijk onderwijs van deze proefdierregistratie worden in juni 1981 gepubliceerd.

Als voorloper van de proefdieren- en dierproevenregistratie 1980 van de Veterinaire Hoofinspectie heeft de Commissie van Advies voor de Dierproeven in 1980 de verslaglegging over haar enquête dierproeven 1980 afgerond. Aan deze enquête hadden alle instellingen van wetenschappelijk onderwijs medegewerkt.

In totaal bleken aan de instellingen van wetenschappelijk onderwijs in 1978. 416 027 proefdieren te zijn gebruikt, waarvan 10 041 (2.4%) voor onderwijsdoeleinden.

Door het bestuur van de Stichting Film en Wetenschap is in goed overleg met de instellingen w.o. een voorstel ingediend tot besteding van het bedrag ad f. 500 000,- dat door de minister van onderwijs en wetenschappen, in het kader van het streven naar vermindering van het gebruik van proefdieren bij de instellingen w.o. ter beschikking is gesteld.

Bij de goedkeuring van dit voorstel werd er op gewezen dat:

- de inventarisatie mede dient te worden gericht op een systematische doorlichting van het gebruik van proefdieren in het opleiding- en onderzoekprogramma.
- de inventarisatie zal moeten leiden tot een integraal programma van audiovisuele middelen, waardoor landelijk en zo mogelijk ook in het buitenland het gebruik van proefdieren tot het minimum zal worden beperkt.

12. Planning, meerjarenafspraken en algemeen financieel schema
De derde planningronde, die in oktober / november 1980 werd afgesloten met het tekenen van meerjarenafspraken door tien van de dertien instellingen van w.o., onderscheidde zich van de vorige ronden doordat voor het eerst met een verlaging van de middelen moest worden rekening gehouden. Voor het onderzoekbeleid had dit tot gevolg, dat in de meerjarenafspraken geen minimale onderzoekcapaciteit werd vastgesteld (zie ook het Algemeen Financieel Schema 1982-1985, Tweede Kamer, zitting 1980-1981, 16491). Met de instellingen is overeengekomen, dat het effect van de bezuinigingen op de onderzoekcapaciteit vóór 1 februari 1981 aan de minister van onderwijs en wetenschappen zou worden medegedeeld.

IV.3.2. Wetenschappelijke Organisatie

a. De Nederlandse organisatie voor zuiver-wetenschappelijk onderzoek (ZWO)

1. Beleidsontwikkeling binnen ZWO
ZWO heeft tot taak het zuiver-wetenschappelijk onderzoek en de coördinatie daarvan te bevorderen in het bijzonder door het beschikbaar stellen van gelden. De ZWO-wet rekent ook het toegepast-wetenschappelijk onderzoek op niet-natuurwetenschappelijk gebied tot het werkteerrein van de organisatie.

Als uitvloeisel van de BUOZ-nota is in 1980 een wetsontwerp voorbereid waarbij het werkteerrein van de organisatie wordt uitgebreid tot het geheel van het toegepast-wetenschappelijk onderzoek. ZWO kent een Raad en een Bestuur, vijf vaste adviescommissies en overige commissies. Raads- en bestuursleden werden in 1980 opnieuw benoemd. De Raad werd daarbij voor het eerst uitgebreid met een vertegenwoordiging van de Rijksuniversiteit Limburg. De organisatie verleent rechtstreeks financiële

steun aan onderzoekers en instellingen en subsidieert zestien eigen stichtingen.

De Raad voor het zuiver-wetenschappelijk onderzoek sprak nog eens als zijn mening uit, dat het onderzoek op het terrein van de geesteswetenschappen en van de maatschappijwetenschappen bij voorrang zou moeten worden bevorderd. Deze aangelegenheid werd in november 1980, mede in samenhang met het afzonderlijke alfa-gamma-artikel, met de minister besproken.

Een element uit de BUOZ-nota dat wel vrijwel geheel in 1980 werd gerealiseerd, is het overleg over de ZWO-project-financiering technische wetenschappen. De commissie-Koumans heeft de regering geadviseerd over een passende beoordelings- en organisatiestructuur voor de technische wetenschappen. Dit heeft geleid tot de voorbereidingen voor een Stichting voor de Technische Wetenschappen die in 1981 zal worden opgericht.

2. Uitgebrachte adviezen

ZWO heeft eind maart het advies «ZWO in de toekomst» aan de minister uitgebracht. De regeringsvoorstellen in de BUOZ-nota over de nieuwe structuur en de nieuwe taken van ZWO werden in het algemeen positief ontvangen in dit advies. In mei heeft de raad van ZWO over de inrichting van de wetenschappelijke verslagen van de universiteiten en hogescholen advies uitgebracht.

In samenwerking met SON leverde ZWO commentaar op het rapport van de verkenningcommissie chemisch-onderzoek.

Een belangrijke ontwikkeling is dat ZWO in samenwerking met haar stichtingen biofysica, psychonomie en taalwetenschap op verzoek van de minister van onderwijs en wetenschappen een advies uitbracht over het geheel van het onderzoek dat verricht wordt in het Instituut voor Perceptie-Onderzoek (IPO) te Eindhoven in verband met de nieuwbouw voor dit instituut.

In het ZWO-advies aan de minister van wetenschapsbeleid over de oprichting van een Internationaal Instituut voor Bestuurskunde in Maastricht werden twijfels uitgesproken over het nut van een dergelijk instituut voor het onderzoek op bestuurskundig en politicologisch terrein in Nederland.

3. Stimuleringsexperiment gerontologie

De proefneming van ZWO met een gericht actief stimuleringsbeleid voor de gerontologie, waarop de RAWB had aangedrongen, had tot resultaat dat in de najaarsronde vier onderzoekprojecten op dit terrein konden worden gehonoreerd. Mede in verband met de nieuwe taken van ZWO in de toekomst is het van groot gewicht dat ZWO ervaring opdoet met voor haar nieuwe vormen van stimulering.

4. Ontwikkeling van de ZWO-organisatie

Op 5 juni 1980 werd na een voorbereidingsperiode van een jaar de stichting literatuurwetenschap opgericht. Hoewel het initiatief hiertoe door de sectie Nederlands van de Academische Raad (SNAR) werd genomen beslaat de stichting het gehele terrein in de literatuurwetenschap met inbegrip van algemene en vergelijkende literatuurwetenschap. De minister van onderwijs en wetenschappen verleende uit het alfa-gamma-artikel steun voor het aantrekken van een onderzoekcoördinator. Naar verwacht wordt zal deze stichting erkenning van ZWO als ZWO-stichting vragen.

Eind 1980 werd de stichting voor Archeologisch Onderzoek (ARCHON) opgericht. De erkenning van deze stichting heeft in begin 1981 plaatsgevonden. Ook op andere terreinen van de geestes-, maatschappij- en natuurwetenschappen zijn nieuwe stichtingen in voorbereiding. Op deze wijze dragen de onderzoekers zelf en de ZWO-organisatie bij tot verwezenlijking van de in de BUOZ geformuleerde regeringsvoornemens.

5. Stichtingen

Eind juni 1980 kon de stichting Mathematisch Centrum (MC) haar nieuwe behuizing in het Wetenschappelijk Centrum Watergraafsmeer in gebruik

nemen. In Dwingelo werden twee nieuwe telescopen in Station Oost door de stichting Radiostraling van Zon en Melkweg (RZM) in gebruik genomen. Daar werd ook begonnen met de bouw van een nieuw dienstgebouw.

6. Pampus

Op een subsidie-aanvraag van ZWO ten behoeve van de bouw van een synchrotronstralingsfaciliteit (PAMPUS) werd afwijzend beschikt. Als voornaamste overweging gold het gebrek aan middelen. Daar het toch van belang is dat de Nederlandse onderzoekers meer dan tot op heden toegang hebben tot synchrotronfaciliteiten is aan ZWO in overweging gegeven in overleg met haar zusterorganisatie in Frankrijk en/of het Verenigd Koninkrijk de mogelijkheden daartoe te onderzoeken. Bij een positieve uitslag van dit onderzoek bestaat de bereidheid daar financieel enige medewerking aan te verlenen.

7. Personeelszaken

Regelingen werden getroffen voor de toepassing van de mogelijkheid van vervroegde uittreding (VUT) voor personeel van ZWO en ZWO-stichtingen. Ook werd het besluit genomen, dat jonge academici uniform (landelijk) in salarisschaal 73 zullen worden aangesteld.

8. Financiële zaken

In de rijksbegroting 1980 werd een bedrag van f 176 773 000,- als gewone rijksbijdrage aan ZWO (art. 202 van de O&W-begroting) opgenomen. De stijging van dit bedrag ten opzichte van de vorige begroting werd veroorzaakt door een verhoging in verband met de incidentele loonstijging, de aanpassing aan algemene salarismaatregelen, het accres van de exploitatie van NIKHEF/H en een overheveling naar dit artikel ten behoeve van de Stichting Historisch Onderzoek (SHO). Een bedrag van f 83 600 000,-, inclusief het genoemde NIKHEF-accres, was bestemd voor de Stichting FOM. Evenals het vorige jaar vond in 1980 een overheveling plaats van f 750 000,- van het instituutsdeel naar het universitaire deel.

b. De Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW)

De Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen is een adviesorgaan van de regering op het gebied van de wetenschap. Naast deze taak coördineert zij wetenschappelijke activiteiten op landelijk niveau en onderhoudt zij contacten met wetenschappelijke instanties in het buitenland. De Akademie is onderverdeeld in een afdeling Natuurkunde en een afdeling Letterkunde. Zij is gevestigd in het Trippenhuis te Amsterdam. Belangrijke uitvoerende taken van de KNAW zijn het beleid en beheer over dertien onderzoeksinstituten van uiteenlopende aard, raden en commissies, en het beleid en beheer van een wetenschappelijke bibliotheek, vooral op het gebied van de medische en levens-wetenschappen. In 1980 is overleg gevoerd over de herindeling en verbetering van de voorzieningen in het Trippenhuiscomplex. De in het Trippenhuis gevestigde bibliotheek zal in afwachting van de nieuw te bouwen behuizing tijdelijk in een depot worden gehuisvest, tesamen met de elders opgeslagen literatuur. Het overleg over de nieuwbouw van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis dat in 1978 aan de KNAW werd verbonden, is in 1980 voortgezet.

Ook binnen de afdeling Natuurkunde vorderde het overleg over nieuw te bouwen ruimten. De plannen voor het onder de KNAW ressorterende Nederlands Instituut voor Hersenonderzoek (NIH) bij het Academisch Medisch Centrum werden geconcretiseerd. Het NIH zal worden gehuisvest in een complex, waarin onder meer ook een proefdierenbuitenverblijf wordt gehuisvest. Met de bouw van dit complex wordt in 1981 begonnen. Bij de nieuwbouw van het Instituut voor Oecologisch Onderzoek (IOO) streeft men er naar het IOO in zijn geheel in Heteren te vestigen. Er vinden besprekingen plaats over de mogelijkheid hiervoor nieuwe huisvesting te realiseren. Na advies van de Nederlandse Commissie voor Geofysica en Ruimte

onderzoek (GROC) diende de KNAW een subsidie-aanvraag in voor het nationale ruimte-onderzoek. Op deze aanvraag moest enige reductie worden toegepast. Op de redenen en de consequenties wordt elders in dit verslag ingegaan.

De Coördinatie-Commissie voor Wetenschappelijke en Onderwijskundige Contacten met China adviseerde positief over een aantal wetenschappelijke samenwerkingsprojecten tussen onderzoekers uit de Volksrepubliek China en Nederlandse universitaire onderzoekers. Een belangrijke factor in dit geheel was de ondertekening door de minister van onderwijs en wetenschappen van drie «Memoranda of Record» met resp. het Chinese Ministerie van Onderwijs, de Academia Sinica en de Chinese Akademie van Sociale Wetenschappen.

In 1980 kwamen verder aan de orde: evaluatie en beoordeling van het functioneren van de academie-instituten alsmede een gedachtenwisseling over mogelijke verbeteringen in de organisatie en het financiële beheer van de KNAW.

c. De adviezen van de Raad van Advies voor het Wetenschapsbeleid (RAWB)

In zijn jaaradvies 1980 besteedde de Raad paragraaf II.3. aan de Beleidsnota universitair onderzoek, welke al eerder door de minister van onderwijs en wetenschappen afzonderlijk aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal (zitting 1979-1980 15.825, nr. 5) was aangeboden. De Raad liet over de materiële uitgaven van onderzoek bij de universiteiten en hogescholen waarschuwend geluiden horen: «Ten aanzien van de universiteiten en hogescholen is de Raad van mening dat over het algemeen door bezuinigingen de investeringen zover zijn gedaald dat de kwaliteit van het onderzoek in gevaar dreigt te komen».

De RAWB baseerde zich hierbij op zijn in juni 1980 over dit onderwerp gepubliceerde achtergrondstudie. Ook schonk de Raad ruim aandacht aan het onderwijsonderzoek.

In zijn advies wetenschappelijke en technische informatieverzorging keerde de Raad zich tegen nog weer een nieuw adviesorgaan: «De Raad heeft tegen dit voornemen een aantal bedenkingen. Ten eerste is hij van mening dat, zodra de in dit advies verwoorde aanbevelingen zijn gerealiseerd, er op het gebied van de wetenschappelijke, technische en bedrijfsinformatieverzorging naast de Bibliotheekraad in feite geen plaats en geen functie meer is voor nog weer een nieuw adviesorgaan».

Wegens het uitblijven van de regeringsnota over de ruimtevaart bracht de Raad eigener beweging een advies inzake ruimtevaart uit. De Raad stelt vast dat het industriële profijt van de ESA-markt voor ons land nog steeds een aanzienlijke achterstand vertoont. Het Europese Ruimtevaart Agentschap (ESA) ziet de Raad primair als een belangrijk instrument om de doelstellingen van een nationaal ruimtevaartbeleid te verwezenlijken. Ook beveelt de Raad een beraad aan tussen GROC, ZWO, Astronomisch onderzoek in Nederland (ASTRON) en Stichting Radiostraling Zon en Melkweg (SRZM) over een meer gebundelde samenwerking waarin prioriteiten voor het sterrenkundig onderzoek kunnen worden bepaald.

In november bracht de Raad zijn advies inzake het chemisch onderzoek uit gebaseerd op het rapport van de Verkenningscommissie Chemie. De Raad betreurt het dat de regering voor het formuleren van haar standpunt meer tijd neemt dan de commissie voor haar werk kreeg. De RAWB acht het rapport een uitstekende verkenning waardoor niet alleen het beeld van de scheikunde in ons land scherper is geworden, maar ook de werkwijze van het verkennen verbeterd en verrijkt is. Volgens de RAWB komen de meeste aanbevelingen «zonder meer» voor uitvoering in aanmerking, zij het als onderdeel van een ruimer universitair onderzoekbeleid.

De minister van onderwijs en wetenschappen heeft in samenwerking met de minister voor wetenschapsbeleid de Raad in september 1980 advies

gevraagd over de selectieve steun aan het universitaire onderzoek. Dit advies is wenselijk vanwege de uitbouw van de voorwaardelijke financiering en voor het goed functioneren van ZWO. Eerder hadden de minister van wetenschapsbeleid en de minister van onderwijs en wetenschappen de Raad een advies gevraagd over de gewenste omvang van het universitaire onderzoek. Zoals bekend heeft de regering haar beleidsvoornemens tot 1990 voor het universitaire onderzoek en de omvang ervan in de Beleidsnota Universitair Onderzoek neergelegd. De aanbevelingen en conclusies van de RAWB kunnen bij de verdere uitwerking van deze nota een rol spelen.

d. De Commissie Algemene Vraagstukken Wetenschappelijk Onderzoek (CAVWO) van de Academische Raad

De wetenschapscommissie van de Academische Raad (CAVWO) bestaande uit ervaren onderzoekers die zowel de verschillende secties van de Academische Raad als de universiteiten en hogescholen als geheel vertegenwoordigen, vervult een belangrijke rol in de ontwikkeling van het interuniversitaire wetenschaps- en onderzoekbeleid. Uit het vierde jaarverslag van de CAVWO kunnen als haar voornaamste activiteiten de volgende worden aangemerkt:

1. De pre-advisering van de plenaire Academische Raad terzake van de Beleidsnota Universitair Onderzoek (BUOZ). Dit pre-advies is in grote lijnen door de Academische Raad overgenomen. Belangrijke denkbeelden in de BUOZ, zoals het maken van disciplineplannen door secties van de Academische Raad, het gaan werken met opslag- en voorwaardelijke financiering kregen een gunstig onthaal. Aan de realisering van deze en andere BUOZ-denkbepelden wordt door de CAVWO een constructieve bijdrage geleverd.
2. Het doen van een verkenning van het bestaande netwerk van landelijke afspraken over universitair wetenschappelijk onderzoek. In mei 1980 heeft de CAVWO daarover een interimrapport uitgebracht en hieraan een ruime verspreiding gegeven. Ook deze activiteit kan gezien worden als een poging om - rekening houdend met veelvormige realiteit - de BUOZ-gedachte van voorwaardelijke financiering geëffectueerd te krijgen.
3. Het uitbrengen van een «Handreiking bij het veiligstellen van universitair inter- en multi-disciplinair onderzoek». Dat is gedaan om een tegenwicht te bieden tegen de veelal disciplinaire universitaire onderzoekorganisatie waarin het inter-/multidisciplinaire onderzoek vaak niet zo gemakkelijk te verwezenlijken is.
4. Het uitvoeren via het Interuniversitaire Overleg Energie-onderzoek (IOE), een subcommissie van de CAVWO, van een inventarisatie van het energie-onderzoek aan de Nederlandse universiteiten en hogescholen. Begin 1980 is deze inventarisatie verschenen en aan alle betrokken onderzoeksgroepen toegezonden. Het IOE werkt als een schakel tussen de universitaire energieonderzoekers en de als toekomstige sectorraad beoogde Raad voor het Energie-onderzoek, waarin twee IOE-leden zitting hebben. Het feit, dat het CAVWO-secretariaat in 1980 niet volledig was bezet, was er oorzaak van, dat twee belangrijke activiteiten niet naar behoren konden worden uitgevoerd, namelijk het geven van praktische adviezen voor het wetenschappelijk beoordelingswerk op (sub)faculteitsniveau en het gericht doorleiden van dwarsdoorsneden van de universitaire wetenschappelijke verslagen naar de secties van de Academische Raad.

Zoals in voorgaande jaren onderhield de CAVWO wederom zowel ad hoc als geregelde contacten met personen en instanties. Uit één van die contacten is een overleg geformaliseerd, namelijk dat van de portefeuillehouders onderzoek van de colleges van bestuur der instellingen van w.o. Dit overleg functioneert in samenspraak met de CAVWO.

IV.3.3 Geesteswetenschappen

a. Para-universitaire instellingen

In 1980 werden de nieuwe «Algemene Regels voor het Bewerken van

's Rijks Geschiedkundige Publicatiën» bij de Rijkscommissie voor Vaderlandse Geschiedenis van kracht.

In december 1980 verscheen deel 10A van dr. L. de Jong's «Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog». Met het bestuur van de Stichting Wetenschappelijke Atlas Nederland werd overeenstemming bereikt over een bij de Staatsuitgeverij uit te geven tweede druk van de «Atlas van Nederland».

b. Spelling

De Commissie voor de Spelling van de Buitenlandse Aardrijkskundige Namen (CBAN) bracht medio 1980 advies uit. Dit advies werd ter beoordeling voorgelegd aan het Nederlands Normalisatie Instituut.

c. Alfa / Gamma-artikel

Uit het artikel voor de stimulering en coördinatie van onderzoek in de alfa- en gammawetenschappen (art. 208 van de Rijksbegroting) werden bedragen beschikbaar gesteld voor het aantrekken van coördinatoren ter voorbereiding van ZWO-stichtingen voor onderzoek in de archeologie, de kunstgeschiedenis en kunsttheorie, en de literatuurwetenschap. De zaak van de kunsthistoricus Van Leeuwen kon tot genoegen van de Tweede Kamer worden afgerond.

Een Auschwitz-tentoonstelling werd begin april in de Zuiderkerk te Amsterdam door de minister geopend. Later in het jaar werd de tentoonstelling overgebracht naar het voormalig vernietigingskamp in Polen, waar ze deel ging uitmaken van de algemene tentoonstelling.

IV.3.4 Natuurwetenschappen

a. Astronomie

In 1980 is overleg op gang gekomen tussen vertegenwoordigers van alle geledingen van de Nederlandse Sterrenkunde, waaronder de universitaire vakgroepen en subfaculteiten, de sectie Sterrenkunde van de Academische Raad, de ZWO-stichtingen RZM en ASTRON en de KNAW-commissie voor Geofysica en Ruimte-onderzoek. Het is de bedoeling van dit overleg om voor de gehele Nederlandse astronomie, ongeacht de wijze van financiering, tot een samenhangende lange termijnvisie te komen zowel ten aanzien van taken als middelen. Deze visie kan dan weer dienen als aanzet tot een (proef-)disciplineplan. Uit het overleg is reeds gebleken dat de Nederlandse astronomen sterk hechten aan een deelneming in een door de Britse Science Research Council (SRC) op de Canarische eilanden (La Palma) te bouwen telescopenpark. Daartoe zou een samenwerkingsovereenkomst tussen de SRC en zijn Nederlandse tegenvoeter ZWO moeten worden gesloten. Deelneming en samenwerkingsovereenkomst zijn bij ZWO in behandeling.

Internationale samenwerking in Europa vindt plaats in de European Southern Observatory (ESO); via deze organisatie waarin zes Europese landen samenwerken, wordt een telescopenpark op het Zuidelijk Halfrond geëxploiteerd. Astronomen uit de lidstaten hebben hier de gelegenheid onder relatief gunstige atmosferische omstandigheden o.m. de centrale gedeelten van ons Melkwegstelsel te bestuderen.

In het afgelopen jaar werd het nieuwe hoofdkwartier in München in gebruik genomen. Ook werden de onderhandelingen over het lidmaatschap van twee nieuwe staten, nl. Zwitserland en Italië afgerond. Vergroting van het aantal deelnemende staten leidt tot uitbreiding van de waarnemingsfaciliteiten en daarmee tot intensivering van het onderzoek.

b. Natuurkunde

Op het gebied van de hoge energiefysica blijkt mede in verband met de hoge kosten voor onderzoek van hoge kwaliteit internationale samenwerking onontbeerlijk.

In dit kader wordt deelgenomen aan de European Organisation for Nuclear

Research te Genève (CERN), waarin twaalf Europese landen participeren. In het verslagjaar is de technische voorbereiding afgerond van de Large Electron Positron faciliteit (LEP). Om bouw en exploitatie binnen de bestaande middelen mogelijk te maken is een schema opgezet om oudere installaties af te stoten, zodat personeel en middelen vrijkomen.

Met de Rijksuniversiteit Utrecht vond overleg plaats over de vervanging van de tandem Van de Graaffgenerator van de vakgroep Kernfysica van deze instelling. In het kader van een streven naar continuering van de bundeling en concentratie bij de Nederlandse kernfysica en mede gezien een voorkeur voor een optimaal gebruik van bestaande faciliteiten boven nieuwe in verband met de uiterst beperkte middelen werd deze vervanging niet toegestaan.

c. Scheikunde

Het rapport van de Verkenningcommissie Chemisch Onderzoek (VCO) geeft een analyse van het door de overheid bekostigd scheikundig onderzoek. Op basis van de in het rapport vermelde gegevens en de impressies die opgedaan zijn tijdens gesprekken met deskundigen en de gegevens afkomstig uit de literatuur, zijn 25 aanbevelingen gedaan.

Nadat het rapport voor advies naar een breed veld van o.a. onderzoekorganisaties, advieslichamen en industrieën is gezonden, heeft naar aanleiding van de ontvangen commentaren een inventarisatie plaatsgevonden.

De resultaten van deze inventarisatie zullen voor zover mogelijk worden geïntegreerd in het regeringsstandpunt dat medio 1981 zal verschijnen. Dit regeringsstandpunt zal vooral ingaan op de door de VCO gedane aanbevelingen.

Het VCO rapport bevat belangrijke elementen die reeds door de Academie Commissie voor de Chemie (ACC) middels de Taakverdelingscommissie (TVC) zijn voorgesteld. Deze voorstellen hebben niet alleen betrekking op het inventariseren van de onderzoek-inspanningen op het gebied van de scheikunde, maar ook op de prioriteitsstelling.

Het conceptplan van de ACC waarin deze suggesties worden gedaan, wordt medio 1981 voor discussie vrijgegeven.

Het is van belang dat de genoemde activiteiten van de ACC en die van het Besturenoverleg Subfaculteiten Scheikunde (BOSS) op het gebied van het personeelsbeleid worden ingebracht in de Academische Raad (sectie Scheikunde) en haar Commissie Algemene Vraagstukken Wetenschappelijk Onderzoek (CAVVO).

d. Moleculaire Biologie

De minister voor wetenschapsbeleid en de minister van onderwijs en wetenschappen hebben de Verkenningcommissie Biochemie ingesteld. Als belangrijke taakstelling wordt gezien de beschrijving van de aard en omvang van het door de overheid gefinancierd biochemisch onderzoek, alsmede het doen van uitspraken met betrekking tot de ontwikkeling, kwaliteit en doelmatigheid in huidig en toekomstig perspectief.

De Europese Organisatie voor Moleculaire Biologie (EMBO) heeft tot november 1980 381 aanvragen ontvangen voor kortdurende «fellowships» en 241 voor langere termijn «fellowships». Hiervan worden er 238 respectievelijk 100 toegestaan.

Tevens worden er tot die datum 20 cursussen, 4 «lectures» en 19 «workshops» georganiseerd.

Het beleid van de EMBO is erop gericht zoveel mogelijk korte termijn «fellowships» mogelijk te maken.

De Nederlandse bijdrage aan het budget van de EMBO is 5,2%. De totale uitgaven bedroegen ongeveer 8 miljoen gulden.

Het moleculair biologisch onderzoek dat aan het Europees Moleculair Biologisch Laboratorium (EMBL) wordt verricht begeeft zich in grote mate op het gebied van het DNA-onderzoek.

Mede ten behoeve van dit onderzoek is behalve de reeds in gebruik zijnde C III-faciliteit ook de C IV-faciliteit gereedgekomen.

Er zal een data-bank worden opgericht waarin «DNA-sequencies» zullen worden opgeslagen.

Dit informatiebestand dat complementair is aan het bestand in de Verenigde Staten van Amerika, zal ten dienste staan van alle onderzoekers.

De buitenposten van het EMBL bij het DESY (Deutsches Electronen Synchrotron te Hamburg) en het ILL (Institut de Laue-Langevin de Grenoble) worden zeer frequent gebruikt.

Voor DESY is er zelfs een te grote vraag voor de beschikbare bundeltijd.

Vanwege het belang van het EMBL en de buitenposten voor het wetenschappelijk onderzoek heeft het departement voor een periode van drie jaar middelen vrijgemaakt om onderzoekers in de gelegenheid te stellen maximaal te profiteren van onderzoekfaciliteiten.

Deze gelden worden beheerd door ZWO en op basis van projectaanvragen met een hoge wetenschappelijke waarde toegekend.

Het EMBL budget bedroeg in 1980 45 mln. gulden. Nederland draagt voor 6,3% bij in de kosten van het EMBL.

e. Biologie

Het in december 1979 uitgebrachte rapport «Biologisch onderzoek in de subfaculteiten biologie en instituten voor fundamenteel biologisch onderzoek» van de werkgroep «Open Beraad» is aanleiding geweest voor een landelijke discussiebijeenkomst op 16 juni 1980 tussen vertegenwoordigers van BION, de Biologische Raad, Instituten van de KNAW en de sectie Biologie van de Academische Raad. Uit deze bijeenkomst zijn ideeën naar voren gekomen over hoe verdergaand overleg met betrekking tot de coördinatie van biologisch onderwijs en onderzoek in Nederland geïnitieerd en gestructureerd kunnen worden. In vervolg hierop heeft de sectie Biologie van de AR het initiatief genomen om in overleg te treden met het departement inzake de coördinatie van het biologisch onderwijs en onderzoek in Nederland.

f. Ruimte-onderzoek en ruimtetechnologie

In verband met het stringente begrotingsbeleid en de gevolgen daarvan voor het nationaal wetenschapsbeleid is het noodzakelijk gebleken het nationale ruimte-onderzoek enigermate in omvang te reduceren. Enige beperking van satellietexperimenten en van experimenten met het ruimtelaboratorium van het Europees Ruimte Agentschap (ESA) is hiervan het gevolg. Het streven is bij de reductie erop gericht vrijkomende expertise en arbeidsplaatsen zoveel mogelijk te behouden door deze in het kader van het innovatiebeleid voor andere taken in te zetten.

De minister voor wetenschapsbeleid is bereid gevonden voor zulk een gedeeltelijke heroriëntatie een aflopende aanloopsubsidie ter beschikking te stellen. Een door de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen ingestelde commissie adviseert over de taken waarop de heroriëntatie zich het beste kan richten en over de organisatorische maatregelen die in het kader van de aangebrachte reductie en heroriëntatie noodzakelijk zijn.

Het stringente begrotingsbeleid heeft ook nog andere gevolgen. Zo konden in 1980 geen gelden ter beschikking worden gesteld ter voorbereiding van microzwaartekrachtexperimenten, uit te voeren in het in juni 1983 te lanceren ruimtelaboratorium van ESA.

De waarnemingsprogramma's met verschillende ESA-satellieten zijn in 1980 met succes voortgezet.

De lanceerdatum van de nationale Infrarood Astronomische Satelliet (IRAS) is verschoven naar augustus 1982 als gevolg van vertraging aan Amerikaanse zijde.

IV.3.5 Maatschappijwetenschappen

a. De Nota Meerjarenplan « Sociaal Onderzoek en Beleid »

Voor dit meerjarenplan in zijn algemeenheid kan worden verwezen naar hoofdstuk 12 § 1 van het Wetenschapsbudget 1981. (Het plan als geheel staat onder auspiciën van de minister voor wetenschapsbeleid.) Het vierde project echter heeft een enigszins afzonderlijke positie; de met dit project beoogde niveauverhoging van de sociale wetenschappen moet worden bereikt door de onderzoekerswereld zelf met steun van enige financiële middelen door dit ministerie in uitzicht gesteld.

In 1980 is door de daarvoor ingestelde commissie een advies ingediend, namelijk over voorlichting voor de universiteitsperiode. Een tweede advies over post-academische heroriëntatiemogelijkheden kwam dit jaar bijna gere-

b. Infrastructuur maatschappijwetenschappen

Zowel de Nederlandse Organisatie voor Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek (ZWO) als de Stichting Interuniversitair Instituut voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek (SISWO) houdt zich bezig met het coördineren van sociaalwetenschappelijke onderzoekers. De wijze van aanpak hierbij verschilt echter nogal wat. Tussen de besturen van beide organisaties is in 1980 een eerste algemene bespreking gevoerd over kwesties die met de relatie tussen beide instellingen verband houden. Op een deelterrein van de maatschappijwetenschappen (namelijk de zgn. sociaalruimtelijke wetenschappen) wordt een proef genomen met de totstandbrenging van een stichting met ZWO-status, waarbij tegelijk in SISWO-kader samenwerkende onderzoekers worden betrokken. Wat een ander element van de infrastructuur betreft, documentatie en informatie, is te vermelden dat het Sociaal Wetenschappelijk Informatie en Documentatiecentrum, dat bijzonder slecht gehuisvest was, een uitstekend geoutilleerd pand kon betrekken.

c. Culturele minderheden-onderzoek

Op verzoek van het ministerie heeft ZWO het culturele minderhedenonderzoek als speciaal aandachtsgebied aangewezen. Met de Rijksuniversiteit Leiden is overleg geopend om het onder de universiteit ressorterende Centrum voor Onderzoek van Maatschappelijke Tegenstellingen (COMT) een speciaal subsidie te verlenen ten behoeve van het minderhedenonderzoek. Het ministerie had tevens een gesprek met een groepering van academici uit de minderheden. Deze groepering overweegt een Stichting Interethnica op te richten met als doelstelling, het minderhedenonderzoek, alsmede de participatie van minderheidsgroepen-vertegenwoordigers in dat onderzoek te versterken.

IV.3.6 Medische Wetenschappen

Aan het Academisch Ziekenhuis Rotterdam (AZR) en de Erasmusuniversiteit (EUR) is een kostenstructuuronderzoek uitgevoerd waarbij een verdeling is gemaakt tussen de kosten van onderwijs, onderzoek en patiëntenzorg op grond van o.a. de tijdsbesteding van het personeel en analyse van administratief materiaal (zie rapport van Riemsdijk en Sparreboom). Uit het onderzoek is gebleken dat splitsing van de zogenaamde « joint-costs » mogelijk is, zodat de medische faculteit in staat is in contracten met (academische) ziekenhuizen de patiëntenzorg, onderwijs, opleiding en onderzoekcomponenten te definiëren.

Een vervolgonderzoek zal echter nog de representativiteit van de in Rotterdam verkregen resultaten moeten bevestigen. Hierdoor kan worden bereikt dat de financieringsstromen gaan lopen in overeenstemming met de aard en de omvang van de eigenlijke taken van de medische faculteiten en academische ziekenhuizen.

Uit het rapport is namelijk gebleken dat de bijdrage van de verpleeggeelden en overige vergoedingen slechts 67% van de totale kosten van het AZR dekken, zodat de overblijvende 33% door het departement aangevuld moet worden.

Er zal moeten worden vastgesteld of dit percentage in een goede verhouding staat met de door het AZR geleverde diensten ten behoeve van onderwijs en onderzoek.

De ambtelijke werkgroep ter voorbereiding van de sectorraad voor gezondheidsonderzoek (RGO) heeft geconcludeerd dat het wenselijk en mogelijk is een voorbereidingscommissie te belasten met de uitwerking van de RGO.

De sectorraad zal onder andere door het stimuleren van samenwerking op het onderzoeksniveau een belangrijke inbreng kunnen leveren bij het opstellen van landelijke disciplineplannen voor het universitair medisch onderzoek waarbij in het kader van een landelijke taakverdeling rekening wordt gehouden met wensen en prioriteiten vanuit de samenleving.

IV.3.7 Ontwikkelingen in enige interdisciplinaire en vergelijkbare aandachtsgebieden

a. Universitaire participatie in nieuwe sectorraden

Raad voor Milieu en Natuuronderzoek (RMNO).

In oktober 1980 heeft de voorbereidingscommissie RMNO haar rapport aan de Tweede Kamer aangeboden. De minister van onderwijs en wetenschappen zal indirect via de universitaire vertegenwoordiging in de Raad van de RMNO betrokken zijn.

Universitaire vertegenwoordiging geschiedt op voordracht van de CAVWO-AR. Benoeming door de instellende minister(s) zal geschieden in overeenstemming met de minister van onderwijs en wetenschappen. Beraad vindt plaats met de Commissie Wetenschappelijk Onderwijs Milieukunde van de Academische Raad (CWOM-AR) en het Landelijk Overleg Academische Milieu-instellingen (LOAM) over de vorming van een overlegstructuur die een brugfunctie zal vervullen tussen de RMNO en de universitaire onderzoekers.

b. Energie-onderzoek

Het Interuniversitaire Overleg Energie-Onderzoek (IOE) heeft in januari 1980 een inventarisatie gepubliceerd van het universitaire energie-onderzoek in 1979. Uit dit interimrapport (CAVWO/IOE 80.01) blijkt, dat aan het kolenonderzoek 42 mensjaar / jaar wordt besteed, zowel op het gebied van exploratie, exploitatie en transport, als ook op het gebied van verbranding en conversie.

Van deze universitaire inspanning, hoewel niet naar mensjaren gespecificeerd is melding gemaakt in de nota Energiebeleid, deel 2/Kolen die op 26 februari 1980 door de minister van economische zaken aan de Tweede Kamer is aangeboden.

De minister van onderwijs en wetenschappen heeft op 9 april 1980 aan het IOE om advies gevraagd inzake het universitaire onderzoek op het gebied van kolenvoorziening, waarbij onder andere aan de orde komen: de huidige stand van zaken, dublures/lacunes, de gewenste ontwikkelingen op lange termijn, samenwerkingsverbanden en landelijke taakafspraken. In dit advies zal tevens aandacht worden besteed aan opleidingsmogelijkheden gezien de te verwachten toekomstige behoefte aan onderwijs op het gebied van het gebruik van kolen voor de energievoorziening.

De Stichting Fundamenteel Onderzoek der Materie (FOM) neemt voor Nederland deel aan het kernfusie-onderzoekprogramma van de Europese Gemeenschap en de daarvan onderdeel uitmakende Gemeenschappelijke onderneming «Joint European Torus» (JET).

Door onvoorziene hoge prijsstijgingen, en modificaties in het ontwerp van JET zijn de kosten van de deelneming aan JET voor FOM aanmerkelijk hoger geworden dan waarop oorspronkelijk was gerekend. Het was helaas niet mogelijk hiervoor compensatie te verschaffen.

c. Indonesische studiën

Geconstateerd is, dat op het terrein van de «Indonesische Studiën», waaronder moet worden verstaan de wetenschapsbeoefening ten aanzien van de talen, culturen en geschiedenis van Indonesië de vanouds bestaande

Nederlandse deskundigheid achteruitgaat. De regering achtte dit te betreuren, o.a. omdat in Nederland een in veel opzichten unieke infrastructuur aanwezig is (boeken, documenten, verzamelingen) en voorts omdat van de kant van Indonesië – er vonden in 1980 diverse gesprekken op bewindslidenniveau plaats – op medewerking van Nederlandse onderzoekers wordt aangedrongen. In Indonesië is sprake van een hernieuwde aandacht voor zijn culturele erfenis.

Tegen deze achtergrond heeft de minister voor wetenschapsbeleid in 1980 een extra subsidie in uitzicht gesteld om vijf Nederlandse onderzoekers in het genoemde kader wetenschappelijk werk te laten verrichten. Daarnaast zal een werkgroep adviseren, op welke wijze de positie van de Indonesische studiën in ons land op de lange termijn kan worden versterkt, met inachtneming uiteraard van de universitaire planningprocedures.

Onderafdeling IV.4 Informatiebeleid

IV.4.1 Bibliotheken

a. Bibliotheken hoger beroepsonderwijs

De personeelssituatie dient als kern van de bibliotheekproblematiek te worden gezien. Hierop blijft dan ook de aandacht gericht.

In 1980 zijn functiebeschrijvingen voor bibliotheekfunctionarissen ontwikkeld. Een voorstel voor een algemene maatregel van bestuur is thans gereedgemaakt.

De beschikbaarheid van bibliotheekpersoneel blijft een groot knelpunt. Door de huidige situatie zal hierin voorlopig maar weinig verandering kunnen worden aangebracht.

b. Het Gemeenschappelijk Geautomatiseerd Catalogiseersysteem (GGC)

Op blz. 251 van het Onderwijsverslag over het jaar 1979 is vermeld dat de Tweede Kamer goedkeuring verleende aan het door het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen gevoerde beleid op het gebied van de bibliotheekautomatisering. Door consistente doorvoering van dit beleid is bereikt, dat de Rijksuniversiteit Utrecht heeft besloten dat zijn bibliotheek zal gaan catalogiseren via het GGC. Over de omschakeling door genoemde bibliotheek op de GGC is overleg geopend. Met de Vrije Universiteit werden voorts vruchtbare besprekingen gevoerd inzake de deelneming van de bibliotheek van deze instelling aan het GGC. Zodra de vernieuwde catalogiseerfaciliteiten van het GGC beschikbaar komen, zal overgaan van de Vrije Universiteit op het GGC mogelijk zijn.

Het College van Bestuur van de Katholieke Hogeschool te Tilburg besloot als lid toe te treden tot het samenwerkingsverband Koninklijke Bibliotheek en Universiteitsbibliotheken. De koppeling van de bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam op het GGC levert technisch geen problemen op, niettemin heeft het overleg nog geen concrete resultaten opgeleverd. Dat het GGC een succes is, blijkt verder uit het feit dat nu ook twee grote openbare bibliotheken met regionale steunfunctie daadwerkelijke interesse tonen voor deelname aan het systeem. Eerder toonden de provinciale bibliotheek Friesland (inmiddels ook al een gebruiker van het GGC) en de Atheneumbibliotheek te Deventer al belangstelling.

In 1980 steeg het aantal titelbeschrijvingen dat is ingevoerd in het gegevensbestand van het Gemeenschappelijk Geautomatiseerd Catalogiseersysteem (GGC) tot 1 250 416. In verband hiermede diende de geheugencapaciteit te worden uitgebreid.

Er werden door de acht deelnemende bibliotheken in 1980 169 743 boeken gecatalogiseerd met behulp van het GGC, wat onder andere mogelijk werd gemaakt door de uitbreiding van het aantal aangesloten terminals van 37 tot

48. De deelnemende bibliotheken verwerkten gemiddeld meer dan 90% van hun nieuwe aanwinsten met impressum 1979 via het GGC, terwijl een aantal bibliotheken bedoelde aanwinsten voor 100% met behulp van het GGC catalogiseerden.

Een deel van de produktiestijging wordt veroorzaakt door het invoeren van ouder titelmateriaal. Dit geschiedt met het oog op het automatiseren van lokale bibliotheekprocessen (zie IV.4.1.d.).

Als resultaat van de grotere invoer was er ook een stijging van het aantal uitvoerprodukten. Zowel bij de digisetuitvoer, als bij de uitvoer in lijstvorm en op COM-fiches (computer output micro) viel een toename te constateren.

In 1980 heeft het bureau van het samenwerkingsverband Koninklijke Bibliotheek en Universiteitsbibliotheken gewerkt aan de vernieuwing van de programmatuur van het GGC. Die vernieuwing is vereist om te vermijden dat de responsetijden te lang worden, indien nog meer terminals zullen worden aangesloten en nog meer via het GGC zal worden gecatalogiseerd. Gezien de overeenkomst van de verwerking van grote hoeveelheden gegevens bij het GGC enerzijds en bij het Ziekenhuis Informatiesysteem (ZIS) anderzijds werd gekozen voor het gebruik van het Basic Operating System (BOS) dat in het kader van ZIS is ontwikkeld. Dat BOS heeft reeds bewezen bij aansluiting van een groot aantal terminals en zeer veel transacties korte responsetijden mogelijk te maken. De nieuwe applicatieprogrammatuur is inmiddels getest. De conversie van de database is eind 1980 begonnen. Het voornemen is het vernieuwde systeem voorjaar 1981 in gebruik te stellen.

Ten aanzien van het BOS heeft de Commissie Reken- en Informatie Verwerkende Apparatuur wetenschappelijk onderwijs en onderzoek (CRIVA) gewezen op de machine-gebondenheid van deze systeemprogrammatuur. Naar het machine-onafhankelijk maken wordt echter een onderzoek verricht.

c. Geautomatiseerde Nationale Centrale Catalogus

In het Onderwijsverslag over het jaar 1979 wordt op blz. 251 gemeld dat een onderzoek op gang was gebracht naar format en systeemopzet voor de automatisering van de centrale catalogi als localiseerinstrument. Dat onderzoek werd in 1980 afgesloten met een rapport «Nationale Centrale Catalogus en Interbibliotheecair Leenverkeer». Hierin is een voorstel vervat voor een geautomatiseerde Nationale Centrale Catalogus (NCC) die wordt gevoed uit de decentrale bedrijfssystemen der centrale catalogi te 's-Gravenhage, Delft en Wageningen, en die ook zal dienen als beheersysteem voor het interbibliotheecair leenverkeer. De snelle totstandkoming van dit voorstel stemt tot grote voldoening en is mede te danken aan de steun van het samenwerkingsverband Koninklijke Bibliotheek en Universiteitsbibliotheken en van de technische hogescholen.

Ten behoeve van de computerconfiguratie en de systeemontwikkeling zullen middelen beschikbaar worden gesteld. Voorts zal gedurende een beperkt aantal jaren een garantiesubsidie met betrekking tot de exploitatie van de NCC nodig zijn als start-subsidie.

Blijkens rapportage van de houders van centrale catalogi bleek tijdens een hearing inzake de NCC dat het veld zeer positief stond tegenover het idee.

d. Automatisering lokale bibliotheekprocessen

Uitgangspunt voor de lokale procesautomatisering in de onder dit ministerie ressorterende bibliotheken is dat deze moet aansluiten op, en compatibel moet zijn met het GGC (zie memorie van toelichting 1979, blz. 141). Voorts zal zoveel mogelijk gebruik moeten worden gemaakt van wat gemeenschappelijk wordt ontwikkeld (zie memorie van toelichting 1981, blz. 108).

Ter zake van de automatisering van lokale bibliotheekprocessen werden aanvragen ontvangen van de Koninklijke Bibliotheek, de Katholieke Hogeschool te Tilburg en de Rijksuniversiteit te Utrecht. Bedoelde aanvragen

werden voorgelegd aan de Commissie Reken- en Informatieverwerkende Apparatuur wetenschappelijk onderwijs en onderzoek (CRIVA). De CRIVA stelde de vraag of beleidsmatig gestreefd zou moeten worden naar één landelijke methodiek dan wel dat een verscheidenheid toelaatbaar of gewenst moet worden geacht. Naar aanleiding hiervan heeft de Bibliotheekraad gesteld dat een al te grote verscheidenheid in systemen ongewenst lijkt. De Bibliotheekraad heeft geadviseerd een breed opgezet onderzoek in te stellen naar de toepasbaarheid van verschillende bestaande systemen en daaruit een keuze te doen. De ontwikkelingen in de onder dit ministerie ressorterende bibliotheken zijn inmiddels echter reeds in een vergevorderd stadium gekomen, zodat niet op de resultaten van zulk een breed opgezet onderzoek kan worden gewacht. Beleidsmatig zal ervoor worden gewaakt dat er geen grote diversiteit van systemen op dit gebied ontstaat. Er zal naar worden gestreefd, dat in het vervolg zo veel mogelijk gebruik zal worden gemaakt van wat thans in de desbetreffende bibliotheken reeds wordt geïmplementeerd of ontwikkeld.

e. Koninklijke Bibliotheek

Zoals reeds is vermeld in het Onderwijsverslag over het jaar 1979 (blz. 249) is bij de Koninklijke Bibliotheek een organisatie-onderzoek op gang gebracht in verband met de andere functionering in het nieuwe gebouw. In 1980 werd bij dat onderzoek bijzondere aandacht besteed aan het functioneren van de directie en dat van de centrale ondersteuning. Met het oog op het functioneren in het nieuwe gebouw dat in opzet een verbeterde dienstverlening mogelijk moet maken, werd nog een aantal formatieplaatsen extra toegekend aan de Koninklijke Bibliotheek.

f. Gemeenschappelijk depot voor literatuur die niet direct in de bibliotheken aanwezig behoeft te zijn

In werkgroepen, waarin behalve het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen de bibliothecarissen der instellingen van wetenschappelijk onderwijs en onderzoek waren vertegenwoordigd, werd aandacht besteed aan het programma van eisen voor het dienstengedeelte voor het gemeenschappelijk literatuurdepot, alsmede aan het reglement ten behoeve van bedoeld depot. Tijdens deze besprekingen bleek dat genoemde bibliothecarissen zich ernstig ongerust maakten over de conservering van de literatuur die in het depot zal worden opgeslagen. Dit omdat het depot boven het gemeenschappelijk proefdierenbuitenverblijf (animalium) is gepland. Gevreesd werd dat dierlijke of chemische verontreiniging vanuit het animalium zou doordringen tot in het literatuurdepot. In een vergadering met alle betrokken bibliothecarissen werd uiteengezet welke voorzorgen zullen worden genomen om de bedoelde verontreiniging te vermijden.

Nadat vervolgens door de architect een «Aanvullend structuurplan» voor onder meer literatuurdepot en animalium was opgesteld werd ondermeer (weer in samenspraak met het veld) het bovengenoemde programma van eisen nader uitgewerkt. Daarbij werd de nadruk gelegd op het gescheiden karakter van de voorzieningen voor de Universiteit van Amsterdam enerzijds en die voor het gemeenschappelijk literatuurdepot anderzijds.

IV.4.2 Informatieverzorging

a. Nationale Bibliografie en Depot van Nederlandse Publicaties

Op blz. 250 van het Onderwijsverslag over het jaar 1979 werd melding gemaakt van het uitbrengen door de Commissie Bibliografisch Onderzoek van een voorstel voor een samenwerkingsverband Nederlands Bibliografisch Centrum. In 1980 kwam er een rapport uit, getiteld «Inhoud, vorm, uitgave en organisatie van de Nederlandse Bibliografie», waarin de gedachte van het samenwerkingsverband nader wordt uitgewerkt en waarin ook een aantal bibliografisch-technische aspecten worden uitgediept.

De ontwikkelingen op het gebied van het «Depot van Nederlandse

Publicaties» en van de «Nationale Bibliografie» zijn als volgt: Het aantal werken dat van de uitgevers werd ontvangen voor het depot van publikaties bedroeg in 1980 29 631 (in 1974 12 344), waarvan 74,5% gratis door de uitgevers werd geleverd. Het aantal medewerking verlenende uitgevers bedraagt 2 273 (325 in 1974).

Hiervan levert 64,1% alle werken kosteloos (in 1974 slechts 38,5%). Gelet op deze verheugende resultaten zal op de ingeslagen weg worden voortgegaan, zolang niet te bepalen valt welke consequenties het ontbreken van een wettelijke regeling voor de volledigheid van de nationale bibliografie heeft. Een wettelijke regeling op zich zal namelijk volledigheid van het depot – en daarmee de kwaliteit van de nationale bibliografie niet kunnen waarborgen. Indien de indruk bestaat dat ondanks alle medewerking van de uitgevers de inlevering van sommige categorieën publikaties nog te wensen overlaat, dient een onderzoek hiernaar te worden ingesteld. Daarbij moet ook worden onderzocht of het niet ingeleverde deel wel van zodanige aard is dat het niet zou mogen ontbreken. Dit standpunt werd ingenomen in het woord ten geleide bij het in 1980 verschenen rapport «Automatisering van catalogi en nationale bibliografie» van de Bibliotheekraad.

b. Commissie voor Bibliografie en Documentatie

In 1980 heeft uitgebreid overleg plaatsgevonden over de mogelijkheden het nationaal agentschap als administratief centrum ten behoeve van de Nederlandse gebruikers van buitenlandse secundaire informatiebestanden te laten gebruikmaken van de expertise aanwezig in het bureau van deze commissie.

De minister van onderwijs en wetenschappen acht dat mogelijk via een regeling tussen het nationaal agentschap en de commissie, waarbij het nationaal agentschap de uitvoering van de onder zijn verantwoordelijkheid vallende taken uitbesteedt aan het bureau van de commissie. De minister voor wetenschapsbeleid zou zorgdragen voor de formatieplaatsen nodig voor de uitvoering van het extra werk van dit agentschap. Eind 1980 bleek deze constructie echter niet volledig te voldoen aan verwachtingen van de minister voor wetenschapsbeleid. Eind 1980 werd begonnen met het bezien van de effectiviteit van het onder beheer van de commissie stellen van uiteenlopende activiteiten van uitvoerende aard op het gebied van de informatieverzorging, waarbij de omvang van het bureau enerzijds en de omvang van de beheerde activiteiten anderzijds in aanmerking werd genomen.

c. FOBID

De doorlichting van de activiteiten die door de Federatie van Organisaties op het gebied van het Bibliotheek-, Informatie- en Documentatiewezen (FOBID) worden verricht, heeft geleid tot een vermindering van het aantal door de minister van onderwijs en wetenschappen te subsidiëren projecten van acht tot drie.

d. STCN

In 1980 zijn er mogelijkheden geopend in het kader van het zogenaamde Short Title Catalogue-project te beginnen met een eerste deelproject, te weten het vervaardigen van een basiscatalogus van verkorte titelbeschrijvingen van de collectie Nederlandse boeken, gedrukt in de jaren 1540-1700 van een grote Nederlandse bibliotheek en wel de Koninklijke Bibliotheek.

IV.4.3 Audiovisuele Media

a. Stuurgroep Audiovisuele Media (SAM)

De door de ministers van CRM en O&W in 1977 ingestelde interdepartementale Stuurgroep Audiovisuele Media (SAM) heeft in de zomer van 1980 een hoorzitting belegd over het eerste gedeelte van het aan de betrokken ministers uit te brengen advies. Dit gedeelte behandelt de audiovisuele media en de educatie: de audiovisuele materialen in het

onderwijs, in het sociaal-cultureel en -educatief werk en in het wetenschappelijk onderwijs en onderzoek. Met name bespreekt het deeladvies de relatie tussen de genoemde educatieve instellingen enerzijds en de bibliotheken en filotheken op die terreinen anderzijds. De reacties zullen worden verwerkt in het in 1981 uit te brengen definitief advies. Door de subgroep Centrale Documentatie is een nota voorbereid, waarin wordt geadviseerd een centrale database tot stand te brengen die een functie vervult ten behoeve van de nationale centrale catalogus, de nationale mediagrafie en de uitwisselingsband ten behoeve van het buitenland. Door gebruik te maken van de faciliteiten van het gemeenschappelijk geautomatiseerd catalogiseersysteem (GGC) kan worden aangesloten bij de centrale database voor boekmaterialen. Deze nota zal in het tweede gedeelte van het door de SAM uit te brengen advies worden opgenomen.

b. Adviescommissie Coördinatie Audio-visuele Media Wetenschappelijk Onderwijs

De Adviescommissie Coördinatie Audio-visuele Media Wetenschappelijk Onderwijs (ACAMWO), die tot taak had een kosten-batenanalyse van het gebruik van audio-visuele media in het wetenschappelijk onderwijs te maken alsmede te adviseren over de toekomstige voorziening van het wetenschappelijk onderwijs met genoemde middelen, heeft een «Verslag van werkzaamheden» aangeboden. Het verslag is voorgelegd aan de diverse belanghebbende instanties met het verzoek op de inhoud te reageren.

c. Stichting Film en Wetenschap

Bij de Stichting Film en Wetenschap is door een medewerker van een organisatie- en managementbureau, die tijdelijk de dagelijkse leiding waarneemt, begonnen met een onderzoek naar de in de toekomst gewenste organisatie-structuur van de Stichting. Uitgangspunt voor de nieuwe organisatiestructuur is dat de Stichting Film en Wetenschap hierdoor in staat zal moeten zijn tot betere vervulling van zijn rol als landelijke coördinerende instantie bij de ondersteuning van het wetenschappelijk onderwijs met audio-visuele middelen.

IV.4.4 Automatisering in de gezondheidszorg

a. Het ziekenhuisinformatiesysteem

In het jaar 1980 werd in samenwerking tussen de academische ziekenhuizen te Leiden, Rotterdam, Utrecht en Groningen het ziekenhuisinformatiesysteem (ZIS), zoals dat aanvankelijk in het Academisch Ziekenhuis te Leiden was ontwikkeld onder begeleiding van het Nederlands Orgaan voor de Bevordering van de Informatieverzorging (NOBIN), verder ontwikkeld en ingevoerd. Het Academisch Ziekenhuis bij de Universiteit van Amsterdam trad in dat jaar toe als participant. Bij deze ontwikkeling speelde de Centrale Ontwikkel- en Ondersteuningsgroep BAZIS een belangrijke rol. De mogelijkheden om het gebruikte besturingssysteem zodanig te herschrijven dat het veel minder afhankelijk wordt van de apparatuur van een bepaalde leverancier, worden onderzocht. Een dergelijke machine-onafhankelijkheid is van belang voor de continuïteit van het ZIS en de verdere toepassing van de erbij behorende systeemprogrammatuur.

Ten aanzien van de toepassingen van het ZIS in niet-academische ziekenhuizen werd overlegd met het Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, het Centraal Orgaan Ziekenhuistarieven (COZ) en de Nationale Ziekenhuis Raad (NZR). Een groep algemene ziekenhuizen rond Tilburg en een aantal Haagse algemene ziekenhuizen hebben geopteerd voor de overname van het ZIS.

b. Het pathologisch-anatomisch landelijk geautomatiseerd archief
Het door het NOBIN begeleidde project met betrekking tot een

pathologisch-anatomisch landelijk geautomatiseerd archief (PALGA) is op 18 september 1980 afgesloten met de aanbidding van het eindverslag aan de respectieve bewindslieden van onderwijs en wetenschappen en van volksgezondheid en milieuhygiëne. Het project leidt tot de volgende vormen van implementatie.

De deelsystemen in de academische ziekenhuizen die betrekking hebben op het pathologisch-anatomisch laboratorium worden aangesloten op het centrale archief dat met het Palga-systeem tot stand is gekomen. Bij de ontwikkeling van pathologisch-anatomische deelsystemen wordt rekening gehouden met de kennis en ervaring die in het project ten aanzien van de lokale gegevensverwerking zijn opgedaan.

Het Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne heeft mede gezien het door de Tweede Kamer onderschreven belang van een landelijke kankerregistratie veel aandacht besteed aan de rol die het Palga-systeem kan spelen bij de totstandkoming van de landelijke kankerregistratie en -documentatie. Met medewerking van het Centraal Orgaan Ziekenhuis Tarieven (COZ) is de financiering van PALGA voorlopig veilig gesteld in het kader van de kankerbestrijding. De pathologisch-anatomische laboratoria van de ziekenhuizen die samenwerken met de regionale integrale kankercentra zullen in de toekomst succesievelijk op het Palga-systeem worden aangesloten. Het systeem biedt ook mogelijkheden voor een kanker-documentatiesysteem in samenwerking met de integrale kankercentra.

IV.4.5 Internationale wetenschappelijke contacten

Internationale samenwerking van wetenschappelijke onderzoekers in geïnstitutionaliseerde vorm vond voornamelijk, zij het niet uitsluitend, plaats op het gebied van de natuurwetenschappen.

Met name op het terrein van de hoge energiefysica is deze samenwerking, mede in verband met de hoge kosten van de benodigde infrastructuur voor kwalitatief hoogwaardig onderzoek ook onontbeerlijk.

Nederland neemt in dit kader, samen met elf andere Europese landen, deel aan de European Organisation for Nuclear Research (CERN) te Genève. De Nederlandse bijdrage bedroeg in 1980 f 46,1 mln., 5,6% van het totale budget.

Waar het de astronomie betreft, participeert Nederland met vijf andere landen in het European Southern Observatory (ESO), waarvan in het verslagjaar het hoofdkwartier naar München werd verplaatst. Nederland droeg in 1980 f 3,8 mln. bij, 11,2% van het totale budget. Inzake de moleculaire biologie droeg Nederland voor bijna f 3 mln. (6,3% van het totale budget) bij aan het Europees Moleculair Biologisch Laboratorium te Heidelberg. Voor ongeveer f 400 000,- (5,2% van het totale budget) droeg Nederland bij aan de Europese Organisatie voor Moleculaire Biologie, wier beleid is gericht op het in ruime mate mogelijk maken van «fellowships». In verband met het stringente begrotingsbeleid en de gevolgen daarvan voor het wetenschapsbeleid moet het ruimteonderzoek enigszins worden gereduceerd. Beperking van satellietexperimenten en experimenten met het ruimtelaboratorium van de European Space Agency (ESA) was hiervan het gevolg. Ook konden in het verslagjaar geen gelden ter beschikking worden gesteld ter voorbereiding van microzwaartekrachtexperimenten in het ESA-ruimtelaboratorium.

In de zomer van 1980 heeft de minister van O&W een bezoek gebracht aan de Volksrepubliek China. Tijdens dat bezoek tekende hij te Baijing op het terrein van het wetenschappelijk onderwijs en onderzoek drie «Memoranda of Record» respectievelijk met het Chinese Ministerie van Onderwijs, de Academie Sinica en de Chinese academie van sociale wetenschappen. Om te voorkomen dat de vanouds bestaande Nederlandse deskundigheid op het terrein van de talen, culturen en geschiedenis van Indonesië achteruit gaat heeft de regering in 1980 een extra subsidie in uitzicht gesteld om vijf Nederlandse onderzoekers in dit kader wetenschappelijk werk te laten verrichten. Van Indonesische zijde was op de medewerking van Nederlandse onderzoekers aangedrongen.

Onderafdeling IV.5 Instellingen van hoger beroepsonderwijs

IV.5.1 Algemeen

a. HBO-Raad

In 1980 stelde de raad na jaren intensief werk in alle organen van de raad een eigen visie op de toekomst van het hoger onderwijs vast en concretiseerde deze vervolgens in zijn zeer uitvoerig en gedetailleerd advies over het wettelijke kader van het hoger onderwijs. Ook bepaalde de raad in 1980 zijn standpunt met betrekking tot zijn betrokkenheid bij de landelijke beleidsontwikkeling voor het hoger onderwijs. In dit advies beschrijft de raad zijn verlangen om nadrukkelijker en duidelijker te kunnen participeren in het onderwijsbeleid. In 1980 heeft de HBO-Raad zeer intensief gewerkt aan de ontwikkeling van het hoger beroepsonderwijs. Vooral de veel omvattende procedure met betrekking tot de advisering over het concept-Wetsontwerp h.b.o. en het voorontwerp Kaderwet hoger onderwijs heeft veel gevergd van de inzet van de participanten in de HBO-Raad.

In 1980 bracht de HBO-Raad ook een advies uit over de beleidsnota van de minister van onderwijs en wetenschappen over de oprichting van een Open Universiteit. Daarnaast werden ongeveer 200 adviezen aan de ministers van onderwijs en wetenschappen en van landbouw en visserij en aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal gezonden. Ze hadden betrekking op onder andere de rijksbegroting, de inrichtingscirculaires, de toelating van studenten, de eindexamens, de rechtspositie van studenten, de stages, de lessentabellen en vele andere aspecten van het hoger beroepsonderwijs.

In 1980 pakte de HBO-Raad de advisering aan met betrekking tot de vrouwenemancipatie in het hoger beroepsonderwijs. Een Commissie Vrouwenemancipatie werd geïnstalleerd en het departement stelde extra middelen ter beschikking.

b. Centrale registratie van aanmeldingen

In 1980 is besloten, mede op grond van de aanbeveling van de werkgroep belangstellingsramingen h.b.o., tot instelling van een commissie Centrale Registratie van Aanmeldingen h.b.o. (CRA). Daarmee is uitvoering gegeven aan de motie Dees c.s. (kamerstuk 15800-VIII, nr. 74).

De commissie heeft tot taak:

- het uitwerken van een systeem van CRA voor alle instellingen van h.b.o.
- het uitwerken van een tijdschema, gericht op invoering van CRA bij de aanmelding voor het studiejaar 1982/1983.
- het onderzoeken van de mogelijkheid CRA te koppelen aan centrale registratie van plaatsingen.

De commissie bestaat uit ambtenaren en deskundigen uit het h.b.o.-veld.

IV.5.2 Hoger technisch onderwijs

a. Hogere technische scholen

Ter optimalisering van de aanschaffing en het beheer van computerapparatuur is dit jaar de Stichting Computerbeheer h.b.o. opgericht door de Verenigingen van Hogere Technische Scholen, Hogere Zeevaartscholen, scholen voor Hoger Economisch en Administratief Onderwijs en scholen voor Laboratoriumpersoneel, met medewerking van het departement.

Aan de h.t.s. te Venlo is binnen de afdeling elektrotechniek een differentiatie technische computerkunde gestart.

Het aantal afdelingen is uitgebreid met drie, t.w.

- hogere informatica te Heerlen, inclusief een tweejarige opleiding tot systeemanalist.
- hogere informatica te Groningen
- bedrijfskunde te Rijswijk.

De nieuwbouw van de h.t.s. te Arnhem is officieel geopend.

De regeringsnota's over de Maatschappelijke Gevolgen van de Micro-Elektronica en over Technische Innovatie zijn aanleiding geweest tot overleg over de operationalisering van de adviezen van deze nota's in het h.t.o.

Teneinde de mogelijkheden in het buitenland voor afgestudeerden te verruimen wordt een verklaring in de Engelse taal omtrent het niveau van de opleiding afgegeven. In de talen Frans, Duits en Engels zijn voorlichtingsbrochures verschenen waarin de inhoud van de vijf meest voorkomende h.t.s.-studies is beschreven.

De in de voorgaande jaren ingezette groei van het aantal studenten heeft zich ook in 1980 voortgezet.

De inrichtingscirculaires ten behoeve van de h.t.s.-en, de s.v.l.'s en de h.z.s.-en zijn inmiddels zoveel als doenlijk geharmoniseerd. Voor de eerste maal is er een aparte circulaire inrichting van het onderwijs voor avond-h.t.s.-en verschenen.

De gecombineerde versie voor inrichting van dag- en avondlaboratoriumscholen is in afzonderlijke versies gesplitst.

b. Scholen voor Laboratoriumpersoneel

De in 1979 ingestelde Voorbereidingscommissie Herstructurering Laboratoriumonderwijs (VCLABO) heeft in juni 1980 haar eindrapport uitgebracht. Aangezien het geherstructureerde laboratoriumonderwijs op verschillende gronden (o.a. ontbreken van curriculum-profielen) niet per 1 augustus 1980 kon worden ingevoerd, werd het opnieuw instellen van de VCLABO per 1 augustus 1980 noodzakelijk geacht.

Deze commissie heeft wederom een aantal interimadviezen uitgebracht en wel ten aanzien van de spreiding van afdelingen in het laboratoriumonderwijs, ten aanzien van organisatie en rechtspositie van het personeel, over het m.l.o.-p (praktische stroom) en ten slotte over een raamleerplan voor het gemeenschappelijke eerste jaar van het h.l.o. De door VCLABO ingestelde leerplancommissies hebben veel werk verzet voor het maken van raamleerplannen voor de eerste jaren van h.l.o. en m.l.o.-t (theoretische stroom).

Hoewel de huisvesting van de laboratoriumscholen een bron van grote zorg blijft, is het verheugend dat de scholen te Arnhem en Breda konden worden uitgebreid, terwijl in Emmen zelfs een compleet nieuwe behuizing werd geopend.

De groei van het aantal studenten heeft zich niet doorgezet. De effecten op de studentenpopulatie van de aanstaande herstructurering zijn vooralsnog slechts schattenderwijs aan te geven. Een teruggang van het studentenaantal wordt evenwel niet voorzien. Evenals voor het nautisch onderwijs zijn in 1980 formatieplaatsen beschikbaar gesteld ten behoeve van het computeronderwijs aan de laboratoriumscholen. De hogere technische scholen waren op dit punt reeds langer voorzien.

Er is een begin gemaakt met een studie aangaande de vraag in hoeverre laboratoriumscholen zich moeten en kunnen bezighouden met het onderwijs van radio-isotopentechnieken.

IV.5.3 Hoger nautisch onderwijs

Hoewel er in het schooljaar 1980 meer stagiaires waren dan in het voorafgaande jaar zijn wederom met medewerking van de reders al deze stagiaires van de h.t.s.-gestructureerde opleidingen voor stuurlieden en scheepswerktuigkundigen als well de afgestudeerden van de BS- en BM-opleidingen in de gelegenheid gesteld hun vaarpraktijkjaar te volbrengen

op Nederlandse zeeschepen. Zoals in voorgaand overleg met belanghebbende partijen was afgesproken, is met ingang van 1 augustus 1980 het voorbereidend jaar aan de hogere zeevaartscholen opgeheven met dien verstande dat voor niet-bevorderde studenten alsnog een bezemklas kon worden gevormd.

Eveneens is met ingang van 1 augustus 1980 de afbouw begonnen van de BS- en BM-opleidingen, welke opleidingen nog aanwezig zijn op de hogere zeevaartscholen te Den Helder, Terschelling en Utrecht. In de plaats van traditionele opleidingen aan deze scholen is gekomen de h.t.s.-gestructureerde opleiding, die thans aan alle hogere zeevaartscholen is verbonden.

Met ingang van het schooljaar 1980/1981 is voorts begonnen de opleiding algemene operationele technologie en hydrografie aan de hogere zeevaartschool voor scheepswerktuigkundigen resp. de hogere zeevaartschool voor de opleiding van stuurlieden, beide te Amsterdam. De eerstvermelde soort opleiding is opgezet - en zal gefaseerd ook aan de andere hogere zeevaartscholen worden verbonden - om, in verband met o.a. het structurele tekort aan stageplaatsen bij de Nederlandse koopvaardij, een aantal studenten de gelegenheid te bieden een z.g. droge variant te volgen. Met ingang van 1 augustus 1981 zal de afdeling algemene operationele technologie eveneens beginnen aan drie hogere zeevaartscholen, t.w. Delfzijl, Rotterdam (Navigatie) en Utrecht.

De afdeling algemene operationele technologie leidt op voor beroepen op operationeel terrein in industriële bedrijven.

De opleiding hydrografie spreekt voor zichzelf. Aan beide opleidingen is geen vaarpraktijkjaar verbonden.

Ook met ingang van het schooljaar 1980/1981 is aan alle hogere zeevaartscholen de «pre-sea» cursus begonnen in verband met regelingen in het kader van het «International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping of Seafarers». Deze cursus omvat de brandbestrijding, overleven op zee, veiligheid en hygiëne.

Door de opheffing van het voorbereidend jaar aan de tweejarige opleiding scheepsradiocommunicatie is deze opleiding met ingang van 1 augustus 1980 driejarig geworden, aangezien in het verleden al was gebleken dat de vrij omvangrijke leerstof in twee studiejaar een zeer laag rendement opleverde, en de toevloed naar het bedrijfsleven diende te worden gewaarborgd.

De werkgroep «Navigatie Procedure Trainer», waarin vertegenwoordigd de Ministeries van Onderwijs en Wetenschappen en van Verkeer en Waterstaat, het Nederlands Maritiem Instituut, de Vereniging van Hogere Zeevaartscholen en de Koninklijke Nederlandse Redersvereniging, heeft haar onderzoek naar de eisen van een brugsimulator ten behoeve van het nautisch onderwijs voortgezet en daartoe aan het TNO-Instituut voor Werktuigbouwkundige Constructies de opdracht verstrekt na te gaan of de aan de simulator gestelde eisen in de onderwijskundige sfeer zijn te verwezenlijken en gefaseerd kunnen worden uitgevoerd.

In het afgelopen jaar is het aantal plaatsingen van de nieuwe computerbestuurde radarsimulator aan de hogere zeevaartscholen wederom uitgebreid. Deze vernieuwing van de oude apparatuur zal eveneens gefaseerd worden uitgevoerd.

Voorts zijn de hogere zeevaartscholen in het computersysteem van hogere technische scholen, laboratoriumschoolen en h.e.a.o.'s opgenomen. Gebleken is dat de wijze van examinering en de regelingen daartoe bij met name de h.t.s.-gestructureerde opleidingen niet geheel optimaal zijn verlopen. Een en ander wordt thans bestudeerd door het departement met de scholen.

In verband met de toekomstige rationalisering van de bedrijfsvoering aan boord van zeeschepen worden binnen het Overkoepelend Rationaliserings Overleg, waaraan deelnemen het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, de Koninklijke Nederlandse Redersvereniging, de Federatie van Werknemers Organisaties in de Zeevaart en de Ministeries van Onderwijs en Wetenschappen en van Sociale Zaken, de consequenties voor wat betreft de vereiste opleiding nader bestudeerd.

IV.5.4. Hoger economisch en administratief onderwijs

Aan de voortdurende sterke groei van het hoger economisch en administratief onderwijs, waarvan gewag is gemaakt in het Onderwijsverslag over 1979, is ook in het verslagjaar 1980 geen einde gekomen. Dit blijkt uit het aantal studenten dat per 1 september 1980 9 376 (8 018 M en 1 358 V) bedroeg tegen 7 988 (7 020 M en 968 V) op 1 september 1979. Ook de belangstelling voor het avond-h.e.a.o. (te 's-Gravenhage) blijft toenemen.

Met ingang van het cursusjaar 1980/1981 is, in scholengemeenschap met de hogere technische school ter plaatse, gestart met een h.e.a.o.-school te Alkmaar. Eveneens met ingang van genoemd cursusjaar is begonnen met een h.e.a.o.-school voor vervoerskunde te Venlo; ook hier is sprake van een scholengemeenschap met de hogere technische school.

Ten aanzien van de uitbreiding met nieuwe programma's van reeds bestaande h.e.a.o.-scholen kan worden vermeld dat in 1980 een (derde) economisch-linguïstische afdeling werd verbonden aan de h.e.a.o.-school te Enschede.

Ook werd gestart met de differentiatie hoger distributie onderwijs binnen de commercieel-economische afdeling van de h.e.a.o. school te Arnhem.

IV.5.5 Toegepaste huishoudwetenschappen

Met ingang van de cursus 1980/1981 is met een opleiding voor toegepaste huishoudwetenschappen te 's-Gravenhage begonnen zodat deze opleiding thans op vijf plaatsen in het land kan worden gevolgd. Met de totstandkoming van een uitgewerkt raamplan voor het onderwijs in de toegepaste huishoudwetenschappen en de publikatie «een aanzet tot een landelijk leerplan voor de opleiding THW» heeft de landelijke coördinatie-commissie THW haar werkzaamheden in de loop van het jaar 1980 beëindigd. Tegelijkertijd is, in samenhang hiermee, ook een einde gekomen aan de onderwijskundige ondersteuning van het Algemeen Pedagogisch Studiecentrum. Hiermede is de eerste fase van de leerplanontwikkeling voltooid.

Aan de rijksschool «Nieuw-Rollete» te Deventer is per 1 augustus 1980 op bescheiden schaal – bij wijze van experiment – begonnen met een differentiatie milieukunde binnen de opleiding voor THW.

IV.5.6 Hoger middenstandsonderwijs

Aan de beide hogere hotelscholen zijn financiële middelen ter beschikking gesteld voor extra mankracht ten behoeve van de leerplanontwikkeling. Hierbij zal tevens aan de orde komen de problematiek van de structuur van deze opleidingen en de studieduur.

IV.5.7 Hoger sociaal-pedagogisch onderwijs

a. Sociale academies

Met betrekking tot de toelatingsprocedure is aan de sociale academies meegedeeld dat voor het cursusjaar 1981-1982 weer een toelatingsexamen kan worden afgenomen voor de aan de academies verbonden h.s.p.o.-opleidingen cultureel werk, inrichtingswerk, maatschappelijk werk, opbouwwerk en personeelswerk.

Met de Vereniging ter Behartiging van de Belangen van het Sociaal-Pedagogisch Onderwijs (VBBSP) hebben de contacten zich voornamelijk toegespitst op het aspect van de deskundigheidsbevordering. De VBBSP heeft een voorstel ingediend tot bekostiging van een ontwikkelingsproject ex artikel 125 van de rijksbegroting 1981. Het project berust op twee beleidsstukken van de VBBSP:

1. het rapport «Het part-time onderwijs op de tocht» en
2. de nota «Naar een relatieverbetering van onderwijs en praktijk».

Daarnaast heeft overleg plaatsgevonden met de VBBSP0 over het kader, waarbinnen het vak supervisie aan sociale academies kan worden gegeven en verantwoord via de staten van lessenverdeling.

Vanuit de diverse h.s.p.o.-instellingen zijn initiatieven ontwikkeld om te komen tot emancipatieprojecten in het kader van curriculumontwikkeling. Als maatregel in het concept-beleidsplan Culturele Minderheden in het onderwijs in Nederland werd het houden van Studia Generalia aangekondigd. In het kader van bovengenoemde maatregel werden aan de Stichting Instelling voor Agogische Beroepen te Amsterdam middelen ter beschikking gesteld om op 11 en 12 december 1980 te Culemborg het Studium Generale «Etnische groepen en h.b.o./h.s.p.o.» te houden. Hieraan hebben eveneens een aantal sociale academies deelgenomen. Mede aan de hand van de uitkomsten hiervan zal worden bestudeerd op welke wijze het door de overheid voorgestane acculturatieproces geïntegreerd en vastgelegd kan worden in de richtlijnen (toetsingscriteria) voor de samenstelling van de leerplannen. De verwachting is, dat vanuit de Studia Generalia een uitzaaiing van ideeën en informatie zal plaatsvinden naar alle scholen voor hoger sociaal-pedagogisch onderwijs en in het verlengde daarvan naar de werkvelden. Bovendien werden vijf sociale academies uitgenodigd zich te laten inschrijven voor de mogelijkheid van een project ter behoeve van theorie- en methodiekontwikkeling culturele minderheden binnen de studierichtingen cultureel werk, maatschappelijk werk en opbouwwerk.

De in maart 1976 ingestelde begeleidingscommissie voor opleidingen voor het inrichtingswerk, waarvan de Ministeries van Justitie, van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk en van Volksgezondheid en Milieuhygiëne deel uitmaken, is aan het eind van 1980 zover gevorderd met haar werkzaamheden, dat naar verwachting in de loop van 1981 een rapport kan worden tegemoet gezien.

De besturen van de Stichting Katholieke Leergangen te Tilburg en van de Stichting voor Opleiding tot Sociale Arbeid te Haarlem hebben concept-richtlijnen ten behoeve van het leerplan h.b.o.-maatschappelijk werk ingediend. Overleg hierover zal nog plaatsvinden.

b. School voor Journalistiek

Met ingang van het schooljaar 1980-1981 is het onderwijs aan de R.K. Academie voor de journalistiek onder bestuur van de Katholieke Leergangen te Tilburg begonnen.

Tevens zijn in het Plan van Scholen voor de jaren 1981-1982-1983, dat in 1980 is gepubliceerd, een Prot.Chr. school voor de journalistiek te Kampen, een Prot. Chr. voortgezette agogische beroepsopleiding te Zwolle alsmede een Academie voor school- en beroepskeuzewerk te Deventer in 1981 voor bekostiging in aanmerking gebracht.

c. School voor Expressie door Woord en Gebaar

Naast de instellingen te Utrecht, Leeuwarden en Kampen is een vierde Akademie voor Expressie door Woord en Gebaar met vestiging te Eindhoven op het Plan van Scholen 1981/1983 geplaatst. Het niet beschikbaar zijn van huisvesting was wederom aanleiding geen jaartal aan de vermelding toe te voegen.

d. Humanistisch Opleidingsinstituut

Met ingang van 1 augustus 1980 is de duur van de opleiding voor geestelijk werk van de Stichting Humanistisch Opleidingsinstituut te Culemborg verlengd van drie tot vier jaar.

e. Opleiding tot Activiteitenleid(st)er

Gebleken is dat met betrekking tot het vak «creatieve therapie», als onderdeel van de opleiding tot activiteitenleider, aan de instiuten Middelburg

te Amersfoort en De Kopse Hof te Nijmegen een uiteenlopende theorievorming plaatsvond.

Met als doel genoemde opleidingen op één lijn te brengen werd een werkgroep «Mikojel 80» ingesteld, waarin het ministerie participeert. In het lopende jaar hoopt men tot een afronding te komen.

f. Bibliotheek- en Documentatie-Academie

In kringen van de opleidingen voor bibliotheekpersoneel heeft men – als gevolg van de reeds gevorderde automatisering in de sectoren van het werkveld – geconstateerd dat een discrepantie is ontstaan tussen opleiding en praktijk. De gezamenlijke opleidingen zullen zich, aan de hand van de bevindingen van een deskundige op automatiseringsgebied, in 1981 gaan bezinnen op een herstructurering van het leerprogramma.

g. Hogere Beroepsopleiding Jeugdwelzijnswerk

Nadat in 1979 de toetsingscriteria en aanwijzigingen voor het samenstellen van leerplannen voor de opleiding kinderverzorging en opvoeding tot stand waren gekomen, kreeg per 1 januari 1980 deze opleiding een andere naam namelijk: «Hogere Beroepsopleiding Jeugdwelzijnswerk (HBO/J)». Het «project K en O», zoals de experimenteerfase van de opleiding wordt samengevat, kon per 31 december 1980 worden afgesloten. Het afsluitende rapport zal in de loop van het jaar 1981 worden aangeboden.

IV.5.8 Opleidingen in de sector van de gezondheidszorg

a. Algemeen

Op 8 januari 1980 heeft de Commissie Overleg Onderwijs - Volksgezondheid voor het h.b.o. in de sector van de gezondheidszorg (COOV-HBO) een subcommissie ingesteld, die de opdracht heeft gekregen een gemeenschappelijke beleidsvisie van de Ministeries van Onderwijs en Wetenschappen en van Volksgezondheid en Milieuhygiëne op het niveau van het h.b.o. in de gezondheidszorg te ontwikkelen en te formuleren en hierover aan de genoemde commissie rapport uit te brengen. Deze subcommissie is op 8 februari 1980 met haar werkzaamheden begonnen.

Ten gevolge van de complexiteit van de materie had zij haar werkzaamheden aan het einde van 1980 nog niet beëindigd. Haar rapport wordt niet eerder verwacht dan in de tweede helft van 1981.

Op 7 juli 1980 heeft de openbaarmaking plaatsgevonden van de rapporten van het ambtelijk overleg inzake de wenselijkheid van de totstandkoming van een gemeenschappelijke opleiding voor eerstegraads leraren in de sector van de gezondheidszorg. Per die datum zijn de bedoelde rapporten (OLEGG-1 en OLEGG-2) n.l. aangeboden aan de Vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. De voorbereiding van de beleidsvoornemens met betrekking tot de realisering van een dergelijke lerarenopleiding, zoals aangekondigd in de memorie van toelichting op de begroting voor 1980, was aan het einde van het jaar nog niet afgesloten.

Op 16 oktober 1980 is aan de staatssecretaris van volksgezondheid en milieuhygiëne en aan de minister van onderwijs en wetenschappen het eindrapport van de Werkgroep Landelijk Overleg Praktijkleerperiode Gezondheidszorgopleidingen (Werkgroep LOPG) aangeboden. Het ambtelijk overleg over de inhoud van dit rapport tussen de beide betrokken ministeries was aan het einde van 1980 nog niet afgesloten.

b. Verpleegkundige opleidingen

In het Onderwijsverslag 1979 is aangekondigd, dat met ingang van het schooljaar 1980-1981 gewijzigde voorlopige toetsingscriteria (richtlijnen) voor het samenstellen van de leerplannen van kracht zullen worden. Deze gewijzigde voorlopige toetsingscriteria zijn per circulaire van 28 april 1980, HW/HB/GZO-80/005 aan de besturen van de onderhavige opleidingen gezonden met het verzoek de leerplannen van de opleidingen met ingang

van het schooljaar 1980-1981 in te richten met inachtneming van deze criteria.

In 1980 kon nog niet worden begonnen met de voorgenomen evaluatie van de verpleegkundige opleidingen, die uiteindelijk moet leiden tot de vaststelling van definitieve toetsingscriteria, aangezien deze evaluatie een veel fundamenteeler karakter zal krijgen dan aanvankelijk in het voornemen lag.

Deze zal vermoedelijk in de loop van 1981 een aanvang kunnen nemen. In het Onderwijsverslag 1979 is vermeld, dat er een overleggroep is gevormd die nagaat of een op de gezondheidszorg gerichte managementopleiding kan worden verwezenlijkt door middel van actualisering van het betreffende onderdeel van het leerplan van de bestaande hogere opleidingen voor verpleegkundigen te Leusden en te Nijmegen.

Deze overleggroep heeft in het verslagjaar overeenstemming bereikt over de formulering van een gezamenlijk standpunt, dat is neergelegd in «voorlopige toetsingscriteria (richtlijnen) voor het samenstellen van het leerplan van de Hogere Opleiding, studierichting «manager in de gezondheidszorg». In de overleggroep is voorts overeengekomen, dat voor dit gezamenlijk standpunt een schriftelijke raadpleging van belangenorganisaties in de beroepensector en in de onderwijssector van de gezondheidszorg zal plaatsvinden voordat de bedoelde voorlopige toetsingscriteria – vermoedelijk met ingang van 1 augustus 1981 – in werking zullen treden.

Het overleg over de problematiek van de opleidingscapaciteit voor verpleegkundigen in de maatschappelijke gezondheidszorg (wijkverpleegkundigen) is in 1980 voltooid en heeft geleid tot de conclusie, dat het noodzakelijk is in de Randstad een extra opleidingsmogelijkheid te creëren met een capaciteit van 20 part-time opleidingsplaatsen. In een brief aan de Colleges van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht en aan het bestuur van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten heeft het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen zich vervolgens bereid verklaard te bezien of in 1981 en/of volgende jaren een uitbreiding van de capaciteit van de part-time opleiding kan worden gerealiseerd. In het Plan van Scholen voor de jaren 1981-1983, dat in 1980 is gepubliceerd, is voorts een dagopleiding tot verpleegkundige in de maatschappelijke gezondheidszorg te Culemborg opgenomen met 1981 als jaar van bekostiging.

Evenals in 1979 werden in 1980 geen nieuwe hogere beroepsopleidingen tot verpleegkundige voor bekostiging in aanmerking gebracht. Wel is in het eerdergenoemde Plan van Scholen wederom een hogere beroepsopleiding tot verpleegkundige te Ede zonder jaar van bekostiging opgenomen, omdat niet voldaan kon worden aan de eis tot huisvesting voor deze opleiding.

c. Opleidingen fysiotherapie

Met ingang van het schooljaar 1980-1981 is gedurende een jaar bij wijze van proef aan één school goedkeuring verleend examens af te nemen van niet-inschrevenen, z.g. extranei. Afhankelijk van de uitkomsten van deze proefneming zal worden bezien of een regeling voor deze onderwijssoort er eventueel voor het gehele gezondheidszorgonderwijs mogelijk is. De bestuurlijke problemen van de Stichting Utrechtse Paramedische Academie waarover in het Onderwijsverslag 1979 wordt gesproken, zijn in 1980 opgelost.

d. Opleidingen logopedie-akoepedie

Per 1 augustus 1980 zijn de opleidingen logopedie-akoepedie bekostigd als vierjarige dagscholen voor hoger sociaal-pedagogisch onderwijs. Hiermede tegemoetgekomen aan de onderwijskundige noodzaak om de opleiding tot volledig dagonderwijs te laten uitgroeien. De voorheen als cursus bekostigde scholen zijn op één uitzondering na relatief klein. Door het bestuur van de kleine scholen, de Stichting Logopedische Opleidingen (SLO) te Gouda, wordt echter samenwerking met andere vormen van hoger beroepsonderwijs nagestreefd.

De werkzaamheden van de Werkgroep Opleiding Logopedie die zich met de

herstructurering van het onderwijs bezighoudt, zijn aan het einde van 1980 in het laatste stadium gekomen.

Het eindrapport wordt verwacht in het tweede kwartaal 1981.

e. Opleidingen diëtetiek

In de eerste helft van 1980 kon het overleg over de toetsingscriteria voor het samenstellen van het leerplan worden afgerond. Hierdoor kon met ingang van het schooljaar 1980-1981 met op basis van deze criteria goedgekeurde leerplannen worden gewerkt.

Vermeldenswaard is hierbij, dat op grond van deze criteria het leerplan van deze opleidingen wordt gekenmerkt door een systeem van studietempodifferentiatie. In feite komt dit neer op een doorbreking van het leerstofjaarklassensysteem, dat bij deze opleidingen als een verouderd schoolsysteem wordt ervaren. De bestaande uitvoeringsregelingen ter zake vormen evenwel hier en daar nog een knelpunt.

f. Opleidingen ergotherapie

In september 1980 is de – in het Onderwijsverslag over het jaar 1979 met Projectgroep aangeduide – Adviescommissie HBO-opleidingen ergotherapie met haar werkzaamheden begonnen. Haar opdracht luidt binnen maximaal twee jaar over de herstructurering van dit onderwijs te adviseren. In de commissie hebben onder andere eveneens de niet-bekostigde ergotherapie-opleidingen te Amsterdam en te Weesp zitting. Een interim-eindexamenregeling voor de bekostigde opleiding ergotherapie te Hoensbroek is in 1980 gereedgekomen.

IV.5.9 Kunstonderwijs

a. Muziek en theater

In 1980 werd de discussienota Zwaartepunten in het Muziekvakonderwijs voor advies naar de HBO-Raad verzonden. De nota is inmiddels bij de Vaste Kamercommissie voor Onderwijs ingediend.

In 1980 werd een begin gemaakt met het opstellen van een nieuw examenreglement voor het muziekvakonderwijs. Het eerste concept werd in augustus 1980 aan de sectie kunstonderwijs van de HBO-Raad voorgelegd. Eveneens werd gevolg gegeven aan de wens vanuit het werkveld om het model-diploma voor het muziekvakonderwijs vast te stellen. Een hiertoe strekkende concept-circulaire werd in december 1980 voor advies aan de sectie kunstonderwijs van de HBO-Raad voorgelegd. Het overleg over beide onderwerpen is nog gaande.

In het kader van de samenwerking HBO/WO kon in 1980 het gezamenlijke project van het Koninklijk Conservatorium en de Rijksuniversiteit Utrecht (Instituut voor Sonologie) worden gestart. Inmiddels werd de eerste halfjaarlijkse rapportage ontvangen.

Mei 1980 verscheen de beleidsnotitie van de Ministeries van Onderwijs en Wetenschappen en van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk over «Muziek en Primair Onderwijs». Over deze beleidsnotitie werden diverse instanties (Onderwijsraad, HBO-Raad, Georganiseerd Overleg, Raad voor de Kunst, Regelingscommissie Staatsexamen Muziek) geraadpleegd. Dit resulteerde in een nader standpunt, op basis waarvan de muziekvakinstellingen in Alkmaar, Enschede en Maastricht per 1 januari 1981 met deze urgentie-opleiding zijn gestart.

De werkgroep Aansluitingsproblemen tussen de dansvakopleidingen en de drie grote balletgezelschappen rapporteerde begin 1980. Een gericht adviesaanvraag aan de HBO-Raad en de Raad voor de Kunst in de vorm van een discussienota van een gemengde werkgroep van de dansopleidingen en de balletgezelschappen is vrijwel gereed.

In twee besprekingen met sectie 10 van de HBO-Raad werd aandacht besteed aan de herziening van de bijlagen bij de leerplancirculaire met betrekking tot het theateronderwijs. De herziene redactie van deze bijlagen werd op 28 mei 1980 bij circulaire aan de instellingen voor theateronderwijs toegezonden.

b. Beeldende kunst en bouwkunst

In het eerste kwartaaloverleg van 1980 tussen de sectie kunstonderwijs van de HBO-Raad en het ministerie op 27 mei 1980 vormde de problematiek rond het avondonderwijs in de beeldende kunsten wederom een belangrijk onderwerp van gesprek. In het kwartaaloverleg van 27 november 1980 werd begonnen met de behandeling van een examenreglement en een modeldiploma voor de opleidingen tehatex. De onderwijskundige voorbereiding van de studenten van deze opleidingen was eveneens punt van overleg.

De ambtelijke werkgroep die belast is met de nadere uitwerking van het rapport van de Commissie Herziening Wettelijke Positie Academies van Bouwkunst heeft haar werkzaamheden afgerond en haar standpunt bepaald. Midden december 1980 heeft het departement het voorlopig standpunt – een plaats in het vervolg-h.b.o. in de toekomstige Wet op het hoger beroepsonderwijs – besproken met een delegatie van de Centrale Raad voor de Academies van Bouwkunst en een delegatie van de «Commissie Van Tol». Het is de bedoeling om het voorlopig standpunt ook voor advies aan de HBO-Raad en de Academische Raad te zenden.

Van het samenwerkingsproject tussen de Academie voor Beeldende Kunsten «Minerva» te Groningen en het Kunsthistorisch Instituut van de Rijksuniversiteit te Groningen werd in dit verslagjaar een interim-evaluatie ontvangen. Het project wordt in de eerste helft van 1981 voortgezet. In 1980 heeft een samenwerkingsproject plaatsgevonden tussen de Academie voor Kunst en Vormgeving te 's-Hertogenbosch en de afdeling Bouwkunde van de Technische Hogeschool te Eindhoven.

Studenten	1-9-1980 (cursusjaar 1980/1981)		1-9-1979 (cursusjaar 1979/1980)		Verandering in 1980 t.o.v. 1979 in %	
	totalen voll. dag-onderw.	totalen niet voll. dagonderw.	totalen voll. dag-onderw.	totalen niet voll. dagonderw.	totalen voll. dag-onderw.	totalen niet voll. dagonderw.
Technisch onderwijs ³	33 312	5 010	32 412	4 690	+ 2.78	+ 6.80
Soc. Ped. onderw. ¹	18 231	13 003	17 435	12 707	+ 4.56	+ 2.50
Gez.h. zorg Opl. ²	15 056	3 478	14 222	3 382	+ 5.86	+ 2.69
Econ. en Adm. Onderwijs	11 670	396	9 744	284	+19.76	+39.40
Kunstonderwijs ⁴	12 379	4 842	11 719	4 714	+ 5.63	+ 2.71
Pedagogische Akademies	15 029	-	18 337	-	×18.00	-
Nieuwe Lerarenopleiding	16 600	-	16 196	-	+ 2.5	-
MO-Opleidingen	-	20 117	-	19 609	-	+ 2.60
Academies v. Lich. Opvoeding	2 774	-	2 828	-	× 2.94	-
C-Cursussen aan Ped. akademies	-	8 979	-	8 553	-	+ 5.00
Leraren Techn. en Naut. onderw.	-	4 692	-	5 385	-	× 12.80

¹ Zonder de gezondheidszorgopleidingen gegeven aan de sociale academies

² Met inbegrip van de gezondheidszorgopleidingen gegeven aan de soc. academies.

³ Zonder scholen voor laboratoriumpersoneel m.b.o.

⁴ Exclusief studenten aan de vooropleidingscursussen muziek/vakonderwijs (1 001) vooropleidingscursussen dans (364)

Onderafdeling IV.6 Instellingen van wetenschappelijk onderwijs

IV.6.1 Personeelsbeleid

In vervolg op het rapport dat door de Stuurgroep Structuur Wetenschappelijk Corps (SSWC) op 20 december 1979 is uitgebracht en dat de hoofdlijnen voor een nieuwe structuur bevat, is na overleg met de instellingen en de centrales van overheidspersoneel ter hand genomen het concipiëren van een Beleidsnota Universitair Wetenschappelijk Personeel (BUWP), waarin een standpuntbepaling van de Regering ten aanzien van de voorstellen van de stuurgroep wordt geformuleerd. Op 26 november 1980 heeft de SSWC een advies met betrekking tot overgangsmaatregelen ter invoering van de nieuwe structuur van het wetenschappelijk corps en de inpassing van het zittende wetenschappelijk personeel daarin uitgebracht. Dit advies wordt mede betrokken bij de werkzaamheden aan de BUWP.

Met betrekking tot de voorgenomen verlaging van de functionele leeftijdsgrens van hoogleraren van 70 naar 65 jaar kon het daarvoor nodige interdepartementale overleg ook in 1980 nog niet worden afgerond. Ditzelfde geldt voor een te treffen regeling met betrekking tot het verrichten van nevenwerkzaamheden door universitair personeel.

Over het in 1979 gereedgekomen ontwerp voor een Rechtspositiereglement Wetenschappelijk Onderwijs (RRWO) is in de eerste helft van 1980 uitvoerig overleg gepleegd met de instellingen en de centrales van overheidspersoneel. De voortgang van het ontwerp is vertraagd, doordat nadere vragen zijn gerezen met betrekking tot de rechtspositie van de wetenschappelijke staf en die van de hoogleraren daarin. Een daarvoor ingestelde werkgroep heeft in december 1980 gerapporteerd. De voorbereidende werkzaamheden aan het informatieproject APOWO (arbeidsplaatsenontwikkeling bij de instellingen van wetenschappelijk onderwijs) naderen hun voltooiing. In de nota wordt de grondslag gelegd voor een beleid van stelselmatig verzamelen, bewerken en bekend stellen van kerngegevens, die van belang zijn voor het verkrijgen van inzicht in de ontwikkeling van de aantallen en soorten arbeidsplaatsen bij de instellingen.

In de verslagperiode kwamen circulaire gereed met betrekking tot o.a. de te volgen procedure bij de benoeming van kroondocenten, de bijstelling van de (z.g. X-formule)regeling voor studiereizen van het wetenschappelijk personeel alsmede met betrekking tot een vertaling van de herstructurering topsalarissen ten aanzien van de salariëring van hoogleraren per 1 januari 1981.

In het kader van de bezuinigingen op de begroting voor 1981 kwamen eind 1980 voorstellen gereed met betrekking tot salarismaatregelen betreffende wetenschappelijk medewerkers 1e klasse en wetenschappelijk hoofdmedewerkers.

Naast de genoemde zaken met betrekking tot het personeelsbeleid kwamen in 1980 in de betreffende personeelsoverlegorganen o.a. aan de orde de personele aspecten van het voorontwerp van Wet wetenschappelijk onderwijs, de Beleidsnota Universitair Onderzoek, de Open Universiteit en het Algemeen Financieel Schema 1982-1985, alsmede die betreffende het leerstoelenbeleid (zie par. IV.6.2.b.).

IV.6.2 Universiteiten en hogescholen

a. Algemeen

In onderafdeling IV.1.2.c van dit verslag is reeds over de voortgang van de planning wetenschappelijk onderwijs op middellange termijn gerapporteerd. Naast deze ontwikkeling wordt door middel van het geven van richtlijnen en het opstellen en bijstellen van normen gepoogd een grote doelmatigheid te

bewerkstelligen binnen de instellingen van wetenschappelijk onderwijs. Op dit gebied zijn in 1980 ondermeer de volgende werkzaamheden ter hand genomen.

1. Concept richtlijnen ex artikel 100, lid 2, WWO

In de begrotingsbrief van 6 december 1979 zijn voor de instellingen van wetenschappelijk onderwijs de contouren geschetst van een richtlijn ex artikel 100, lid 2, WWO, d.w.z. een richtlijn ten aanzien van de inkomsten van een instelling anders dan die voortkomend uit college-, inschrijvings- en examengelden alsmede erfstellingen, schenkingen en legaten. De voornaamste bron van deze inkomsten is externe dienstverlening en met name contract-onderzoek. De doelstelling van de in 1980 uitgebrachte concept-richtlijn was in het bijzonder het stimuleren van dit contract-onderzoek (verwezen moge worden naar wat daarover gesteld is in § IV.3.1b (pt. 4) met betrekking tot de dezerzijds uitgebrachte nota contract-onderzoek). De concept-richtlijn is in de periode november 1980 - februari 1981 onderwerp van overleg met het wetenschappelijk onderwijs geweest. Dit heeft in een aantal bijstellingen geresulteerd. Naar alle waarschijnlijkheid zal de richtlijn in de eerste helft van 1981 definitief kunnen worden vastgesteld.

2. Regeling Bestemming Overschotten

In 1980 bleek het, mede als gevolg van de krapper wordende middelenvoorziening, noodzakelijk de sinds 1967 vigerende Regeling Bestemming Overschotten te herzien. Met name het ongeclausuleerd overboeken van gelden voor zogenaamde «Voorgenomen doch niet uitgevoerde activiteiten» resulteerde in een nauwelijks controleerbare overloop van middelen van jaar op jaar.

Zoals in het Algemeen Financieel Schema 1981-1984 (november 1979)* uitvoerig is omschreven zal het mogelijk nodig zijn de financieringsstructuur van de instellingen van wetenschappelijk onderwijs aan te passen aan het kasstelsel dat door de Comptabiliteitswet 1976 voor de rijksoverheid wordt voorgeschreven. Aangezien het voor wat betreft de herziening van de Regeling Bestemming Overschotten niet mogelijk was op deze aanpassing vooruit te lopen is door de minister van onderwijs en wetenschappen een Interim Regeling uitgebracht. Op 12 december 1980 hebben de instellingen van wetenschappelijk onderwijs zich in een bestuurlijk overleg akkoord verklaard met deze nieuwe (Interim) Regeling.

3. Richtlijnen Huisvestingsplannen

In de «Handleiding bij de Bouwregelen 1970» van december 1977 staat vermeld, dat aan het totale bouwbeleid van de instellingen een huisvestingsplan ten grondslag dient te worden gelegd.

Teneinde meer uniformiteit bij het opstellen van deze huisvestingsplannen^{de} verkrijgen is in de loop van het verslagjaar een «Conceptrichtlijn voor het indienen van huisvestingsplannen van universiteiten en hogescholen opgesteld».

De op grond van deze richtlijnen te geven informatie moet een inzicht geven van de verwachte ontwikkeling van de huisvesting afgestemd op de toekomstige ontwikkeling in taken en middelen van de instellingen. Door een zo groot mogelijke uniformiteit in de gegevensverstrekking wordt de overheid in staat gesteld tot een verantwoorde en billijke afweging van prioriteiten tussen de instellingen te komen, mede ten behoeve van het investeringsschema voor het wetenschappelijk onderwijs. Het overleg met de instellingen over de Richtlijn is thans gaande en zal naar verwachting in 1981 worden afgerond.

4. Richtlijnen voor het opstellen van Jaarverslagen

In 1980 is een concept Richtlijn voor het opstellen van Jaarverslagen

* Tweede Kamer, zitting 1979-1980, 15903.

gereedgekomen en aan de instellingen van wetenschappelijk onderwijs voor nader overleg toegezonden.

Aanleiding tot het opstellen van deze Richtlijn is in feite de toezegging van de minister aan de Tweede Kamer van november 1978. Reden tot de opstelling van deze richtlijn is de grote diversiteit, die de jaarverslagen naar inhoud, vorm en omvang tonen. Daardoor wordt het verkrijgen van een totaalbeeld over de gang van zaken bij het wetenschappelijk onderwijs en onderzoek bemoeilijkt.

De grotere uniformiteit in de informatieverstrekking die met deze richtlijn wordt beoogd, zal niet alleen de waarde van de jaarverslagen als verantwoording van het gevoerde beleid vergroten, doch tevens dienstbaar kunnen worden gemaakt voor de bijstelling van het beleid in komende jaren. Hierdoor zullen de jaarverslagen ook een rol in het planningproces kunnen gaan vervullen.

b. Leerstoelenbeleid

Met de instellingen van wetenschappelijk onderwijs is in de eerste helft van dit jaar intensief overleg gevoerd over een meer structurele aanpak van het kroondocentenbeleid.

Het rapport van de werkgroep ad hoc Kroondocentenbeleid en de reactie daarop in de brief van de minister van onderwijs en wetenschappen van 27 mei 1980 aan de instellingen van wetenschappelijk onderwijs zijn als een eerste stap in de richting van een dergelijke aanpak te beschouwen.

De belangrijkste elementen uit dit beleid zijn:

- de opstelling vóór 1 mei 1981 van universitaire kroondocentenplannen voor de periode 1982-1985.
Daarin dient de bestemming te worden gegeven van de vacante en de in die periode voorzienbare vacante kroondocentenplaatsen;
- het kwantitatief kader waarbinnen de plannen dienen te worden ingevuld, namelijk de voor die periode berekende c.q. overeengekomen maximumomvang van de kroondocentenformatie. Die omvang is bepaald aan de hand van de streefverhouding kroondocentenplaats: totaal w.p. = 1:6 (huidige landelijke verhouding 1:5,3)
- de aanzet om te komen tot een landelijke meerwaarde van die plannen.
In het Planning Overleg Orgaan van 10 juli 1980 zijn over deze aanpak met de instellingen afspraken gemaakt.

Op 4 november 1980 is door de Advies Groep Planning een werkgroep ingesteld met de opdracht een voorstel te doen ten aanzien van de procedures en criteria die bij de toetsing van universitaire kroondocentenplannen moeten worden gehanteerd.

c. Conversie lectoren-hoogleraren

In de praktijk van de functievervulling is het verschil tussen hoogleraren en lectoren in de loop der jaren steeds kleiner geworden. Dat gaf vooral in de veelvuldige buitenlandse contacten van de Nederlandse wetenschapsbeoefenaars aanleiding tot onbegrip of misverstand, aangezien het woord lector moeilijk vertaalbaar is in de andere Europese talen. Besloten is daarom om met ingang van 1 januari 1980 de gewone en buitengewone lectoren tot gewoon, respectievelijk buitengewoon hoogleraar te benoemen aan de rijksinstellingen van wetenschappelijk onderwijs en aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam.

Elf lectoren hebben geweigerd hun medewerking te verlenen aan deze omzetting.

Acht lectoren hebben niet gereageerd.

De bijzondere instellingen van wetenschappelijk onderwijs en de niet-universitaire wetenschappelijke instituten hebben analoog gehandeld.

IV.6.3 Overige instellingen van wetenschappelijk onderwijs

a. Interuniversitaire Instituten

Ten departemente werd een voorontwerp voor een nieuw «Besluit Interuniversitaire Instituten» opgesteld, dat gelijktijdig met de indiening van

het ontwerp van Wet op het wetenschappelijk onderwijs 1981 zal worden gepubliceerd en dat te zijner tijd in de plaats moet treden van de «Regeling Interuniversitaire Instituten» (Stb. 1965, 391). Het voorontwerp geeft evenals de vigerende regeling bepalingen betreffende de oprichting van, toetreding tot, uittreding uit en opheffing van deze instituten, betreffende bestuur en inrichting van interuniversitaire instituten, alsmede betreffende de financiering. Het voorontwerp bouwt voort op de adviezen van de Departementale Werkgroep Interuniversitaire Instituten (1976) en adviezen van de Werkgroep Interuniversitaire Instituten van de Academische Raad (1979 en 1980).

Voorts werd in navolging van hetgeen met betrekking tot de universiteiten en hogescholen in recente jaren is bereikt met het oog op het openen van mogelijkheden voor een meer flexibele bedrijfsvoering binnen de interuniversitaire instituten de structuur der personele lasten en overige lasten geanalyseerd. Hierdoor kon met ingang van de begroting 1981 aan de personele middelen een «lump sum» karakter worden gegeven, waardoor de tot nu toe stringent gehanteerde formatiebeperking kon worden opgeheven. De invoering van een normatieve bepaling van de overige lasten bleek nog niet mogelijk. Nadere bestudering zal moeten uitwijzen of een dergelijke benadering ondanks de tussen de instituten uiteenlopende structuur en omvang van de overige lasten toch invoering van een genormeerd model mogelijk is.

b. Kerkelijke opleidingen

De Werkgroep Bekostiging Kerkelijke Opleidingen heeft aan het einde van 1980 haar eindrapport uitgebracht.

Zij heeft zich daarin gericht op de bekostigingsproblematiek van zowel de buitenuniversitaire volledige theologische opleidingen als van de aanvullende theologische opleidingen. In afwijking van haar werkwijze bij het opstellen van het interimrapport heeft zij afgezien van een uniforme aanbeveling ten aanzien van de bekostigingsmaatstaf.

Het leek haar gelet op een aantal desiderata, die uitgaan boven de bevoegdheden van de werkgroep, juist verschillende bekostigingsmodaliteiten uit te werken met vermelding van de specifieke afweegfactoren. Daarmee legt de werkgroep het keuzeprobleem op het niveau waar de uiteindelijke beslissing moet worden genomen.

Het rapport zal om commentaar aan de betreffende kerkgenootschappen worden voorgelegd. Eerst daarna zal de beslissing worden genomen.

c. Instituten van internationaal onderwijs

Over de elementen en de vorm van het door het International Institute for Aerial Survey and Earth Sciences (ITC) te produceren vijfjarenplan ITC 1982-1986 werd overeenstemming bereikt met het ITC en het Ministerie van Buitenlandse Zaken / Ontwikkelingssamenwerking. Dit ITC vijfjarenplan zal dienen als basis voor een door het ITC en de beide betrokken departementen te aanvaarden meerjarenafpraak analoog aan die voor de instellingen van wetenschappelijk onderwijs.

De poging om door middel van de invoering van artikel 21bis WWO (het instellen van studierichtingen, gericht op het buitenland, speciaal ten behoeve van niet-Nederlanders) en artikel 36, lid 2, WWO (het oprichten van een interuniversitair instituut ten behoeve van dezelfde doelgroep) het internationaal wetenschappelijk onderwijs binnen de muren van de universiteiten en hogescholen en grotere kans te geven heeft tot nu toe nog niet tot resultaten geleid.

Het omzetten van de M.Sc.-Course in Soil Science and Water Management van de Landbouwhogeschool in een dergelijke studierichting stuit binnen de faculteit der Landbouwwetenschappen op weerstand, terwijl aan de samenwerkingsovereenkomst tussen de Universiteit van Amsterdam en het International Immunology Training and Research Centre te Amsterdam geen uitvoering kan worden gegeven door het beëindigen van de subsidiëring door het Ministerie BZ / OS van laatstgenoemd instituut. Op instigatie van de minister van O&W en de minister van

ontwikkelingssamenwerking zal de positie van het thans *buiten* de muren van de universiteiten en hogescholen georganiseerde internationaal onderwijs ten opzichte van het hoger onderwijs opnieuw specifiek aan de orde worden gesteld binnen de Interdepartementale Stuurgroep voor Onderwijssamenwerking met Ontwikkelingslanden (ISOVO). Dit overleg loopt parallel met de actie van de ISOVO het wetenschappelijk onderzoek binnen de instituten van internationaal onderwijs in beeld te brengen (ter voorbereiding van het standpunt van de betrokken ministers, waarvan sprake was in het vorig verslag) en met de evaluatie van het totale internationale onderwijsprogramma, welke door het Ministerie BZ/OS inmiddels in gang is gezet.

IV.6.4 Academische Ziekenhuizen

a. Taak en positie van de academische ziekenhuizen

In 1977 kwam naar aanleiding van de motie Weijers een discussie op gang over de wenselijkheid van wijziging in de bestaande positie van de academische ziekenhuizen, die ressorteren onder de politieke verantwoordelijkheid van de minister van onderwijs en wetenschappen. Deze motie nodigde de regering uit «te overwegen op welke wijze de door de academische ziekenhuizen verleende hulp zo volledig mogelijk kan worden ingepast in de wettelijke regelen ten aanzien van de gezondheidszorg». Vervolgens kwam eind 1979 een interdepartementale commissie onder voorzitterschap van de heer Weeda met voorstellen, die moesten leiden tot een betere beleidsafstemming tussen academische en niet-academische ziekenhuizen.

Op 21 november 1979 hebben de ministers van onderwijs en wetenschappen en van volksgezondheid en milieuhygiëne een beleidsnotitie inzake de positie van de academische ziekenhuizen aangeboden aan de Tweede Kamer, waarin zij zich, hierin gesteund door het standpunt van de Ministerraad, uitspraken vóór overdracht van de politieke verantwoordelijkheid voor de academische ziekenhuizen naar de minister van V&M, teneinde planning en financiering van de intra-murale zorg in één hand te brengen.

Dit beleidsvoornemen ten principale heeft geleid tot intensief overleg met de Tweede Kamer. De Kamer nam in maart 1980 een motie aan van het lid Lansink c.s., waarin de regering werd verzocht in overleg met de betrokkenen te komen tot een beleidsvisie ten aanzien van de academische ziekenhuizen, alsmede tot een tijdsplanning voor de realisering daarvan binnen drie jaar.

In augustus 1980 bracht een coördinatiegroep van universiteiten, faculteiten der geneeskunde en academische ziekenhuizen (zogenaamde UFA groep) een rapport uit.

In dit rapport wezen zij de voorgenomen overdracht van de academische ziekenhuizen, althans voorlopig, van de hand en kozen voor het instellen van een breedsamengesteld overlegorgaan, dat de praktische knelpunten zou moeten aanvatten.

In de hieropvolgende maanden vond tussen de minister van onderwijs en wetenschappen en zijn ambtgenoot van V&M en de UFA groep een intensief overleg plaats teneinde te komen tot de door de Kamer verlangde beleidsvisie. Een algehele consensus kon niet worden bereikt.

In hun brief aan de Tweede Kamer van 19 december 1980 hebben minister Pais en zijn ambtgenoot van V&M in hun beleidsvisie op de positie van de academische ziekenhuizen nogmaals de overdracht van deze ziekenhuizen naar het ministerie van V&M bepleit, hoewel deze operatie uitdrukkelijk aan voorwaarden werd gebonden.

Over deze beleidsvisie en de daarin vervatte voorstellen zullen minister Pais en zijn ambtgenoot van V&M begin 1981 mondeling overleg voeren met de Vaste Kamercommissies van Onderwijs en Wetenschappen en voor de Volksgezondheid van de Tweede Kamer.

b. Rechtspositiereglement academische ziekenhuizen

Eind 1980 kwam gereed een eerste, in samenwerking met de academische ziekenhuizen opgesteld, concept-rechtspositiereglement academische ziekenhuizen.

c. Smallenbroekfondsen en honoreringsregeling

In november 1980 is door de minister van onderwijs en wetenschappen ten behoeve van onontkoombare investeringen in de academische ziekenhuizen f 60 mln. uit de zogenaamde Smallenbroekfondsen aangewend.

Voorafgaand aan deze maatregel was overeenkomstig het in de motie Lansink vervatte verzoek van de Tweede Kamer met diverse bij de reservering en bestemming van deze fondsen betrokkenen overleg gevoerd over een gedeeltelijke benutting van de gereserveerde gelden voor investeringsdoeleinden.

Als reactie hierop hebben de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst (KNMG) en de Vereniging van Nederlandse Ziekenfondsen (VNZ) in kort geding aan de President van de Arrondissementsrechtbank te 's Gravenhage verzocht de minister van onderwijs en wetenschappen te veroordelen om deze maatregel in te trekken. Bij vonnis van 27 januari 1981 heeft de President van de rechtbank het verzoek van de KNMG c.q. de VNZ afgewezen. In het geding met de KNMG werd daarbij bepaald, dat niet opnieuw gelden aan de Smallenbroekfondsen mogen worden onttrokken voordat voldoende overleg is gepleegd met de KNMG en een definitieve honoreringsregeling ten behoeve van het medisch wetenschappelijk corps in academische ziekenhuizen is bereikt. De minister van onderwijs en wetenschappen zal in 1981 over de uitgangspunten voor een dergelijke regeling overleg voeren.

IV.6.5 Investerings universiteiten hogescholen en academische ziekenhuizen

Voor de universiteiten en hogescholen werden de investeringsbedragen, evenals voorgaande jaren, vastgelegd in het AFS 1981-1984, projectsgewijs verdeeld over 1980 tot het bedrag van f 182,8 mln., conform de meerjarencijfers. Dit bedrag is ook gerealiseerd.

Voor het eerst werd medio 1980 eveneens door de Ministerraad een investeringsschema vastgesteld voor de nieuw-, aan- en verbouw van de academische ziekenhuizen voor de jaren 1980-1984, dat een totaalbedrag beliep van f 1,2 miljard. De nieuwbouw Academisch Medisch Centrum (AMC) te Amsterdam gaf een recordproductie te zien, van f 145 mln. Belangrijke projecten welke in 1980 gereedkwamen, waren o.m. aan de RU Groningen de Nieuwbouw Uitbreiding Tandheelkunde (kosten f 58 mln.), en aan de RU Utrecht het Onderwijsgebouw Diergeneeskunde (kosten f 44 mln.).

Een aanvang werd o.m. gemaakt met de Uitbreiding Academisch Ziekenhuis VU Amsterdam (kosten f 270 mln.), eerste tranche nieuwbouw Academisch Ziekenhuis Leiden (kosten f 200 mln.), en de multi-functionele bouw Paddepoel voor de RU Groningen (kosten f 28 mln.) Voor de RU Limburg werd het terrein Randwijck (kosten f 40 mln.) aangekocht.

Naast het plenaire overleg met de bouwportefeuillehouders van de universiteiten en hogescholen werden in 1980 de werkzaamheden van een gemeenschappelijke werkgroep van departement en instellingen voortgezet, om te komen tot richtlijnen huisvestingsplannen voor de instellingen van wetenschappelijk onderwijs.

Onderafdeling IV.7 – Hoofdinspectie hoger beroepsonderwijs

Het hoger beroepsonderwijs maakt voorzover het het aantal instellingen betreft een ongecoördineerde en versnipperde indruk. Deze indruk is

ontstaan en wordt bevestigd, doordat de instellingen in hun naamgeving de soort van het hoger beroepsonderwijs aangeven en niet het onderlinge organisatieverband, voorzover aanwezig. Zo zijn de laatste jaren op grond van verschillende overwegingen instituten voor hoger beroepsonderwijs tot stand gekomen te Alkmaar, Breda, Haarlem, Eindhoven, Enschede en te Vlissingen, waarin hogere technische scholen en scholen voor hoger economisch en administratief onderwijs zijn opgenomen, met daarnaast in enkele gevallen ook andere instellingen voor hoger beroepsonderwijs. Deze instituten hebben de juridische vorm van een scholengemeenschap. Ook zijn er h.b.o.-instellingen, die besloten hebben te opteren voor een gemeenschap van scholen, zoals de Katholieke Leergangen te Tilburg en de h.b.o.-instellingen te Kampen, waardoor iedere instelling volledig zelfstandig kan blijven, terwijl het bestuur van de in de gemeenschap werkzame instellingen gecentraliseerd wordt.

Daarnaast komen er mengvormen voor, waardoor scholengemeenschappen een samenwerkingsverband hebben met een of meer instellingen, met als gevolg dat een scholengemeenschap met deze zelfstandige instellingen een gemeenschap van scholen gevormd heeft, zoals te Sittard. In de meeste gevallen zijn de scholengemeenschappen en gemeenschappen van scholen ontstaan, doordat het bestuur van een bestaande instelling het bevoegd gezag werd over de op het Plan van Scholen geplaatste nieuwe instelling voor hoger beroepsonderwijs. In slechts enkele gevallen konden zij tot stand komen doordat twee of meer bestaande instellingen tot het inzicht kwamen dat het voor de toekomstige ontwikkelingen nuttig zou zijn de krachten te bundelen.

Naast versterking van het bestuur en het beheer van de gemeenschappen van scholen en de scholengemeenschappen heeft deze samenwerking het mogelijk gemaakt, dat bij niet gespreide ligging van de gebouwen er een gemeenschappelijk gebruik wordt gemaakt van de leslokalen, laboratoria, de bibliotheek en de audio-visuele hulpmiddelen.

In enkele gevallen komt het voor dat de scholengemeenschappen een onderwijskundige verzorgingsstructuur hebben opgebouwd, die beoogt vanuit één centraal punt een onderwijskundige ondersteuning te geven aan de in de gemeenschap samenwerkende instellingen.

Doelstellingen van samenwerking uit onderwijskundig oogpunt kunnen zijn:

- uitwisseling van docenten,
- het gezamenlijk volgen door studenten van programma-onderdelen, die zich daarvoor lenen met als doel dat de studenten binnen bepaalde grenzen een eigen keuze in hun opleiding kunnen realiseren, waardoor de motivatie zou kunnen toenemen, en
- het verwijzen van studenten tijdens of op het einde van het eerste studiejaar naar een ander voor haar of hem meer geschikte instelling binnen het samenwerkingsverband.

Deze doelstellingen van samenwerking komen echter zo sporadisch voor, dat het gewettigd is te stellen dat de samenwerking wat het onderwijskundige aspect betreft nog volledig op gang gebracht moet worden.

Als belemmering voor deze ontwikkeling kan worden aangegeven, dat de voor de h.b.o.-instellingen als verplichtend voorgeschreven lessentabellen geen of weinig mogelijkheden bieden voor een inrichting van de onderwijsprogramma's, waaraan de studenten vanuit verschillende instellingen zouden kunnen gaan deelnemen.

Voorts biedt de vaak decentrale ligging van de gebouwen van de verschillende instellingen een ruimtelijke barrière voor het op gang brengen van onderwijskundige samenwerkingsprojecten. Hierdoor is het vaak zeer moeilijk kennis te nemen van elkaars mogelijkheden met betrekking tot onderwijskundige samenwerking.

Tenslotte is de huidige onderwijskundige inrichting van vele h.b.o.-instellingen zo omvangrijk, dat van de zijde van de studenten er weinig of geen belangstelling bestaat voor het volgen van programma-onderdelen van andere instellingen.

Naast de beperkte aanwezigheid van samenwerking binnen scholengemeenschappen en gemeenschappen van scholen zijn een aantal

samenwerkingsprojecten op gang gekomen tussen h.b.o.-instellingen, waarbij in de meeste gevallen ook vermelde gemeenschappen zijn betrokken, om te komen tot de oprichting van samenwerkingsorganen van h.b.o.-instellingen. Het betreffen hier h.b.o.-instellingen te Amsterdam, Groningen, Kampen en Zwolle, Deventer, Arnhem en Nijmegen, Rotterdam, Vlissingen, Breda, 's Hertogenbosch, Maastricht.

De in deze organen samenwerkende instellingen voor hoger beroepsonderwijs hebben in de meeste gevallen hun bereidheid tot samenwerking vastgelegd in een schriftelijke overeenkomst. In een aantal gevallen wordt deze samenwerking gestimuleerd en begeleid vanuit een secretariaat, waarvan de bemanning mogelijk is geworden door de verstrekking van een extra subsidie door het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

Voordat deze samenwerkingsorganen definitief tot stand konden komen, is het welhaast in alle gevallen noodzakelijk gebleken dat er een langdurige verkenningssfase aan voorafging om elkaars onderwijsvorm te leren kennen. De samenwerkingsorganen hebben zich bij de uitvoering vooral beziggehouden met materiële aangelegenheden, zoals huisvesting studenten h.b.o., maaltijdvoorzieningen, gezamenlijk bibliotheekvoorzieningen. Thans worden in een aantal samenwerkingsorganen de leerplannen van de samenwerkende instellingen bestudeerd met het doel te bezien of er ook op onderwijskundig terrein van elkaars mogelijkheden geprofiteerd kan worden.

Afdeling V – Diensten Onderwijs en Inspectie

Onderafdeling V.I – Arbeidsvoorwaardenbeleid

V.I.1 Algemeen

In het jaar 1980 heeft de noodzaak om te komen tot een beperking van de uitgaven een zeer belangrijke plaats ingenomen in het arbeidsvoorwaardenbeleid van onderwijs en wetenschappen.

Een voorstel van de minister om een korting toe te passen op de salarissen van het onderwijspersoneel teneinde de werkgelegenheid veilig te stellen, speelde een belangrijke rol bij de algemene politieke beschouwingen van de Tweede Kamer.

Het voorstel hield in dat bij een salaris minder dan f 2 010,- per maand geen enkele korting, bij salarissen van f 2 010,- tot f 4 020,- een gedifferentieerd percentage tussen 0% en 2% en voor salarissen van f 4 020,- en hoger 2% korting zou worden toegepast.

Tijdens de algemene beschouwingen werd tegen dit voorstel door de Tweede Kamer een onaanvaardbaar uitgesproken.

Wel werd tijdens dezelfde algemene beschouwingen een motie-Rietkerk-Lubbers aangenomen die als volgt luidde:
Voorgesteld 10 oktober 1980.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

kennisnemende van de door de regering voorgestelde salariskorting voor het onderwijspersoneel;

van oordeel, dat genoemd voornemen door de ontkoppeling van de ambtenarsalarissen afbreuk doet aan een evenwichtig arbeidsvoorwaardenbeleid in deze sector;

voorts van oordeel, dat bij de voor 1980 te treffen bezuinigingen op de begroting van Onderwijs en Wetenschappen de zorg voor:

- a. de kwaliteit van het onderwijs;
 - b. de toegankelijkheid van onderwijsvoorzieningen;
 - c. de werkgelegenheid in het onderwijs;
- uitgangspunten van beleid dienen te zijn;

van oordeel, dat derhalve de materiële bezuinigingen slechts in beperkte mate kunnen worden getroffen;

nodigt de regering uit, met inachtneming van al het voorafgaande, evenwichtige voorstellen voor de bezuinigingen op de begroting van Onderwijs en Wetenschappen te doen;

tenslotte van oordeel, dat mede in het licht van de inkomensontwikkelingen buiten de sector van het onderwijs een nadere bezinning op de salarisstructuur binnen het onderwijs noodzakelijk is;

nodigt de regering uit, hierover met de betreffende organisaties zo spoedig mogelijk in overleg te treden en over de uitkomsten van dit overleg de Kamer te rapporteren,

en gaat over tot de orde van de dag.

Rietkerk - Lubbers.

Voor de centrales, vertegenwoordigd in de Bijzondere Commissie voor georganiseerd overleg over de rechtspositie van het onderwijspersoneel, was het eerdergenoemde voorstel overigens een reden om het overleg met de minister op te schorten.

Het overleg werd hervat, toen de minister na de uitspraak van de kamermeerderheid het voorstel weer introk. (zie ook § V.1.3)

Nadat voor een deel van het ontstane tekort in de begroting van 265 miljoen gulden een dekking was gevonden, bleef er een bedrag over van 119 miljoen gulden, waaraan door nader te bepalen rechtspositionele maatregelen invulling moest worden gegeven.

De hiervoor geschetste problematiek heeft in de tweede helft van 1980 centraal gestaan in het overleg tussen de minister en de centrales. Het overleg hierover werd in april 1981 afgerond. De nader te bepalen rechtspositionele maatregelen geven een structurele dekking van $\pm$ f 280 mln. op jaarbasis.

maatregelen	budgettaire effecten x 1 mln.	
	1981	Structureel
1. Uniformering eindeleeftijd salarisschalen onderwijzend- personeel	17,6	272
2. Maximering salarisschalen op max. 148 BBR A	0,8	7,2
3. Beperking subsidie ver- zorgingssector	1,2	2,8
Beperking prijsbijstelling 1981	20,-	
Eénmalige verlaging studie- financiering	70,7	
Incidentele dekking	8,7	
Totaal	119,0	282,0

In samenhang met de budgettaire problematiek is de werkgelegenheidssituatie in het onderwijs een belangrijk onderwerp, ook in het overleg met de BC. Alhoewel het aantal volledige arbeidsplaatsen in het onderwijs in 1980 groter was dan ooit tevoren (1973: 231 000, 1978: 237 000, 1979: 240 000, 1980: 243 000), blijven de toekomstverwachtingen over de werkgelegenheid in het onderwijs somber. Bovendien doen zich met betrekking tot de afstemming van vraag en aanbod op de onderwijsmarkt grote problemen voor. Daarom heeft de minister van onderwijs en wetenschappen een discussienota «Werkgelegenheid in het onderwijs in de jaren '80» gepubliceerd, waarover in V.1.5 meer wordt geschreven.

Ondanks het feit dat er, zoals hiervoor beschreven is, twee onderwerpen zijn die een dominante rol spelen in het arbeidsvoorwaardenbeleid van de minister van onderwijs, en dus ook in het overleg tussen minister en onderwijsvakorganisaties, zijn er in dat arbeidsvoorwaardenbeleid nog zeer veel andere zaken aan de orde. Dat zal ook blijken uit hetgeen verder is opgenomen in dit onderdeel van het onderwijsverslag.

V.1.2 Regelgeving

a. In het jaar 1980 zijn de navolgende Koninklijke Besluiten op rechtspositioneel gebied in het Staatsblad verschenen:

- Besluit houdende wijziging van het Rechtspositiebesluit WVO (Stb. 1968, 377) (artikel I-R23), Besluit van 22 februari 1980, Stb. 83;
- Besluit tot wijziging van het Rechtspositiebesluit WVO (wijziging bijlage P 6), Besluit van 1 maart 1980, Stb. 97.
- Besluit tot wijziging van de Rechtspositiebesluit KO/LO, WVO en WLW alsmede van de Jubileumgratificatiebesluiten kleuter- en lager onderwijs in verband met het vervallen van de Kindertoelageregeling overheidspersoneel, Besluit van 25 maart 1980, Stb. 175;
- Besluit houdende een tijdelijke regeling van een nieuwe onderwijsvoorziening voor omstreeks zestien- tot achttienjarigen (Besluit proefprojecten nieuw vervolg/beroepsonderwijs), Besluit van 24 april 1980, Stb. 283;
- Besluit houdende wijziging van de Rechtspositiebesluiten WVO, KO/LO en WLW alsmede het Koninklijk Besluit van 18 maart 1978 (Stb. 169), Besluit van 28 april 1980, Stb. 291;
- Besluit houdende wijziging van het Rechtspositiebesluit WVO (drie taakenheden van rechtswege bij 1e graads volledige betrekking), Besluit van 15 juli 1980, Stb. 397;
- Besluit tot wijziging van het Bezoldigingsbesluit Burgerlijke Rijksambtenaren 1948 (Stb. J 261), van het Rechtspositiebesluit (KO/LO (Stb. 1978, 228) en van het Rechtspositiebesluit WVO (Stb. 1968, 377) (Wijziging aanvangsdatum bezoldiging), Besluit van 19 juli 1980, Stb. 401;
- Besluit tot wijziging van het Rechtspositiebesluit KO/LO (invoering titel III) en het Besluit buitengewoon onderwijs 1967, Besluit van 12 september 1980, Stb. 486;
- Besluit tot bescherming leerlingen tegen besmettingsgevaar 1980, Besluit van 2 oktober 1980, Stb. 541;
- Besluit tot wijziging van het Rechtspositiebesluit WVO (Stb. 1968, 377) (invoering van hoofdstuk I-M «Studiefaciliteiten»), Besluit van 26 november 1980, Stb. 689;
- Besluit houdende wijziging van de Rechtspositiebesluiten WVO/KO/LO en WLW (verlof in verband met het gehoord worden door commissies van beroep), Besluit van 15 december 1980, Stb. 767;
- Besluit tot wijziging van het Rechtspositiebesluit KO/LO (Stb. 1978, 228) en het Bezoldigingsbesluit Burgerlijke Rijksambtenaren 1948 (Stb. J 261) (invoering hoofdstukken I-K, I-L, I-P, I-Q, I-R, IV-P, IV-Q en IV-R), Besluit van 16 december 1980, Stb. 662;
- Besluit tot wijziging van het Koninklijk Besluit van 12 januari 1966 (Stb. 8), houdende aanwijzing van personen bedoeld in de artikelen B-1, B-2 en B-3 van de Algemene Burgerlijke Pensioenwet (ABP-wet) die geen ambtenaar zijn, alsmede van personen bedoeld in artikel B 1, tweede lid onder b en c, van die wet die ambtenaar zijn (invoering minimumcontractduur voor het ambtenaarschap in de zin van de ABP-wet voor het onderwijspersoneel), Besluit van 22 december 1980, Stb. 707.

b. In 1980 zijn 82 circulaire verschenen op rechtspositioneel gebied.

De circulaire die betrekking hebben op de onder a. genoemde KB's zijn hier niet opgenomen.

Voor het overige zijn de belangrijkste circulaire:

- DI/AB 79-99 d.d. 7 januari 1980; regeling inzake het verlenen van een uitkering wegens vervroegd uittreden aan het exploitatiepersoneel bij het bijzonder onderwijs;
- DI/AB 80-22 d.d. 7 februari 1970; derde fase herstructurering kinderbijslag, ingaande 1-1-80;
- DI/AB 80-03 d.d. 5 maart 1980; stapeling in de 2-schalen; garanties aktenbeleid;
- DI/AB 80-05 tot en met DI/AB 80-14; salarismaatregelen per 1-1-1980;

- DI/AB 80-18 d.d. 12 juni 1980; faciliteiten te verlenen aan organisaties van onderwijspersoneel in verband met GO- en vakbondsfaciliteiten;
- DI/AB 80-19 en 80-20 d.d. 17 maart 1980 en 13 maart 1980; toepassing van de eigen wachtgeldbepalingen;
- DI/AB 80-21 d.d. 24 maart 1980; inschrijvings- en sollicitatieplicht voor ontslaguitkeringsgenietenden die de leeftijd van 60 jaar hebben bereikt;
- DI/AB 80-25 d.d. 14 maart 1980; vermindering overuren schooljaar 1980-1981;
- DI/AB 80-36 d.d. 17 juni 1980; verloffaciliteiten ten behoeve van onderwijspersoneel in verband met het overleg in de CCOO;
- DI/AB 80-28, d.d. 1 mei 1980; aanvulling bijlage P6 Rechtspositiebesluit WVO betreffende de salaire waardering van kwalificaties en getuigschriften voor het geven van godsdienstonderwijs;
- DI/AB 80-31 d.d. 12 juni 1980; benoembaarheid en salariëring verbonden aan de applicatiecursus «volledig bevoegd onderwijzer»;
- DI/AB 80-38 d.d. 17 juni 1980; continuëring van het experiment met vervangingspools bij het kleuter-, het gewoon lager en het buitengewoon onderwijs;
- DI/AB 80-40 tot en met DI/AB 80-49; salarismaatregelen per 1 juli 1980;
- DI/AB 80-50 d.d. 2 juli 1980; begrip «diensttijd» in de Afvloeiingsregeling rijkscholen WVO;
- DI/AB 80-58 d.d. 21 juli 1980; ABP-ambtenaarschap bij jaarbenoemingen aan cursussen van beperkte duur;
- DI/AB 80-66 d.d. 20 oktober 1980; rechtspositie niet-onderwijzend personeel (z.g. «exploitatiepersoneel»);
- DI/AB 80-67 d.d. 28 oktober 1980; overuren;
- DI/AB 80-71 d.d. 3 december 1980; beëindiging verzekeringsplicht WW voor exploitatiepersoneel;
- DI/AB 80-77 d.d. 24 december 1980; invoering van een minimum contractduur voor het ambtenaarschap in de zin van de ABP-wet voor het onderwijspersoneel;
- DI/AB 80-78 d.d. 24 december 1980; vervolgcirculaire beëindiging verzekeringsplicht WW voor exploitatiepersoneel.

V.1.3 Georganiseerd Overleg

Het in 1980 gevoerde georganiseerd overleg over zaken betreffende de rechtspositie van het onderwijspersoneel is van 16 september tot 29 oktober onderbroken geweest ingevolge opschorting van dat overleg door de Bijzondere Commissie (BC). Deze vond daartoe aanleiding, toen door de minister aan de BC een maatregel tot korting op de salarissen van grote groepen onderwijspersoneel werd aangekondigd met het doel daardoor een besparing van f. 265 miljoen op jaarbasis door het Rijk te bereiken. Pas nadat de minister de BC had bericht dat zij de brief met genoemde aankondiging als ingetrokken kon beschouwen, hebben de centrales zich tot hervatting van het overleg bereid verklaard.

a. Afgehandelde onderwerpen

Van in 1980 afgehandelde onderwerpen zijn de belangrijkste:

1. Afschaffing taakeenheden van rechtswege bij 1e graad v.b. Teneinde enerzijds tot verwijdering van het verschil in rechtspositie tussen v.b.- en uren-leraar te komen, waardoor de positie van de deeltijdwerker in het onderwijs wordt verbeterd, anderzijds tot kritische herwaardering van de uitgave van overheidsmiddelen te geraken, zijn op 23 april 1980 namens de minister in de BC voorstellen aan de orde gesteld tot afschaffing per 1 augustus 1980 van de z.g. schoorsteenuren (dit zijn drie leseenheden in de 1e graads v.b. die van rechtswege worden vervangen door taakeenheden). De BC heeft van de geboden gelegenheid tot overleg over de voorstellen geen gebruik willen maken. De minister heeft de commissie vervolgens meegedeeld dat hij de in de concepten neergelegde regeling zou uitvoeren.

2. Ontwerp van Wet inzake verplichte heraanstelling van ontslaguitkeringsgenietenden.

De achtergrond van dit ontwerp van wet vormt de inkrimping van de arbeidsmarkt voor de onderwijsgevenden. Als gevolg hiervan neemt de druk op de openbare middelen toe. Door het wetsontwerp wordt beoogd werkloos geworden onderwijsgevenden zo mogelijk weer bij het arbeidsproces te betrekken zodat wordt voorkomen, dat vacatures aan een school worden vervuld met voorbijgaan van gewezen personeel dat in het genot is van enige ontslaguitkering. De BC is met het voorstel niet akkoord gegaan omdat zij bezwaar had tegen het handhaven van de termijn van twee jaar van de duur van het tijdelijk dienstverband in het v.o.

3. Studiefaciliteiten voor niet-onderwijzend personeel v.o.

De B.C. heeft ingestemd met een voorstel tot regeling van studiefaciliteiten (studieverlof en tegemoetkoming in studiekosten) voor niet-onderwijzend personeel in het v.o. Wel heeft de commissie bezwaar gemaakt tegen het niet terugwerkende karakter van de regeling tot 1978.

4. Wetsontwerp inzake nascholing en applicatie

De BC heeft zich eveneens akkoord verklaard met wijziging van de WVO tot regeling van nascholing en applicatie. Het wetsontwerp dat aan de BC voor behandeling werd aangeboden beoogde in de WVO een afzonderlijke grondslag neer te leggen voor de regeling per 1 augustus 1980 van nascholing en applicatie van onderwijspersoneel aan de zogenaamde initiële opleidingen opdat nascholing en applicatie bij deze instellingen kunnen worden ondergebracht. De regeling is als een voorlopige bedoeld. Bij en krachtens de komende Wet op het hoger beroepsonderwijs zullen de nascholing en applicatie hun uiteindelijke regeling krijgen.

5. Applicatieplan 1980-1981

In de BC is aan de orde gesteld het concept-applicatieplan 1980-1981, onder meer inhoudende een experimentele applicatiecursus voor buitenlandse onderwijzers. De drie Samenwerkende Centrales hebben zich daarbij om procedurele redenen van deelneming aan het overleg onthouden. Het Ambtenaren Centrum (AC) is met een op onderdelen gewijzigd plan akkoord gegaan. De Centrale van Middelbare en Hogere Ambtenaren (CMHA) heeft het onderdeel dat de applicatie Volledig bevoegd onderwijzer (k.o./l.o.) betreft, afgewezen, omdat daarin het verwerven van bevoegdheden (t.w. de bevoegdheid verbonden aan de akte ex art. 29, lid 4, sub b, van de WVO) op grond van een haars inziens niet adequate opleiding wordt geregeld. De circulaire betreffende de benoembaarheid en salariëring, verbonden aan de applicatiecursus Volledig bevoegd onderwijzer, is uitgegaan nadat het GO, de CMHA en het AC het concept hadden afgewezen. Het bezwaar van deze centrales was hoofdzakelijk, dat het voor degenen die in het bezit zijn van een akte van bekwaamheid als hoofdleidster of een akte van bekwaamheid als onderwijzer, nadat zij de applicatiecursus volledig bevoegd onderwijzer met goed gevolg hebben doorlopen, mogelijk is gelijkgesteld te worden met de volledig bevoegde onderwijzer;

6. Regeling Registratie CASO-project heeft (in verband met de bescherming van de persoonlijke levenssfeer) regels voor de inrichting, het beheer en het gebruik van de geautomatiseerde registratie van gegevens ten behoeve van de salarisadministratie voor het onderwijs gegeven.

De centrales zijn met de voorgestelde regeling akkoord gegaan onder voorwaarde of veronderstellende dat zij zullen worden vertegenwoordigd in de Centrale Commissie Automatisering Onderwijsinformatie (CCAO) en dat besluiten in de CCAO alleen op basis van unanimiteit worden genomen. De bovenbedoelde beschikking betreft het bestaan, de inrichting en de taak van een Commissie van Toezicht die erop toeziet dat de bepalingen worden in acht genomen van de navolgende beschikking van de minister:

- regeling registratie inschrijving studenten;
- regeling registratie studiefinanciering;
- regeling registratie CASO-project.

Dat de beschikking niet het bestaan van een afzonderlijke Commissie van Toezicht voor het CASO-systeem mogelijk maakt, is voor het AC aanleiding geweest niet akkoord te gaan met het desbetreffende voorstel.

7. **Faciliteiten ten behoeve van culturele minderheden**
In het kader van de bijzondere aandacht van de regering voor de culturele minderheden werden ook weer in 1980 evenals in het voorafgaande jaar met instemming van de BC extra-faciliteiten verstrekt aan het onderwijs aan anderstalige, Surinaamse, Antilliaanse en Molukse kleuters, leerlingen of cursisten. De faciliteiten maakten het handhaven of inzetten van extra-onderwijsgevenenden mogelijk.

8. **Medezeggenschap in het onderwijs**
Een ontwerp van Wet inzake medezeggenschap in het onderwijs is voor wat het GO betreft formeel afgehandeld in het kader van de procedures die voor dat overleg door O en W werden gevolgd tijdens de periode van opschorting van de zijde van de BC. Informeel vindt er niettemin over het ontwerp nog overleg plaats met de leden van de BC.

b. Lopende zaken

1. **Harmonisatie rechtspositiepersoneel**
Op 21 november 1978 heeft de minister een principe-uitspraak gedaan, die erop neerkomt dat het z.g. exploitatiepersoneel onder de werking van het Rechtspositiebesluit WVO komt. Hoewel de werkgroep van de BC over deze zaak evenals in 1979 ook in 1980 intensief heeft vergaderd, is het niet mogelijk gebleken per 1-1-1981 de nieuwe rechtspositieregeling te doen ingaan. Teneinde nog een paar knelpunten op bevredigende wijze te kunnen oplossen, is op verzoek van de besturenbonden als nieuwe streefdatum voor afronding van de operatie 1 april 1981 aangenomen. Er wordt daarbij naar gestreefd de regeling per 1 januari 1981, met terugwerkende kracht, in te voeren.

2. **Voorkomen gedwongen ontslagen**
De discussie om bij bezuinigingsmaatregelen gedwongen ontslagen te voorkomen door middel van natuurlijk verloop, is in 1980 voortgezet, maar heeft ook in dat jaar niet tot overeenstemming met de BC geleid. De minister heeft zich gaarne bereid verklaard het principe van natuurlijk verloop op haalbaarheid te bezien, maar hij heeft tevens moeten constateren dat het bereiken van overeenstemming over de wijze waarop een dergelijke maatregel moet worden gefinancierd, niet tot de mogelijkheden behoort.

3. **Opheffing h.a.v.o.-toppen aan pedagogische akademies**
Er zal een nieuwe opleiding worden gecreëerd voor onderwijsgevenenden in het onderwijs. Binnen de nieuwe opleiding zal geen plaats zijn voor h.a.v.o.-toppen zoals de pedagogische akademies die thans kennen. Een voorstel tot regeling van de rechtspositionele consequenties voor het personeel bij opheffing van de h.a.v.o.-toppen heeft van de BC veel kritiek ontvangen. Het voorstel is daarop teruggenomen voor nader beraad.

4. **In het kader van het beleid gericht op stimulering, verbetering en vernieuwing van de m.o.-opleidingen, is besloten deze opleidingen per 1 augustus 1980 te bekostigen als cursussen in de zin van art. 75 WVO. Dit houdt in dat sinds die datum het Rechtspositiebesluit WVO van toepassing is. Voorstellen betreffende de noodzakelijke overgangsmaatregelen ten behoeve van het aan de opleidingen verbonden personeel waren eind 1980 nog aanhangig in de BC. De rechtspositie van het «zittende» personeel is intussen – in afwachting van de totstandkoming van het overgangsrecht – ongewijzigd gelaten, met dien verstande dat daar, waar de bepalingen van het Rechtspositiebesluit WVO gunstiger zijn dan die van de huidige rechtspositieregeling, de eerstgenoemde prevaleren.**

5. Werkgelegenheid in de 80-er jaren

In oktober 1980 is de BC de nota «Werkgelegenheid in het onderwijs in de jaren '80» aangeboden (zie ook § V.1.5). Tot bespreking ervan is het echter in 1980 niet gekomen.

In december werd besloten de nota begin 1981 te behandelen, tezamen met het Onderwijsarbeidsplaatsenplan van de Nederlandse Federatie van Onderwijsvakorganisaties (NFO).

V.1.4 Onderzoek en analyse

a. Het experiment met een individueel gespecificeerde weektaak (IGW)

Nadat de werkzaamheden aan het hoofdonderzoek ter voorbereiding van het experiment IGW stagneerden, vonden twee ontwikkelingen plaats. In reactie op de door de Tweede Kamer aanvaarde motie-Ginjaar-Maas werd het overleg met de personeelsorganisaties opnieuw geopend op basis van een schriftelijke uiteenzetting van de minister van onderwijs over de ontstane situatie en over de verder te volgen procedure. De overweging dat in de jaren tachtig scholen voor voortgezet onderwijs in toenemende mate met schoolorganisatorische problemen zullen worden geconfronteerd, was uitgangspunt teneinde te komen tot een onderzoek op het bredere terrein van de schoolorganisatie.

Het inzicht in het probleemoplossend vermogen van de school als educatieve organisatie én het inzicht in de wijze waarop deze vaardigheid kan worden vergroot is nog niet erg groot.

Het werd daarom verstandig geacht een onderzoekprogramma te ontwikkelen gericht op de school als organisatie. In dit kader zal het onderzoek naar de leraarstaak een plaats krijgen. Ter voorbereiding van het onderzoekprogramma werd het Instituut voor Toegepaste Sociologie, Nijmegen (ITS) de opdracht gegeven een trendstudie te maken met betrekking tot de aard van de schoolorganisatie en de problemen waarmee deze wordt geconfronteerd.

b. Het onderzoek naar het ziekteverzuim

Dit onderzoek, dat sinds 1975 wordt verricht, beoogt door middel van registratie nauwkeurige gegevens te verkrijgen over de aard en de hoogte van het ziekteverzuim in het onderwijs. De voortzetting van de registratie over een reeks van jaren maakt het mogelijk de ontwikkelingen op de voet te volgen.

De resultaten worden per schooljaar gerapporteerd. In zogenaamde perspublicaties wordt telkenmale een samenvatting gepresenteerd van de belangrijkste resultaten. De basisrapporten bevatten behalve de wetenschappelijke verantwoording nog meer uitgebreide gegevens.

In 1980 werden twee publicaties uitgebracht:

de perspublicatie met de eerste resultaten van het jaar 1978/1979 en het basisrapport met de gegevens over 1977/1978.

De begeleidingscommissie van het onderzoek was van mening dat op een aantal aspecten de registratie inmiddels voldoende gegevens had opgeleverd. Zij nam het initiatief de registratie van het verzuim op een aantal punten in te perken. De vrijkomende middelen dienden te worden aangewend ten behoeve van een evaluatie van vijf jaar registreren, alsmede voor nader onderzoek naar frequent en/of langdurend verzuim met name van de ouderen.

c. Het onderzoek «Vroegtijdige invalidering l.o.-personeel»

Ter afsluiting van het onderzoek werd door het onderzoeksbureau een concept-rapport geleverd inhoudende aanbevelingen om invalidering en langdurig ziekteverzuim te voorkomen. Dit rapport (getiteld «Gezond Onderwijzen») wordt door de begeleidingscommissie beoordeeld op relevantie en samenhang met de onderzoekresultaten.

d. Het evaluatie-onderzoek «Vervroegd Uittreden 1979» (VUT)

De eenmalige maatregel (Aktieplan '78) vervroegd uittreden voor

onderwijsgeevenden van 60 jaar en ouder in het primair onderwijs werd voornamelijk geëvalueerd op de gevolgen voor het aantal arbeidsplaatsen, de herkomst van de instromende leerkrachten en de financiële gevolgen.

De belangrijkste bevindingen worden hieronder gepresenteerd:

1. Personeel

a. arbeidsplaatsen

	1979	1980	1981	1982
- aantal met VUT	1 148 ¹	1 103	950	689
- vervulde vacatures	1 007	967	833	604

¹ inclusief 137 vakleerkrachten.

Opm.: Het verschil tussen uitstroom en instroom wordt veroorzaakt door de met de daling van het leerlingental samenhangende vermindering van de personeelsformatie.

b. herkomst van het instromend personeel

- direct van de opleiding	25%
- van binnen onderwijs	70%
- van buiten onderwijs	5%
	100% ^{**}

* elders vacatures scheppend

** 9% was geheel of gedeeltelijk werkloos

2. Financieel

Extra kosten in

1979 15.2 mln. gld.

1980 29.8 mln. gld.

1981 22.8 mln. gld.

1982 13.8 mln. gld.

Deze bedragen zijn exclusief de doorwerking van maatschappelijke kostenbesparingen (verminderde vervangingskosten ziekteverzuim, werkloosheidsuitkeringen).

e. Het experiment met vervangingspools

Het experiment werd voortgezet op grond van de positieve deelnamecijfers over het jaar 1979/1980. Over dit jaar werden intern enkele gegevens verzameld die in het kort worden gepresenteerd.

- aantal uitgegeven deelnamebeschikkingen:	102
- aantal feitelijk ingerichte vervangingspools:	85
te weten k.o. 7, g.l.o. 70, bu.o. 8	
- aantal poolleerkrachten:	392

Invulling van de beschikbare pooldagen, gemiddeld per docent:

- vervanging bij ziekte	64%
- ondersteuning	9%
- ziekte van poolleerkrachten	1%
- openstaande vacatures	14%
- zomervakantie	12%
Totaal	100%
	(365 dagen)

f. De combi-v.b.'s

Uit een evaluatie van de maatregel v.b. aan meer dan één school (circulaire DI/AB 78-60, d.d. 28-12-78) is gebleken dat medio 1980

300 gecombineerde v.b.'s waren uitgereikt.

De meeste (twee derde) hiervan zijn 1e graads v.b.'s. Vrijwel alle hebben betrekking op een combinatie van betrekkingen aan twee scholen.

In de praktijk zijn er weinig problemen signaleerd.

V.1.5 Werkgelegenheid in het onderwijs

In september 1980 is tegelijk met de memorie van toelichting op de begroting 1981 de nota «Werkgelegenheid in het onderwijs in de jaren tachtig» verschenen.

De nota is een discussienota. Na (uitvoerige) discussie in verschillende organen en in het veld zullen voorstellen voor het overheidsbeleid met betrekking tot deze problematiek bij het onderwijskundig en georganiseerd overleg en bij het parlement worden ingediend. De nota geeft inzicht in aard en omvang van de werkgelegenheidsproblematiek voor de periode 1980-1990. Het onderwijs zal in die jaren worden geconfronteerd met een moeilijk nauwkeurig te voorspellen, afnemende vraag. Het aanbod zal gekenmerkt worden door een overschot, dat naar aard en omvang grotendeels onbekend zal zijn. Zonder beleidsmaatregelen zullen vraag en aanbod in menig opzicht slecht op elkaar aansluiten.

De nota besluit met een opsomming van een reeks beleidsmaatregelen, die indien zij worden gerealiseerd een bijdrage zullen moeten leveren aan de oplossing van de geschetste problemen.

V.1.6 Formatieregelingen voor het niet-onderwijzend personeel en voor instellingen in de verzorgingsstructuur

In 1980 zijn de onderzoeken naar de aard en omvang van de functies van het z.g. exploitatiepersoneel in het voortgezet onderwijs afgerond. Concrete formatie- en salarisregelingen zijn mede aan de hand van de resultaten van de onderzoeken aan het georganiseerd overleg aangeboden. De verwachting is dat de voorstellen, na afronding van het overleg, in 1981 kunnen worden ingevoerd. (zie ook V.1:3.).

In 1980 is eveneens gewerkt aan regelingen tot herwaardering van de functies van het technisch personeel verbonden aan scholen van hoger nautisch en hoger laboratoriumonderwijs en van de functies van het bibliotheekpersoneel verbonden aan h.b.o.-instellingen. Beide regelingen zullen in 1981 worden ingevoerd.

Inmiddels is – eind 1980 – een begin gemaakt met een onderzoek naar de functie van de amanuensis in het middelbaar technisch onderwijs. Formatie-onderzoeken bij de Stichting Centraal Orgaan Beroepsbegeleidend Onderwijs, de Stichting Georganiseerd Schoolwezen Beroepsonderwijs en de Stichting Centraal Orgaan van Regionale Organen Leerlingwezen zijn afgerond. De regelingen dienaangaande zullen in 1981 worden vastgesteld. Over de formatie van regionale en landelijke organen van het leerlingwezen is het overleg nog gaande.

Onderafdeling V.2 – Scholing

V.2.1 Opleiding van leerkrachten voor het kleuter- en lager onderwijs

a. Integratie en vernieuwing

Stand van zaken van de op dit terrein werkzame commissies.

In augustus 1980 werd door de Spreidingscommissie Opleidingen Basisonderwijs het «advies spreidingsplan lerarenopleidingen voor het basisonderwijs» aan de minister aangeboden.

In de CCOO-vergaderingen van 27 oktober en 10 november werd een concept-beleidsnotitie bij dit advies besproken. In de concept-beleidsnotitie worden de lijnen voor de te volgen procedures en het tijdspad uitgezet. De CCOO bleek in grote lijnen achter de door de minister gedane voorstellen te staan. Naast de concept-beleidsnotitie bij het advies van de Spreidingscommissie stond in bovengenoemde vergaderingen van de CCOO ook «het concept-beleidsvoornemen met betrekking tot de invoering van een lerarenopleiding basisonderwijs» op de agenda. In dit beleidsvoornemen

worden de uitgangspunten voor de te volgen innovatiestrategie geschetst, waarbij de instituutswerkplanontwikkeling een centrale rol speelt. De Coördinatiecommissie Opleidingen Basisonderwijs heeft in 1980 haar tweede voortgangsrapport gepubliceerd, dat een totaal-overzicht geeft over de voortgang en de resultaten van de ontwikkelingsexperimenten in de opleidingsscholen over het schooljaar 1978-1979.

De Commissie Opleiding Speciaal Onderwijs (COSO) heeft eind 1980 haar eerste advies «De structuur van de opleiding speciaal onderwijs» aangeboden aan de minister. Verdere advisering diende nog plaats te vinden over:

- a. de programmering van de full-time en de part-time opleidingen voor onderwijsgevend in het buitengewoon onderwijs en in het toekomstig speciaal onderwijs;
 - b. de behoefte aan en de spreiding van de opleidingen.
- Op 2 december 1980 heeft de minister van onderwijs en wetenschappen de Adviesraad voor het basisonderwijs, speciaal onderwijs en de opleidingen daartoe (ARBO) geïnstalleerd.

Met de installatie van ARBO, die als taak kreeg de onafhankelijke, geïntegreerde beleidsadvisering ter hand te nemen, konden de werkzaamheden van de Innovatiecommissie Opleidingen Basisonderwijs en de Commissie Opleiding Speciaal Onderwijs worden beëindigd. De Eindtermencommissie die 17 december 1979 met haar werkzaamheden een aanvang maakte, heeft in 1980 geen advies uitgebracht. Per 1 augustus 1980 is door de Stichting voor de Leerplanontwikkeling (SLO) een werkgroep ingesteld voor de ontwikkeling van een «modelonderwijsleerplan» voor de nieuwe opleiding voor leraren in het basisonderwijs (projectgroep leerplanontwikkeling voor de opleiding tot leraar in het basisonderwijs (pg LOBO)).

b. Algemeen

1. Toelating van studenten

De terugloop van het aantal aanmeldingen voor de pedagogische akademies en de opleidingsscholen voor kleuterleidsters zette zich ook in 1980 voort. De bezetting van het eerste leerjaar van alle opleidingsscholen voor onderwijzers tezamen was bij het begin van het cursusjaar 1980/1981 12,5% lager dan het cursusjaar 1979/1980 (4 986 tegenover 5 696 studenten).

De bezetting van het eerste leerjaar bij de opleidingsscholen voor kleuterleidsters gaf een stijging met 14,5% te zien (2 670 tegenover 2 332 studenten).

2. Scholenplan

Voor het Plan van Scholen voor de jaren 1981, 1982 en 1983 was voor negen nieuwe opleidingen een aanvraag ingediend. Slechts de Vrije Pedagogische Academie te Zeist is in dit Plan van Scholen opgenomen. De andere aanvragen werden niet gehonoreerd. Bij de meeste van deze verzoeken werd de afwijzende beslissing mede gebaseerd op de overweging dat vermeerdering van het aantal van rijkswege bekostigde opleidingsscholen – anders dan in zeer bijzondere omstandigheden, die niet aanwezig waren – geen overweging verdient; dit met het oog op het in gang zijnde proces om te komen tot herstructurering en tot een verantwoorde spreiding van de opleidingsinstituten.

c. Opleidingsscholen voor kleuterleidsters

Het aantal studenten voor de akte van kleuterleidster bedroeg op 1 september 1980 in totaal 6 926 en voor de akte van hoofdleidster 3 392. Van dit laatste aantal stonden 1 922 studenten ingeschreven voor de éénjarige dagopleiding, die naast de hoofdaktecursus kan worden gevolgd ter verkrijging van de volledige bevoegdheid voor het basisonderwijs. Deze éénjarige cursus ging in 1980 voor het eerst van start. In 1980 namen 2 462 kandidaten deel aan de examens voor de akte van bekwaamheid als leidster. Hiervan slaagden 2 366, ofwel 96,1%. Aan de

examens voor de akte van bekwaamheid als hoofdleidster namen 3 030 kandidaten deel. Hiervan slaagden 2 407, ofwel 79,4%. In 1979 bedroegen de respectievelijke aantallen voor de akte van bekwaamheid als leidster 2 893, 2 821 en 97,5%; voor de akte van bekwaamheid als hoofdleidster 3 308, 2 597 en 78,5%.

d. Opleidingsscholen voor onderwijzers

Het totale aantal studerende van de beroepsopleiding bedroeg op 1 september 1980: 15 029.

Aan het eindexamen namen in 1980 6 514 kandidaten deel. Hiervan slaagden er 6 316, dat is 97%. In 1979 bedroegen deze aantallen respectievelijk 7 232, 6 979 en 96,5%.

e. Opleiding voor remedial teacher

In 1980 is de definitieve beleidsnotitie bij het advies van de Commissie Opleiding Remedial Teacher uitgebracht.

Aan het examen in 1980 van de cursus remedial teacher, die op vier plaatsen in het land werd gegeven, namen 82 kandidaten deel. Hiervan behaalde 92,7% ofwel 76 kandidaten het diploma.

V.2.2 Opleidingen van leerkrachten voor het voortgezet onderwijs

a. De nieuwe lerarenopleidingen (n.l.o.)

1. Algemeen

De samenwerking tussen n.l.o. en m.o.-opleidingen komt geleidelijk op gang; concrete vormen van samenwerking doen zich voor in de sfeer van de nascholing en in het medegebruik van gebouwen.

2. Evaluatie-onderzoek

Naar verwachting zal het eindrapport van het evaluerend onderzoek rond de zomer 1981 worden opgeleverd; in het verslagjaar hebben zich vertragingen voorgedaan bij de dataverzameling.

3. Aantal studenten en afgestudeerden

Het aantal ingeschreven studenten is licht gestegen ten opzichte van het vorige verslagjaar; het aandeel van de vrouwelijke studenten in het totaal nam wederom toe (zie Tabel 1).

Tabel 1. Ingeschreven studenten aan n.l.o.'s

Cursus '79/80

	vrouwen		mannen		totaal	
	abs	%	abs	%	abs	%
aantal ingeschreven (teldatum 15-9)	7 512	46	8 677	54	16 189	100

Cursus '80/81

	vrouwen		mannen		totaal	
	abs	%	abs	%	abs	%
aantal ingeschreven (teldatum 15-9)	8 017	48	8 583	52	16 600	100

Het aantal studenten dat in 1980 op tweedegraads niveau afstudeerde, nam belangrijk toe ten opzichte van 1979 (stijging 43%); de verhouding tussen het aantal mannelijke en vrouwelijke afgestudeerden veranderde in het voordeel van deze laatsten (zie Tabel 2).

Tabel 2. Geslaagde studenten aan de n.i.o.

Cursus '78/'79	vrouwen		mannen		totaal	
	abs	%	abs	%	abs	%
aant. geslaagden op tweedegraads niveau	463	35	872	65	1 335	100
Cursus '78/'79						
	vrouwen		mannen		totaal	
	abs	%	abs	%	abs	%
aantal geslaagden op derdegraads niveau	62	36	108	64	170	100
totaal aantal geslaagden	525	35	980	65	1 505	100
Cursus '79/'80 (voorlopige cijfers)						
	vrouwen		mannen		totaal	
	abs	%	abs	%	abs	%
aantal geslaagden op tweedegraads niveau	793	43	1 044	57	1 837	100
aantal geslaagden op derdegraads niveau	76	38	125	62	201	100
totaal aantal geslaagden	869	43	1 169	57	2 038	100

4. n.i.o.-Eindhoven

Het aantal studenten aan de dagopleiding voor het beroepsonderwijs aan de n.i.o.-Eindhoven, die onder bevoegd gezag staat van het Nederlands Genootschap tot Opleiding van Leraren voor het Beroepsonderwijs (NGOLB), groeide in het tweede jaar van het bestaan van deze opleiding tot 184 (zie Tabel 3).

In november 1980 werd het beleidsvoornemen «Ontwikkeling n.i.o.-Eindhoven» uitgebracht; hierin wordt voorzien in de aanvang per 1-8-'81 van:

- 5-jarige tweedegraads opleidingen in:

werktuigbouwkunde I en II
: bouwkunde I en II

- 1-jarige tweedegraads vervolgoopleidingen in:

: mechanische techniek I en II
: motorvoertuigentechniek I en II
: bouwtechniek I en II
: schilderen I en II
: elektrotechniek I en II

- derde- en tweedegraads opleiding in de combinatie wis- en natuurkunde, speciaal gericht op het leraarschap bij het beroepsonderwijs.

De numerus fixus voor de technische vakken blijft gehandhaafd; voor wis- en natuurkunde zullen 30 studenten toegelaten mogen worden.

Tabel 3. Ingeschreven studenten aan n.i.o.-Eindhoven

Cursus '79/80

	vrouwen		mannen		totaal	
	abs	%	abs	%	abs	%
aantal ingeschrevenen (teldatum 15-9)	0	0	83	100	83	100

Cursus '80/81

	vrouwen		mannen		totaal	
	abs	%	abs	%	abs	%
aantal ingeschrevenen (teldatum 15-9)	2	1	182	99	184	100

b. m.o.-opleidingen pedagogiek

Het aantal studenten dat aan de door het Rijk bekostigde m.o.-instituten staat ingeschreven bij de m.o.-B en m.o.-pedagogiek opleidingen nam toe; daarentegen nam het aantal bij de ongesplitste m.o. en de m.o.-a opleidingen ingeschrevenen af. Het percentage ingeschreven vrouwelijke studenten nam over de gehele linie toe (zie Tabel 4).

Tabel 4. Ingeschreven studenten aan door het Rijk bekostigde m.o.-instituten (exclusief Akademies voor Lichamelijke Opvoeding).

Cursus '79/80

	vrouwen		mannen		totaal	
	abs	%	abs	%	abs	%
aantal ingeschrevenen voor m.o.-A (excl. ped.)	5 280	59	3 676	41	8 956	100
m.o.-B (excl. ped.)	996	40	1 510	60	2 506	100
m.o.-ongesplitst	1 279	30	2 975	70	4 254	100
Pedagogiek m.o.-A	1 568	54	1 358	46	2 926	100
Pedagogiek m.o.-B	430	44	537	56	967	100
Totaal	9 553	49	10 056	51	19 609	100

Cursus '80/81

	vrouwen		mannen		totaal	
	abs	%	abs	%	abs	%
aantal ingeschrevenen voor m.o.-A (excl. ped.)	5 451	62	3 293	38	8 744	100
m.o.-B (excl. ped.)	1 123	43	1 461	57	2 584	100
m.o.-ongesplitst	1 368	33	2 834	67	4 202	100
Pedagogiek m.o.-A	1 646	55	1 339	45	2 985	100
Pedagogiek m.o.-B	516	47	577	53	1 093	100
Totaal	10 104	52	9 504	48	19 608	100

In het voorjaar van 1980 heeft de minister zijn beleidsvoornemens met betrekking tot de toekomstige ontwikkeling van de m.o.-opleidingen bekend gemaakt in zijn Beleidsnotitie inzake herstructurering m.o.-opleidingen. Hierin worden de aanbevelingen van de Gemeenschappelijke Werkgroep in grote lijnen overgenomen. De CCOO (april) en de Onderwijsraad (juli) zijn met de beleidsnotitie akkoord gegaan.

Ten aanzien van de juridische en rechtspositionele beleidsvoornemens is door de besturen van de m.o.-instituten positief gereageerd op het verzoek van de minister tot wijziging van de bekostigingsbasis van deze part-time opleidingen. Met ingang van 1 augustus 1980 is daarmee de

overgangperiode voor deze opleidingen beëindigd. Zij zijn thans opgenomen als cursus in het reguliere wettelijke kader van de Wet op het voortgezet onderwijs. Ook de opleidingen m.o.-pedagogiek hebben met ingang van het cursusjaar 1980/1981 deze juridische basis verkregen. Door Tweede en Eerste Kamer der Staten-Generaal is tevens aangenomen het initiatief wetsontwerp Ginjaar-Maas, dat deze opleidingen een extra zekerheid biedt. Naar verwachting zal dit wetsontwerp in 1981 worden gecontrasigneerd.

Als gevolg hiervan is voor de docenten van de m.o.-opleidingen het Rechtspositiebesluit WVO van toepassing geworden; het overleg over de uitvoerings- en overgangsbepalingen heeft in 1980 nog niet tot overeenstemming geleid.

Aan het Rechtspositiebesluit WVO is het WVO-salarisniveau gekoppeld: deze salarissystematiek is van toepassing geworden voor de docenten van de m.o.-opleidingen.

De hierdoor vrijkomende financiële middelen zullen aan de m.o.-opleidingen in de toekomst ten goede komen door een aanzienlijke uitbreiding van de onderwijskundige formatie. Hierdoor zullen de onderwijskundige voornemens in de beleidsnotitie kunnen worden gerealiseerd. Om de uitvoering van deze beleidsvoornemens voor te bereiden en in concrete voorstellen te vertalen is op 15 oktober 1980 de Coördinatiecommissie m.o.-opleidingen (COCOMO) met haar werkzaamheden gestart. Door haar zijn afzonderlijke commissies ingesteld om voorstellen voor te bereiden ten aanzien van de vernieuwing van de onderwijsprogramma's (gericht op professionalisering en individualisering van de opleiding), de mogelijkheden van de instelling van niet-lerarenvarianten en de spreiding van part-time lerarenopleidingen.

De COCOMO heeft zich, daartoe aangespoord door de minister, ten doel gesteld om met ingang van het cursusjaar 1981/1982 de invoering van de vernieuwde programma's te laten beginnen.

m.o.-verpleegkunde

In het voorjaar van 1980 is het beleidsvoornemen met betrekking tot de tweedegraads lerarenopleiding verpleegkunde gepubliceerd. Deze part-time opleiding is ingepast in het kader van de m.o.-opleidingen nieuwe stijl en is daarmee éénavkikkig geworden. Aan twee m.o.-instituten te weten de Gelderse Leergangen (GL) en de Centrale Opleidingscursussen voor Middelbare Akten (COCMA), zijn in de loop van het jaar voorbereidingen getroffen om de start van de opleiding in februari 1981 mogelijk te maken.

c. De Akademies voor Lichamelijke Opvoeding (a.l.o.)

Het aantal studenten, dat aan de Akademies voor Lichamelijke Opvoeding staat ingeschreven, liep in het verslagjaar iets terug ten opzichte van het voorgaande jaar; het percentage vrouwelijke studenten bleef constant (zie Tabel 5).

Tabel 5. Ingeschreven studenten aan a.l.o.'s

Cursus '79/80	vrouwen		mannen		totaal	
	abs	%	abs	%	abs	%
aantal ingeschrevenen	1 202	42	1 652	58	2 854	100
Cursus '80/81	vrouwen		mannen		totaal	
	abs	%	abs	%	abs	%
aantal ingeschrevenen	1 158	42	1 616	58	2 774	100

In oktober 1980 heeft de a.l.o.-Overlegraad aan de minister de nota «De opleiding voor Onderwijsgeveenden in de Lichamelijke Opvoeding» aangeboden. De a.l.o.-Overlegraad heeft hiermee gereageerd op de ontwikkelingen met betrekking tot de Beleidsnotitie inzake herstructurering m.o.-opleidingen. Op een aantal punten heeft daarin een actualisering plaatsgevonden van de beleidsnotitie van de a.l.o.-Overlegraad uit 1979. Uitvoerig geargumenteerde standpunten worden weergegeven inzake de toekomstige structuur van de opleiding, de inrichting van de opleiding en de bevordering van specifieke deskundigheid op het terrein van de lichamelijke verzorging en opvoeding.

In 1980 zijn de akademies gestart met het afnemen van instituutsexamens; de eerste indrukken bevestigen de gunstige ervaringen die de part-time m.o.-opleidingen in een eerder stadium daarmee hebben opgedaan.

d. C-cursussen pedagogische akademie

Het aantal cursisten dat ingeschreven staat aan de cursussen, die verbonden zijn aan opleidingsscholen voor onderwijzers ter opleiding voor de l.o.-akten en voor zes m.o.-A-akten bedroeg eind 1980: 8 989 (eind 1979: 9 259), waarvan:

- voor de l.o.-akten 7 399 (552 jaargroepen)
- voor de m.o.-A-akten 1 590 (142 jaargroepen).

Hoewel een lichte teruggang in het aantal cursisten is te bespeuren, blijft de belangstelling voor deze cursussen groot, vooral voor de cursussen op het gebied van de expressievakken.

e. Part-time opleidingen voor het beroepsonderwijs

De avondscholen, die staan onder het bevoegd gezag van het NGLOB, hebben in 1980 toestemming gekregen om te starten met 2-jarige tweedegraads vervolgoedingen in negen vakkencombinaties. De applicatiecursussen voor de betrokken vakken zijn daarmee komen te vervallen. Het aantal aan de tweedegraads vervolgoedingen ingeschreven studenten bedroeg 473 (zie Tabel 6).

Bij de derdegraads opleidingen viel een daling van het aantal ingeschreven studenten waar te nemen. Hiertegenover stond echter een stijging van het aantal deelnemers aan de - in 1980 geherstructureerde - voorbereidende lerarenopleiding (zie Tabel 6). In 1981 zullen de derdegraads opleidingen gestructureerd worden volgens het advies van de Structuur Commissie Opleiding Leraren Technische vakken (SCOLT).

Tabel 6. Ingeschreven studenten aan part-time opleidingen voor het beroepsonderwijs.

Cursus '79/80	vrouwen		mannen		totaal	
	abs	%	abs	%	abs	%
aantal ingeschrevenen voorbereidende leraren-opleiding	0	0	455	100	455	100
aantal ingeschrevenen derdegraads leraren-opleiding	13	1	3 291	99	3 304	100
aantal ingeschreven pedagogische didactisch diploma	9	3	287	97	296	100

	vrouwen		mannen		totaal	
	abs	%	abs	%	abs	%
aantal ingeschrevenen voorbereidende lerarenopleiding	6	1	708	99	714	100
aantal ingeschrevenen tweedegraads vervolgopleiding	5	1	458	99	473	100
aantal ingeschrevenen derdegraads lerarenopleiding	8	1	3 054	99	3 062	100
aantal ingeschrevenen pedagogisch didactisch diploma	47	11	367	89	414	100

V.2.3 Nascholing

Tijdens de bijeenkomst van april 1980 heeft de CCOO het beleidsvoornemen wettelijke regeling nascholing behandeld. Hierin wordt onderscheid gemaakt tussen applicatie (activiteiten die leiden tot een nieuwe bevoegdheid) en nascholing (activiteiten die geen rechtspositionele gevolgen hebben). De termen her-, bij- en omscholing worden als zodanig niet meer gehanteerd. In het beleidsvoornemen wordt voorts het verschil tussen overheidscontractgebonden activiteiten (OCA) en veldcontractgebonden activiteiten (VCA) verduidelijkt: OCA-cursussen worden vastgesteld door de bewindslieden en vaak landelijk georganiseerd; VCA-cursussen komen tot stand als gevolg van verzoeken om nascholing van scholen aan initiële lerarenopleidingen. Deze laatste cursussen kunnen een meer regionaal bepaald karakter dragen.

In september 1980 heeft de Tweede Kamer het voorstel tot wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs inzake applicatie en nascholing van het onderwijspersoneel behandeld. Hierin wordt onder meer bepaald dat nascholingsactiviteiten in principe uitsluitend kunnen worden georganiseerd door initiële lerarenopleidingen. De Tweede Kamer heeft het wijzigingsvoorstel aangenomen; het is vervolgens toegezonden aan de Eerste Kamer. Naar verwachting zal de Eerste Kamer het voorstel in de eerste helft van 1981 behandelen. Deze ontwikkelingen op het gebied van de nascholing hebben ook op departementaal niveau de nodige gevolgen gehad. Sedert 30 september 1980 worden alle zaken die met applicatie en nascholing te maken hebben gecoördineerd door een departementale Stuurgroep Nascholing. In deze stuurgroep werken de drie velddirectoraten-generaal, de directie Arbeidsvoorwaardenbeleid en de directie Scholing samen aan:

1. een meerjaren activiteitenplan (MAP) dat vier jaar beslaat (en steeds na twee jaar zal worden bijgesteld);
2. het jaarlijkse nascholingsplan.

Het MAP moet het fundament worden van het beleid ten aanzien van de nascholing. Het moet duidelijk maken welke prioriteiten in de komende jaren op het gebied van de nascholing worden gesteld voor zowel het lager als het voortgezet onderwijs. In het jaarlijkse nascholingsplan moeten de prioriteiten welke in het MAP worden gesteld, worden geconcretiseerd.

Er wordt getreefd naar de publikatie van één integraal nascholingsplan waarin alle OCA- en VCA-activiteiten voor zowel het basis- als voortgezet onderwijs zijn opgenomen, alsmede een toegevoegd hoofdstuk betreffende applicatie.

Het eerste integrale nascholingsplan zal betrekking hebben op het cursusjaar 1981/1982. Het eerste MAP zal de periode 1982/1986 beslaan. Beide documenten zullen in het volgende verslagjaar (1981) verschijnen.

Onderafdeling V.3 – Verzorgingsstructuur

V.3.1 Leerplan- en toetsontwikkeling

a. Stichting voor de leerplanontwikkeling

De Stichting voor de leerplanontwikkeling (SLO) vierde in 1980 haar eerste lustrum. Na de roerige eerste jaren van oprichting en uitbreiding begint de SLO nu in wat rustiger vaarwater te komen. De ervaringen die worden opgedaan met verschillende methoden van leerplanontwikkeling worden gebruikt om bepaalde ideeën te ontwikkelen of procedures te herzien. De eigen beleidsvisie begint steeds vastere vormen aan te nemen.

Ter gelegenheid van haar eerste lustrum presenteerde de SLO zich aan het publiek met een manifestatie op 12 november 1980. Op deze druk bezochte dag konden mensen uit de onderwijspraktijk kennisnemen van de vele projecten waarmee de SLO bezig is.

Door middel van een aantal lezingen konden zij zich op de hoogte stellen van vraagstukken inzake het beleid op het gebied van de leerplanontwikkeling. Binnen de zeven secties van de SLO wordt een groot aantal projecten uitgevoerd die meer of minder vakgebonden zijn. Daarnaast neemt het aantal op onderwijstype gerichte projectgroepen toe.

Er zijn nu projectgroepen voor de basisschool, de middenschool, de herstructurering-m.h.n.o./m.s.p.o., het kort middelbaar beroepsonderwijs en de opleidingen voor het basisonderwijs. Tevens wordt een projectgroep voorbereid voor de Introductie Werkwijze Open School.

De vele publikaties die het licht zagen, zullen richting geven aan de discussie in de komende jaren.

De oudste projectgroepen, namelijk die voor basisschool en middenschool (pg-LOB en pg-OLM), verzorgden verschillende publikaties over de problemen op het niveau van het onderwijsleerplan. Vooral de pg-LOB zag kans levendige discussies uit te lokken.

Voor de SLO zelf is de publikatie van de nota «Organisatie van het bureau van de SLO» van belang. De besprekingen hierover met het departement zijn voorlopig nog niet afgerond.

De nota's «Leerplanontwikkeling en de SLO» en «Onderwijsleerplan en onderwijsleerplanontwikkeling» stimuleren eveneens de discussies zowel met de mensen in de praktijk als met ambtenaren van het departement. Staatssecretaris Hermes gaf ook reeds zijn voorlopige reactie op deze stukken. Hij is met de SLO in gesprek over de consequenties die uit zijn standpunten voortvloeien voor de werkwijze van de SLO.

De leerplanontwikkeling voor het beroepsonderwijs blijft een probleem. De problematiek is zeer omvangrijk. Het is echter onmogelijk gebleken voor de vereiste grootschalige aanpak financiële middelen te vinden. Het Instituut voor de Ontwikkeling van het Wiskunde Onderwijs (IOWO) is per 1 januari 1981 opgeheven. Het onderdeel dat zich bezighoudt met de leerplanontwikkeling is overgegaan naar de wiskunde-sectie van de SLO. Voor het onderdeel, dat zich bezighoudt met onderzoek is een aparte onderzoekseenheid opgericht bij de Rijksuniversiteit te Utrecht.

b. Adviescommissies voor de leerplanontwikkeling

De problemen met de Adviescommissies voor de leerplanontwikkeling (ACLO's) konden ook in 1980 niet opgelost worden op de wijze zoals dat in 1977 voorzien was. Om toch uit de impasse te komen heeft staatssecretaris Hermes voorstellen gedaan voor een gewijzigde opzet van de adviesstructuur. De besprekingen hierover werden in 1980 geopend met de voorzitters van de ACLO's en met de SLO.

In de nieuwe adviesstructuur stelt de SLO adviescommissies in. Deze zullen vier deskundigen tellen, op het gebied van het kleuter- en lager onderwijs, het algemeen voortgezet onderwijs, het beroepsonderwijs en de opleidingen voor onderwijsgeven. Zij krijgen secretariële ondersteuning voor 0,5 weektaak. Er wordt gestreefd naar een zodanig flexibele structuur, dat

eenmaal opgerichte ACLO's voor een bepaald vakgebied niet permanent hoeven te blijven bestaan, maar desgewenst plaats kunnen maken voor een ACLO op een nieuw te ontwikkelen gebied.

c. Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling (CITO)

Op 18 juni 1980 werd in de Bestuursraadvergadering de beleidsnota, welke de titel kreeg «Een eerste aanzet voor een meerjarenplan» vastgesteld. In deze nota wordt het kader aangegeven, waarbinnen de werkzaamheden van het CITO de komende jaren moeten plaatsvinden.

Zowel de discussies over de aan de beleidsnota voorafgaande conceptbeleidsnota als de krapper wordende financiële situatie, die voortvloeide uit de bezuinigingen van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, maakten dat het beleid binnen het CITO in 1980 relatief veel aandacht kreeg.

Het beleid was in 1980 voornamelijk gericht op de continuering en waar mogelijk op de uitbreiding van de dienstverlening aan met name basis- en voortgezet onderwijs. De toetsconstructie en verwerking van de toetsresultaten vormden de voornaamste activiteiten op dit gebied. Waar dat binnen financiële grenzen mogelijk was, werd gestreefd naar verbetering van de kwaliteit van produkten en diensten. Ruimte voor nieuwe activiteiten bleek echter als gevolg van de bezuinigingen nauwelijks te vinden. Een aantal voor 1980 voorgenomen activiteiten werden dan ook vooralsnog niet uitgevoerd.

Eén van de belangrijkste produkten van het CITO bleef de Eindtoets Basisonderwijs. Een onderzoek naar de meningen van de gebruikers van de eindtoets leverde aanknopingspunten op voor verbetering en vernieuwing van deze toets. Bij de totstandkoming van een nieuwe versie van de eindtoets zal ook rekening worden gehouden met de resultaten van het BOVO-project (aansluiting basisonderwijs - voortgezet onderwijs).

Ook het maken van examenopgaven in meerkeuzevorm voor het voortgezet onderwijs is in 1980 door het CITO verricht. De begeleiding en advisering van het CITO bij de totstandkoming van examenopgaven in open vraagvorm voor het a.v.o. / v.w.o. bleven gehandhaafd.

Op 1 augustus 1981 zal voor het gehele voortgezet onderwijs één Centrale Commissie Vaststelling Opgaven (CEVO) worden ingesteld. Het ligt in de bedoeling dat te zijner tijd dezelfde werkwijze gevolgd zal worden voor de productie van examens in zowel open vraagvorm als meerkeuzevorm.

Behalve aan toetsen voor het gebruik op eind- en overgangsmomenten werd ook gewerkt aan het ontwikkelen van toetsmateriaal dat de onderwijsgevers bij hun dagelijkse werk van dienst zou kunnen zijn.

De in 1975 gestarte ontwikkeling van leerdoelgerichte toetsen voor vrijwel alle vakken die in de beginfase van het voortgezet onderwijs aan de orde komen, vorderde in 1980 goed. Er werd een begin gemaakt met een onderzoek naar het feitelijk gebruik van deze toetsen in de onderwijspraktijk. Voor de uitgaven van deze toetsen bestond een uitgeef-overeenkomst met Educabook in Culemborg, die eind 1980 werd beëindigd. De leerdoelgerichte toetsen zullen in 1981 door het CITO zelf worden uitgegeven.

Ten behoeve van het onderwijs aan anderstaligen is nog in 1980 een nieuw project «Toetsen voor Anderstaligen» gestart. De werkzaamheden voor verdere ontwikkelingen van de Instaptoets voor anderstalige leerlingen van de internationale schakelklassen konden dan ook worden voortgezet. In het kader van de ontwikkeling van taalvaardigheidstoetsen werden in 1980 werkzaamheden verricht voor de totstandkoming van luistertoetsen en spreektoetsen voor de moderne vreemde talen. Voor de examenklassen in het lager beroepsonderwijs zijn luistertoetsen Duits en Engels vervaardigd voor gebruik in het schoolonderzoek. Het project «Spreektoetsen Moderne Vreemde Talen» heeft in 1980 een proefpakket uitgegeven voor 3e en 4e klassen m.a.v.o. / h.a.v.o. / v.w.o. Deze toetsen moeten de leraren in staat stellen een vorm van spreekvaardigheidsonderwijs te evalueren. Voorts is in 1980 het onderzoek afgerond naar de mogelijkheden voor de constructie van practicumtoetsen voor de vakken natuurkunde, scheikunde en biologie in de bovenbouw h.a.v.o. / v.w.o. De resultaten van dit onderzoek zijn neergelegd

in een verslag. Het projectteam heeft deze vertaald in een voorstel voor de produktie van practicumtoetsen voor het betreffende onderwijs. Het CITO heeft in 1980 landelijk vergelijkende studietoetsen in de vakken natuurkunde en scheikunde geconstrueerd voor de toelating tot medische studierichtingen met een numerus fixus. Zeker is in ieder geval dat het door de minister voorgestane nieuwe selectiesysteem in 1981 niet gehanteerd zal kunnen worden in verband met het ontbreken van een parlementaire uitspraak.

Een nieuwe activiteit van het CITO in 1980 betrof de ontwikkeling van toetsen voor de theoretische component van de leerkrachtenopleiding. Met behulp van deze toetsen kan nagegaan worden of de aanstaande leerkrachten de theoretische leerstof kunnen «herkennen» in praktijksituaties c.q. in de aangeboden video-fragmenten. Het project richt zich op een voor het CITO inhoudelijk nieuw terrein, terwijl ook de vorm van de toets (video) nog nooit eerder is beproefd. Net als in voorgaande jaren verrichtte het CITO ook weer activiteiten voor het land- en tuinbouwonderwijs; niet alleen ten behoeve van examens, maar ook voor de ontwikkeling van toetsen voor gebruik tijdens het onderwijsleerproces. Ook voor deze toetsen geldt dat zij tot stand komen in nauwe samenwerking met leraren uit diverse vakgebieden.

De samenwerking tussen CITO en SLO zette zich in 1980 verder voort. In een nieuw project werkten beide instituten samen met de Vergadering van Coördinerende Leraren Elektrotechniek aan de ontwikkeling van een studietoetsysteem ten behoeve van een monteursopleiding elektrotechniek. Het CITO heeft daarbij een belangrijke inbreng ten aanzien van evaluatieprocedures en van de mogelijke ontwikkeling van toetsen bij het onderwijsleermateriaal, dat door de SLO wordt ontwikkeld.

Als gevolg van complexiteit en toename van de werkzaamheden treden sinds 1979 knelpunten op in de organisatie van het CITO. De Commissie Organisatie heeft medio 1980 voorstellen gedaan voor de toekomstige organisatie van het CITO. Er is nog geen overeenstemming bereikt ten aanzien van de besluitvorming over deze voorstellen.

V.3.2 Onderwijsbegeleiding

In 1980 is het aantal schoolbegeleidingsdiensten dat in dienstsubsidieverband is opgenomen met drie uitgebreid tot 56.

Behalve dat de subsidiëring van het Werkverband voor Onderwijsbegeleidingsdiensten op de Veluwe en omgeving aanving, waren er ook nog twee schoolbegeleidingsdiensten in de grote steden, die een dienstsubsidie aanvaardden.

Na een langdurige periode van voorbereiding werd in februari 1980 de concept-rijksregeling subsidiëring schoolbegeleiding gepubliceerd door staatssecretaris Hermes. Na de publikatie volgde een uitgebreide overleg- en adviesprocedure. Ondermeer werd overleg gevoerd met het Werkverband van Plaatselijke en Regionale Onderwijsbegeleidingsdiensten (WPRO). De adviesprocedure werd in september 1980 afgesloten met het advies van de Onderwijsraad. Gedurende de resterende periode van 1980 werd gewerkt aan de definitieve versie van de subsidieregeling en aan de voorbereiding van de invoering ervan in 1981.

V.3.3 Landelijke Pedagogische Centra (LPC)

Evenals gedurende de voorafgaande jaren hebben de LPC meegewerkt aan de vernieuwing en ontwikkeling van het onderwijs. Ondersteuning van ontwikkelings- en vernieuwingsprocessen werd verleend op eigen initiatief of in het kader van door de overheid geïnitieerde projecten. De prioriteit die de LPC en de rijksoverheid toekennen aan de verbetering van de positie van culturele minderheden in het onderwijs komt tot uiting in het door de LPC ondersteunde project «Onderwijs aan anderstaligen» waarmee in 1980 werd begonnen.

V.3.4 Pedagogisch Centrum Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (PCBB)

Ook dit jaar heeft het PCBB zich beziggehouden met die fase van het beroepsonderwijs waarin sprake is van een school- en praktijkcomponent. Het z.g. Mantelproject beroepen en de functie-analyse verlopen volgens plan en evenals het vorige jaar zal het PCBB sterk betrokken zijn bij de ondersteuning van de leerplanontwikkeling k.m.b.o. Een nieuwe activiteit waarbij het PCBB een coördinatie- en evaluatietaak heeft, is het in augustus 1980 gestarte emancipatieproject dat een verruiming van de beroepsmogelijkheden voor vrouwen beoogt.

V.3.5 Stichting Humanistisch Vormings Onderwijs (HVO)

In het midden van 1980 heeft het departement zich akkoord verklaard met de doelstellingen en activiteiten van de stichting HVO. Vanaf dat jaar zal de stichting door O & W gefinancierd worden. De doelstellingen van de stichting HVO liggen op het terrein van begeleiding: de zorg voor begeleiding, nascholing van de humanistische vormingsonderwijsgeven en studie; het verder ontwikkelen van de structurele en methodische aspecten van het humanistische vormingsonderwijs.

V.3.6 Regionale (advies Verzorgingsstructuur Kunstzinnige Vorming) AKU-projecten

De zes AKU-projecten die door de bewindslieden van onderwijs en wetenschappen en van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk in het leven werden geroepen, zijn in augustus 1980 begonnen met een inventarisatiefase. De projectplaatsen zijn: Zeeland, Nijmegen, Rotterdam, Eindhoven, Eemland en Noord-Holland. In september 1980 werden de landelijke projectgroepen Onderwijs, Sociaal-Cultureel Werk en Kunsten geïnstalleerd. Deze landelijke projectgroepen zullen de betrokken bewindslieden adviseren met betrekking tot de voortgang en resultaten van de regionale projecten. Op landelijk niveau functioneert ook de z.g. resonansgroep waarin de verschillende overheden: Rijk, provincies en gemeenten zijn vertegenwoordigd. Deze groep houdt zich voornamelijk bezig met de meer bestuurlijke kanten van de AKU-projecten.

V.3.7 Samenwerking secundair onderwijs en culturele instellingen (SeCu-projecten)

Dit jaar hebben de bewindslieden van O & W en CRM stappen ondernomen om te komen tot samenwerkingsprojecten (op regionaal niveau) van scholen in het voortgezet onderwijs en culturele instellingen. Daartoe werden door O & W en CRM besprekingen gevoerd met verzorgingsinstellingen en de landelijke organisaties op het gebied van de kunstzinnige vorming. In oktober 1980 verscheen de concept-beleidsnotitie «Samenwerking secundair onderwijs en culturele instellingen», waarin de beleidsvoornemens van de betrokken bewindslieden worden genoemd. Het ligt in de bedoeling dat begin 1981 in alle provincies en in de drie grote steden samenwerkingsprojecten van start gaan. Anders dan bij de AKU-projecten het geval is, zullen de SeCu-projecten ook een sterke onderwijs-inhoudelijke kant hebben. De culturele vorming zal als onderdeel van het schoolwerkplan worden ontwikkeld.

V.3.8 Onderzoek van het onderwijs

In de totstandkoming van een nieuwe structuur en organisatie van het onderwijsonderzoek (ook wel genoemd «restauratie van SVO») zijn belangrijke vorderingen gemaakt. Dit komt het meest tot uitdrukking in nieuwe statuten voor de SVO, waarin een aantal van de in 1979 overeengekomen hoofdlijnen zijn verwerkt. Met de SVO zijn enkele

gesprekken gevoerd over concept-statuten, terwijl hierover ook met de minister voor wetenschapsbeleid overleg is geweest.

Nadat de departementale besluitvorming was voltooid, zijn de concept-statuten voor een laatste commentaar naar de SVO gestuurd. Dit commentaar wordt samen met de concept-statuten in de CCOO en de Vaste Kamercommissie besproken.

Een belangrijke component van de nieuwe SVO-statuten zal de (meerjaren) programmering zijn. Deze bouwt voort op reeds bestaande activiteiten van de interim programma-adviescommissies (IPAC's). De drie bestaande commissies (basisonderwijs, middenschool en participatie-onderwijs) hebben alle een programma opgeleverd. De commissie voor programmering van het basisonderwijs is in de loop van 1980 opgeheven. Zij is opgenomen binnen het organisatorisch kader van de Stuurgroep Innovatie Basisschool (SIB). De commissie voor programmering van de middenschool heeft een raamplan ingediend voor de evaluatie van het experiment-middenschool. In de loop van 1980 is verder in de sector participatie-onderwijs een aantal onderzoeken die vanuit de programmering zijn opgezet gestart. Zij zullen doorlopen in de komende jaren.

De samenwerkingsverbanden die de SVO op een aantal terreinen heeft opgezet, verkeren nog in het experimentele stadium. Deze samenwerkingsverbanden (onderzoeksthema's, OTG's geheten) nemen bij een positief resultaat een belangrijke plaats in bij de programmering. Het experiment is tot eind 1981 verlengd; dan zal ook de eindevaluatie plaatsvinden.

Momenteel draaien er vijf OTG's: motivatie (het verst gevorderd), evaluatie van onderwijsvernieuwingen, curriculum, onderwijsleerprocessen en onderwijs en maatschappelijke ongelijkheid.

Een ander aspect van het onderzoeksbeleid met betrekking tot meerjarige programmering bestaat uit het afsluiten van instituutsmeejarcontracten tussen de SVO en een aantal onderzoeksinstituten. Een model voor een dergelijk contract is in 1980 voor commentaar naar een aantal instanties gestuurd, op basis waarvan begin 1981 een nieuwe versie is gemaakt. In dit contract worden een aantal verantwoordelijkheden / plichten en rechten van beide partijen geregeld, waardoor de onderzoeksinstituten een meerjarig perspectief qua financiering wordt geboden.

Doordat er tussen een aantal instituten fusies plaatsvonden / plaatsvinden, wordt het aantal instituten dat een (contractuele) relatie aangaat met de SVO beperkt. Een fusie in Amsterdam (tussen het Research Instituut voor Toegepaste Psychologie en het Kohnstamm Instituut) heeft zich in 1980 zodanig ontwikkeld, dat er vanaf 1 januari 1981 sprake is van een nieuw instituut in Amsterdam, de Stichting Centrum voor Onderwijsonderzoek. In Nijmegen is een dergelijke fusie tussen een aantal universitaire en para-universitaire vakgroepen en stichtingen nog niet in een dergelijk vergevorderd stadium.

Momenteel worden ongeveer honderd onderzoeksprojecten via de SVO uitgevoerd. Deze hebben betrekking op een groot aantal gebieden, onder te verdelen zowel naar onderwijssectoren, zoals basisonderwijs en voortgezet onderwijs als naar thema, zoals culturele minderheden, emancipatie, schoolloopbaan.

V.3.9 Onderwijsplanbureau

De voorbereidingen voor de oprichting van het Onderwijsplanbureau zijn wegens het ontbreken van financiële middelen opgeschort.

V.3.10 Examens

a. *Adviesgroep Examenprogramma's i.b.o. / m.a.v.o. en l.b.o. (AGEP)*

Op 27 november 1980 heeft staatssecretaris De Jong de AGEP-l.b.o. / m.a.v.o. en l.b.o. geïnstalleerd.

Een dezer adviesgroepen zal zich bezighouden met de formulering van examenprogramma's voor de gemeenschappelijke vakken in het m.a.v.o. en

het I.b.o., terwijl de andere adviesgroep zich zal bezighouden met examenprogramma's voor vakken die uitsluitend in het I.b.o. worden geëxamineerd.

De werkzaamheden van de in 1977 in het leven geroepen Inspectorale Projectgroep Examenprogramma's-I.b.o. zijn hiermede beëindigd.

b. Centrale Examencommissie Vaststelling Opgaven (CEVO)

In 1980 zijn voorbereidingen getroffen voor de instelling per 1 augustus 1981 van de CEVO.

Deze commissie zal de bestaande commissie, die werkzaam is ten behoeve van de examens I.e.a.o., I.h.n.o., I.b.o., I.m.o. en I.t.o. (de CEC-I.b.o.) enerzijds en de commissie, die werkzaam is ten behoeve van de examens m.a.v.o., h.a.v.o. en v.w.o. (de CVO) anderzijds, vervangen. De CEVO zal fungeren als centrale examencommissie, die belast is met de vaststelling van de opgaven en de beoordelingsnormen voor het centraal schriftelijk examen v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o. en I.b.o.

c. Examennota

De laatste hand werd gelegd aan de nota «Examens in het voortgezet onderwijs», de z.g. Examennota.

Deze nota bevat een schets van hoofdlijnen van beleid, dat naar het oordeel van staatssecretaris De Jong in de komende jaren met betrekking tot de examens in het voortgezet onderwijs dient te worden gevoerd. Over de concept-beleidsnota, welke in september 1980 is uitgebracht, werd van gedachten gewisseld met vertegenwoordigers van een groot aantal onderwijsorganisaties. Op grond van deze gedachtenwisseling is de concept-beleidsnota op een aantal punten bijgesteld en als nota op 19 januari 1981 aan de voorzitter van de Tweede Kamer aangeboden.

d. Examenroosters en feestdagen

Op verzoek van het voortgezet onderwijs in de Nederlandse Antillen, waar op 1 mei de «Dag van de Arbeid» als nationale feestdag wordt gevierd, is deze dag geschrapt uit het examenrooster van de schooleindexamens v.w.o., h.a.v.o. en m.a.v.o.

Met het oog op de gelijkvormigheid is ook het examenrooster voor de I.b.o.-C-examens aangepast, hoewel dit rooster op de Nederlandse Antillen geen rol speelt.

Intussen is ook besloten om voortaan op 1 mei en 5 mei in Nederland geen examens meer af te nemen.

Onderafdeling V.4 – Hoofdinspectie Opleidingen Voortgezet Onderwijs

V.4.1 Algemeen

De hoofdinspectie Opleidingen Voortgezet Onderwijs heeft per 01.08.80 het toezicht op de volgende instituten en cursussen:

- 1) tien Nieuwe Lerarenopleidingen
- 2) acht m.o.-instituten
- 3) twaalf opleidingsinstituten voor het beroepsonderwijs, ingericht voor part-time onderwijs
- 4) vijf academies voor lichamelijke opvoeding
- 5) opleiding leraren nautisch onderwijs
- 6) de opleiding N XVII en N XVIII te Wageningen
- 7) de applicatiecursussen, genoemd in het nascholingsplan 1979/1980 van 20.12.79 (DI/SC/A-81354) en die genoemd in het applicatieplan 1980/1981 van 30.05.80 (DI/SC/NA/A-88000).

V.4.2 De Nieuwe Lerarenopleidingen

Aan twee van de drie n.l.o.'s, die per 1 augustus 1979 zijn begonnen, is de volgende uitbreiding van vakken per 01.08.80 toegewezen:

n.l.o.-Sittard: geschiedenis, aardrijkskunde

n.l.o.-Zwolle: handvaardigheid, tekenen.

De overige opleidingen behielden het aantal vakken, dat reeds in een eerder stadium aan de opleidingen was toegekend.

De aanmelding van de studenten is begrensd door een numerus fixus. In de vakken Nederlands, Engels, geschiedenis en de creatieve vakken is de aanmelding groter dan het aantal toe te laten studenten. Voor de vakken wiskunde, natuurkunde en scheikunde is de aanmelding in het algemeen lager dan het toegestane aantal studenten.

Het schoolpracticum op de n.l.o. was een punt van nader onderzoek gedurende het studiejaar 1979/80. Zoals reeds gemeld is in het Onderwijsverslag 1979 liggen er in de evaluatierapporten veel gegevens over de n.l.o.'s, in het bijzonder ook over het invullen van het schoolpracticum.

De inspectie heeft kennis genomen van de wijze waarop de tijd, beschikbaar voor het schoolpracticum, wordt ingevuld en komt tot de volgende bevindingen:

De studenten bezoeken de praktijkschool in groepen van drie - in een enkel instituut in groepjes van twee. Het kan zijn, dat de studenten gedurende 15 weken één dag in de praktijkschool doorbrengen, maar eveneens is het mogelijk, dat de student vier weken in een school is, om daar afwisselend stage te lopen voor het hoofdvak en het bijvak. Geconcludeerd kan worden, dat het SP op de n.l.o.'s op uiteenlopende wijze wordt vormgegeven.

Eveneens kan worden geconstateerd, dat de n.l.o.-opleiders de studenten laten kennis maken met uiteenlopende schoolsoorten. Op meer dan 2 000 scholen waren stagiaires geplaatst gedurende dit studiejaar, en de scholen, waar stage gelopen werd, konden in 15 soorten worden gerubriceerd. Opvallend is, dat de studenten mede worden geplaatst op scholen, waar een bevoegdheid is vereist, waarvoor de n.l.o. niet opleidt.

Eenzijds heeft deze plaatsing een positief effect: kennismaking met één van de vele schoolsoorten die het Nederlandse onderwijssysteem kent. Negatief kan men deze plaatsing beoordelen tegen de achtergrond van de moeilijkheid, scholen van adequaat niveau te vinden waarvan de leiding c.q. docenten bereid zijn studenten te begeleiden. Bijgaand overzicht laat voor het studiejaar 1979/1980 het totale aantal praktijkscholen, verdeeld naar schoolsoort, zien.

Totaal aan scholen, naar schoolsoort

	Ubbo Emmius	Gelderse leerg.	SOL	VL/VU	d'Witte Leli	Zuid-West Nederland	Moller-instituut	Totaal
mavo / ivo-mavo	140	103	49	59	56	79	125	611
mavo / lbo	11	21	2	7	3	15	32	91
lbo	112	106	47	37	37	86	112	537
vwo / havo	21	31	25	29	17	32	28	183
vwo / havo / mavo	32	21	19	25	23	74	17	211
havo / mavo	6	19	4		4		20	53
havo / mavo / lbo		12					6	18
vwo / havo / mavo / lbo	2		3	4	7	3		19
mbo / lbo	35	42	11	17	15	40	29	189
mbo	27	17	18	20	4	23	34	143
havo / mavo / mbo				5	1	6	1	13
mavo / mbo							1	1
vwo of havo			1	1	2		2	6
ped.academie / klos	16	5		13	3	7	1	45
overig		3	6				3	12
totaal	402	380	185	217	172	365	411	2 132

De inspectie constateert dat wat het onderdeel «schoolpracticum» (SP) betreft de volgende conclusies kunnen worden getrokken;

- het SP is goed georganiseerd, al is de organisatie verschillend per instituut;
- de invulling van de tijd beschikbaar voor SP geschiedt op een verantwoorde manier, ook al is de invulling uiteenlopend per instituut;
- het aantal verlofeenheden uitgegeven per student, per jaar, per twee vakken, varieert van 0,5 - 1;
- elk instituut hanteert kwantitatieve criteria bij de eindbeoordeling van het SP. Niettemin wordt op elk instituut gezocht naar criteria, die de kwaliteit van het functioneren van de student kunnen uitdrukken. Eén van de pogingen is o.a. het model van de zelfevaluatie van de student. Tijdens de begeleiding van de stage worden adviezen gegeven. Indien de student duidelijk niet voldoet aan de eisen van het a.s. leraarschap, dan verwacht men dat de begeleiding hem tot dit inzicht brengt. Soms wordt er in de opleiding een drempel gelegd, d.w.z. men kan niet het volgende studiejaar beginnen waarin de stage gepland is, voordat men aan de eisen van het lopende studiejaar heeft voldaan;
- de begeleiding vanuit de n.l.o. is op verschillende manieren geregeld:
 - alle docenten functioneren als stagebegeleider
 - enkele docenten van de sectie treden als stagebegeleider op
 - alleen de vakdidacticus treedt op als stagebegeleider;
- er is op elke n.l.o. binnen elke afdeling een duidelijke regeling, waarin de eisen omschreven staan ten aanzien van de student en ten aanzien van de schoolpracticumdocent;
- tenslotte moet worden gezegd, dat de hoofddocenten en docenten duidelijk toezien op het feit, of de studenten aan de gestelde eisen voldoen.

V.4.3 De M.O.-Instituten

In 1980 is het aantal m.o.-instituten met één teruggebracht van negen tot acht. Het Gemeentelijk Instituut voor de exacte vakken in Den Haag is gefuseerd met de School voor Taal en Letteren tot één m.o.-instituut: De Haagse Leergangen. Dit instituut staat onder het bevoegd gezag van de gemeente 's-Gravenhage.

De inspectie heeft geconstateerd, dat de m.o.-instituten zelf - na de gevoerde besprekingen over de Beleidsnotitie m.o.-opleidingen in de Centrale Commissie voor Onderwijsoverleg en de Onderwijsraad - zich voorbereiden op de voorgenomen herprogrammering van de m.o.-opleidingen. Eveneens is uitvoering gegeven aan de motie-Deetman d.d. 12 februari 1979, kamerzitting 1978/1979, 15631 nr. 10. Tussen directies en docenten van de m.o.- en n.l.o.-opleidingen vindt geregeld overleg plaats.

Na de eerste aanvangsmoeilijkheden in 1979 met betrekking tot het afnemen van de examens door de Bijzondere Commissies van de m.o.-instituten zijn binnen elk m.o.-instituut duidelijke richtlijnen gegeven over de eisen die aan het examen m.o.-A en m.o.-B moeten worden gesteld.

Bij een eerste verkenning op dit terrein heeft de inspectie geconstateerd dat de nieuwe regeling gunstig werkt voor de studenten. Niet kan gezegd worden dat het aantal geslaagde kandidaten aanmerkelijk groter is dan in de tijd dat de algemene commissie de verantwoordelijke instantie was. Voor de kandidaten werkt gunstig, dat men zich tot de eindbeoordeling toe tegenover eigen leraren geplaatst ziet. De studiestof is in onderdelen verdeeld, waarbij de student soms de volgorde van de tentamens zelf kan bepalen.

In de m.o.-instituten is veel zorg besteed aan een goede organisatie van de hier genoemde examens.

Voor part-time studenten dient deze organisatie zorgvuldig te geschieden. Men denke aan aspecten als: distributie naar de studenten van roosters, afmeldingen, de verzorging van tentamen- en examenopgaven.

Zoals hiervoor vermeld wordt op diverse manieren uitwerking gegeven aan de motie-Deetman, zo ook met betrekking tot de huisvestingssituatie. De COCMA te Utrecht heeft huisvesting gevonden in het gebouw van de SOL-

Minder vergaand, maar niettemin van belang, is het onderbrengen van een aantal m.o.-cursussen in het gebouw van de n.l.o. te Groningen, Nijmegen en Tilburg. Deze samenwerking manifesteert zich niet altijd in het beschikbaar stellen van elkaars gebouwen, omdat de vestigingsplaats van de opleidingen niet altijd dezelfde is.

Waar dit, zoals hierboven beschreven is wel het geval is, doet het probleem zich voor dat gebouwen van de n.l.o. vaak buiten de stad liggen. De bereikbaarheid met openbaar vervoer wordt dan problematisch voor de studenten, daar de cursussen in de avond gegeven worden. De frequentie van de dienstregeling in de avonduren is niet afgestemd op een groter aanbod van reizigers.

Mede in verband met het feit dat de m.o.-instituten de examens zelf afnemen, is het verheugend wanneer door samenwerking de huisvestingsproblematiek kan worden opgelost.

V.4.4 De Opleiding voor het Beroepsonderwijs

De dagopleiding van leraren te Eindhoven onder het bevoegd gezag van het Nederlands Genootschap tot Opleiding van Leraren voor het Beroepsonderwijs (NGOLB) ging het tweede cursusjaar in. Het aantal studenten, verdeeld over de leerstofgebieden bouwtechniek, elektrotechniek, mechanische techniek en motorvoertuigtechniek, nam daarmee toe van 75 tot 184. Velen hebben zich ingespannen bij de voorbereiding en de uitwerking van de programma's om de opleiding zo optimaal mogelijk te laten functioneren. Onderzoek naar de mogelijkheden om in de nabije toekomst deze experimentele opleiding uit te breiden leidde tot een beleidsnotitie «Ontwikkeling n.l.o.-Eindhoven» die eind 1980 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal kon worden aangeboden. Dit beleidsvoornemen voorziet met ingang van 1 augustus 1981 in eenjarige tweedegraads vervolgoopleidingen voor de leerstofgebieden bouwtechniek, schilderen, elektrotechniek, mechanische techniek en motorvoertuigtechniek, en vijfjarige tweedegraads opleidingen voor werktuigbouwkunde en bouwkunde. Tevens zal de mogelijkheid worden geboden een studie voor wis- en natuurkunde op derde- en tweedegraads niveau te volgen, die is toegespitst op het leraarschap bij het lager en middelbaar beroepsonderwijs en het leerlingwezen.

Ten aanzien van de avondscholen is het beleid van het NGOLB gericht op het in samenhang met de dagopleiding ontwikkelen van een landelijk stelsel van part-time opleidingen voor derde- en tweedegraads bevoegde leraren voor het technisch onderwijs. Een belangrijke fase in de ontwikkeling van deze avondscholen was het feit dat met ingang van het cursusjaar 1980/81 tweedegraads vervolgoopleidingen aan deze avondscholen verbonden konden worden. Deze vervolgoopleidingen met een studieduur van twee jaar kwamen in de plaats van de tot dan gebruikelijke applicatiecursussen. Het aantal studenten dat aan deze tweedegraads part-time opleidingen deelnam bedroeg 474.

Met ingang van augustus 1980 is aan de avondscholen van het NGOLB begonnen met een Voorbereidende Lerarenopleiding Nieuwe Stijl (VLNS). Deze opleiding geeft toelating tot de lerarenopleiding van het NGOLB. Zij is een herstructurering van de tot augustus 1980 geldende voorbereiding bestaande uit een tweejarige opleiding voor het Bewijs van Voldoende Algemene Ontwikkeling, gevolgd door een tweejarige Voorbereidende Lerarenopleiding.

De verbeterde algemene vorming van leerlingen en het bieden aan studenten van een aantrekkelijker tweede weg/kans naar de lerarenopleiding waren de aanleiding voor deze herstructurering.

V.4.5 De Academies voor Lichamelijke Opvoeding (a.l.o.'s)

De inspectie heeft de voorbereidingen door de a.l.o.-Overlegraad in verband met de nota «Opleiding voor Onderwijsgeven in de Lichamelijke

Opvoeding» van oktober 1980 nauwgezet gevolgd. In dit jaar zijn de Academies gestart met het afnemen van de instituutsexamens, die zich positief lijken te ontwikkelen. Binnen de instituten doen zich een aantal ontwikkelingen voor met betrekking tot de begeleiding van de studenten. Voornamelijk dient deze op de studiebegeleiding te worden toegespitst, een onderwerp dat in het algemeen de laatste jaren in het gehele onderwijs meer aandacht heeft gekregen.

V.4.6 De opleiding leraren Nautisch Onderwijs

In 1980 is ruimschoots gebruik gemaakt van de centrale computerfaciliteit die ter beschikking staat van het gehele hoger zeevaartonderwijs. Meer specifiek werd de ontwikkeling ter hand genomen in het kader van bijscholing van docenten om door middel van lesbrieven vele toepassingen in de hard- en software-sfeer onder de aandacht van de zittende docenten te brengen. Inhoudelijk zullen deze lesbrieven de volgende onderwerpen behandelen:

- toepassingen op zeevaartkundig gebied
- toepassingen op zeemansschappelijk gebied
- toepassingen op scheepswerktuigbouwkundig gebied
- toepassingen op het gebied van de wiskunde, natuurkunde en mechanica
- toepassingen op het gebied van de meet- en regeltechniek.

Tevens is een aanvraag ingediend om te komen tot een tweedegraads lerarenopleiding ten behoeve van de navigatie / scheepsbedrijfsvoering, een applicatie in de scheepswerktuigbouwkunde, alsmede een applicatie in de radio-telefonie. Thans ontbreekt elke tweedegraads opleiding in deze gebieden, in afwijking van de bestaande eerste- en derdegraads opleidingen. De ontwikkelingen in de zeevaart laten een toenemende belangstelling voor het middenkader in de bemanningsconfiguratie zien. Docenten met een adequate bevoegdheid ontbreken thans, waardoor een voorziening op dit terrein een dringende noodzaak geworden is.

De eerstegraads opleidingen voorzien zowel wat betreft de kwaliteit als de kwantiteit in een reële behoefte.

V.4.7 De Opleidingen N XVII en N XVIII

De opleiding te Wageningen telde in het verslagjaar twee studenten N XVII en acht studenten N XVIII. Aan allen kon het diploma worden uitgereikt. Er waren onder de geslaagden voor de akte N XVIII twee leraressen, die alsnog verzochten ingeschreven te worden voor de akte N XVII. De bezitters van deze akte, die vier examenvakken telt, krijgen vrijstelling voor de vakken gezondheidszorg en leiding en beheer van de huishouding, indien zij zich aanmelden voor het examen voor de akte N XVII. Zij doen alsnog examen in de vakken wonen en textiel. Er is toestemming verleend deze twee kandidaten alsnog voor te bereiden op de gevraagde akte N XVII. In 1981 zal echter met het examen N XVII een einde gekomen zijn aan deze opleiding. Voor de voortgang van de opleidingen is het bestuur in overleg met de directie Scholing om een eerstegraads dagopleiding huishoudkunde te verzorgen in samenwerking met de Landbouwhogeschool (LHS) te Wageningen. De voortgang van de besprekingen met de LHS verloopt traag.

V.4.8 Emancipatie

Na het verschijnen van de nota «Schets van een beleid voor emancipatie in onderwijs en wetenschappelijk onderzoek» zijn er binnen de lerarenopleidingen activiteiten ontwikkeld om de rol doorbreking in het onderwijs te bevorderen. Binnen de n.l.o.'s blijken de studenten in de wis- en natuurkunde overwegend mannen te zijn. Daarnaast staan de z.g. «vrouwensecties», zoals huishoudkunde en textiele werkvormen. Om deze problematiek wat nader te analyseren hebben enkele instituten werkgroepen

gevormd, b.v. «Vrouw en onderwijs», of «Rechtspositie van de vrouw in het onderwijs».

Bij de m.o.-instituten wordt ook ongelijke deelname van mannen en vrouwen signaleerd, maar merkwaardigerwijze zijn hier b.v. de Franse secties sterk gefeminiseerd.

Het «inbreken» van de vrouw in de opleidingen voor het technisch onderwijs heeft nog nauwelijks effect gesorteerd: de n.l.o. te Eindhoven heeft 75 mannelijke studenten in het tweede studiejaar, in het eerste studiejaar zijn echter 109 studenten ingeschreven, waaronder twee vrouwen.

Bij de m.o.-opleidingen is de verhouding tussen de deelname van vrouwen en mannen minder ongelijk.

De categorie vrouwen is in bepaalde sectoren echter oververtegenwoordigd. (b.v. Frans).

Onderafdeling V.5 – Hoofdinspectie Speciale Diensten

Aspecten van de verzorgingsstructuur

Tot en met 1979 was de bemoeienis van de inspectie van het onderwijs met de instellingen die werkzaam zijn op het terrein van de onderwijsverzorging niet structureel van aard.

Weliswaar heeft de inspectie steeds aandacht geschonken aan de ontwikkelingen van de onderwijsverzorging, maar van enige coördinatie van de inspectie-activiteiten ter zake was nauwelijks sprake. Zo werd over de meerjarenplannen van de Landelijke Pedagogische Centra door sommige inspectiecolleges wel, door andere evenwel niet geadviseerd.

De omvang en de diepte van deze adviezen waren vaak terug te voeren op de vraagstellingen, die sommige onderwijsdirecties de corresponderende inspectiecolleges deden toekomen.

Ten aanzien van de schoolbeleidingsdiensten hebben de toenmalige inspectiecolleges kleuteronderwijs en lager onderwijs aanvankelijk een goed gestructureerde adviesprocedure over de jaarwerkplannen van deze diensten in het leven geroepen; het een en ander uiteraard in samenwerking met de desbetreffende departementale directie.

Het uitblijven van een regeling, die een formele basis zou kunnen geven aan de min of meer spontaan gegroeide inzet van deze inspectiesectoren heeft er noodgedwongen toe geleid dat haar bemoeienissen met de schoolbeleidingsdiensten enigszins zijn weggezaakt. De inspectie k.l.o. staat in het huidige bestek voor vele nieuwe taken. Bovendien kan en mag zij niet voorbijgaan aan de taken, die de huidige wetgeving op het gebied van het k.o. en van het l.o. nog op haar schouders legt.

Het bovenstaande laat onverlet de goede contacten die de inspectie ook nu nog met de onderwijsverzorging heeft en de inzet die sommigen zich getroosten om de uitkomsten van het begeleidingswerk zo optimaal mogelijk te doen zijn.

Zoals gezegd is van een gestructureerde aanpak in het verleden evenwel weinig sprake geweest. Om in deze situatie verandering te brengen is een van de hoofdinspecteurs voor speciale diensten inmiddels belast met onder andere het coördineren van de inspectie-activiteiten op het terrein van de onderwijsverzorging.

Als eerste aanzet van deze coördinatie mag de instelling worden genoemd van de inspectiewerkgroep Verzorging.

Deze werkgroep is tot de conclusie gekomen, dat de bemoeienis van de inspectie van het onderwijs met de onderwijsverzorging zich in hoofdzaak zal moeten richten op het beoordelen van het functioneren van de onderwijsverzorging binnen de onderwijsinstellingen. In dit verband kan ook het woord «effectmeting» worden gebezigd. De adviezen en rapporten kunnen, daar zij gebaseerd zijn op objectieve waarneming, de bewindslieden

tot steun zijn bij het uitzetten van het verdere beleid. Als de inspectie op deze wijze haar taak uitvoert, past het geheel in de totaaltaak van de inspectie, waarin het accent duidelijk op het evaluatieve karakter ligt. Binnen het hier geschetste kader zijn enkele inspectiesectoren inmiddels – en bij wijze van proefneming – begonnen met het evalueren van enkele LPC-projecten. Deze evaluatie is nog geenszins afgerond, zodat de uitkomsten nog niet voorhanden zijn. Nu de Rijksregeling Subsidiëring Schoolbegeleiding per 1 januari 1981 van kracht zal worden en daarin, naar het zich laat aanzien, een evaluerende taak voor de inspectie zal zijn weggelegd, zijn door de meergenoemde hoofdinspecteur voor speciale diensten inmiddels stappen ondernomen om te komen tot een werkwijze, die èn voor de schoolbegeleidingsdiensten, èn voor de desbetreffende departementale directie, alsook voor de inspectie zelf het meest vruchtdragend zal kunnen zijn.

Afdeling VI – Studiefinanciering

VI.1 Rijksstudietoelagen en tegemoetkomingen in de studiekosten

a. Studiejaar 1979/1980

In de loop van het verslagjaar 1980 is de behandeling van de aanvragen voor het studiejaar 1979/1980 afgesloten. De definitieve cijfers over deze periode zijn als volgt:

	wetenschap- pelijk ond.	hoger beroeps- onderwijs	overig voort- ^{**} gezet onderw.	totaal
Totaal aantal toekenningen	48 472	60 294	303 047	411 813
Totaal aantal afwijzingen	8 081	9 490	58 919	76 490
waarvan:				
wegens studieresultaten	2 769	3 514	162	6 445
wegens financiële omstandigheden	5 124	5 779	58 755	69 658
wegens studieresultaten en financiële omstandigheden	188	197	2	387
Verstrekte bedragen (in guldens)	336 411 000*	348 070 000	224 255 000	908 736 000
waarvan:				
als beurs	173 793 000	179 520 000	224 255 000	577 568 000
als renteloos voorschot	162 618 000	168 150 000	—	330 768 000

* incl. collegegeld

** incl. leeftijdtoelagen 16/17 jarigen
bedragen netto

b. Studiejaar 1980/1981

Op 28 september 1980 zijn de normen voor de vaststelling van de rijksstudietoelagen en tegemoetkomingen in de studiekosten voor het studiejaar 1980/1981 door de minister van onderwijs en wetenschappen bekend gemaakt aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

1. Financiële normen rijksstudietoelagen (RS)

In het kader van de voorziene prijsontwikkeling voor het wetenschappelijk onderwijs en het hoger beroepsonderwijs zijn de maxima opgetrokken tot f 9 780,— en f 6 590,—, respectievelijk voor uit- en thuiswonende studenten (exclusief het voor het wetenschappelijk onderwijs verschuldigde college- en inschrijvingsgeld).

Zoals gebruikelijk is de studietoelage voor het wetenschappelijk onderwijs verhoogd met het te betalen inschrijvingsgeld terwijl het collegegeld evenals het vorig jaar d.m.v. een promessee kon worden voldaan.

Voor bursalen zal dit promesseebedrag aan het eind van het studiejaar in de studietoelage 1980/1981 worden opgenomen.

Met ingang van studiejaar 1980/1981 is voor alle studiejaar collegegeld verschuldigd.

De maximumtoelage voor de opleiding tot kleuterleidster, welke opleiding niet behoort tot het hoger beroepsonderwijs, is voor het studiejaar 1980/1981 voor een uitwonend student op f 8 100,— en voor een thuiswonend student op f 4 910,— gesteld.

2. Financiële normen van de tegemoetkomingen in de studiekosten (TS)

In het normbedrag voor de reiskosten is m.i.v. 1980/1981 een differentiatie aangebracht.

- voor leerlingen die op 1 augustus 1980 18 jaar of jonger zijn bedraagt deze f 34,- per km, doch ten hoogste f 1 020,-.
- voor leerlingen die op 1 augustus 1980 19 jaar of ouder zijn bedraagt de tegemoetkoming f 42,- km, doch ten hoogste f 1 260,-.

Voor uitwonende leerlingen zijn de maximale tegemoetkomingen voor de verschillende categorieën als volgt vastgesteld.

categorieën	leerlingen na 1 jan. 1963 geboren	leerlingen vóór of op 1 jan. 1963 geboren
I	f 2 250,-	f 4 100,-
II	f 2 350,-	f 4 200,-
III	f 2 480,-	f 4 330,-
IV	f 2 650,-	f 4 500,-

De tegemoetkoming wordt aan de ouders toegekend als de leerling op 1 augustus 1980 jonger is dan 18 jaar en aan de leerling zelf als deze op die datum 18 jaar of ouder is.

Tegemoetkomingen in de studiekosten zijn inkomsten waarover, indien het als periodiek inkomen wordt aangemerkt, belasting en premies AOW / AWW zijn verschuldigd. Van de bedragen, die aan de ouders zijn toegekend, worden de loonbelasting en de premies AOW / AWW voor rekening van het ministerie genomen, zodat deze bedragen als netto-uitkeringen kunnen worden beschouwd. In de maand februari 1981 wordt aan alle ouders een jaaropgave gezonden waarop worden vermeld de tegemoetkomingen, die in het kalenderjaar 1980 aan hen zijn uitbetaald en de daarover afgedragen loonbelasting en premies. Deze opgave is van belang voor hen die bij de belastingdienst aangifte doen van hun inkomen.

Tegemoetkomingen, die aan de leerling zelf zijn toegekend omdat deze op 1 augustus van het betreffende schooljaar 18 jaar of ouder was, behoren niet tot het inkomen van de ouders en komen niet voor op de jaaropgaven.

3. Tegemoetkomingen in de studiekosten stagiaires

Vanuit het onderwijsveld is er de afgelopen jaren herhaaldelijk op gewezen, dat het onjuist is geen tegemoetkoming in de reiskosten of in de meerkosten van het uitwonend-zijn te verstrekken indien de leerling meer dan een half jaar stage loopt.

De grondgedachte van deze gedragslijn, namelijk dat een leerling tijdens een stage altijd een zodanig inkomen heeft dat hij hieruit de reiskosten of kamerkosten zou kunnen bestrijden, is inderdaad in toenemende mate onjuist gebleken. Daarom wordt met ingang van het studiejaar 1980/1981 in voorkomende gevallen individueel nagegaan of de stagebeloning toereikend moet worden geacht om de reiskosten of kamerkosten te kunnen betalen. Zonodig wordt een tegemoetkoming aan de leerling verstrekt.

4. Leeftijdstoelage tegemoetkomingen in de studiekosten

Binnen het kader van de reeds bestaande regeling «Tegemoetkoming in de studiekosten» worden inkomensafhankelijke leeftijdstoelagen voor 16- en 17-jarige leerlingen verstrekt. Deze leeftijdstoelagen zijn een uitvloeisel van de tweede fase herstructurering kinderbijlag en kinderaftrek.

Indien de leerling niet gedurende de gehele periode van 1 augustus tot en met 31 juli de 16- en 17-jarige leeftijd bezit, wordt de leeftijdstoelage verstrekt over het aantal maanden waarin dat wel het geval is.

In de regeling voor de leeftijdstoelage zijn speciale voorzieningen getroffen voor het geval de leeftijdstoelage wordt aangevraagd voor een 16- en 17-jarige thuiswonende invalide leerling of voor het geval in een gezin gelijktijdig voor meer dan één leerling aanspraak bestaat op leeftijdstoelage. In het studiejaar 1979/1980 zijn uiteindelijk 101 882 leeftijdstoelagen toegekend. Als gevolg van het feit dat de regeling thans meer algemene

bekendheid heeft gekregen, mag worden verwacht dat dit aantal in het studiejaar 1980/1981 zal toenemen tot naar schatting 150 000.

5. Afhandeling aanvragen

In 1980 zijn voor het studiejaar 1980/1981 de onderstaande aanvragen in behandeling genomen.

Stand aantal toekenningen studiejaar 1980/1981 op 31 december 1980

	wetenschap- pelijk ond.	hoger beroeps- onderwijs	overig voort- ¹ gezet onderw.	totaal
Totaal aantal toekenningen	48 477	60 910	243 125	352 512
Totaal aantal afwijzingen	7 472	8 583	59 814	75 869
waarvan:				
op grond van studieresultaten	2 736	3 761	178	6 675
op grond van financiële omstandigheden	4 523	4 745	59 635	68 903
Te verstrekken bedragen (in guldens)	311 979 000 ²	356 095 000	208 779 000	876 853 000
waarvan:				
als beurs	157 623 000	183 606 000	208 779 000	550 008 000
als renteloos voorschot	154 356 000	172 489 000	-	326 845 000

¹ inclusief leeftijdstoelagen

² exclusief collegegeld

VI.2 Rentedragende studieleningen

Meerderjarige studenten in het wetenschappelijk onderwijs en het hoger beroepsonderwijs, die niet in aanmerking komen voor een rijksstudietoelage, of daarvan afzien, kunnen - onder bepaalde voorwaarden - gebruik maken van de mogelijkheid om een rentedragende studielening af te sluiten. Van deze mogelijkheid is als volgt gebruik gemaakt.

Opgenomen in kalenderjaar 1980

Aanvragen studiejaar 1979/1980		Aanvragen studiejaar 1980/1981		Totaal	
aantal	in guldens	aantal	in guldens	aantal	in guldens
486	2 073 025,-	701	3 214 250,-	1 187	5 287 275,-

Voor het studiejaar 1979/1980 was het maximaal op te nemen bedrag f 4 700,-; voor het studiejaar 1980/1981 is dit gesteld op f 4 900,-. De rentevoet voor het kalenderjaar 1980 bedraagt 9½% (1981 10¼%).

VI.3 Invordering uitstaande schulden

De afdeling Invordering Schulden (IS) had eind 1979 een debiteurenbestand van 184 110 personen met een totale schuld van f 582 469 015,-. Dit bestand heeft betrekking op de renteloze voorschotten van degenen die hun studie hebben voltooid of beëindigd en die nu in de terugbetalingsfase verkeren.

In het jaar 1980 kwamen hier 27 762 debiteuren bij met een schuld van f 170 133 926,-.

Daarentegen konden in hetzelfde jaar 16 665 debiteuren worden afgevoerd die een totale schuld van f 37 069 692,- hadden.

De afdeling heeft eind 1980 195 207 debiteuren in de administratie met een totale schuld van f 715 533 259,-.

Daarnaast staat aan direct invorderbare schulden een bedrag uit van f 13 096 080,- verdeeld over 9 663 debiteuren.

Het bedrag aan promesseschulden bedraagt f 15 650 224,- gespreid over 31 615 debiteuren.

Ten gevolge van het aanspreken van de Staat der Nederlanden als borg voor de aflossing van rentedragende studieleningen dient bovendien rekening te worden gehouden met een schuldbedrag van f 261 540,- verdeeld over 49 debiteuren; in dit bedrag is de rente niet begrepen. Het totale uitstaande te innen schuldbedrag is derhalve te stellen op f 744 541 103,-. Het bedrag dat door studerenden, die nog niet in de terugbetalingsfase verkeren, aan renteloze voorschotten is opgenomen, bedraagt tot en met 31.12.1980 totaal f 1 473 577 572,-.

VI.4 Personeelsbestand

Bij de centrale directie Studiefinanciering te Groningen zijn op 31 december 1980 221 personen werkzaam.

Afdeling VII Samenwerking tussen de landen van het Koninkrijk en internationale samenwerking

VII.1 Samenwerking tussen de landen van het Koninkrijk

Ter gelegenheid van de 19e zitting van de Adviesraad voor Culturele Samenwerking tussen de landen van het Koninkrijk, die dit jaar op Bonaire werd gehouden, nam een delegatie o.l.v. staatssecretaris De Jong deel aan besprekingen over onderwijsaangelegenheden op de Nederlandse Antillen. Daarbij zijn o.m. de volgende punten ter sprake gekomen:

- onderwijsplanning;
- Nederland is bereid medewerking te verlenen;
- detachering van Nederlandse docenten. Daarbij is de rechtspositie van betrokkenen een onderwerp van zorg;
- taalproblematiek;
- Hierin dient snel duidelijkheid te komen. Nederland is bereid hulp te bieden bij het onderzoek in het Nederlands;
- studiefinanciering;
- verzending van examenopgaven;
- de positie van de Universiteit van de Nederlandse Antillen;
- voortgezet onderwijs op de Bovenwindse Eilanden;
- beleidsinformatie.

Staatssecretaris De Jong heeft de minister van onderwijs en mediazaken van de Nederlandse Antillen, de heer J. P. Veeris, uitgenodigd om Nederland in 1981 te bezoeken.

Over alle bovengenoemde en andere punten wordt voortdurend contact onderhouden, zowel rechtstreeks als via de gevolmachtigd minister van de Nederlandse Antillen in Den Haag, de heer R. A. Casseres, en zijn Kabinet.

VII.2 Bilaterale samenwerking

De betrekkingen met België stonden in 1980 in het teken van de viering van 150 jaar Belgische onafhankelijkheid. In dat kader werden enkele wetenschappelijke colloquia georganiseerd waaraan een groot aantal Nederlanders deelnam. Verheugend was het, dat dit jaar het lang voorbereide Taalunie-verdrag kon worden getekend (zie verder VII 3).

De culturele betrekkingen met Luxemburg ontvingen een nieuwe impuls met de organisatie van een stage voor jonge musici in dat land. De onderwijskundige uitwisseling met Frankrijk werd in 1980 uitgebreid. Een begin werd gemaakt met de structurering van deze uitwisseling, onder meer door de instelling van een gemengde werkgroep.

De organisatie van een colloquium over het beroepsonderwijs te Eindhoven waarvan de Franse minister van onderwijs en de Nederlandse minister van onderwijs en wetenschappen de opening hebben bijgewoond, vormde in deze ontwikkelingen een hoogtepunt.

De goede betrekkingen op de terreinen van onderwijs en wetenschappen met de Scandinavische landen werden onverminderd gehandhaafd. De universiteit van Uppsala stelde voor de betrekkingen met Nederland uit te breiden. Ook met de Bondsrepubliek Duitsland nemen de onderwijskundige samenwerkingsprojecten toe. Zo werden met de deelstaat Noord-Rijnland-Westfalen contacten tot stand gebracht op het terrein van het lager en middelbaar beroepsonderwijs en het onderwijs aan culturele minderheden en eveneens contacten tussen inspecteurs van het basis- en het buitengewoon onderwijs gelegd.

Na jarenlange stagnatie zijn de besprekingen over een regeling inzake diploma-equivalentie hervat, en wel in die zin dat thans wordt getreefd naar een globale regeling in plaats van naar een gedetailleerde regeling, zoals men die indertijd voor ogen had.

De voorbereidingen voor een Engelstalige cursus over Nederland voor buitenlandse docenten uit het voortgezet onderwijs werden met succes bekroond: ongeveer 40 deelnemers volgden een intensief cursusprogramma. Dit initiatief zal de volgende jaren worden voortgezet. Aan een beperkt aantal buitenlandse middelbare scholieren die Nederlands in het vakkenpakket hebben, werd een vakantieprogramma aangeboden. Na de geslaagde bijdrage van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen aan de viering van het 200-jarig bestaan van de Verenigde Staten van Amerika in 1976, heeft het ministerie samen met andere departementen een begin gemaakt met de voorbereiding van de viering in 1982 van 200 jaar ononderbroken Nederlands-Amerikaanse vriendschappelijke, diplomatieke betrekkingen.

De organisatie van het tweede internationale congres voor pre- en protohistorie van het Middellandse Zee-gebied was een hoogtepunt in de betrekkingen die Nederland op dit terrein in het bijzonder met Bulgarije onderhoudt.

In de betrekkingen met de Oosteuropese landen is waar te nemen dat in het bijzonder Polen en Tsjecho-Slowakije belangstelling hebben voor meer concrete projecten van wetenschappelijke samenwerking op het gebied van de technologie. Zo werd in juni 1980 te Krakow tussen de Poolse en de Nederlandse onderwijsministers besloten de bestaande wetenschappelijke samenwerking te intensiveren en waar mogelijk uit te breiden. Onder verwijzing naar de Slotact van Helsinki werd overeengekomen de uitwisseling van geleerden en studenten verder te stimuleren. In 1980 bleven de activiteiten met de Sovjet-unie beperkt als reactie op het Sovjet-optreden in Afganistan.

Met de Volksrepubliek China sloot de minister van onderwijs en wetenschappen twee overeenkomsten voor samenwerking op wetenschappelijk gebied. De overeenkomsten hebben betrekking op de samenwerking met de onder het Chinese Ministerie van Onderwijs ressorterende universiteiten, de Chinese Akademie van Wetenschappen en van Sociale Wetenschappen. Gezamenlijke meerjarige onderzoekprojecten zullen worden uitgevoerd. Daarnaast zal aan de universiteit van Peking een cursus Nederlands worden georganiseerd. Aan die universiteit werd mede in dat verband een talenpracticum geschonken. Nederland heeft een cultureel verdrag met Japan gesloten; de samenwerking krachtens dit verdrag moet nog worden uitgewerkt.

Verscheidene landen hebben 1980 de wens geuit een cultureel verdrag met Nederland te sluiten, in het bijzonder Marokko, Syrië en India.

VII.3 Neerlandistiek

Op 9 september 1980 werd te Brussel het verdrag tussen België en Nederland inzake de Nederlandse Taalunie ondertekend. De procedure ter ratificatie van het verdrag is in werking. Een interdepartementale werkgroep kwam regelmatig bijeen om de uitwerking van het verdrag en de instelling van de organen van de Taalunie, zoals de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren en het Algemeen Secretariaat, voor te bereiden. Met de Belgische minister van nationale opvoeding en de staatssecretaris van de Vlaamse gemeenschap vond samen met de minister van cultuur, recreatie en maatschappelijk werkoverleg plaats over de voortgang van de procedure ter ratificatie van het verdrag. Ook werden besluiten genomen over praktische aangelegenheden inzake de uitwerking van het verdrag. De Belgisch-Nederlandse subcommissie voor Neerlandistiek in het

buitenland besteedde aandacht aan de taak en opdracht die zij zou moeten vervullen na inwerkingtreding van het Taalunieverdrag.

Op velerlei terrein werd de samenwerking met België verstevigd en kreeg zij meer gestalte. Aan verschillende docenten Nederlands in het buitenland werd, waar dit noodzakelijk werd geacht, een Nederlands-Belgische subsidie als aanvulling op salariskosten verstrekt.

Aan de universiteit van Straatsburg werd een regionale bijeenkomst van docenten Nederlands in Frankrijk gehouden, die zich mocht verheugen in de belangstelling van de universitaire autoriteiten aldaar. Sinds enkele jaren wordt, eveneens tezamen met België, het examen Nederlands als vreemde taal georganiseerd.

Ook wordt gewerkt aan verdere ontwikkeling van dit examen. Het is de bedoeling, dat dit examen te zijner tijd op drie niveaus kan worden afgelegd, te weten op elementair, basis- en uitgebreid niveau. In 1977 kon voor de eerste maal het examen op elementair niveau worden afgenomen en in 1980 dat op basisniveau. In dat jaar legden 195 deelnemers het examen op elementair niveau en 115 dat op basisniveau af.

Het examen wordt vervaardigd, aangekondigd, verzonden en gecorrigeerd door het Séminaire de langue néerlandaise van de Katholieke Universiteit van Leuven.

De op grond van het protocol inzake het Cultureel Verdrag met Indonesië in 1979 ingestelde commissie van deskundigen voor evaluatie van het onderwijs Nederlands in Indonesië kwam in april 1980 in Jakarta bijeen. Besloten werd om de opzet van de studie Nederlands aan de Universitas Indonesia (UI) enigszins te wijzigen. Verwacht wordt, dat hierdoor betere studieresultaten worden verkregen.

Tevens werden de banden met opleidingen Nederlands aan de Nederlandse universiteiten versterkt doordat twee leden van de commissie van deskundigen lid werden van de Begeleidingscommissie inzake Studie Nederlands in Indonesië.

Het ligt in de bedoeling dat op verzoek van de dekaan van de faculteit der letteren van de Universitas Indonesia ieder jaar een hoogleraar Nederlands enkele weken een bezoek brengt aan de afdeling Nederlands van de UI om op deze wijze hulp te bieden bij de kwaliteitsbewaking van het onderwijs Nederlands aan de UI. Eind 1980 verbleef de hiertoe aangezochte hoogleraar Nederlands drie weken aan de Universitas Indonesia en gaf zijn goedkeuring aan een gewijzigd curriculum voor de hoofdvakstudie Nederlands. In 1980 werd voorts een bijscholingscursus voor docenten Nederlands gegeven door een aan de Nederlandse ambassade in Jakarta verbonden oud-docent Nederlands van de Universitas Indonesia. Deze cursus werd gevolgd door Indonesische docenten Nederlands aan de universiteiten van Medan, Malang en door docenten te Jakarta, die niet aan de Universitas Indonesia zijn verbonden.

VII.4 Multilaterale samenwerking

a. Europese Gemeenschappen

De resoluties van de Raad en van de ministers van onderwijs, in het kader van de Raad bijeen, van 9 februari en 13 december 1976 vormen de grondslag voor de communautaire samenwerking op onderwijsgebied. Communautaire samenwerking op dit gebied kan – met uitzondering van het beroepsonderwijs en het onderwijs aan migranten en hun kinderen – niet steunen op bepalingen van de Verdragen tot instelling van de Europese Gemeenschappen.

Deze omstandigheid heeft ertoe geleid dat tijdens de zitting van de Raad en van de ministers van onderwijs, in het kader van de Raad bijeen, van 27 juni 1980 geen definitieve besluiten konden worden genomen ten aanzien van in het Onderwijscomité ontwikkelde voorstellen voor nieuwe activiteiten op het gebied van:

- het onderricht over de Europese Gemeenschap en Europa op scholen;
- de toelating van studenten uit andere lid-staten tot instellingen voor hoger onderwijs;

- het onderwijs in vreemde talen;
 - de voorbereiding van meisjes op het beroepsleven en het scheppen van gelijke kansen voor meisjes en jongens in de maatschappij.
- Deze voorstellen zijn in een algemeen verslag van het Onderwijscomité over de geboekte vooruitgang met betrekking tot de uitvoering van de genoemde Raadsresoluties, vervat. Zij bleken tijdens de Raadszitting van 27 juni 1980 inhoudelijk voor alle ministers aanvaardbaar; de ministers hebben het Comité van Permanente Vertegenwoordigers verzocht te bezien welke gevolgen aan de Raadszitting kunnen worden gegeven zowel wat betreft de aan te nemen teksten als voor de begroting.

Omdat voor de gerezen problemen nog geen oplossing is gevonden, kon nog geen begin met het uitvoeren van de voorgestelde nieuwe activiteiten worden gemaakt.

Tijdens bedoelde Raadszitting heeft de Nederlandse minister o.m. het belang onderstreept van de door het Onderwijscomité op korte termijn te ondernemen studie over de academische erkenning van diploma's: deze studie is van belang zowel voor de mobiliteit van de studenten als in relatie tot de wederzijdse erkenning van beroepskwalificaties in het kader van de vrije vestiging en het vrij verrichten van diensten; de voorgenomen studie zou zich ook moeten uitstrekken tot de niet-universitaire diploma's.

Voorts heeft de Raad zich op 28 juni 1980 bezig gehouden met vraagstukken inzake de overgang van school naar beroepsleven, een gebied waarop speciaal de Raadsresolutie van 13 december 1976 betrekking had. De betrokkenheid van Nederland in 1980 bij de uitvoering van de Raadsresoluties van 1976 blijkt onder meer uit:

- de van 5-9 mei 1980 te Noordwijkerhout gehouden workshop: «Strategiën voor positieve discriminatie van, en compenserend onderwijs voor risicogroepen in het voortgezet onderwijs»; de workshop maakte onderdeel uit van een programma van studiebijeenkomsten, opgezet ter uitvoering van de resolutie van 13 december 1976 (overgang school-beroepsleven);
- actieve medewerking aan het onderwijs-informatienetwerk «EURYDICE», dat voorlopig vier gebieden bestrijkt: onderwijs in vreemde talen, onderwijs aan migrerende werknemers en hun kinderen, overgang van school naar beroepsleven en toelating tot het hoger onderwijs;
- voortzetting van het in 1979 begonnen proefproject: landelijk leerplaatsenproject, uitgevoerd door het Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen (tot 1982) eveneens in het kader van de resolutie van 13 december 1976;
- deelname van Nederlandse deskundigen e.a. aan colloquia, studiebijeenkomsten, studiereizen e.d.

Wat het onderwijs aan migrerende werknemers en hun gezinnen betreft kan gewezen worden op de maatregelen, genomen ter uitvoering van de EG-richtlijn van 25 juli 1977 inzake dit onderwijs, en voorts op de proefprojecten in Leiden en Enschede met betrekking tot de opvang van Turkse en Marokkaanse kinderen in het kader van de resolutie van 9 februari 1976. Het project in Leiden is beëindigd en is in 1980 geëvalueerd; het project in Enschede loopt nog door.

Wat het beroepsonderwijs betreft neemt het Ministerie van O&W als voorheen deel aan de beraadslagingen van het Raadgevend Comité voor de Beroepsopleiding en aan die van de Raad van Bestuur van het Europees Centrum voor de Ontwikkeling van de Beroepsopleiding te Berlijn. Dit geldt ook voor het overleg in de werkgroep voor Sociale Vraagstukken van het Comité van Permanente Vertegenwoordigers over de beroepsopleiding voor de zeevisserij.

b. Raad van Europa

- De Raad voor Culturele Samenwerking (CDCC) kwam in 1980 in 37e en 38e zitting bijeen respectievelijk in januari en juli.
- In 1980 kwam een einde aan de 3e periode van het Eudised project van de Raad van Europa (1978-1980), waarbij men kon terugzien op o.m. de totstandkoming en het medegebruik van de Eudised in de EG (Eurydice).
- Met als thema: «Leer het Europa van vandaag kennen» nam op

uitnodiging van de Italiaanse regering een dertigtal scholieren uit het voortgezet onderwijs in juli deel aan een studiebezoek aan Italië.

– Evenals in voorgaande jaren nam Nederland samen met tien andere lidstaten van de Raad van Europa actief deel aan het zgn.

uitwisselingsprogramma voor leerkrachten

– De CDCC besloot om met ingang van 1 januari 1981 de Europese Scholendag in zijn programma op te nemen en hiervoor een bedrag op de begroting te plaatsen.

– De derde conferentie over verkeersonderwijs aan kinderen en tieners, georganiseerd door de Raad van Europa en de Europese Conferentie van ministers van verkeer, vond in december te Straatsburg plaats.

– Tijdens de conferentie over het onderwijs aan volwassenen in het najaar werd een aanbeveling aan de CDCC over het toekomstige project over volwassenenonderwijs opgesteld.

– In 1980 vond een aantal ambtelijke bijeenkomsten op hoog niveau plaats ter voorbereiding van de 12e Permanente Conferentie van ministers van onderwijs die het volgend jaar in Lissabon zal worden gehouden.

c. Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling (OESO)

Met het oog op de in 1981 te nemen beslissingen omtrent verlenging van het mandaat voor de Onderwijscommissie en het Centre for Educational Research (CERI) werd in 1980 de stand van zaken met betrekking tot bestaande taken opgemaakt. In verband hiermee zijn in 1980 rapporten en bijeenkomsten tot stand gekomen:

– planning van toekomstige groei en ontwikkeling in het onderwijs. In het kader hiervan kwam het rapport «An historical overview of OECD» tot stand.

In het kader van de z.g. landenstudies besprak de Onderwijscommissie het onderwijsbeleid in Griekenland en Joegoslavië;

– achterstandssituaties en ongelijkheid in het onderwijs. In het kader hiervan kwam een rapport omtrent «failure and underachievement» tot stand;

– de relatie tussen onderwijs en nieuwe leef- en werkvormen. In het kader hiervan kwam het rapport «Policies for children» tot stand;

– vernieuwing van onderwijsprocessen en onderwijsstructuren. In september 1980 werd in het kader van het Institutional Management in Higher Education programma een conferentie gehouden over het thema «Responsive University». Op deze conferentie gaf de minister van onderwijs en wetenschappen in een lezing zijn visie op de bestuurlijke vraagstukken van de universiteiten in de jaren '80;

– onderwijs en plaatselijke ontwikkeling. De resultaten van het project inzake dun bevolkte gebieden werden gepubliceerd in een boek, getiteld «Rural Schooling in Urbanized Nations: Current Issues and Innovations».

In verband met de genoemde verlenging van het mandaat zijn het CERI en de Onderwijscommissie in 1980 begonnen met het inventariseren van door lidstaten relevant geachte onderwerpen voor toekomstige projecten. Naar aanleiding van een in alle lidstaten gehouden enquête is het toekomstige werk verdeeld in vijf aandachtsgebieden, t.w. voorbereiding op het maatschappelijk bestaan, toegang tot en vernieuwing van post-secundair onderwijs, onderwijsvoorzieningen voor kansarmen, beleidsontwikkeling en planning, heroriëntatie van het basis- en voortgezet onderwijs. Deze aandachtsgebieden zijn weer verdeeld in een aantal onderwerpen. Welke onderwerpen uiteindelijk worden gekozen, is afhankelijk van de prioriteit die de lidstaten aan een bepaald onderwerp geven. Enkele onderwerpen die in 1980 vanuit Nederland als prioriteit werden opgevoerd zijn o.a. nieuwe technologieën en onderwijs, het onderwijs en de opleiding van volwassen immigranten en hun kinderen, de overgang van jeugd naar volwassenheid, en het opleidingsniveau van vrouwen die terugkeren op de arbeidsmarkt. (Voor het programma van bouwen voor het onderwijs wordt verwezen naar afdeling III, onderafdeling 6, Bouwzaken voortgezet onderwijs in dit verslag.)

d. Unesco

In juni 1980 vond te Sofia de derde conferentie van ministers van onderwijs uit de Europese regio van de Unesco plaats.

Hieraan namen niet alleen ministers uit West- en Oost-Europa maar ook uit de Verenigde Staten, Canada en Israël deel.

De belangrijkste agendapunten betroffen de verhouding van het onderwijs met de sociaal-economische en culturele ontwikkeling, alsmede de problemen van het hoger onderwijs.

Tijdens de in het algemeen bevredigend verlopen conferentie werden op Nederlands initiatief, aanbevelingen aangenomen o.a. betreffende de gelijkheid van mannen en vrouwen in het onderwijs, de toepassing van nieuwe technologische ontwikkelingen met name micro-elektronica in het onderwijs, de bevordering van uitwisseling en samenwerking in Europa tussen instellingen van hoger onderwijs en het vrije verkeer van wetenschapsleden.

Het jaar 1980 stond verder in het teken van de 21e Algemene Conferentie van de Unesco die in september en oktober te Belgrado werd gehouden. Deze conferentie is in het algemeen tot tevredenheid verlopen. Op het terrein van onderwijs en wetenschappen viel een voortdurende «depolitiserende» te constateren. Voor de terreinen van communicatie en informatie die grotendeels buiten het competentiegebied van het Ministerie van O&W vallen, was dit niet altijd het geval. Toch kan worden gezegd dat in de meeste programmacommissies van de Algemene Conferentie de besprekingen plaats vonden op professioneel niveau en dat voor het overgrote deel van de problemen een consensus-oplossing werd gevonden.

Belangrijke initiatieven van de Nederlandse delegatie betroffen o.a. de indiening van een resolutie met betrekking tot de invloed van technologische ontwikkeling met name de micro-elektronica op onderwijs, wetenschap, cultuur en communicatie en een resolutie met betrekking tot de migrantenproblematiek en de noodzaak van een weerslag hiervan op het Unesco-programma. In de rede van de minister van onderwijs en wetenschappen werd voorts onder verwijzing naar de Slotact van Helsinki een vurig pleidooi gehouden voor de persvrijheid. De Algemene Conferentie aanvaardde beide resoluties. De delegatie nam actief deel aan de besprekingen over de communicatieproblematiek en het middellange termijnprogramma.

De koninkrijksdelegatie naar de Algemene Conferentie werkte grotendeels aan de hand van een advies dat de Nationale Unesco Commissie (NUC) over het ontwerpprogramma en de begroting van de organisatie had uitgebracht. Dit advies was in de vijf werkgroepen en de Raad en het Bestuur voorbereid. De NUC organiseerde in de loop van 1980 twee colloquia en een seminar, te weten:

- een symposium over de «Exotische Tegenstroom» (de niet-westerse invloeden in onze cultuur);
 - een colloquium over het rapport-Mac Bride (internationale communicatie- en informatie problematiek);
 - een Nederlands-Pools seminar van onderwijssociologen over «de bijdrage van het onderwijs tot het opheffen van de sociale ongelijkheid».
- Publikaties van de Nationale Unesco Commissie over de twee colloquia zijn in voorbereiding, terwijl over het Pools-Nederlandse seminar een artikel is verschenen in «Pedagogische Studiën».

VII.5 Ontwikkelingssamenwerking

Ook in 1980 heeft het departement bijdragen geleverd aan de voorbereiding en uitvoering van het overheidsbeleid op het gebied van de ontwikkelings-samenwerking. Inderdepartementaal overleg werd gevoerd o.a. met betrekking tot het internationaal onderwijs en de universitaire ontwikkelings-samenwerking. De inspectie algemene dienst ontwikkelingshulp onderhield contact met het Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking van het Ministerie van Buitenlandse Zaken op het gebied van het technisch onderwijs, onder andere ten behoeve van

Indonesië en Suriname. Er vond een evaluatie plaats van een reeds lang lopend project in Peru. Dit project behelst het uitrusten van vier middelbare technische scholen met elektrotechnische apparatuur. Twee Nederlandse deskundigen zijn gedurende enkele jaren aan dit project toegevoegd.

Er is in het verslagjaar een goede samenwerking met de Stichting Nederlandse Vrijwilligers geweest. Bijstand werd verleend bij het zoeken van deskundigen voor enkele projecten.

Rapporten van deskundigen zijn op verzoek bestudeerd. Fellows en andere personen uit ontwikkelingslanden zijn begeleid tijdens bezoeken aan Nederland. Onder hen bevonden zich personen uit Peru en een hoogleraar uit China. Deze laatste was vooral geïnteresseerd in het gebruik van audio-visuele media in het onderwijs.

In december 1980 vond een gesprek plaats tussen minister De Koning en de minister over onderwerpen van gezamenlijk belang. Dit gesprek werd aan O&W-zijde voorbereid door de departementale Stuurgroep Ontwikkelingssamenwerking op het gebied van onderwijs en wetenschappen. De bewindslieden kwamen overeen dat activiteiten die zowel tot de ontwikkelingssamenwerking als tot internationale culturele betrekkingen behoren in de toekomst waar mogelijk op elkaar zullen worden betrokken. Aan de hand van een concreet project zal worden geprobeerd hiermee ervaring op te doen.

VII.6 Inspectie algemene dienst ontwikkelingshulp

Er vond een evaluatie plaats van een reeds lang lopend project in Peru. Dit project behelst het uitrusten van vier middelbaar technische scholen met een elektrotechnische en elektronische uitrusting. Tweede Nederlandse deskundigen verblijven hiertoe enkele jaren in het project.

Aan het directoraat-generaal ontwikkelingssamenwerking werden adviezen verstrekt voor lopende projecten: met name voor Indonesië.

Bijstand werd verleend bij het zoeken van deskundigen op enkele projecten.

Er is een goede samenwerking met de Dienst Ontwikkelingssamenwerking Suriname en de Stichting Nederlandse Vrijwilligers.

Toegezonden rapporten van deskundigen in ontwikkelingslanden zijn op verzoek bestudeerd.

Bezoekers/fellows uit ontwikkelingslanden zijn begeleid tijdens hun bezoek aan Nederland, met name uit Peru en China. De bezoeker van het laatste land had vooral belangstelling voor audio-visuele media in het onderwijs.

Bijlage 1

Lijst van gebezigde afkortingen

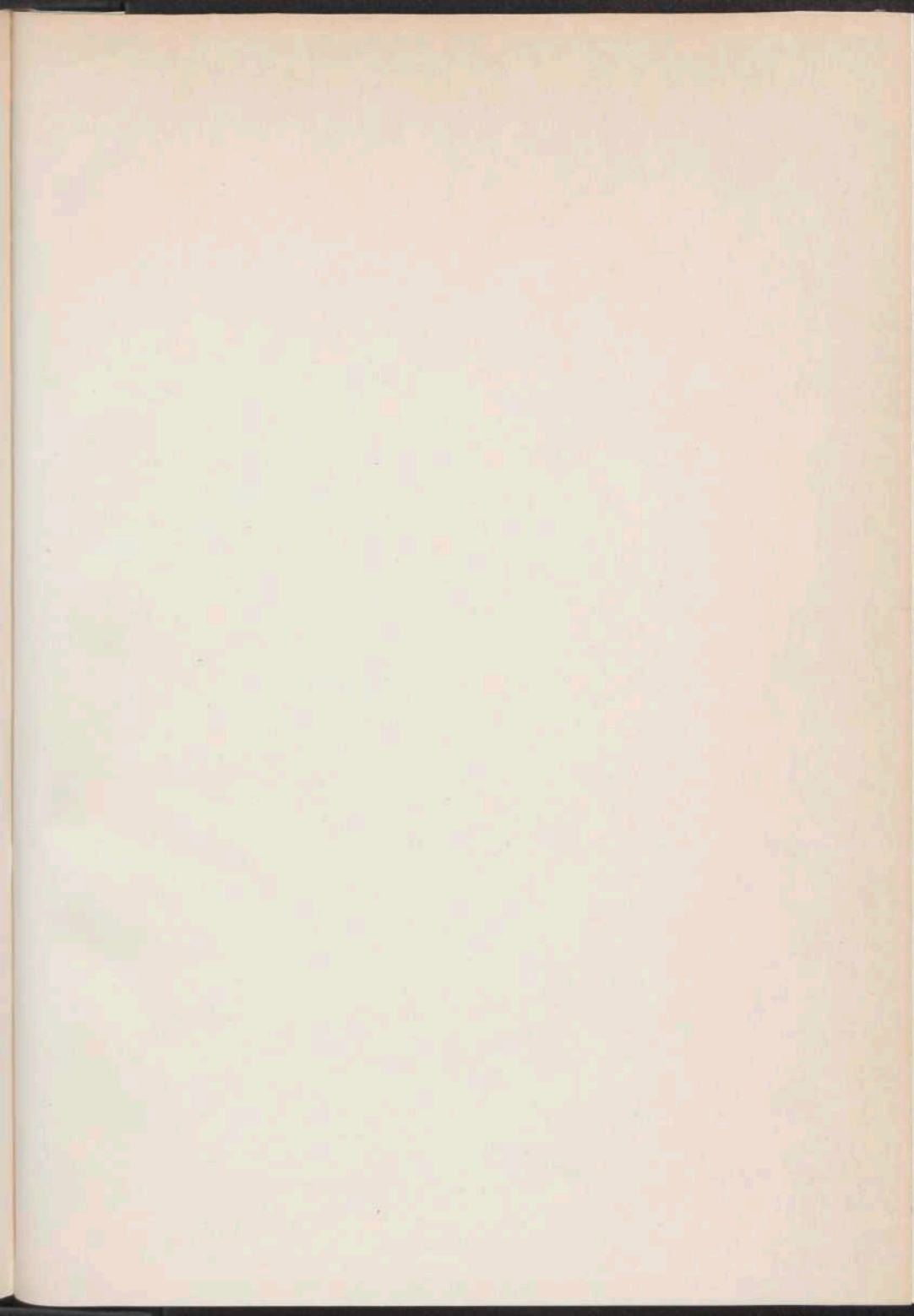
ACC	Academie commissie voor de chemie
ACLO's	Adviescommissies voor de leerplanontwikkeling
AFS	Algemeen financieel schema
AGP	Adviesgroep Planning
AGRIS	Agricultural information system
AKU	Advies verzorgingsstructuur kunstzinnige vorming
ALB	Adviesgroep landelijk brugklasproject
ALM	Adviesgroep leermiddelen
ALO	Academie voor lichamelijke opvoeding
AMVB	Algemene maatregel van bestuur
ANKLO	Adviescommissie nascholing kleuter- en lager onderwijs
ANVO	Adviescommissie nascholing voortgezet onderwijs
AOG	Adviescommissie opleidingen geneeskundigen
AOI	Adviescommissie onderwijskundige inrichting
AR	Academische Raad
ARBO	Adviesraad voor het basisonderwijs, speciaal onderwijs en de opleidingen en de nascholing onderwijsgeven in het basisonderwijs en het speciaal onderwijs
AROB	Administratieve rechtspraak overheidsbeschikkingen
ASTRON	Astronomisch onderzoek in Nederland
AT	Algemene technieken
ATO	Algemeen technische oriëntatie
AVIS	Automatisering vergoeding investeringskosten scholen
AVO	Algemeen voortgezet onderwijs
AWP	Adviesgroep wetgeving planning hoger onderwijs
BBO	Beroepsbegeleidend onderwijs
BC	Bijzondere commissie voor het georganiseerd overleg
BION	Stichting voor biologisch onderzoek
BOS	Hoofddirecties beleidsontwikkeling en planning
BOVO	Basic operating system
BPCO	Aansluiting basisonderwijs voortgezet onderwijs
BT	Besturenraad Prot. Chr. Onderwijs in Nederland
BUO	Bedrijfstechnisch
BUWP	Buitengewoon onderwijs
	Beleidsnota universitair wetenschappelijk personeel
CAGO	Commissie voor het alpha- en gamma onderzoek
CAFA	Coördinatiecommissie financiële administraties
CAPLAN	Capaciteitsplanning h.b.o.
CASO	Commissie automatisering salarisadministratie onderwijs
CAVO	Commissie analyse voortgezet onderwijs
CAVWO	Commissie algemene vraagstukken wetenschappelijk onderzoek
CBAN	Commissie voor de spelling van de buitenlandse aardrijkskundige namen
CBL	Commissie besturen letterenfaculteiten
CBOO	Contactcentrum bevordering openbaar onderwijs
CBPEN	Commissie bevordering plaatselijke educatieve netwerken
CBS	Centraal bureau voor de statistiek
CCA	Commissie voor consumentenaangelegenheden van de sociaal-economische raad
CCAO	Centrale commissie automatisering onderwijsinformatie
CCOO	Centrale commissie voor onderwijs overleg
CCVS	Coördinatiecommissie vakantiespreiding bedrijfsleven en onderwijs
CERI	Centre for educational research and innovation
CERN	Europese organisatie voor kernfysisch onderzoek
CEVO	Centrale examencommissie vaststelling opgaven
CIDST	Comité d'information et documentation scientifique et technique
CILO	Coördinatiegroep informatiesysteem lopend onderzoek
CIO	Contactorgaan voor de innovatie van het onderwijs
CIPOLEG	Commissie inrichting part-time opleidingen leraren eerste graad
CISGAL	Coördinatiegroep inspectie scholengemeenschappen a.v.o.-l.b.o.
CISO	Centraal informatiesysteem onderwijsinstellingen
CITO	Centraal instituut voor toetsontwikkeling
CIVO	Centraal instituut voor voedingsonderzoek

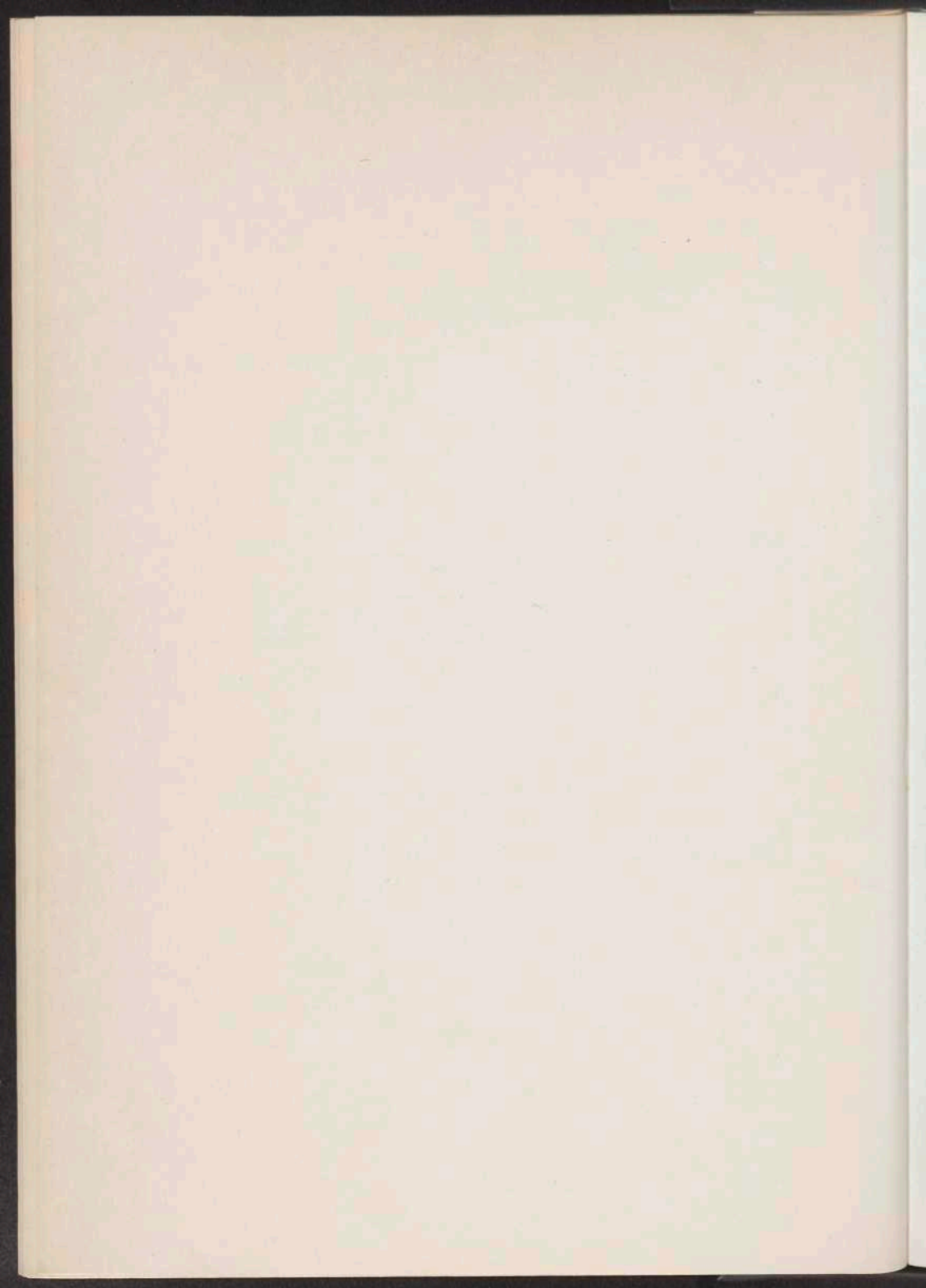
CLEP	Coördinatiegroep landelijk experimenteerplan middenschool
COA	Contactcentrum onderwijs-arbeid
COAS	Commissie onderwijskundige aspecten scholenbouw
COBIDOC	Commissie voor bibliografie en documentatie
COBO	Centraal orgaan beroepsbegeleidend onderwijs
COCOMO	Coördinatie commissie m.o.-opleidingen
COGVO	Centraal orgaan voor het gemeentelijk voortgezet onderwijs
COLO	Centraal orgaan van de landelijke opleidingsorganen van het bedrijfsleven
COM	Contactgroep ontwikkelingsplannen en meerjarenafspraken
COO	Centraal onderwijs overleg
COOP	Coördinatiecommissie opleidingen basisonderwijs
COPWO	Centraal overlegorgaan personeelszaken wetenschappelijk onderwijs
CORO	Centraal orgaan van de regionale organen
COS	Commissie open school
COSO	Commissie opleiding speciaal onderwijs
CRM	Cultuur, recreatie en maatschappelijk werk
COOV-h.b.o.	Commissie overleg onderwijs-volksgezondheid voor het h.b.o. in de sector gezondheidszorg
CRA	Centrale registratie aanmeldingen
CSS	Commissie situering en spreiding m.h.n.o. / m.s.p.o.
CT	Commercieel technisch
DBK	Differentiatie binnen klasverband
DGBO	Directoraat-generaal voor het basisonderwijs
DGDI	Directoraat-generaal voor de diensten onderwijs en inspectie
DGHW	Directoraat-generaal voor het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek
DGVO	Directoraat-generaal voor het voortgezet onderwijs
DGWB	Directeur-generaal voor wetenschapsbeleid
DIP	Departementale innovatieprojectgroep
ECABO	Stichting landelijk orgaan ter bevordering van opleidingen voor de economische en administratieve beroepencategorie
ECOB	Europees centrum voor de ontwikkeling van de beroepsbevolking
EEG	Europese economische gemeenschap
EG	Europese gemeenschappen
ELM	Experimenteel model leerplan voor het middenschool onderwijs
EMBO	Europese organisatie voor moleculaire biologie
ESA	Europees Ruimte agentschap
ESO	European southern observatory
ESRO	European space research organization
FOBID	Federatie van organisaties op het gebied van het Bibliotheek-, Informatie- en Documentatiewezen
FOM	Stichting voor fundamenteel onderzoek der materie
FUNGO	Fundamenteel geneeskundig onderzoek
GAB	Gewestelijk arbeidsbureau
GEON	Gedifferentieerd onderwijs voor kinderen van 4-12 jaar
GGC	Gemeenschappelijk geautomatiseerd catalogiseersysteem
GLO	Gewoon lager onderwijs
GO	Georganiseerd overleg
GROC	Commissie voor geofysica en ruimte-onderzoek
GSB	Stichting georganiseerd schoolwezen beroepsonderwijs
HAVO	Hoger algemeen voortgezet onderwijs
HBO	Hoger beroepsonderwijs
HOE	Herziening opleiding examens
HSPO	Hoger sociaal-pedagogisch onderwijs
HTO	Hoger technisch onderwijs
HUG	Homogene uitgangsgroep
HZS	Hogere zeevaartschool
IAEA	Internationaal atoom agentschap
ICB	Innovatie commissie basisschool
ICBM	Interdepartementale commissie voor beleidscoördinatie ten behoeve van migranten uit Suriname en de Nederlandse Antillen
ICE	Interdepartementale coördinatiecommissie emancipatiebeleid
ICES	International council for the exploration of the seas
ICJ	Interdepartementale coördinatiegroep jeugdwerkloosheid
ICM	Innovatiecommissie middenschool
ICO	Innovatiecommissie opleidingen basisonderwijs
ICP	Innovatiecommissie participatie-onderwijs
IHNO	Individueel huishoud- en nijverheids-onderwijs
IISG	Internationaal instituut voor sociale geschiedenis
INTAS	Interim algemene schakelopleiding
INIS	Internationaal nucleair informatie systeem
IOE	Interuniversitair overleg energiegeleerd onderzoek

IOO	Instituut voor oecologisch onderzoek
IOW	Interdepartementaal overleg voor het wetenschapsbeleid
IOWO	Instituut ontwikkeling wiskunde-onderwijs
IOWO	Instituut voor onderzoek van het wetenschappelijk onderwijs
IPAC	Interim programma adviescommissie
IPEP	Inspectorale projectgroep examenprogramma's
ISOVO	Interdepartementale stuurgroep voor onderwijs samenwerking met ontwikkelingslanden
ISP	Integraal structuurplan noorden des lands
ISS	Institute of social studies
ISWWO	Interdepartementaal stafoverleg sociaal wetenschappelijk onderzoek
ITC	International training centre for aerial survey
ITH	Integrale tijdelijke huisvesting
ITO	Individueel technisch onderwijs
ITS	Instituut voor toegepaste sociologie
IVB	Integratie voorbereidende bijscholing
ITSWO	Instituut voor toegepast sociaal-wetenschappelijk onderzoek
IWRV	Interdepartementale werkgroep residentiële voorzieningen voor jeugdigen
KASKI	Katholiek sociaal kerkelijk instituut
KB	Koninklijk besluit
KBO	Kleuter- en basisonderwijs
KIVI	Koninklijk instituut van ingenieurs
KLOS	Opleidingschool voor kleuterleidsters
KNAW	Koninklijke Nederlandse akademie van wetenschappen
KNMI	Koninklijk Nederlands meteorologisch instituut
KO	Kleuteronderwijs
KUN	Katholieke Universiteit Nijmegen
LASOM	Landelijke stuurgroep onderzoek milieuhygiëne
LAVO	Lager algemeen voortgezet onderwijs
LBO	Lager beroepsonderwijs
LEAO	Lager economisch en administratief onderwijs
LHNO	Lager huishoud- en nijverheidsonderwijs
LLO	Lager landbouwonderwijs
LLP	Landelijk leerplaatsen project
LMBO	Lager en middelbaar beroepsonderwijs
LMO	Lager middenstandsonderwijs
LO	Lager onderwijs
LOCV	Landelijke organisatie voor christelijk vormingswerk
LOG	Landelijke ontwikkelingsgroepen
LOM	Leer- en opvoedingsmoeilijkheden
LOPG	Landelijk overleg praktijk- leerperiode gezondheidszorgopleidingen
LOVWJ	Landelijke organisatie vormingswerk werkende jongeren
LPC	Landelijke pedagogische centra
LTO	Lager technisch onderwijs
LSEO	Landelijke stuurgroep energie-onderzoek
LSOB	Landelijke stichting opleidingen bejaardenwerk
LWDM	Landelijke werkgroep doorstroming middenschool
LWUV	Landelijke werkgroep uiterlijke verzorging
MAP	Meerjarenactiviteitenplan
MAVO	Middelbaar algemeen voortgezet onderwijs
MBL	Medisch biologisch laboratorium
MBO	Middelbaar beroepsonderwijs
MEAO	Middelbaar economisch en administratief onderwijs
MHNO	Middelbaar huishoud- en nijverheidsonderwijs
MHO	Middelbaar horeca onderwijs
Mikojel	Scholen voor de opleiding van jeugdleiders
MLK	Moeilijk lerende kinderen
MMO	Middelbaar middenstandsonderwijs
MO	Middelbaar onderwijs
MSPO	Middelbaar sociaal-pedagogisch onderwijs
MTO	Middelbaar technisch onderwijs
MTS	Middelbare technische school
NCC	Nationale centrale catalogus
NCO	Commissie voorlichting en bewustwording ontwikkelingssamenwerking
NEVIS	Nederlandse vereniging van internatsbesturen schippersjeugd
NFO	Ned. Federatie van Onderwijsvakorganisaties
NGOLB	Nederlands genootschap tot opleiding van leraren voor het beroepsonderwijs
NIH	Nederlands instituut voor hersenonderzoek
NIKHEF	Nationaal instituut voor kern- en hoge energiefysica
NIRIA	Nederlands instituut voor register-ingenieurs en afgestudeerden van hogere technische scholen
NIVOR	Nijmeegs instituut voor onderwijs research
NKSR	Nederlandse Katholieke Schoolraad

NLO's	Nieuwe lerarenopleidingen
NOBIN	Nederlands orgaan voor de bevordering van de informatieverzorging
NRIT	Nederlands research instituut voor recreatie en toerisme
NUC	Nationale Unesco commissie
NUFFIC	Netherlands universities foundation for international cooperation
OAP	Onderwijs arbeidsplaatsen plan
OBAO	Opleiding bewijs algemene ontwikkeling
OESO	Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling
OLEGG	Opleiding voor eerste graads leraren in de sector gezondheidszorg
OPB	Onderwijsplanbureau
OPM	Opleiding pedagogisch medewerker
OPVO	Ontwikkelingsplan voortgezet onderwijs
ODOO	Overlegorgaan docentenopleidingen
OSM	Onderwijs en sociaal milieu
OTO	(Studiecentrum) overlegorgaan tertiair onderwijs
ODV	Stichting opleiding en vorming detailhandel
OVQVO	Overlegstructuur onderwijsamenwerking voor ontwikkelingslanden
O en W	Onderwijs en Wetenschappen
OZIS	Onderzoek informatiesysteem
PA	Pedagogische academie
PABO	Pedagogische academie opleiding van onderwijsgeevenden voor het basisonderwijs
PACOS	Programma-adviescommissie voor het open-school-onderzoek
PCBB	Pedagogisch centrum beroepsonderwijs bedrijfsleven
PG-LOB	Projectgroep leerplanontwikkeling basisschool
PG-OLM	Projectgroep ondersteuning leerplan ontwikkeling middenschool
PGM	Plaatsen - geld - model
PICA	Project integrated catalogue automation
PION	Projectgroep «interim algemene schakelopleiding»
PLON	Project leerpakketontwikkeling natuurkunde
POO	Planning overleg orgaan
PSG	Plaatsvervangend secretaris-generaal
RAWB	Raad van advies voor het wetenschapsbeleid
RAWOO	Raad voor het wetenschappelijk onderzoek in het kader van de ontwikkelingssamenwerking
RCC	Rijkscomputer centrum
REO	Raad voor het energie-onderzoek
RIB	Rijksinkoopbureau
RIN	Rijksinstituut voor natuurbeheer
RION	Research instituut voor het onderwijs in het noorden
RIIP	Research instituut voor toegepaste psychologie
RIVO	Rijksinstituut voor visserij onderzoek
RMNO	Raad voor milieu en natuuronderzoek
RPD	Rijksplanologische Dienst
RUL	Rijksuniversiteit Limburg
RWO	Raad voor het wetenschappelijk onderzoek
RS	Rijksstudie-toelagen
RZM	Stichting radiostraling van zon en melkweg
SAM	Stuurgroep audio-visuele media
SARA	Stichting academisch rekencentrum Amsterdam
SBD's	Schoolbegeleidingsdiensten
SCM	Stuurcommissie m.e.a.o.
SCOLT	Structuurcommissie opleiding leraren technische vakken
SEBO	Stuurgroep emancipatiebeleid onderwijs
SER	Sociaal-economische raad
SG	Scholengemeenschap
SHO	Stichting voor historisch onderzoek
SIB	Stuurgroep innovatie basisschool
SISWO	Stichting interuniversitair instituut voor sociaal-wetenschappelijk onderzoek
SLO	Stichting voor de leerplanontwikkeling
SOG-B	Sectoronderzoeksgroep-basisschool
SON	Stichting scheikundig onderzoek in Nederland
SOM	Samenwerkende opleidingsorganen in de metaal- en elektrotechnische industrie en de metaalnijverheid
SOZA	Sociale Zaken
SPOS	Stichting proefprojecten open school
SPS	Super proton synchrotron
SRG	Science research council
SSGZ	Stichting studentengezondheidszorg
SSS-plan	Project samenwerking scholen en scholengemeenschappen i.b.o.
SSWC	Stuurgroep structuur wetenschappelijk onderwijs
STB	Staatsblad

STC	Spreidings- en toetsingscommissie
STOS	Interdepartementale stuurgroep onderwijsstimulering
SUS	Stichting uitvoeringsgroep streekcentra
SVL	School voor laboratoriumpersoneel
SVO	Stichting voor onderzoek van het onderwijs
TAZ	Tariefcommissie academische ziekenhuizen
TELEAC	Televisie-academie
TH	Technische Hogeschool
THW	Toegepaste huishoudwetenschappen
TNO	Centrale organisatie voor toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek
TS	Tegemoetkoming studiekosten
TVS	Traditionele vernieuwingscholen
TWM	Technische werkgroep middenschool
TWO	Technisch wetenschappelijk onderwijs
UCV	Uitgebreide commissie vergadering (Tweede Kamer der Staten-Generaal)
UI	Universitas Indonesia
UNESCO	United nations educational scientific and cultural organization
VB	Volledige betrekking
VBBSP0	Vereniging ter behartiging van de belangen van het sociaal-pedagogisch onderwijs
VBEO	Voorlopige begeleidingsgroep emancipatie onderzoek
VISO	Vereniging van instellingen voor schriftelijk onderwijs
VJV	Vormingswerk voor jonge volwassenen
VLOG	Voorlopige landelijke ontwikkelingsgroepen
VMTS	Vereniging van middelbare technische scholen
VNG	Vereniging van Nederlandse gemeenten
VNZ	Vereniging van Nederlandse ziekenfondsen
VO	Voortgezet onderwijs
VSLPC	Vereniging samenwerkende landelijke pedagogische centra
VWO	Vorbereidend wetenschappelijk onderwijs
WAM	Werkgroep documentatie, distributie en voorlichting audiovisuele media
WESP	Werkgroep streekprognose
WLW	Wet op het leerlingwezen
WO	Wetenschappelijk onderwijs
WOB	Wet openbaarheid van bestuur
WOBLO	Werkgroep organisatie beheer lerarenopleiding
W0RSA	Wetenschappelijk onderwijs, raming studentenaantallen
WOTRO	Stichting voor wetenschappelijk onderzoek van de tropen
WPL	Werkgroep participierend leren
WPPL	Werkgroep prognose partieel leerplichtigen
WPRO	Werkverband van plaatselijke en regionale onderwijsadviesdiensten
WSW	Wet sociale werkvoorziening
WUB	Wet universitaire bestuurs hervorming
WVO	Wet op het voortgezet onderwijs
WWO	Wet op het wetenschappelijk onderwijs
ZIS	Ziekenhuis informatie systeem
ZMOK	Zeer moeilijk opvoedbare kinderen
ZWO	Nederlandse organisatie voor zuiver-wetenschappelijk onderzoek

laatste deel:

1251 B 30

R. 672 B1

Publikatie van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen
Samengesteld door de centrale directie Documentatie van genoemd
ministerie

Uitgegeven door de Staatsuitgeverij te 's-Gravenhage, september 1981
Productie: centrale directie Voorlichting van het Ministerie van
Onderwijs en Wetenschappen

ISBN 90 12 03586 4

P. K. 81.071 / 1400-300 / 125082F-3408

